

Mojca Schlamberger Brezar

POVEZOVALCI V FRANCOŠČINI

od teoretičnih izhodišč
do analize v diskurzu

POVEZO

FRANCO

Mojca Schlamberger Brezar

POVEZOVALCI V
FRANCOŠČINI

od teoretičnih izhodišč
do analize v diskurzu

Ljubljana, 2017

POVEZOVALCI V FRANCOŠČINI: OD TEORETIČNIH IZHODIŠČ DO ANALIZE V DISKURZU

Zbirka: Prevodoslovje in uporabno jezikoslovje

Avtorica: dr. Mojca Schlamberger Brezar

Recenzenta: dr. Vladimir Pogačnik, dr. Vojko Gorjanc

Lektorica: Adriana Mezeg

Izdala: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani

Založil: Oddelek za prevajalstvo

Za založbo: Roman Kuhar, dekan Filozofske fakultete

Ljubljana, 2017

Oblikovanje: Bons, d. o. o.

Prva izdaja, elektronska izdaja

Publikacija je brezplačna.

Publikacija je dostopna na: <https://e-knjige.ff.uni-lj.si>

Delo je ponujeno pod mednarodno licenco Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License (priznanje avtorstva, deljenje pod istimi pogoji).

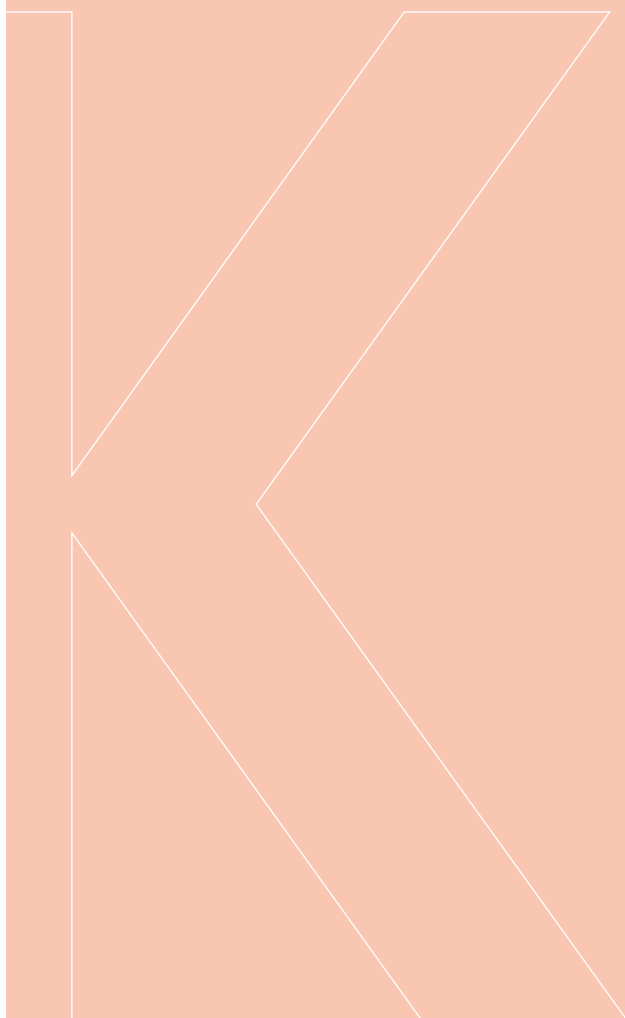
DOI: 10.4312/9789612379988

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili
v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID=292934656

ISBN 978-961-237-997-1 (epub)

ISBN 978-961-237-998-8 (pdf)

Kazalo vsebine

I. del:		
TEORETIČNA IZHODIŠČA		11
0	Uvod	12
1	Izhodišča raziskave	16
1.1	Analiza diskurza in predstavitev analiziranega materiala	17
1.2	Funkcijska skladnja	18
1.3	Pragmatične prvine	22
1.3.1	Problem govornega dejanja	22
1.3.2	Izrekanje in polifonija	26
1.3.3	Govorčev odnos do naslovnika	27
1.4	Temelji argumentacije v jeziku	29
1.5	Analiza diskurza	33
2	Izvor pojma povezovalc	34
2.0	Uvod	35
2.1	Logični povezovalci	35
2.2	Skladenjski povezovalci	37
2.3	Semantični povezovalci	38
2.4	Pragmatični povezovalci	39
2.4.1	Van Dijkovo ločevanje povezovalcev na skladenjske in pragmatične	39
2.4.2	Analiza povezovalcev v Ducrotovi integrirani pragmatiki	41
2.4.3	Ženevska šola in argumentacijski povezovalci	43
2.5	Povezovalci v okviru teorije relevance	48
2.6	Povezovalci v analizi spontanega diskurza	52
3.	Problem določanja enote analize	56
3.0	Uvod	57
3.1	Skladenjska vloga povezovalcev	58
3.1.1	Skladenjsko določanje medstavčnih in medpovednih odnosov	58
3.1.2	Podredje	58
3.1.3	Priredje	59
3.1.4	Nadpovedna skladnja ali makrosintaksa	62
3.2	Ženevska šola	67
3.3	Diskurzivna enota	70
3.4.	Združevanje kriterijev za natančnejše določanje diskurzivnih odnosov	72
3.5	Govorjeni odstavek	75
3.5.1	Nadsegmentalni kazalci	76

4	Definicija povezovalcev	78
4.1	Razmejitev pojmov povezovalac in veznik	79
4.2	Vrste povezovalcev	82
4.2.1	Zaznamovalci ilokucijske funkcije	82
4.2.2	Zaznamovalci interakcijske funkcije	83
4.2.3	Zaznamovalci strukturacije konverzacije	84
4.3	Povezovalci s skladijsko-oblikoslovnega stališča	86
4.3.1	Priredni vezniki	87
4.3.2	Podredni vezniki	87
4.3.3	Prislovne besedne zveze v vlogi vezniške besede	88
4.3.4	Slovenski členki	90
4.4	Soodnosnost med skladijskimi, semantičnimi in pragmatičnimi značilnostmi	91

II. del:

POVEZOVALCI V GOVORJENEM DISKURZU **93**

0 Opis analiziranega gradiva **94**

1 Et: veznik ali povezovalac **98**

1.1	Pomen in vrednosti	99
1.2	Ravnina izrazov in bitnosti	100
1.3	Ravnini predikacije in propozicije	102
1.4	Ravnina izrekov	105
1.4.1	Et na začetku vprašanj	109
1.4.2	Et na začetku vzkličnih povedi	111
1.4.3	Et kot povezovalac besedila	111
1.4.4	Metadiskurzivni et	112
1.4.5	Et in kombinacije s prislovi	112
1.4.5.1	Et in umeščanje v času in prostoru	112
1.4.5.2	Et in ostali prislovi	114
1.5	Sklepne ugotovitve o et	114

2 Argumentacijski povezovalci **116**

2.1	Parce que	117
2.1.1.	Skladijska in pragmatična raba	117
2.1.2	Parce que na izrekanjski ravni	121
2.1.2.1	Parce que utemeljuje izrekanje	121
2.1.2.2	Parce que ponovno vzpostavlja temo	123
2.1.2.3	Parce que kot zaznamovalec povzemanja besede	124
2.1.1.4	Parce que izraža sodbo o izrekanju	125

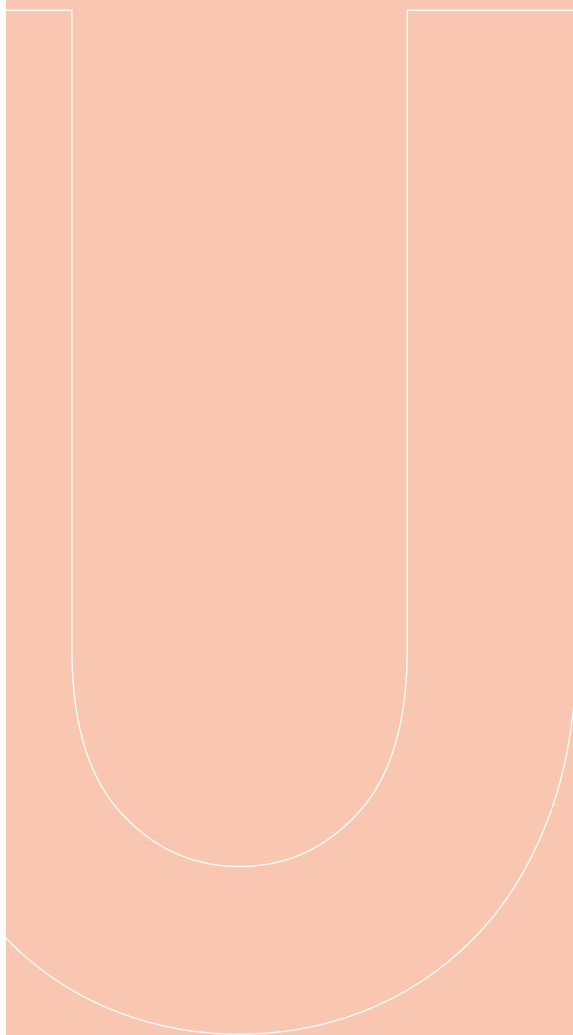
2.1.3	Parce que ne zaznamuje vzroka	126
2.1.4	Parce que in nedokončani govorni posegi	127
2.1.5	Sklep o parce que	128
2.2	Car	129
2.3	Puisque	133
2.4	Variante prevajanja argumentacijskih povezovalcev	136
2.5	D'ailleurs in vrednosti	137
2.5.1	Osnovna vrednost	137
2.5.2	Argumentacijska vrednost	138
2.5.3	Reformulacijska raba	144
2.5.4	Komentar izrekanja oziroma metadiskurzivna raba	145
2.5.5	Digresija	146
2.5.6	Sklep o d'ailleurs	147
3	Posledični povezovalci	150
3.1	Alors - časovni zaznamovalec in posledični povezovalec	152
3.1.1	Časovna vrednost	154
3.1.2	Posledična vrednost	157
3.1.2.1	Alors zaznamuje odnos vzroka k posledici na ravni dejstev	158
4.1.2.2	Alors zaznamuje odnos od vzroka do posledice med dvema izrekoma	159
3.1.2.3	Alors zaznamuje odnos od vzroka k posledici med stanji izpeljave	161
3.1.2.4	Si ... alors	163
3.1.2.5	Ou alors	165
3.1.3	Druge rabe alors	166
3.1.3.1	Alors zaznamovalec strukturacije diskurza	167
3.1.3.2	Alors z vprašalno intonacijo	171
3.1.3.3	Alors in vzklična intonacija	173
3.1.3.4	Metajezikovni alors	173
3.1.3.5	Položaj alors v izreku	174
3.1.4	Alors in slovenski ustrezniki	175
3.1.6	Sklep o alors	175
3.2	Donc	176
3.2.1	Donc z vrednostjo identifikacije: funkcija zaznamovalca strukturacije diskurza	178
3.2.1.1	Ponovitev in rekapitulacija	178
3.2.1.2	Metadiskurzivna funkcija	181
3.2.2	Donc ima vrednost diferenciacije: odnos vzrok - posledica	183
3.2.2.1	Dejstvene posledice	183
3.2.2.2	Izpeljava dejstva, ki ni dano z izkušnjami govorca	184
3.2.2.3	Sklep je dan kot logična posledica različnih etap prejšnjega sklepanja	185

3.2.2.4	Izrek, zaznanovan z donc, vsebuje pot	186
3.2.3	Sklep o donc	190
4	Protiargumentacijski povezovalci	192
4.1	Mais - protiargumentacijski povezovalec	194
4.1.1	Stopnjevalni mais	201
4.1.2	Mais spodbijanja	203
4.1.3	Fatični mais in zaznamovanje besedilnih segmentov	204
4.1.4	Dopustni mais	209
4.1.5	Argumentacijski mais	212
4.1.6	Enotno funkcioniranje mais?	214
4.2	Dopustnost v francoščini	215
4.2.1	Logična dopustnost	215
4.2.2	Rektifikacijska - popravljalna dopustnost	217
4.2.2.1	Razlika med logično in rektifikacijsko dopustnostjo	219
4.2.4	Argumentacijska dopustnost	220
4.3	Quand mème kot argumentacijski povezovalec, ki izraža dopustnost	221
4.3.1	Quand	222
4.3.2	Mème	222
4.3.3	Quand mème	222
4.3.4	Quand mème v implicitni rabi	223
4.3.5	Sklep o dopustnosti	228
5	Reformulacijski povezovalci	230
5.0	Razlike med reformulacijskimi operacijami	233
5.1	C'est-à-dire	235
5.1.1	C'est-à-dire združuje semantično enakovredne dele	237
5.1.2	C'est-à-dire združuje semantično neenakovredne dele	239
5.1.3	C'est-à-dire kot zaznamovalec strukturacije konverzacije	240
5.1.4	Sklep o c'est-à-dire	242
5.2	Enfin	242
5.2.1	Enfin kot časovni povezovalec	244
5.2.2	Enfin kot reformulacijski povezovalec	245
5.2.3	Enfin na različnih ravninah	248
5.2.4	Problem argumentacijske rabe povezovalca enfin	251
5.2.5	Sklep o enfin	252
6	Povezovalci v kombinaciji z modalnimi zaznamovalci	254
6.1.	Kaj je modalnost	255
6.1.1	Epistemično in deontično	256
6.1.2	Epistemična modalnost	256

6.1.3	Prislovi in prislovne besedne zveze	259
6.1.4	Izrekanjski prislovi in prislovi izreka z modalno vrednostjo v kombinaciji s povezovalci	260
6.1.4.1	Prislov <i>effectivement</i> in kombinacije	262
6.1.4.2	Modalni prislov <i>évidemment</i>	265
6.1.4.3	Modalni prislov <i>justement</i>	266
6.1.4.4	<i>Finalement</i>	268
6.1.4.5	Modalni prislov <i>notamment</i>	269
6.1.4.6	Modalni prislov <i>vraiment</i>	270
6.1.4.7	Epistemična modalnost je izražena z gotovostnim prislovom, ki deluje na ravni izreka	270
6.1.4.8	Epistemična modalnost je izražena z glagolsko obliko	272
6.1.5	Sklep	275
7	Raba povezovalcev in argumentacija	278
7.1	Kaj so argumentacijska besedila	279
7.2	Povezovalci v luči argumentacije v jeziku	282
7.2.1	Argumentacijski povezovalci	285
7.2.2	Protiargumentacijski povezovalci	286
7.2.3	Posledični povezovalci	289
7.2.4	Reformulacijski povezovalci	291
7.2.5	Sklep o argumentaciji	293
7.3	Pojem toposov	295
7.4	Odnos med toposi in povezovalci	300
7.4.1	Možnosti spodbijanja toposov	303
7.5	Dejanska argumentacija v analiziranem diskurzu	305
7.6	Sklep o argumentaciji v jeziku	312
8	Sklepne ugotovitve	314
	Résumé	318
	Literatura	320
	Stvarno kazalo	328

I. del: TEORETIČNA IZHODIŠČA

0 Uvod

Predmet monografije *Povezovalci v francoščini: od teoretičnih izhodišč do analize v diskurzu* so pragmatični konektorji - povezovalci. Povezovalci kot nosilci medpovedne in nadpovedne vezave izražajo pomenska razmerja med deli povedi, povedmi in izreki, zagotavljajo koherenco v diskurzu oziroma besedilu, hkrati pa so tudi eden od možnih nosilcev argumentacije.

S povezovalci na splošno se ukvarjajo v logiki, skladnji, semantiki in pragmatiki. Zanimanje za to področje se je med jezikoslovci-pragmatiki v francoskem, anglosaškem in nemškem jezikoslovju povečevalo do 80. let preteklega stoletja dalje. Za poimenovanje pojava se je razvila raznolika terminologija: nekateri govorijo o pragmatičnih povezovalcih¹ (Moeschler 1985, 1998), drugi o diskurzivnih² (Blakemore 1987) in interakcijskih³ (Roulet in dr. 1985) ali celo o zaznamovalcih vezave – *marques de connexion* (Luscher 1994), vezalnih - *ligateurs* (M. A. Morel, L. Danon-Boileau 1998) in diskurzivnih besedah - *mots du discours* (Ducrot in dr. 1980). Vsa poimenovanja pa težijo k istemu cilju: izraziti, da povezovalci delujejo kot zaznamovalci vezi, ki se uresničujejo v diskurzu. V slovenskem jezikoslovju sta se s tem področjem poleg avtorice ukvarjala še V. Gorjanc (1998) in D. Verdonik (2006).

Povezovalci so diskurzivni dejavnik. Zato so poleg teoretičnih opredelitev vedno podani še rezultati diskurzivne analize na podlagi 6 ur francoskega govornega diskurza iz diskusijskih oddaj *Bouillon de culture* in *Polémiques*. Analizirani diskurz je dostopen kot posnetek na videokaseti, CD-romu in zapisan kot besedilo v doktorski disertaciji *Skladenjski in pragmatični vidiki povezovalcev v francoskih utemeljevalnih besedilih* (Schlamberger Brezar 2000 (glej Dodatek)).

V monografiji želimo podati definicijo povezovalcev, ki bi se najbolj približala dejanskemu obstoječemu stanju rabe povezovalcev v analiziranem diskurzu. Hkrati bi radi razmejili področje, kjer so še možni skladenjski opisi povezovalcev, od področja, kjer si moramo pomagati s semantiko in pragmatiko. Smo mnenja, da povezovalci imajo določen minimalni pomen, ki ni pojmovni, pač pa odnosni. Vsak od povezovalcev pa glede na sobesedilo in sotvarje, v katerih se pojavlja, in na skladenjsko ravnino, na kateri deluje, zastopa različne pomene. Te pomene bomo opisali in prikazali s primeri, poiskali pa bomo tudi slovenske ustreznike. Posebej bodo analizirani in opisani najpogostejši povezovalci, ki so se pojavljali v govornem diskurzu, in sicer: *alors, donc, et, mais, c'est-à-dire, enfin, quand même* in *parce que*. Prikazane bodo njihove različne vrednosti in njihova pogostnost pojavljanja v analiziranem diskurzu. Iskanje slovenskih ustreznikov bo potekalo s prevajanjem in s primerjavo pojavljanja določenih povezovalcev v slovenskih

¹ fr. connecteur pragmatique

² an. discourse connective

³ fr. connecteur interactif

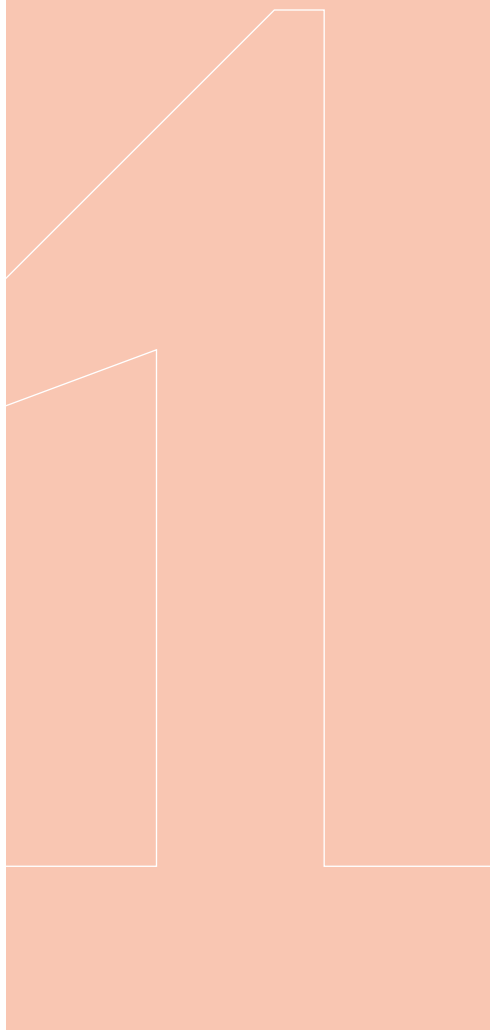
govorjenih korpusih. Slovenski govorniki korpusi, ki služijo za primerjavo, so vzeti iz magistrske naloge *Analiza pogajalske komunikacije* (Schlamberger Brezar 1996).

Raba povezovalcev je opisana skladijskofunkcijsko, semantično in pragmatično. Skladijsko-funkcijskemu pristopu k analizi so dodani pragmatični elementi, in sicer: upoštevanje naslovnika, opis izrekanjske situacije in govornikov sporazumevalni namen, v kolikor se jih da izpeljati iz opisanih povezovalcev oziroma interpretacije naslovnika, ki sledi.

Pragmatični pristop upošteva sogovornika, kontekst v širšem pomenu besede (kar nam pomeni sobesedilo in sotvarje) in pojem toposa (Ducrot in Anscombe 1983, Anscombe in dr. 1995) ter najsplošnejša dognanja teorije relevance (Sperber, Wilson 1986).

Ukvarjamo se tudi s sporazumevalno vlogo povezovalcev: ti delujejo predvsem kot zaznamovalci argumentacije. Prikazu argumentacijske vloge najpogostejših analiziranih povezovalcev je namenjeno zadnje poglavje.

1 Izhodišča raziskave

1.1 ANALIZA DISKURZA IN PREDSTAVITEV ANALIZIRANEGA MATERIALA

Pričujoča raziskava se po izhodiščih uvršča v analizo diskurza. Diskurz in analiza diskurza sta v '80. letih prejšnjega stoletja vstopila tako v pragmatično jezikoslovje kot v sociološke in antropološke raziskave (Malmkjaer 2004: 114-119).

Po Brownu in Yuleu (1983) je »analiza diskurza nujno analiza rabe jezika. Tako ne more biti omejena na opis jezikovnih oblik neodvisno od namena in funkcije, ki jo te oblike imajo, da služijo ljudem za sporazumevanje v medsebojnih odnosih.«⁴

Stubbs (1983) meni, da »analiza diskurza predstavlja poskus študija organizacije jezika nad stavkom ali nad povedjo, torej študij večjih jezikovnih enot, kot so konverzijske izmenjave ali zapisana besedila. Iz tega sledi, da analizo diskurza zanima tudi jezik v rabi v socialnih kontekstih in predvsem v interakciji ali dialogu med govorniki.«

Tudi po Schiffrinovi so predpostavke analize diskurza podobne (Schiffrin 1987: 3): jezik se vedno pojavlja v kontekstu, jezik je občutljiv za kontekst, jezik služi sporazumevanju in je namenjen za sporazumevanje.

Kontekst (Schiffrin 1987: 3-4) v okviru pragmatike pomeni določitev specifičnih kontekstov, v katerih se jezik tvori in interpretira. Lahko gre za ožji kontekst besedila, lahko za širši kulturni, civilizacijski, zgodovinski, socialni kontekst, kot ga zasledimo tudi v Adamovi definiciji (Adam 1990: 23), kjer je diskurz definiran kot besedilo v kontekstu izrekanja. Razumeti, kako se rabi jezik, po Schiffrinovi (prav tam) pomeni razumeti, kako je njegova struktura odvisna od teh kontekstov.

Predvsem v teoriji relevance (Sperber, Wilson 1989: 2. poglavje) je kontekstu pripisan še širši pomen kot v predhodnih pragmatičnih teorijah. Razširi se na logične, enciklopedične in leksikalne komponente. Ta teorija (tako Reboul, Moeschler (1997: 51-54)) je imela pomemben vpliv za razlago pomena in dometa povezovalcev.

Izbrani pristop k analizi diskurza je lingvistični in pragmatični. Pragmatika je pojmovana kot vseobsegajoči okvir (Dik 1998: 7), v katerem delujeta skladnja in semantika. Skladnja je instrumentalna glede na semantiko in semantika je instrumentalna glede na pragmatiko: skladnja obravnava odnose med znaki, ki sestavljajo jezikovni sistem. Predmet semantike so odnosi med jezikovnimi znaki

⁴ V originalu: »the analysis of discourse is necessarily the analysis of language in use. As such, it cannot be restricted to the description of linguistic forms independent of the purpose or functions which these forms are designed to serve in human affairs.«

in njihovimi nosilci, torej to, kar naj bi ti znaki predstavljali oziroma določali v realnem svetu. Pragmatika se ukvarja z odnosi med jezikovnimi znaki in uporabniki oziroma rabo sistema. Skladnja, semantika in pragmatika tako predstavljajo tri ločene in med seboj povezane module (Nølke 1994: 91-166): skladenjskega, semantičnega in pragmatičnega. Skladenjski modul sestavljajo nauk o besednih zvezah in povedjih, nauk o skladenjskem dometu⁵ in razločevanje med temo in remo oziroma izhodiščem in jedrom (Toporišič 1991, Lambrecht 1994) ali že znanim in novim oziroma tem, kar je prej omenjeno, in tem, kar se novega pove. Logično-semantični modul sestavljajo nanašalna semantika, propozicijska semantika in propozicijski odnos in semantične vloge, pragmatični modul pa se ukvarja z implikacijo, presupozicijo, fokalizacijo, zornim kotom, ilokucijo in argumentacijo.

Raziskava temelji na analizi šestih ur posnetega⁶ transkribiranega govornega diskurza oddaj *Polémiques* in *Bouillon de culture* na francoski televiziji TV 5 Europe (posnetki so iz let 1998 do 2000, medtem se je televizijska mreža preimenovala v TV 5 Monde). Glede na raziskave spontanega govornega diskurza (prim. C. Blanche-Benveniste 1997; M. A. Morel in L. Danon-Boileau 1998) lahko analizirani govorni diskurz opredelimo kot višji, zborni pogovorni jezik med pripravljenim in nepripravljenim sporočanjem (ter govorom in zapisom), na kar kaže soprisotnost struktur iz govornega jezika in takih, ki jih ponavadi srečamo v pisni argumentaciji.

1.2 FUNKCIJSKA SKLADNJA

Funkcijska skladenjska shema po Diku (1989: 46-64)⁷ že vključuje skladenjski, semantični in pragmatični modul. Ti pripadajo globinski zgradbi jezika: vsak izrek, kot ga zaznamo na površinski ravni, lahko predstavimo kot pripadajoč štirim ravninam.

Prva ravnina⁸ je ravnina izrazov in povedij. *Izrazi*⁹ se nanašajo na *bitnosti*,¹⁰ ki so lahko zaimki, lastna imena, samostalniki in samostalniške besedne zveze. Povedja ali predikati so lahko glagolska, samostalniška ali pridevniška. Glede na valenco jih zapolnimo s primernim številom izrazov (primer (1)).

⁵ domet (fr. *portée*) je lahko skladenjski ali pragmatični.

⁶ Posnetki so na videokasetah in CD-romu, zapisano besedilo pa je objavljeno v Dodatku doktorske disertacije (Schlamberger Brezar 2000).

⁷ Slovenski prevodi so vzeti iz referata I. Kovačič (1993) in iz Enciklopedije SJ J. Toporišiča (1994).

⁸ Globinska hierarhična zgradba obstaja že pri Lyonsu (1977), ki razlikuje bitnosti prvega, drugega in tretjega reda, ki odgovarjajo Dikovim ravninam izrazov in povedij, predikacije in propozicije. Četrta ravnina pri Diku vključuje pragmatično perspektivo.

⁹ an. terms

¹⁰ an. entities

(1)

*spati (Janez)**imeti (Janez, hiša)**dati (Janez, knjižničar, knjiga)*

Povedja izražajo razmerja med izrazi ali določajo njihove lastnosti, na primer: povedje *spati* določa eno-, povedje *imeti* dvo- in povedje *dati* trivalenten odnos med tremi bitnostmi v vlogah *dajalca*, *danega* in *prejemnika* (Dik 1989: 46). Na tej ravnini izrazi dobijo semantične vloge, kot so vršilec dejanja, prejemnik, cilj, prizadeti, orodje (instrument) itn. (Dik 1989: 69).

Druga ravnina je ravnina predikacije.¹¹ Dobimo jo, ko povedje zapolnimo s primernim številom izrazov. Predikacija opisuje *dejansko stanje*,¹² kar je pojmovanje nečesa, kar lahko obstaja v določenem svetu (Dik 1989: 46). Dejansko stanje je nekaj, kar se lahko zgodi v nekem določenem svetu. Lahko je umeščeno v čas in prostor in ima lahko določeno trajanje. Dejansko stanje na različne načine zaznamo s čutili (primer (2)).

(2)

Preteklost [[dati (Janez) (knjiga) (knjižničar)] (v knjižnici)]

V zgornjem primeru element *preteklost* predstavlja slovnično sredstvo, s katerim umestimo dejansko stanje na časovno os, ki je predhodna trenutku govorjenja t_0 . Take elemente imenujemo *predikacijski operatorji*. Sestavina kot *(v knjižnici)* predstavlja leksična sredstva za umeščanje predikacije v prostor. V svoji notranjosti vsebuje izraz, ki se nanaša na bitnost, knjižnico. Izraze, ki jih zahteva pomen povedja, imenujemo *argumenti* povedja, tiste pa, ki dajejo nadaljnje informacije, kot na primer *(v knjižnici)*, pa *sateliti*. Tako smo predikaciji (primer (3)) dodali predikacijski operator *preteklost* in krajevni satelit *(v knjižnici)* in jo s tem umestili v čas in prostor (Dik 1989: 47). Dobimo jezikovni izraz:

(3)

Janez je v knjižnici dal knjigo knjižničarju.

Predikacije se delijo na jedrne, središčne in razširjene.¹³ *Jedro predikacije* dobimo, ko povedje zapolnimo z izrazi, katerih število je odvisno od valentnosti povedja (v primeru (4)) gre za trivalentno povedje:

¹¹ Za izraz predikacija pri Toporišču obstaja slovenski izraz prisojanje (1984, 1981, 1992), a le v odnosu osebka do povedka: »osebek ujemanlo vpliva na povedek v spolu, sklonu, številu in osebi, izjema je povedek z needninskim povedkovim določilom« (1992: 22). Ker je izraz predikacija pojmovan širše, ne le kot zveza osebka in povedka, in je torej ustrežnejši, poleg tega pa tudi znan v slovenskem jezikovnem prostoru (na svojih predavanjih iz skladnje ga je za označevanje istega pojma uporabljala prof. B. Pogorelec), ga tu ohranjamo v neslovenjeni obliki.

¹² An. izraz je state of affairs, fr. pa état de choses.

¹³ Jedrne, središčne, razširjene predikacije imajo v an. izvorniku ime nuclear, core, extended predications.

(4)

Janko Metki podari psa.

Jedrna predikacija se širi v *središčno* z dodajanjem operatorjev in satelitov prve ravnine. Operatorji prve ravnine predstavljajo *razlike v glagolskem vidu*, sateliti prve ravnine pa vključujejo *način, hitrost, sredstvo, instrument*. Skupaj predstavljajo dodatne poteze dejanskega stanja, ki ga prikazuje predikacija (primer (5)):

(5)

Janko razbije šipo s kladivom.

Razširjena predikacija vsebuje spremenljivko e_1 , ki jo določa središčna predikacija, predikacijski operatorji π_2 in sateliti druge ravnine σ_2 . Operatorji in sateliti druge ravnine služijo umeščanju dejanskega stanja, ki ga določa središčna predikacija, glede na prostorske, časovne in spoznavne parametre. Tu se kodira objektivna modalnost.

Če imamo jezikovni izraz naslednje oblike (primer (6)):

(6)

Peter je videl, da je Janez v knjižnici dal knjigo knjižničarju.

lahko vidimo, da primer (6) predstavlja dejansko stanje, predstavljeno v primeru (3), kot ga je videl Peter. Celotno dejansko stanje je postavljeno v časovni interval, predhoden času t_0 . Predikacija iz primera (3) je odvisnik matrične predikacije *Peter je videl* in predstavlja argument matrične predikacije.

Tretja ravnina je ravnina propozicije.¹⁴ Vključuje možna dejstva. Če imamo primer kot (7):

(7)

Peter je verjel, da je Janez v knjižnici dal knjigo knjižničarju.,

ta predstavlja propozicijo. Čeprav je odvisni stavek oblikovno enak kot v primeru (6), ima drugačen semantični status. Stvari, o katerih lahko rečemo, da jih ljudje verjamejo, niso dejanska stanja, ampak *propozicije, propozicijske vsebine oziroma možna dejstva*. Ta so lahko resnična ali neresnična, zanje lah-

¹⁴ Za izraz propozicija pri Toporišču najdemo slovenski izraz pomenska podstava stavka: definira jo kot »predstavo o glagolskem dogodku in njegovih udeležencih dveh vrst, namreč delovalnikih in okoliščinah, ki je obojih več vrst« (Toporišč 1992: 192). Glede na Dikovo definicijo je to poenostavljena inačica poimenovanja, ki pomensko vključuje tako predikacijo kot propozicijo. Kot se bo kasneje pokazalo (gl. poglavja o posameznih povezovalcih), je včasih za določanje pomena povezovalca bistven podatek, ali lahko veže med seboj tako povedja, ki predstavljajo dejanska stanja, torej predikacije, kot tudi tista, ki predstavljajo možna dejstva oziroma propozicije.

ko trdimo, da jih poznamo, da to vemo oziroma mislimo, lahko so vzrok za presenečenje ali dvom, lahko jih zanikamo, zavračamo ali si jih zapomnimo (Dik 1989: 48). Predikacija, ki določa dejansko stanje, se lahko vgradi v višjo strukturo, propozicijo, ki zaznamuje *možna dejstva*. Možna dejstva so resnična ali neresnična glede na pojavnost dejanskega stanja v enem od možnih svetov (Dik 1989: 248).

Propozicijo določajo spremenljivka propozicijske vsebine X_1 , propozicijski oziroma odnosni operatorji π_3 in sateliti tretje ravnine σ_3 , ki izražajo govorcevo oceno možnih dejstev oziroma njegovo zavezanost njihovi resničnosti (Dik 1989: 248) in so torej modalni. Operatorji tretje ravnine prav tako izražajo govorcevo oceno možnih dejstev oziroma njegovo zavezanost resničnosti le-teh in so slovnična sredstva za izražanje propozicijskih modalnosti, subjektivne in dokazne. Sateliti tretje ravnine ali odnosni sateliti pa so leksična sredstva, s katerimi govorec izraža svoj odnos do propozicije.

Četrta ravnina je ravnina povedi. Na tej ravnini propozicija dobi ilokucijski okvir, ki določa govorno dejanje (Dik 1989: 49). Tako dobimo poved, ki ima poleg propozicijske vsebine še določeno ilokucijsko silo. Na tej ravnini obstajajo ilokucijski operatorji π_4 in ilokucijski sateliti σ_4 .

Prvine četrte ravnine služijo za določanje oziroma spreminjanje ilokucijske sile, s katero je predstavljena propozicija. Sporazumevanje je plod izrekanja govornih dejanj, isto propozicijo lahko izrazimo na različne načine. Pri interpretaciji govornih dejanj v funkcijski slovnici je treba razlikovati ilokucijski namen oziroma namero¹⁵ govorca, ilokucijo, kot je izražena v povedi, in ilokucijsko interpretacijo naslovnika. Sporazumevanje je najuspešnejše, če sta ilokucijski namen oziroma namera govorca in ilokucijska interpretacija naslovnika enaki.

Ilokucija v povedi je lahko pripovedna, vprašalna, velelna ali vzklična. To so temeljne ilokucije, ki jih najdemo v naravnih jezikih. Glede na to se določa skladenski naklon. Interpretiramo jih lahko kot navodila govorca, naj pride do spremembe v naslovnikovi pragmatični informaciji, kot sledi:

PRIPOVEDNA POVED: govorec nakazuje naslovníku, naj svoji pragmatični informaciji doda propozicijsko vsebino, o kateri je bilo govora.

VPRAŠALNA POVED: govorec nakazuje naslovníku, naj mu ubesedi informacijo, kot je določeno v propoziciji.

VELELNA POVED: govorec nakazuje naslovníku, naj uresniči dejansko stanje, kot je določeno v propoziciji.

¹⁵ M. Bešter in M. Križaj Ortar govorita o sporazumevalnem namenu (1998), kar je slovenska ustreznica za an. intention. V slovenskem pragmatičnem sporazumevanju za isti pojem obstaja tudi izraz namera (Gnamuš 1994).

VZKLIČNA POVED: govorec nakazuje naslovniku, naj pragmatični informaciji doda, da se mu zdi propozicijska vsebina presenetljiva, nepričakovana ali drugače vredna pozornosti.¹⁶

(8)

- a) *Okno je odprto.*
- b) *Ali je okno odprto?*
- c) *Odpri okno.*
- č) *Jož, okno je odprto!*

Primeri (8) a) do č) po vrsti predstavljajo pripovedno, vprašalno, velelni in vzključno poved. Temeljne ilokucije so operatorji četrte ravnine π_4 . Lahko se spremenijo v druge ilokucijske vrednosti, bodisi po pragmatičnem, leksikalnem ali slovničnem sprevrženju. Pragmatično sprevrženje (primer (9) a)) je možno pri različni stopnji namena in interpretacije. Primer za leksikalno sprevrženje je (9) b), kjer ilokucijo določa eksplicitni performativ. Do slovničnega sprevrženja pride, če so rabljena slovnična sredstva za spreminjanje temeljne ilokucije, npr. členki, kot v primeru ((9) c)).

(9)

- a) *Tukaj je zatohlo.* (ilokucijski namen: *Odprite okno.*)
- b) *Se boš poročil z mano?* (*Prosim, da se poročiš z mano.*)
- c) *Ljubka punca je, kajne?* (pripovedna poved \Rightarrow vprašalna poved)

Ilokucijski sateliti σ_4 so besedna sredstva, s katerimi lahko določamo ali spreminjamo ilokucijsko vrednost povedi. V slovenščini so to npr. skladenjskonaklonski členki. Ločevanje med ravninami je pomembno za določanje polja delovanja povezovalcev; ni namreč vseeno, ali ti združujejo med seboj dejanska stanja ali govorna dejanja, ali pa se nanašajo celo na izrekanje.

1.3 PRAGMATIČNE PRVINE

1.3.1 Problem govornega dejanja

Austin (1962, slovenski prevod 1981) podira videnje jezika, ki je pogojen z resničnostnimi vrednostmi. Glagole razdeli na konstative, ki ugotavljajo resnič-

¹⁶ Tradicionalna delitev slovenskih povedi (Toporišič 1984, 1981) pod imenom skladenjski naklon predvideva nekoliko drugačno delitev: na pripovedne, vprašalne, velelni in želelne povedi. Vzključne povedi (v Slovenski slovnici 1976 še pod tem imenom) predstavljajo samo čustveno različico pripovednih in vprašalnih povedi. Menimo, da gre pri želelnih povedih za poseben glagolski naklon (to lahko sklepamo na podlagi primerjave z romanskimi jeziki) in se, glede na to, da se delitev povedi na pripovedne, vprašalne, velelni in vzključne povedi pojavlja v mnogih nesorodnih jezikih (Dik 1989:256) ter je v skladu s skladenjskimi, semantičnimi in pragmatičnimi zakonitostmi, ki se kažejo tudi z intonacijo in pragmatičnimi navodili naslovniku, odločamo v prid Dikovi delitvi povedi, želelni naklon pa obravnavamo kot četrto različico glagolskega naklona.

nost, in na performative, ki resničnost spreminjajo. Z uporabo performativa opravljamo govorna dejanja, ki pod določenimi pogoji predstavljajo spreminjanje sveta (primer (10)). Ti pogoji, ki jih imenujemo pogoji posrečenosti,¹⁷ so dani glede na primernost govornega dejanja v danem kontekstu in vključujejo okoliščine in osebe, ki sodelujejo pri uresničevanju dejanja, njihovo sporazumovalno namero, ki mora biti iskrena, in učinek dejanja, ki je povezan z njegovim izrekanjem.

(10)

To ladjo krstim za Galeba.

Če so upoštevani vsi zgoraj navedeni pogoji posrečenosti, se po izrekanju govornega dejanja iz primera (10) ladja imenuje Galeb.

Sprva se pojem *govorno dejanje* nanaša le na eksplicitne performative, potem pa Austin ta izraz razširi še na implicitne ali primarne performative in konstative.¹⁸ Primer (11) predstavlja implicitno izražen performativ, primer (11') pa isti izrek, ko je bil uporabljen eksplicitni performativ.

(11)

Odnesi smeti!

(11')

Ukazujem ti, da odnesi smeti!

Z vsakim izrekanjem opravimo trojno dejanje (Austin 1962; 1981):

- lokucijsko dejanje: to pomeni, da izrekamo poved, ki ima določen pomen in nosilce v enem od možnih svetov;
- ilokucijsko dejanje: poved, ki jo izrečemo, je trditev, ponudba, obljuba, torej dejanje, ki je dano z izrekanjem in dogovorjeno (konvencionalno) povezano z njim: to pomeni, da ga tudi naslovniki prepoznajo kot takega;
- perlokucijsko dejanje: predstavlja učinek na poslušalstvo, ki ga dosežemo z izrekanjem in je povezano z okoliščinami izreka.

Bistvo predstavlja ilokucijsko dejanje. Ilokucijsko dejanje je to, kar direktno opravimo z izrekom in je združeno z dogovorjeno (konvencionalno) ilokucijsko silo. Perlokucijsko dejanje pa je povezano z okoliščinami in ni dogovorjeno oziroma doseženo z izrekanjem samim po sebi. Določena ilokucijska dejanja že imajo »vgra-

¹⁷ To je prevod B. Lešnika za Austinov angleški termin *felicity conditions*.

¹⁸ S performativom dejanja ustvarjamo, s konstativom pa le ugotavljamo.

jene« pričakovane posledice; vprašanje, na primer, zahteva odgovor, dana obljuba izpolnitev le-te. Zato lahko rečemo, da so ilokucijska dejanja institucionalna.

Austinovo teorijo je razvijal Searle (1979) in odkril pet osnovnih tipov govornih dejanj, ki jih opišemo na naslednje načine. Vsako govorno dejanje ima:

- ilokucijski cilj,
- smer prilagajanja, ki jo uvaja ilokucijsko dejanje med dejansko stanje in besede, ki ga opisujejo,¹⁹
- psihološko stanje, ki odgovarja pogojem iskrenosti,
- propozicijsko vsebino.

Ti kriteriji omogočajo delitev govornih dejanj v pet skupin:

1. *reprezentativi*: ilokucijski cilj je opis dejanja, smer prilagajanja je besede - dejansko stanje; izraženo psihološko stanje je verovanje in propozicijska vsebina propozicija (primer (12)).

(12)

Skladnja je težka.

2. *direktivi*: ilokucijski cilj je, da naslovníku izrazimo nujnost, da opravi določeno dejanje; smer prilagajanja je dejansko stanje - besede; izraženo psihološko stanje je govorčeva želja, da se opravi določeno dejanje, propozicijska vsebina pa bodoče dejanje naslovníka (primer (13)).

(13)

Pojdi mi po cigarete!

3. *komisivi*: ilokucijski cilj je nujnost opravljanja dejanja, za katero se naslovník obveže. Smer prilagajanja je dejansko stanje - besede, izraženo psihološko stanje je govorčev namen, da opravi neko dejanje, propozicijska vsebina pa bodoče dejanje govorca (primer (14)).

(14)

Danes bom prišel točno.

4. *ekspresivi*: ilokucijski cilj je izražanje psihološkega stanja, povezanega s čustvanjem (ugodje, neugodje; želja, zavračanje; ...); psihološko stanje je spremenljivo glede na ilokucijski cilj; propozicijska vsebina je dejavnost ali lastnost govorca ali naslovníka (primer (15)).

¹⁹ To je nov kriterij glede na dotedanje raziskave.

(15)

Zelo sem vesel, da vas spet vidim.

5. *deklarativi*: ilokucijski cilj je, da se uresniči vsebina dejanja; smer prilagajanja je hkrati besede - dejansko stanje in dejansko stanje - besede, propozicijska vsebina pa je propozicija (primer (16)).

(16)

Krstim te za Galeba.

Vsaka kategorija se od druge razlikuje vsaj po eni značilnosti. Za Searla je predvsem pomembno, da vsako govorno dejanje spreminja pravice in dolžnosti udeležencev sporočanja. Ta tipologija pa ni sistematično zgrajena na splošnih jezikoslovnih dejstvih. Zato sodobni jezikoslovci-pragmatiki (Levinson 1983: 242; van Dijk 1981, Dik 1989) raje uporabljajo ločevanje izrekov glede na splošne jezikoslovne kategorije, ki so značilne za večino obstoječih jezikov, in sicer vprašalne, pripovedne, velele in vzklične povedi. Gre za združevanje ilokucijske sile in propozicijske vsebine, ki jo je uvedel Frege (po Levinsonu 1983: 243). Poimenovanje govorno dejanje je dvoumno, saj zaznamuje tako ilokucijsko dejanje, ki ga določa ilokucijska sila, na primer vpraševanje, kot tudi tip ilokucijskega dejanja, ki ga določata ilokucijska sila in propozicijska vsebina, npr. ukaz, vprašanje, trditev.

Poleg tega problem predstavlja tudi določanje števila govornih dejanj (Moeschler 1985; van Dijk 1981): govorno dejanje ni določeno glede na obseg; ne vemo, za koliko intonacijskih enot gre; pomembna je predvsem ilokucijska sila. Pri kompleksnih govornih dejanjih, ki so »izražena v eni kompleksni ali zloženi povedi, je važno, katero govorno dejanje je glavno« (van Dijk 1981: 118). Jezikoslovci tako imenovane Ženevske šole (Moeschler 1985: 88; Roulet in dr. 1985: 27) ločijo usmerjevalna in podrejena dejanja, ki se pojavljajo v notranjosti govornega posega. Usmerjevalna dejanja dajejo izreku ilokucijsko funkcijo, podrejena dejanja pa lahko izostanejo, ne da bi trpel smisel izreka. V primeru (17) predstavlja prvo dejanje govornega posega usmerjevalno, drugo pa podrejeno dejanje.

(17)

*Tu ne veux pas venir au cinéma avec moi? Tu as l'air de t'ennuyer.**Ali ne bi šel v kino z mano? Zdi se, da se dolgočasiš.*

(Moeschler 1985: 88)

Poimenovanje govorno dejanje je z jezikoslovnega stališča nepopolno. V nobenem od obstoječih del, ki se ukvarjajo s pragmatiko, ni z jezikoslovnimi parametri določeno tako, da bi mu lahko nedvoumno določili obseg. Zato bomo dali prednost poimenovanju izrek, ki je na eni strani zgodovinsko dejanje, saj so mu dodane

okoliščine sporočanja, na drugi strani pa se podreja intonacijski shemi, ki z značilnim potekom (npr. padajoča intonacija za pripovedne izreke, rastoča za odločevalna vprašanja, itn.) nakazuje začetek in konec le-tega ter določa njegovo naravo.

1.3.2 Izrekanje in polifonija

Izrekanje je zgodovinsko dejanje, ki se je zgodilo na določenem kraju ob določenem času; to je dejanje produkcije določenega niza jezikovnih segmentov, ki ima svojega avtorja (Ducrot 1984: 174-180). Rezultat izrekanja je izrek, to je torej zgodovinski dogodek, ki se mu da določiti čas in kraj. Poved²⁰ nam pomeni enoto skladnje, izrek pa enoto pragmatike.

Pojem govorca²¹ po Ducrotu (1984: 193) zaznamuje tisto bitje, ki je predstavljeno kot odgovorno za izrek. Označuje ga zaimsek *jaz* in drugi znaki za prvo osebo, torej govorečega. Govorec, označen z *jaz*, pa se lahko loči od empiričnega avtorja izreka (Ducrot 1984: 194); takrat gre za dvojno izrekanje, kot na primer v primeru (18):

(18)

A: *Je n'ai pas fermé l'oeil de la nuit.*

B: *Peut-être que tu n'as pas dormi, mais, en tout cas, tu as sacrément ronflé.*

A: *Ponoči sploh nisem zatisknil očesa.*

B: *Mogoče (res) nisi spal, vsekakor pa si pošteno smrčal.*

(Primer iz Ducrota 1984: 192)

Fizični avtor izreka B, torej govorec, ne more biti hkrati odgovoren za oba izreka. Vsekakor je odgovoren za drugega, s katerim ob rabi *mais/pa* popravljiva prvega. Prvi pa je plod izrekanja govorca A. Govorec A je torej izjavljalec izreka »*uso noč nisem zatisknil očesa*«²² tudi v drugem izreku, čeprav ta izrek v resnici izreče govorec B. V izrekih se potemtakem lahko pojavljajo tudi glasovi, ki ne pripadajo govorcju. Ducrot (1984: 193)²² jih definira na naslednji način:

²⁰ Poved po Toporišiču vsebuje tudi intonacijo oziroma končno ločilo; francoski ustreznik je *phrase*, ki ima iste lastnosti. V pragmatični literaturi se za *énoncé* uporablja strokovni izraz izrek.

²¹ Za francoska pojma govorec oziroma *locuteur* in izjavljalec oziroma *énonciateur* obstajata dve možnosti slovenjenja, ki bi delovalo ločevalno: govorec: tisti, ki govori (slovenska ustreznica za *locuteur*): gre za splošno rabljen izraz v pragmatični literaturi; izjavljalec (iz slovenskega prevoda knjige *Izrekanje in izrečeno / Le dire et le dit* (Ducrot 1984; slovenski prevod Jelice Šumič Riha). Izrek (*énoncé*) je slovenjen kot izjava, kar ni ustrezno, ker izjava pomeni besedilo, ki je rezultat izjavljanja (kot performativa), npr. *Podpisani izjavljam ...* Obstaja še izraz tvorec (Toporišič 1992), torej tisti, ki tvori oziroma izreka sporočilo. V nadaljevanju bomo uporabljali izraza govorec in izjavljalec.

²² V slovenskem prevodu Ducrotovega *Izrekanja in izrečenega* (1988, prevajalka J. Šumič-Riha) se ta citat pojavlja na strani 204.

»Izjavljalci« imenujem osebe, ki naj bi se izražale v izjavljanju,²³ ne da bi jim mogli natančno pripisati besede. »Govorijo« le v tem pomenu, da je izjavljanje dojeta tako, kot da izraža njihovo gledišče, stališče, odnos, ne pa tudi njihovih besed v materialnem pomenu izraza.«...²⁴

V pojem polifonije se vključuje tudi pojem gledišča.²⁵ Gledišča so semantične enote, ki imajo določen pomen in sestojijo iz propozicijske vsebine in sodbe (Nølke 1994: 148, Rossari 1993: 11, Ducrot 1984: 204). S pojmom gledišče ločujemo govorca in izjavljalca: govorec predstavlja diskurzivni izvor izrekanja, izjavljalec pa vnaša v njegovo izrekanje svoje gledišče.

S pojmom polifonije, razliko med govorcami in izjavljalci ter določanjem gledišča si bomo pomagali pri opisih povezovalcev.

1.3.3 Govorčev odnos do naslovnika

Jezik nam v prvi vrsti pomeni sredstvo sporazumevanja. Zato se z vsakim izrekom, ki ga izrečemo, obračamo na naslovnika: bodisi tako, da ga upoštevamo, bodisi tako, da ga ne upoštevamo. V vsakem primeru smo zavzeli enega od možnih položajev. Sporočilo vedno pripravljamo za naslovnika, zato si prizadevamo, da bi se čim bolj izrazili z ozirom na to, kako bo naslovnik sporočilo sprejel. Kako se bomo izrazili, pa je odvisno od tega, kar si mislimo o naslovniku, njegovem znanju, verovanju, prepričanjih.

Upoštevanje naslovnika M. A. Morel²⁶ zajame s pojmom *soizrekanje*²⁷ in *sogovor*.²⁸ Pojma imata do neke mere podobno funkcijo kot polifonija,²⁹ saj vključujeta gledišče govorca, zajemata pa tudi druge parametre sporazumevanja, na primer pogajalsko dimenzijo. Torej sta širše zastavljena.

V soizrekanju gre za predvidevanja govorca-izjavljalca o reakcijah naslovnika oziroma o tem, kaj govorec misli, da si naslovnik misli o tem, o čemer on govori.

Sogovor pa daje pravico do besede. Govorec vodi svojo pravico do besede nasproti sogovornem z variacijami intonacije in jakosti. Če jakost narašča, to pomeni,

²³ V prevodu se *énoncé, énonciation* sloveni z *izjava, izjavljanje*; danes pa uporabljamo izraze *izrek, izrekanje*.

²⁴ V francoskem izvirniku: »J'appelle énonciateurs ces êtres qui sont censés s'exprimer à travers l'énonciation, sans que pour autant on leur attribue des mots précis; s'ils parlent, c'est seulement en ce sens que l'énonciation est vue comme exprimant leur point de vue, leur position, leur attitude, mais non pas, au sens matériel du terme, leurs paroles.«

²⁵ fr. point de vue

²⁶ Ustna konsultacija.

²⁷ fr. co-énonciation

²⁸ fr. colocation

²⁹ Polifonija je v sporazumevalnem modelu Ženevske šole definirana kot ena od temeljnih štirih sestavin sporazumevanja (poleg akcijske, modalne, in pogajalske (Roulet 1985, Schlamberger Brezar 1997)).

da hočemo vsiliti svojo pravico do besede. Pri padajoči jakosti pa lahko sogovorec vedno smatra, da mu je dana pravica do besede. Za odločevalna vprašanja, na primer, je značilna rastoča intonacija in padajoča jakost.

Soizrekanje kot mentalna konstrukcija vsebuje dva položaja: v soizrekanju in ukinjanju.³⁰ V soizrekanju gre za naslavljanje soizjavljalca in upoštevanje položaja soizrekanja. Govoreči lahko izraža soglašanje³¹ ali nasprotovanje.³² Navadno to izraža rastoča intonacija: soizrekanje je vodeno z melodijo. Intonacijsko se kaže kot dvig od osnovnega tona F0 do visokih zadnjih zlogov. Tipična povezovalca, ki izražata soglašanje v soizrekanjskem položaju, sta *alors* in *donc*,³³ v slovenščini pa pastavčni členek *no* z rastočo intonacijo.

Tudi pri izražanju nasprotovanja se govorec postavlja v soizrekanje, torej upošteva naslovnika. Tipični povezovalci, ki izraža nasprotovanje, je *mais*. Možno je tudi, da se poveča jakost govora.

V položaju v ukinjanju govorec naslovnika ne upošteva. V tem položaju se zapira vase in se osredotoča sam nase in na svojo formulacijo. Sogovorec ni odločujoč za izrekanje. Obstajajo trije možni razlogi, zakaj govorec ne predvideva odzivov naslovnika oziroma se mu ti ne zdijo pomembni:

1. Sogovorcju ne posveča nobene pozornosti. To navadno pomeni, da točka, o kateri govori, ni dana, da bi se o njej razpravljalo.
2. Misli, da je edini, ki to lahko reče, ker se iz določenih razlogov čuti poklicanega za to. Možni vzroki za tako mnenje so lahko v izrekanjskih okoliščinah, npr. institucionalna moč govorca je večja od naslovnikove.
3. Prezaposlen je s tem, kako vzpostaviti lastno formulacijo. Ko govorec vzpostavlja formulacijo, pogosto prihaja do podaljšanja končnega samoglasnika, kar ne igra nobene vloge v pomenu besede (npr. *euh ... complètement*), predstavlja pa način, kako se pove, da bo obdržal besedo, a išče izraze.

Intonacija v ukinjanju je vedno nizka (Morel, Danon-Boileau 1998: 7-10). Zanimivo je, da so tudi v slovenščini npr. vrinjeni stavki nizko intonirani (Toporišič: 1976). To pomeni, da so podobni govoru v ukinjanju in da razprava o njihovi veljavnosti ni možna.

³⁰ fr. rupture, slovenski izraz je predlagal prof. V. Pogačnik.

³¹ fr. consensus

³² fr. discordance

³³ Posamezni povezovalci bodo podrobno predstavljeni v drugem delu.

Načeloma ima ta, ki vodi konverzacijo, vedno možnost, da soizrekanja nevtralizira in se zapre vase ter s tem naslovnike izključi. Najpogosteje pa vzdržuje sговор z jakostjo. To se vidi predvsem takrat, kadar pride do vpadanja v besedo. Ta, ki je ohranil besedo, govori z največjo jakostjo in najvišjo intonacijo. Po tem, ko nekdo vpadne v besedo, pa lahko sledi padec jakosti govora tega, ki ima besedo. V tem primeru ga lahko sogovorec preglasi in prevzame besedo.

Soizrekanjska shema vključuje vse možne odnose v sporazumevanju. Spominja na Rouletov model pogajalskega sporazumevanja (Roulet 1985: 8; Schlamberger Brezar 1998a), ki tudi vključuje položaj soglašanja (in soglašanja v tem, da soglašanje glede dejstev ni možno) ter blokade, ki odgovarjata položajem soizrekanja in ukinjanja pri Morelovi in Danon-Boileauju (1998). Novost, ki jo prinaša teorija soizrekanja, je dejstvo, da pomembno vlogo v vodenju konverzacije igra intonacija.

1.4 TEMELJI ARGUMENTACIJE V JEZIKU

Argumentirati pomeni pripeljati naslovnike do tega, da delijo gledišča, sodbe, ki jih v začetku niso. Področje argumentacije je rezervirano za verjetno in možno, ki uhaja gotovosti računanja. Argumentacijski diskurz (Moeschler 1985: 46) torej ni diskurz, ki bi govoril o dokazih ali deloval na osnovi logične dedukcije. V tem so si edine vse teorije, ki se ukvarjajo z argumentacijo, pa čeprav določene šole izhajajo iz klasične retorike (Perelman, Olbrechts-Tytéca 1958), formalne logike (J. B. Grize, 1982; M. Borel, D. Mieville 1983) ali integrirane pragmatike (Ducrot, Anscombe 1983).

Ducrot in Anscombe (1983, Anscombe in dr. 1995) sta postavila temelje argumentaciji v jeziku. Po njunem mnenju je večina izrekov izrečenih z namenom, da argumentirajo nečemu v prid. Z izrekanjem se tako opravlja argumentacijsko dejanje, ki ga lahko primerjamo z ilokucijskim dejanjem.

Tako kot ilokucijska vrednost tudi dejansko opravljena argumentacija ni določena v pomenu samem, ampak v argumentacijskem dejanju (kot ilokucija v ilokucijskem). Seveda pa jezik sam tudi pri argumentaciji, kakor tudi pri ilokuciji, postavlja omejitve. Gledišča vsebujejo argumentacijski namen³⁴ (Nølke 1994: 164). Sodba, ki je izražena v gledišču, se lahko nanaša tako na virtualno možnost argumentiranja z danim glediščem kot na dejansko argumentiranje.

Temeljne postavke teorije argumentacije v jeziku lahko podamo z naslednjo definicijo (povzeto po Anscombe in dr. 1995: 15).

³⁴ V fr. visée argumentative.

Določene navezave med izreki se ne obnašajo tako, kot predvideva klasična semantična analiza. V klasični analizi argumentacije so te navezave imele zgradbo tipa *argument* + *sklep*. Ducrot in Anscombrea pa sta razvila idejo, da obstajajo argumentacijski odnosi, ki niso retorični v klasičnem pomenu besede. Ti odnosi niso dodani osnovni semantični vrednosti izreka, ampak so temeljni, prisotni že od najgloblje ravnine analize. Torej lahko postavimo hipotezo, ki je bila eksplisitno formulirana že pri Anscombru (1973), da v globinski pomenski vrednosti nekaterih besed, izrazov in celo izrekov obstajajo kazalci, ki niso informacijske, pač pa argumentacijske narave.

Postavlja pa se vprašanje, kaj je v pomenu informacijske in kaj argumentacijske narave. Pri Anscombru in Ducrotu (1976, 1983 in Anscombrea in dr. 1995), so razmišljanja o tem strnjena v štirih točkah:

1. Obstajajo izreki, katerih argumentacijska vrednost se ne da izpeljati iz informativne vrednosti.

Tak primer so na primer stavki s *peut-être*. Izrek, v katerem je *peut-être* in ga označimo z I, bi na logični ravni moral pustiti odprto dvojno možnost I in ne-I. Dejansko pa so vsi sklepi, ki jih lahko potegnemo iz propozicije *P* + *peut-être* tisti, ki temeljijo na uresničitvi I, in nikdar na uresničitvi ne-I, kot kaže primer (19):

(19)

Mets un couvert de plus: Pierre viendra peut-être dîner ce soir.

**Retire un couvert: Pierre viendra peut-être dîner ce soir.*

**Mets un couvert de plus: Pierre ne viendra peut-être pas dîner ce soir.*

Retire un couvert: Pierre ne viendra peut-être pas dîner ce soir.

Pripravi še en pogrinjek: Peter bo mogoče prišel na večerjo.

**Pospravi en pogrinjek: Peter bo mogoče prišel na večerjo.*

**Pripravi še en pogrinjek: Petra mogoče ne bo na večerjo.*

Pospravi en pogrinjek: Petra mogoče ne bo na večerjo.

(Anscombrea in dr. 1995:18)

2. Obstajajo izreki brez informativne vrednosti, ki pa imajo argumentacijsko vrednost.

Primer so odločevalna vprašanja, kadar so to »prava« vprašanja, ne retorična. Da so brez informativne vrednosti, pomeni, da so določene navezave med izreki možne, hkrati pa ni v vprašanju nič informativnega. Z argumentacijskega stališča vprašanja z obliko *est-ce que P?* (*Ali P?*) puščajo odprto alternativo za odgovor I in ne-I (kot so možni odgovori na taka vprašanja z *oui* in *non*). V navezavah v

diskurzu pa je njihova argumentacijska vrednost enaka kot zanikanje propozicije *P*, kot se to zgodi v primeru (20) a), b), c), d) (Primer je vzet iz dela Anscombra in dr. 1995: 18):

(20)

- a) *J'ai des doutes sur la victoire de Becker: il est le favori du Masters, mais il ne battra pas Sampras.*
- b) *J'ai des doutes sur la victoire de Becker: il est le favori du Masters, mais est-ce qu'il battra Sampras?*
- c) **J'ai des doutes sur la victoire de Becker: il est le favori du Masters, mais il ne perdra pas devant Sampras.*
- d) **J'ai des doutes sur la victoire de Becker: il est le favori du Masters, mais est-ce qu'il perdra devant Sampras?*

Dvomim v Beckerjevo zmago: je favorit Mastersa, ampak Samprasa ne bo premagal.

Dvomim v Beckerjevo zmago: je favorit Mastersa, ampak ali bo premagal Samprasa?

**Dvomim v Beckerjevo zmago: je favorit Mastersa, ampak s Samprasom ne bo izgubil.*

**Dvomim v Beckerjevo zmago: je favorit Mastersa, ampak ali bo s Samprasom izgubil?*

Odločevalna vprašanja v neretorični interpretaciji temeljijo na izražanju dvoma in ne izražajo nobene informacijske vsebine, ki bi se nanašala na zanikanje. Z argumentacijskega stališča pa se obnašajo podobno kot zanikana propozicija *P*, ki zaznamuje *ne-I*.

3. Obstajajo izreki, katerih argumentacijska vrednost je nasprotna od vrednosti, na katero sklepamo iz informacijske vrednosti.

Tak primer je nasprotje med *presque* (skoraj) in *à peine* (komaj) (primer (21); Anscombe in dr. 1995: 19):

(21)

a) *Le tournage était (presque + *à peine) commencé et le rôle principal ne savait toujours pas son texte.*

b) *L'émission était (*presque + à peine) commencée, et déjà les questions fusaient de toutes parts.*

*Snemanje se je (skoraj + *komaj) začelo in glavni igralec še vedno ni znal besedila.*

*Oddaja se je (*skoraj + komaj) začela in že so vprašanja deževala z vseh strani.*

Presque + P ima informativno vsebino *ne-I*, *à peine + P* pa *I*. Zanimivo pa je, da možne diskurzivne navezave delujejo ravno nasprotno od tega, kar bi pričakovali

glede na informacijsko vsebino: *presque P* se obnaša kot *P*, a sklepi, ki jih lahko iz tega potegnemo, se tičejo uresničitve *I*. Prislovna besedna zveza *à peine P* se obnaša kot zanikana propozicija *P*, sklepi, ki jih lahko iz tega potegnemo, pa se tičejo neuresničitve *I*.

4. Informativna vrednost nekaterih izrekov je izpeljana iz argumentacijske vrednosti in ne nasprotno (primer (22), Anscombe in dr. 1995: 20):

(22)

Le parti communiste a atteint presque 10% dans les derniers sondages.

Komunistična partija je dosegla skoraj 10% v zadnjih javnomnenjskih raziskavah.

Tak izrek je v francoščini dvoumen, saj brez dodatnih pojasnil ne moremo določiti, ali gre za nekaj več kot 10% ali nekaj manj kot 10% (v slovenščini je verjetnejša interpretacija nekaj manj kot 10%). Poleg tega potrebujemo še podatek, za katere sklepe bo ta izrek služil kot argument, da mu sploh lahko določimo informativno vrednost. Dejansko bi popoln primer v francoščini lahko imel dve obliki (primera (23) in (24), Anscombe in dr. 1995: 20).

(23)

Le parti communiste perd des voix: autrefois à 21%, il atteint presque 10% dans les derniers sondages.

Komunistična partija izgublja glasove: včasih jih je imela 21%, po zadnjih javnomnenjskih raziskavah pa komaj 10%.³⁵

(24)

Le parti communiste gagne du terrain: autrefois à 5%, il atteint presque 10% dans les derniers sondages.

Komunistična partija pridobiva glasove: včasih jih je imela 5%, po zadnjih javnomnenjskih raziskavah pa jih ima skoraj 10%.

Na podlagi zgornjega primera lahko zaključimo, da je pomen številske lestvice jasen šele v odnosu do sklepa argumentacije.

Glavna teza argumentacije v jeziku je, da obstajajo v pomenu izrekov semantične vrednosti, ki jih ne moremo niti skrčiti na informativne vrednosti, niti izpeljati iz osnovnejših informativnih vrednosti. Na teh temeljih sta Anscombe in Ducrot postavila hipotezo, da so argumentacijske vrednosti prav tako temeljne in prisotne in da v pomenu soobstajajo z informativnimi vrednostmi že od globinske strukture dalje. Argumentacija v jeziku se eksplicitno izraža v operatorjih in povezovalcih, implicitno pa v toposih. Topos obstaja na ravni dejanskih stanj in

³⁵ V slovenskem jeziku ta dva primera nista dvoumna, ker bi pri upadanju uporabili *komaj*, pri naraščanju pa *skoraj*.

ni zatrjen, ampak je del spomina oziroma skupne predmetnosti. O tem bomo izčrpnje govorili v enem od sklepnih poglavij.

1.5 ANALIZA DISKURZA

Ženevska šola (Roulet in dr. 1985, Roulet 1998,) poleg treh modulov, skladenjskega, semantičnega in pragmatičnega, ki jih navaja Nølke (1994),³⁶ upošteva še hierarhični modul. Hierarhični modul temelji na dveh predpostavkah: prva je, da se konverzacijo da analizirati s pomočjo sistema, ki ga sestavljajo enote različnih stopenj, druga pa je, da so odnosi med temi enotami funkcijski (Moeschler 1985: 81). Hierarhični modul sestavljajo govorno dejanje oziroma v kasnejših delih dejanje,³⁷ govorni poseg³⁸ in izmenjava.³⁹

1. izmenjava je najmanjša dialoška enota, ki sestavlja interakcijo. Sestavljena je iz najmanj dveh konverzacijskih prispevkov različnih govorcev. To je kompleksna sestavina. Izmenjava, ki vsebuje le dva konverzacijska prispevka, je minimalna izmenjava.
2. govorni poseg je največja monološka enota, ki sestavlja izmenjavo. Govorni poseg je načeloma sestavljen iz več govornih dejanj, lahko pa je omejen na eno samo govorno dejanje. Glede na to ločimo *enostavni* in *sestavljene* govorni poseg.
3. govorno dejanje je najmanjša monološka enota, ki sestavlja govorni poseg. Problem določanja števila govornih dejanj v okviru enega samega govornega posega je prej empiričen kot teoretičen. Obstajajo funkcijska merila za analizo sestavljenih govornih posegov. V svoji minimalni definiciji je govorno dejanje diskurzivni segment, združljiv z eno propozicijsko vsebino, lahko tudi sestavljeno oziroma kompleksno (Moeschler 1985: 81), če jo uvajata logična veznika *in* ali *ali*.

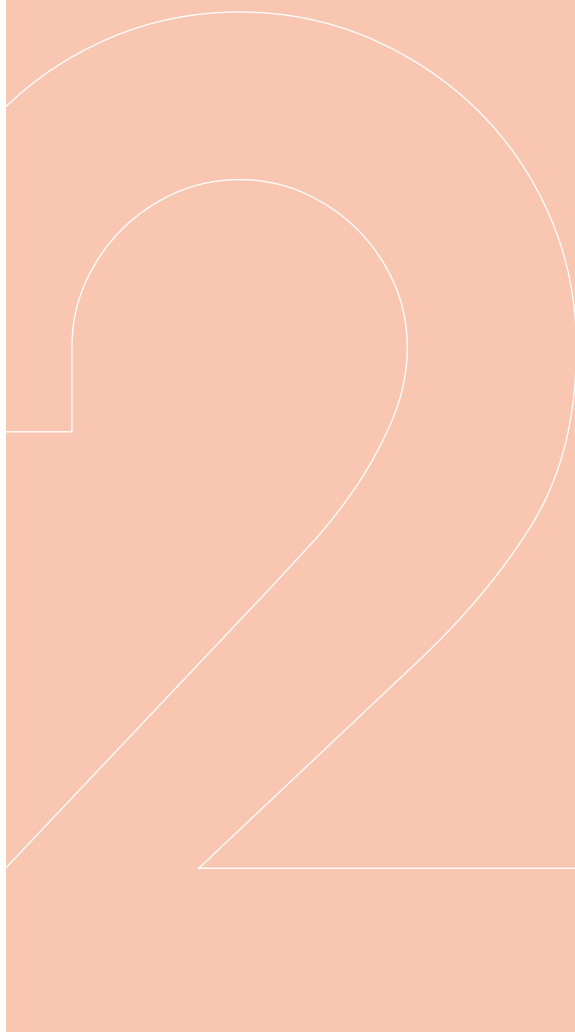
³⁶ Opisani so v uvodu v poglavje Metodološka izhodišča.

³⁷ fr. *acte de parole*, kasneje samo *acte* (Glej Roulet et al., 1985; Roulet, 1995, 1997).

³⁸ fr. *intervention*

³⁹ fr. *échange*

2 Izvor pojma povezovalec

2.0 UVOD

Pojem povezovalc⁴⁰ se pojavlja v logiki, skladnji, semantiki in pragmatiki od konca sedemdesetih let dalje, področje pa teoretično še zdaleč ni izčrpano. S tem izrazom označujemo besede, katerih funkcija je, da izražajo različne odnose med izreki (Caron 1994: 706). Na prvi pogled se da večino povezovalcev določiti skladenjsko in semantično: določajo dejstvene odnose, npr. časovne ali vzročne, odnose med dogodki ali dejanskimi stanji oziroma odnose med propozicijami na temelju resničnostnih vrednosti (logični vezniki: *in*, *ali*, *če*). Problem pa se pojavlja zaradi polisemije teh izrazov: razlaga različnih pomenov, ki jih prevzemajo v različnih kontekstih, zahteva uvajanje pragmatičnih kriterijev, ki upoštevajo sporazumevalni vidik izrekov.

Za naravne jezike je termin povezovalc⁴¹ prvi uporabil Jakobson leta 1957 (po Luscherju 1994: 76) v zvezi s klasifikacijo glagolskih kategorij. Gre za pojmovanje, ki je zelo oddaljeno od našega in bi ga lahko imenovali terminološko naključje, saj ne predstavlja nobene povezave s pojmi, o katerih bomo govorili. V našem pomenu besede so se povezovalci pojavili najprej v logiki.

2.1 LOGIČNI POVEZOVALCI

S terminom povezovalc⁴² se v logiki srečamo v okviru propozicijskega računa pri Fregeju, Wittgensteinu, Carnapu (Lyons 1977; Luscher 1994). Pomen kompleksne propozicije, sestavljene iz dveh propozicij, ki ju povezuje povezovalc - konektor, je določen z resničnostnimi vrednostmi vsake od propozicij in s pravili, ki definirajo povezovalce.

Logični povezovalc je v logiki ekvivalent operatorja.⁴³ Logični povezovalci so (Lyons 1977: 138-141) lahko enomestni (negacija \neg) in dvomestni (konjunkcija \wedge , ekskluzivna disjunkcija $\bar{\vee}$, inkluzivna disjunkcija \vee , implikacija \rightarrow in ekvivalenca \equiv). Pomen kompleksne propozicije, sestavljene iz dveh propozicij, ki ju povezuje logični povezovalc oziroma konektor, se določa v okviru resničnostnih vrednosti vsake od propozicij in s pravili, ki definirajo povezovalce. Tako je konč-

⁴⁰ Prevod povezovalc za francoski *connecteur* in angleški *connective* oziroma *connector* je predlagal prof. Pogačnik v okviru konzultacij. V magistrski nalogi (Schlamberger Brezar 1996) ta termin poimenujem s tujko konektor. V. Gorjanc (1998) uporablja termin konektor ali povezovalnik. Prof. Toporišič v Slovenski slovnici (1985) uporablja izraz vezniška beseda in predlaga vezala (pogovor v Lingvističnem krožku oktobra 1999). Izraz vezala je manj primeren za povezovalce na splošno in bi bil primernejši za tiste vrste povezovalcev, ki jih M. A. Morel (Morel, Danon-Boileau 1998) imenuje *ligateurs*. Termin povezovalc vključuje pripomo za delovalnik -ec, ki je prisotna tudi v francoskem (-eur) in enem od angleških izrazov (-or).

⁴¹ V izvorniku je bil rabljen v francoščini kot *connecteur*.

⁴² an. *connective*

⁴³ Izraz operator pomeni, da je to enomestni zaznamovalec (za razliko od konektorja oziroma povezovalca, ki deluje dvomes-tno).

na vrednost odvisna od resničnostnih vrednosti vsake od propozicij in pravil, ki določajo povezovalce - konektorje. To se kaže v tabeli resničnostnih vrednosti (primer (1): Lyons 1977:138.141).

(1) Tabela resničnostnih vrednosti:⁴⁴

P q	konjunkcija $P \& q$	disjunkcija $P \vee q$	disjunkcija $P \vee\vee q$	implikacija $P \rightarrow q$	ekvivalenca $P \equiv q$
R R	R	R	N	R	R
R N	N	R	R	N	N
N R	N	R	R	R	N
N N	N	N	N	R	R

Problem te sheme je, da je zasnova logičnih povezovalcev prilagojena formalnim jezikom, z naravnimi jeziki pa ima le oddaljeno povezavo. Če na primer vzamemo veznik \wedge /& et/in, sta izreka (a) in (b) v logiki ekvivalentna, medtem ko se v rabi pokaže, da gre za nasprotujoča si odnosa od vzroka k posledici (primer (2) a) in b), Luscher 1994: 178).

(2)

a) *Il a insulté son patron et il s'est fait renvoyer.*

Užalil je svojega nadrejenega in odpustili so ga.

b) *Il s'est fait renvoyer et il a insulté son patron.*

Odpustili so ga in užalil je svojega nadrejenega.

Nekateri raziskovalci so se ukvarjali z uvajanjem povezovalcev - konektorjev iz formalne logike v naravne jezike, seveda pa so smatrali, da resničnostne vrednosti predstavljajo le prvo stopnjo v interpretaciji in so jo v nadaljevanju dopolnili na pragmatični ravni. V tej luči naj bi razlika med propozicijama P in Q v primeru (2) ne izvirala iz lastnosti *in/et*, pač pa iz sporazumevalnih norm in konverzijskih maksim⁴⁵ (Grice 1975).

⁴⁴ Legenda: R: resničen, veljaven; N: neresničen, neveljaven.

⁴⁵ Griceova sporazumevalna pravila sestojijo iz štirih osnovnih konverzijskih maksim: maksime kakovosti, maksime količine, maksime relevantnosti in maksime načina. Te maksime pa so del **občega sodelovalnega načela**, ki se glasi: *tvoj prispevek naj bo tak, kot ga na stopnji, kjer se pojavlja, zahteva namen ali smer govorne izmenjave, v katero si vključen* (podrobneje o tem: Grice 1975, Žagar 1989, Schlamberger Brezar 2000a).

2.2 SKLADENJSKI POVEZOVALCI

S povezovalci s skladenjskega, logičnega, semantičnega in pragmatičnega stališča so se ukvarjali mnogi jezikoslovci. Kako so jih definirali in kaj je to pomenilo za razvoj jezikoslovja, bo prikazano v nadaljevanju.

V jezikoslovju prvi omenja povezovalce (*connectives, connectors*) v našem pomenu besede Harris (1970) v okviru distribucionalistične slovnice. Povezovalec je tam definiran kot binarni oziroma dvomestni operator, ki se pojavlja na ravni jedra⁴⁶ in pripada prvi od petih možnih (potencialnih) sekcij, ki tvorijo jedro. Ta sekcija je označena z (0). Sledijo ji še: (i) besedna zveza osebek, (ii) glagolska besedna zveza, (iii) samostalniška besedna zveza v funkciji predmeta ali glagolskega določila in (iv) dodatki celotnemu jedru v obliki dodanega stavka. Sekcije 0, iv in iii so lahko pri določenih jedrih prazna množica.

Operatorji so lahko enomestni ali dvomestni. Enomestni vplivajo na jedro, ki mu pripadajo, dvomestni pa delujejo na druga jedra in lahko spreminjajo dve povedi v eno samo.

Tako definirani Harrisovi binarni operatorji so skladenjski povezovalci. Harris kot primere navaja *or, because, however, if... then (ali, ker, kljub temu, če ... potem)*. Povezovalce deli v tri skupine, na:

- podredne veznike;
- primerjalne veznike, ki razen določenih omejitev delijo lastnosti s podrednimi vezniki;
- priredne veznike.

Skladenjski pristop k razlagi povezovalcev zavzamejo tudi francoski raziskovalci skladnje sredi osemdesetih let okrog revije *Langue française* (1988), predvsem G. Gross, M. Gross, M. Piot. V uvodu v razprave o povezovalcih - konektorjih G. Gross in M. Piot ugotavljata, da so povezovalci predmet mnogih študij, ki se ukvarjajo s pragmatiko in argumentacijo in poudarjajo predvsem odnose med govorniki v diskurzu ali komunikacijskimi namerami, ki jih izraža tak ali drugačen povezovalec. V tej luči se pojavljajo tudi težave z omejevanjem pomena tega pojma, ki poleg elementov, ki izražajo odnose med povedmi, lahko pokriva tudi pojavnosti anafore. Teoretiki skladnje povezovalce definirajo kot priredne in podredne veznike in se osredotočajo na opis celote jezikovnih značilnosti dveh povedi, ki ju veže povezovalec. Tako so kot povezovalci opisani tudi podredni vezniki, ki v pragmatično naravnanih študijah nikdar nimajo tega statusa, na primer *si, quand, afin que (če, ko, da)*. G. Gross in M. Piot (1988: 3) tudi menita, da za opis

⁴⁶ an. kernel

rabe določenega povezovalca ni dovolj, če poudarimo različne pomene, ki jih ta povezovalec ima. Pomen povezovalcev je odvisen od velikega števila spremenljivk, ki sestojijo iz jezikovnih lastnosti parov stavkov, ki jih povezujejo.

V tem delu mnogo teoretičnih zaključkov povzamejo po Harrisu (1970). M. Piot predstavlja kriterije za ločevanje priredja od podredja, kjer podobno kot Harris izpostavi poseben status primerjalnih veznikov. Zanje naj ne bi bilo možno spreminjanje vrstnega reda propozicij, kar sicer velja za podredne veznike, ne velja pa za priredne, in to dejstvo naj bi bilo odločilno za poseben status le-teh.

Raziskava je omejena na priredne in podredne veznike in se ne dotika mejnih primerov, kjer težave predstavlja tudi določanje enote, ki jo vežejo povezovalci. Raziskava s področja povezovalcev, ki ne presega skladenjskih opisov, je že vnaprej nepopolna.

2.3 SEMANTIČNI POVEZOVALCI

Keenan in Faltz (1985, citirano po Luscher 1994: 179) sta delovala v okviru formalne semantike in sta enačila skladenjske oblike izrekov s pripadajočimi logičnimi oblikami. Cilj, ki sta si ga zastavila, je bil semantična interpretacija logične oblike. Raziskovala sta v okviru Boolove algebre, ki je služila kot metajezik, in dokazovala, da so konjunkcija, disjunkcija, negacija in kvantifikacija boolovske operacije. Operacije sta opravljala na ravni logične oblike in v tej obliki predstavila skladenjsko strukturo.

Tako sta glede na to, kje v izreku se je pojavljal povezovalec, dobila naslednje sheme (primer (3), Luscher 1994: 179). Rezultati, ki sta jih dobila, so zelo podobni rezultatom v klasični logiki. Na ta način prikažeta razliko med priredjem dveh izrazov in priredjem dveh propozicij.

(3)

a)	<i>Jean et Marie dorment.</i>
<i>Janez in Marija spita.</i>	<i>dormir (Jean) & dormir (Marie)</i>
<i>spati (Janez) & spati (Marija)</i>	$D(j) \& D(m)$
b)	<i>Jean dort et ronfle.</i>
<i>Janez spi in smrči.</i>	<i>dormir (Jean) & ronfler (Jean)</i>
<i>spati (Janez) & smrčati (Janez)</i>	$D(j) \& R(j)$

Klasične logične interpretacije (v primeru (3) zgoraj) po Boolovi algebri dobijo naslednjo shemo (3'):

(3')

a) *dormir (Jean & Marie) D(j&M)*b) *dormir & ronfler (Jean) D&R(j)*

Primeri, kot je bil (2) zgoraj, kjer sta prvi in drugi stavek, ki ju v zloženih povedih združuje veznik *et*, vzročno povezana, ostanejo tudi po tej teoriji nepojasneni. Prav tako si z njo ne moremo pomagati pri analizah primerov iz govornega diskurza.

2.4 PRAGMATIČNI POVEZOVALCI

2.4.1 Van Dijkovo ločevanje povezovalcev na skladenjske in pragmatične

Prvi je o pragmatičnih povezovalcih spregovoril T. van Dijk (1981: 164-166, sam članek je iz leta 1979). Bistvena razlika, ki jo glede na Harrisov in logični koncept prinaša pragmatični pristop, je upoštevanje globalnega povezovanja na ravni diskurza in ne le med dvema bitnostma oziroma propozicijama. Povezovalce kot take (Luscher 1994: 181) se da popolnoma interpretirati v kontekstu. Opis pragmatičnih povezovalcev ne more biti podan z opisi določenih vidikov pomena, temveč zahteva interpretacijo v okviru funkcij glede na pragmatični kontekst.

Van Dijk v svojem članku (1981) na podlagi odnosov med dejstvi in odnosov med govornimi dejanji loči semantične in pragmatične povezovalce. Povezovalce postavlja v širše okolje diskurza, sobesedila in sotvarja ter koherence. Jezikovna pragmatika naj se ne bi ukvarjala le z govornimi dejanji, ampak tudi z odnosi med njimi. Vprašanje je, kako se obnašajo govorna dejanja v odnosu do sosledij povedi in kako različni povezovalci v naravnih jezikih izražajo te odnose.

Odnosi med dejstvi, ki so osnova za koherentno besedilo, so po van Dijk (prav tam) izraženi s *stavčnimi povezovalci*⁴⁷ kot na primer *and, but, or, because (in, toda, ampak ali, ker)*. To so semantični povezovalci, ki vežejo propozicije in predikacije. Opisujejo odnose v pomenu in odnose med dejstvi: ti so lahko možni, verjetni, nujni, ali pa obstajajo posebni pogoji za njihovo uresničitev. Tako povezovalci niso resničnostnofunkcijski kot logični povezovalci (gl. tabelo resničnostnih vrednosti zgoraj), ampak so opisani glede na pomen in dejstva (npr. možnost, verjetnost, nujnost). Po van Dijk (prav tam) lahko semantika le delno reši vprašanje povezovalcev, ker določeni vidiki zahtevajo razlago, ki upošteva govorca in naslovnika, torej razlago v okviru pragmatične teorije.

⁴⁷ an. sentential connectives

Pragmatski povezovalci se razlikujejo od semantičnih v tem, da izražajo odnose med govornimi dejanji, medtem ko jih semantični med danimi dejstvi. Pri rabi istega povezovalca enkrat na ravni predikacije (Dik 1989) in drugič na ravni govornega dejanja gre za polisemijo: imamo bodisi različne rabe iste množice povezovalcev bodisi različne pomene oziroma funkcije povezovalcev, ki se pač izražajo z istimi besedami. Pragmatsko rabo povezovalcev na primer zaznamujejo tudi različne skladenjske in prozodične omejitve. Tako se pragmatski povezovalci često pojavljajo na začetku povedi oziroma izreka in so izraženi s posebno intonacijo.

Ena od glavnih težav pri analizi pragmatskih povezovalcev je ta, da povezovalci tudi takrat, kadar služijo za označevanje odnosov med govornimi dejanji, ohranjajo sledi svojega semantičnega pomena. Seveda to ne preseneča, saj ima vsak povezovalec določen (minimalni) pomen, ki je kasneje specificiran glede na semantično ali pragmatsko rabo na ravni izrekanja. Semantični pogoji pa določajo tudi pogoje pragmatske pravilnosti rabe, kar pomeni, da so označena dejstva normalni pogoji za možno izvajanje govornih dejanj, ki bodo sledila.

Za povezovalce govornih dejanj je tudi značilno, da o njih lahko govorimo, če imamo sekvence govornih dejanj najmanj dveh govorcev, ki sta udeležena v izmenjavi. Določanje natanko enega govornega dejanja na osnovi danega izraza, npr. zložene povedi, nikakor ni enoznačno (van Dijk 1981: 167). Tega problema v klasični teoriji govornih dejanj (npr. Austin 1962/1981, Searle 1969) niso upoštevali. Van Dijk sklence (1981: 168), da sama oblika izreka glede na intonacijo in premore kaže na to, ali gre za eno ali več govornih dejanj in so torej meje povedi tudi meje govornih dejanj. Seveda pa priznava, da je taka delitev nekoliko problematična, kar si bomo ogledali v naslednjem poglavju.

Za prikaz razlike med semantično in pragmatsko rabo služi primer (4) (gl. van Dijk 1981: 167), kjer primer 4a) predstavlja semantično, 4b) pa pragmatsko rabo:

(4)

a) *Yesterday we went to the movies **and** afterwards we went to the pub for a beer.*
*Včeraj smo šli v kino **in** potem smo šli še v gostilno na pivo.*

b) *Why didn't Peter show up? **And**, where were you that night?*
*Zakaj se Peter ni prikazal? **In** (sploh), kje si bil ti tisto noč?*

V primeru 4a) *and/in* predstavlja odnos med dvema dejanjema, ki sta časovno urejeni. V primeru 4b) pa semantični pristop ni zadosten: *and/in* je rabljen na začetku povedi in nakazuje predvsem to, da ga govorec rabi za zaznamovanje dej-

stva, da bo prvemu govornemu dejanju nekaj dodal. Funkcijo lahko opišemo kot dodajanje ali nadaljevanje, prostor delovanja pa so govorna dejanja, ne zložena poved.

2.4.2 Analiza povezovalcev v Ducrotovi integrirani pragmatiki

V francoskem pragmatičnem jezikoslovju je izraz *povezovalec* - *connecteur* prvi uvedel O. Ducrot v svoji knjigi *Les Mots du discours* (1980: 15, naš prevod) in ga opisal na naslednji način:

»Če se ukvarjamo z *mais*, *eh bien*, *décidément* ali *d'ailleurs*, gre za besede, katerih običajna vloga je vzpostavljati vez med dvema semantičnima bitnostma. Zato *mais* in *d'ailleurs* ne moremo opisati izolirano: opisati moramo strukture *P mais Q*, *P d'ailleurs Q*. Tako smo takoj postavljeni pred problem določanja teh *P* in *Q*, na katere se nanašajo preučevani morfemi.«⁴⁸

Po Ducrotu (1980: prav tam) se jezikovni povezovalci ne tičejo materialnih segmentov besedila, pač pa semantičnih bitnosti, za katere je možno, da imajo s temi segmenti zelo posredne odnose. Te segmente pa je treba ločevati med seboj.

Logični povezovalci (Ducrot in dr. 1980: 18) so definirani z resničnostnovrednostnimi pogoji, ki določajo resničnostne vrednosti propozicij, ki jih povezujejo med seboj. To pa ne drži ne za povezovalce v naravnih jezikih, niti za povezovalce, ki niso logičnega izvora. Povezovalcev tudi ne moremo preučevati izolirano, ampak le v obliki semantične strukture *P povezovalec Q*. Tu se kaže velika razlika med logičnimi povezovalci in povezovalci v naravnih jezikih: prvi povezujejo segmente, ki so vedno prisotni in se jih da identificirati, medtem ko se drugi ne ukvarjajo z »materialnimi« segmenti, ampak s semantičnimi vsebinami ali govornimi dejanji. Ducrot torej presega debato o možnosti aplikacije logičnih povezovalcev na naravne jezike ter definira splošno kategorijo povezovalcev v jeziku, ki so »besede, katerih običajna vloga je vzpostavljanje vezi med dvema semantičnima bitnostma« (Ducrot in dr. 1980: 15, naš prevod).

V okviru integrirane pragmatike (Ducrot in dr. 1980: 17) je treba razlikovati jezikovne segmente, ki so propozicije, ki se nahajajo pred in za povezovalcem (*X*, *Y*), in semantične bitnosti, ki jih povezovalci spajajo (*P*, *Q*). Povezovalci imajo

⁴⁸ V izvorniku: »... Que l'on étudie *mais*, *eh bien*, *décidément* ou *d'ailleurs*, on se trouve en présence de mots dont le rôle habituel est d'établir un lien entre deux entités sémantiques. C'est pourquoi nous ne pouvons pas décrire *mais* et *d'ailleurs* isolément: nous devons décrire les structures *P mais Q*, *P d'ailleurs Q*. On se trouve donc d'emblée devant le problème de déterminer ces *P* et ces *Q* sur lesquels portent les morphèmes étudiés ...«

predvsem pomen *navodila*⁴⁹ (Ducrot 1980: 12) za interpretacijo izrekov. Primer z *ampak* lahko razložimo takole: pri pomenu stavka *X ampak Y* se predvideva, da lahko *X* in *Y* pripišemo vsebini *P* in *Q* ter *P* smatramo kot argument za sklep *r*, *Q* kot argument za nasprotni sklep *ne-r* in da iz celote *P ampak Q* potegnemo sklep *ne-r*.

Ducrot in dr. (1980: 15-18) so zelo poudarjali tudi razliko med jezikovnimi segmenti, ki jih povezujejo povezovalci, in bitnostmi oziroma semantičnimi vsebinami, ki so predmet povezave. Z naslednjimi primeri ((5), (6), povzeto po Ducrot in dr. prav tam) je dokazoval, da prvih in drugih ni možno enačiti.

(5)

Pierre est là, mais Jean ne le verra pas.
Peter je prišel, ampak Janez ga ne bo videl.

(6)

Pierre est là, mais ça ne regarde pas Jean.
Peter je prišel, ampak to se Janeza ne tiče.

V primeru (5) je med propozicijama odnos protivnosti, saj ga (po Ducrotu) lahko parafraziramo s primerom (5') (Ducrot in dr. prav tam):

(5')

Le fait que Pierre soit là pourrait amener à penser que Jean va le rencontrer, mais, malgré cela, la rencontre n'aura pas lieu.
Dejstvo, da je Peter prišel, bi nas lahko napeljalo na misel, da ga bo Janez srečal, ampak kljub temu srečanja ne bo.

Nasprotno pa je v primeru (6) predmet odnosa z *mais/ampak* govorno dejanje, ki sogovorncu najavlja Petrovo prisotnost, kar je razvidno iz parafraze (6') (Ducrot in dr. prav tam):

(6')

Je t'annonce que Pierre est là, ce qui pourrait t'amener à en informer Jean; mais il ne le faut pas, car la présence de Pierre ne concerne pas Jean.
Obveščam te, da je prišel Peter, kar bi te lahko napeljalo na to, da o tem obvestiš Janeza, a tega ne stori, saj se Petrova prisotnost Janeza ne tiče.

V pragmatičnih rabah so povezovalci opisani kot zaznamovalci ilokucijske funkcije: to vlogo so ohranili v vseh postducrotjevskih opisih.

⁴⁹ fr. signification instructionnelle

Opisi povezovalcev v tradiciji integrirane pragmatike postavljajo splošen semantični okvir za sosledja tipa P povezovalac Q. Vsi opisi izvirajo iz »idealnega diskurza«, torej povedi, abstraktnih skladenjsko-semantičnih enot, in ne izrekov, torej pragmatičnih enot. Poved nakazuje naslovniku / interpretu, da mora poiskati bitnosti, ki imata med seboj odnos, ki ga vsebuje povezovalac. Navodila, ki jih vsebuje pomen stavkov, torej semantična navodila, določajo vrednosti propozicij P in Q. Semantična shema daje temeljno vrednost spremenljivkama P in Q glede na druge vrednosti, ki so določene za vsako rabo povezovalca. Takemu pristopu lahko rečemo tudi izpeljavni.⁵⁰

Glavne šibke točke teorije so, da se ukvarja se z idealnim diskurzom in izbranimi primeri, kar ne zadošča vedno za interpretacijo avtentičnih besedil. Luscher (1994: 184) Ducrotu tudi očita, da s skladenjsko-semantičnimi testi drobi povezovalce na več morfemov homonimov, ki so semantično različni (npr. *mais*, ki ga Anscombre in Ducrot (1977) opišeta kot *sino/sondern* oziroma *pero/aber*: primer (7)), medtem ko se sam zavzema za ohranjanje leksikalne enotnosti morfema v vseh njegovih rabah.

(7)

a) *Ce n'est pas conscient, mais (SN) totalement automatique.*
To ni zavestno, ampak povsem avtomatično.

b) *Il est intelligent, mais (PA) ne travaille pas.*
Intelligenten je, vendar ne dela.
(Anscombre, Ducrot 1977)

2.4.3 Ženevska šola in argumentacijski povezovalci

Na dognanjih Ducrotove integrirane pragmatike gradi tudi Ženevska šola diskurzivne analize, ki jo predstavljajo Roulet in sodelavci (1985) ter Moeschler (1985). Njihova dela se osredotočajo na problematiko členjenja diskurza.⁵¹ V posebnem modelu konverzijske analize deli interakcije na izmenjave, govorne posege in dejanja (za posamezne definicije glej Roulet in dr. 1985, Schlamberger Brezar 1996, 1997, pa tudi poglavje Metodološka izhodišča). Povezovalce predstavlja kot zaznamovalce interakcijske funkcije:

»interakcijski povezovalci zaznamujejo odnos med enim ali več podrejenih sestavin (dejanje, govorni poseg, izmenjava) in usmerjevalnim dejanjem govorne posega.«
(Roulet in dr. 1985: 111)

⁵⁰ V izvorniku *approche dérivationnelle*.

⁵¹ fr. *articulation du discours*

Ta definicija opozarja predvsem na dvoje:

- a) povezovalci so zaznamovalci ilokucijske funkcije, ko zaznamujejo vezi med govornimi posegi v izmenjavi, pa tudi zaznamovalci interakcijskih funkcij, ko povezujejo dejanja.
- b) povezovalci so zaznamovalci-kazalci za interpretacijo.

Poleg zaznamovalcev ilokucijskih in interakcijskih funkcij so odkrili obstoj pragmatičnih povezovalcev, ki, ne da bi kazali na specifično ilokucijsko ali pragmatično funkcijo, zaznamujejo navezovanje ali prekinitev v hierarhični zgradbi diskurza (Roulet in dr. 1985: 32), torej odnos med usmerjevalnim in podrejenim dejanjem v govornem posegu. Usmerjevalno dejanje predstavlja izrek, ki ga v govornem posegu ne moremo izpustiti, saj mu daje pomen in ilokucijsko funkcijo. Pač pa lahko izpustimo podrejeno dejanje, ne da bi se spremenil pomen govornega posega.⁵²

Bistvena funkcija vsakega povezovalca je torej, da zaznamuje zgradbo diskurza in kaže na funkcijo dejanja, v katerem se le-ta pojavlja. Roulet in sodelavci (1985: 85-193) razločujejo naslednje podskupine pragmatičnih povezovalcev: zaznamovalce ilokucijske funkcije⁵³ (pobudne ali odzivne), kot so performativni glagoli, posredni zaznamovalci ali skladijske strukture, zaznamovalce interakcijske funkcije oziroma zaznamovalce strukturacije konverzacije⁵⁴ in interakcijske povezovalce.⁵⁵ V sosledju *P povezovalca Q* je po merilih Ženevske šole ena glavnih funkcij povezovalcev ta, da med sestavine konverzacije vnese povezavo, ki ima argumentacijsko vrednost.

Za zaznamovalce zgradbe konverzacije je značilna izguba leksičnega pomena na eni strani in na drugi strani sposobnost, da organizirajo diskurz kot celoto z nakazovanjem uvajanja in zaključevanja manjših enot. Ti morfemi se ne pojavljajo v pisnem jeziku. Navezave zaznamujejo proaktivno (z vnaprejšnjim delovanjem), mednje spadajo *v bistvu, torej, zdaj, ne*, ali retroaktivno (z izražanjem odnosa do izrečenega): *ja, hm, mhm, saj, no, ne*.

Glavna funkcija interakcijskih povezovalcev, ki jih smatramo za povezovalce v pravem pomenu besede, je, da zaznamujejo odnos med podrejeno sestavino (ali sestavinami) in usmerjevalnim dejanjem. Glede na teorijo argumentacije v jeziku (Anscombe in Ducrot 1983) zaznamujejo podrejeno dejanje⁵⁶ in ustvarjajo med njim in usmerjevalnim dejanjem argumentacijski odnos. Delijo pa se na:

⁵² Govorni poseg kot največja monološka enota je vzeta iz Roulet in dr. 1985 (intervention) in podrobneje razložen v Moeschler 1985, oziroma Schlamberger Brezar 1997.

⁵³ fr. marqueurs de la fonction illocutoire

⁵⁴ fr. marqueurs de la structuration conversationnelle

⁵⁵ fr. connecteurs interactifs

⁵⁶ Roulet in dr. (1985) uporabljajo pojem govorno dejanje, ki ga kasneje (prim. Roulet 1994, 1996) nadomestijo s pojmom dejanje, pomeni pa najmanjšo enoto govornega posega. Podrobnejši prikaz tega pojma je podan v poglavju Metodološka izhodišča.

- argumentacijske povezovalce: *parce que, puisque, car*, ki zaznamujejo argumentacijski odnos z usmerjevalnim dejanjem (primer (8)):

(8)

*Elle est malade, **parce que** (**puisque, car**) elle a trop mangé.*

Bolna je, ker je preveč jedla.

(Roulet in dr. 1985: 130)

- posledične povezovalce: *donc, ainsi, par conséquent, alors*, ki pri usmerjevalnem dejanju zaznamujejo odnos z argumentom (primer (9)):

(9)

*Ils ont obtenu leur visa, **donc** (**ainsi, par conséquent, alors**) ils ont pu passer la frontière.*

Dobili so vizo, zato so lahko prečkali mejo.

(Roulet in dr. 1985: 146)

- protiargumentacijske povezovalce: *mais, pourtant, cependant, néanmoins, quand même*, ki zaznamujejo odnos protiargumenta do usmerjevalnega dejanja (primer (10)):

(10)

*Pierre n'a guère la réputation d'être serviable, **mais** (**pourtant, cependant, néanmoins, quand même**) il m'a rendu service une fois.*

Peter ni znan po tem, da bi bil uslužen, pa mi je kljub temu enkrat naredil uslugo.

(Roulet in dr. 1985: 138)

- reevalvacijske povezovalce: *en fin de compte, bref*, ki zaznamujejo usmerjevalno dejanje in ga predstavljajo kot rezultat ponovnega razmišljanja o dejanjih oziroma govornih posegih, ki so podrejeni temu dejanju.

(11)

*D'une part vos titres sont étrangers, d'autre part votre travail nous intéresse. **En fin de compte** (**bref**) vous avez des chances d'être engagé.*

Na eni strani imate tuje reference, na drugi strani pa nas vaše delo zanima. Skratka (z eno besedo) imate možnosti, da dobite službo.

(Roulet in dr. 1985: 178)

Pragmatični povezovalci pripadajo različnim oblikoslovnim razredom, nobeden od teh razredov pa ni sestavljen izključno iz povezovalcev. Skladenjske značilnosti prislovnih besednih zvez, ki delujejo kot pragmatični povezovalci, se v ničemer ne razlikujejo od drugih prislovvov istega razreda, npr. *finalement* (s časovno vre-

dnostjo). Priredni vezniki lahko vsi funkcionirajo kot povezovalci, pa imajo tudi druge rabe (npr. *et, ou*), podrejene skladijskim pravilom. Torej ne obstaja nobena skladijska značilnost, ki bi jo lahko pripisali pragmatičnim povezovalcem. Členki v slovenščini lahko prevzamejo vlogo povezovalcev, predvsem v protiargumentacijski vlogi (primera (12), (13)⁵⁷).

(12)

A: *To (= obvezne ekskurzije) se mi zdi prisila za sodelujoče.*

B: *A veš, vseeno je mnogo več ljudi, ki grejo na ekskurzije, kot pa tistih, ki ne grejo.*

(13)

Če že hočeš imeti tečaj drugih štirinajst dni, potem mora biti to čisto ločeno.

Kadar se pojavljajo členki v vlogi povezovalcev, gre predvsem za protivno dopustno rabo. Pri primeru (12) bi v odgovoru B lahko dodali *ampak*, pri primeru (13) pa se da *če že* razložiti s *če kljub temu, če pa ...*, torej v dopustni vlogi.

Na semantični ravni povezovalci predstavljajo homogen razred, ki vključuje tudi druge elemente: členke in precej prislovov s časovno vrednostjo (*tedaj, končno, prej, potem*), od katerih jih je precej tudi povezovalcev. Tudi priredni vezniki, ki predstavljajo značilno skladijsko vrsto, spadajo v isti semantični tip in lahko zaznamujejo interakcijske ali druge vrste odnosov.

Obstaja še ena pomembna razlika med strukturo diskurza in strukturo stavka: povezovalci lahko veže dejanja in govorne posege, ki so bodisi eksplicitni, bodisi implicitni. V slovnici pa različne skladijske kategorije, ki funkcionirajo kot povezovalci, vežejo priredno in podredno ali modificirajo eksplicitne jezikovne enote, v splošnem propozicije, ki se ne prekrivajo vedno z odgovarjajočimi pragmatičnimi enotami, kot so na primer govorna dejanja.

Povezovalci tako pripadajo splošnemu razredu zaznamovalcev; ti se delijo na eni strani na operatorje, ki se nanašajo na besede ali bitnosti na ravni povedi, in povezovalce, ki členijo« diskurzivne sestavine. Roulet (1981) definira povezovalce kot pojem, ki pokriva zaznamovalce reaktivne ilokucijske funkcije in zaznamovalce-kazalce interakcijske funkcije. Ta definicija daje v principu dve informaciji:

- povezovalci so tudi zaznamovalci ilokucijske funkcije, kadar zaznamujejo vezi med govornimi posegi določene izmenjave, kakor tudi zaznamovalci interakcijskih funkcij, kadar povezujejo dejanja. Taka definicija je široka in ne omejuje pripisovanja funkcije povezovalca na morfeme.

⁵⁷ Gre za primera, vzeta iz slovenskega govornega korpusa Pogajalsko sporazumevanje: Pogajanje o organizaciji tečaja, ki je služil za osnovo analizi pogajalskega sporazumevanja v magistrski nalogi (Schlamberger Brezar 1996).

Roulet tako združuje van Dijkov pojem semantičnega in pragmatičnega povezovalca oziroma ne ločuje povezovalcev med seboj glede na to, na kateri ravnini se pojavljajo.

- povezovalci so zaznamovalci-kazalci interakcijske funkcije. S tem je določen tip zaznamovanja, kajti ilokucijske in interakcijske funkcije so dejansko bolj ali manj jasne v diskurzu. Zaznamovanje poteka v štirih fazah, ki odgovarjajo štirim načinom komunikacije, kot jih predlaga Grice (1975): eksplicitni, implicitni, konvencionalni in implicitni konverzacijski (splošni in posebni). V zadnjem primeru ni posebnega zaznamovalca.

V sosledju *P povezovalca Q* je ena od bistvenih funkcij povezovalca ta, da utrdi argumentacijski status konverzacijskih sestavin. Glede na to poteka delitev interakcijskih povezovalcev na argumentacijske, protiargumentacijske, posledične in reformulacijske povezovalce (glej zgoraj, Roulet in dr. 1985: 130-180). Izrek ima vedno argumentacijsko funkcijo in treba je ugotoviti, ali povezovalca zaznamuje odnos z argumentom v prid ali proti določenemu sklepu, ali celo sklep sam po sebi. Gre za argumentacijski pristop, ki temelji na Ducrotovi teoriji argumentacije v jeziku (Anscombe, Ducrot 1983).

Druga funkcija povezovalcev, ki jo prav posebej poudarja Moeschler (1985), je opredelitev tipa dejanja, ki je predstavljena s propozicijama *P* in *Q*. Opis povezovalca sestoji iz določanja, ali uvaja usmerjevalno ali podrejeno dejanje. Tako na primer *mais* vedno uvaja usmerjevalno in *parce que* vedno podrejeno dejanje. Te lastnosti usmerjajo hierarhični ustroj diskurza. V pristopu Ženevske šole je ustroj konverzacije dejansko bistvena postavka analize in zaradi tega celoten pristop za služi ime strukturalni.

Moeschler (1989, 1998) je večkrat nakazal razliko med Ženevskim pristopom k povezovalcem v okviru konverzacijske analize in pristopom v okviru teorije relevance. Prvi, ki je osredotočen na pojem koherence, se posveča predvsem diskurzivni organizaciji, medtem ko drugi, ki temelji na načelu relevance, obravnava interpretacijo diskurza. Problem Ženevske šole je ta, da vedno niha med dvema poloma:

- mehansko določa hierarhično in funkcijsko strukturo konverzacije, ki služi za oporo bodoči interpretaciji;
- to strukturo postavi na osnovi vnaprejšnje interpretacije, da jo ponazori in argumentira (gl. Moeschler 1985, Schlamberger Brezar 1997: statični in dinamični model analize konverzacije).

Dejstvo je, da konverzacijski pristop ni popolnoma neodvisen od Ducrotovega pojma idealnega diskurza. V tem okviru se povezovalci podrejujejo pravilom navezovanja in koherence. Luscher (1994: 186) meni, da sam pristop ni dovolj verodostojen za interpretacijo avtentičnega diskurza in predlaga pristop v okviru teorije relevance (predstavljen v nadaljevanju).

Corrine Rossari in Jacques Jayez (1997), ki tudi izhajata iz kroga teoretikov Ženevske šole, ubirata semantični pristop v okviru pragmatične teorije. V nasprotju z raziskovalci, ki se ukvarjajo s teorijo relevance in menijo, da so povezovalci pomensko prazni, pripisujeta slednjim določen pomen.

Raba povezovalcev je na splošno določena na dva načina (Rossari, Jayez 1997: 233):

- glede na semantično jedro, iz katerega se jih izpeljuje (to smer so ubrali Ducrot, Roulet, Hybertie, Morel);
- glede na sistem medsebojno soodvisnih omejitev, ki jih predstavljajo kombinacije parametrov različnih tipov:
 - skladenjski položaj
 - semantična narava bitnosti, ki jih vežejo povezovalci
 - resničnostnovrednostni status
 - časovni red
 - moč vezave.⁵⁸

Povezovalci s svojim semantičnim dometom določajo omejitve v rabi. Semantični domet je lahko ozek in se nanaša na dejansko stanje (povezovalca *de ce fait, du coup* na primer lahko povezujeta le propoziciji P in Q, ki sta del dejanskega stanja (Rossari, Jayez 1997), ali pa širši, kadar medsebojno povezane propozicije izražajo odnose do dejanskega stanja ali celo do izrekov (kot bo razvidno iz prikaza rabe povezovalcev *alors* in *donc*).

2.5 POVEZOVALCI V OKVIRU TEORIJE RELEVANCE⁵⁹

Dan Sperber in Deirdre Wilson (1986) sta postavila tezo, da je »interpretacija izreka jezikovno pod-določena«. To naj bi pomenilo, da se za interpretacijo izrekov sistematično obračamo k izvenjezikovnim informacijam, seveda pa so jezikovni

⁵⁸ fr. force de connexion

⁵⁹ Z izrazom »relevance« slovenimo angleški izraz »relevance« in francoski izraz »pertinence«. Pri nas se je v literaturi do sedaj že pojavljal izraz »pertinencia« (Žagar 1989) in »relevance« (Schlamberger Brezar 1998a).

znaki prav tako pomembni. Po tej teoriji lahko ločimo dve ravni jezikovne informacije: prva je semantična, druga skladenjska.

Zaznamovalci⁶⁰ so nosilci pragmatične informacije. Po Luscherju (1994) predstavljajo povezavo med jezikovnim sistemom in izvenjezikovnimi podatki sporazumevanja kot so mimika, kretnje. Skupna točka vseh zaznamovalcev je določena »in absentia«: nimajo leksičnega ali referenčnega oziroma nanašalnega pomena. Pomen po teoriji relevance jemljejo iz diskurza in prenašajo izpeljavna navodila.⁶¹ Ta navodila se nanašajo na operacije, ki jih naslovnik-interpret mora opraviti, da obdela izrek v diskurzu. Tako usmerjajo in vodijo naslovnika v interpretaciji. Pojma usmerjanja in vodenja sta upravičena s tezo Sperberja in Wilsonove o vlogi konteksta v interpretaciji.

Teorija relevance oziroma ustreznosti je obrnila na glavo dotedanja pragmatična pojmovanja o kontekstu. V večini pragmatičnih teorij (povzeto po Luscher 1994: 186 in sl.), ki so nastale pred teorijo relevance, je kontekst pojmovan kot stalnica, v kateri se pojavi izrek. To pomeni, da je izrek bolj ali manj ustrezen oziroma relevanten glede na to, kako se vklaplja v kontekst. Iz tega sledi, da je ustreznost spremenljivka in kontekst stalnica. Bistveno za teorijo relevance Sperberja in Wilsonove (1986) pa je, da obrneta pojmovanje: v njuni teoriji kontekst ni stalnica, ampak selekcionirana podmnožica vsega, kar je dosegljivo naslovniku-interpretu v trenutku procesa interpretacije, se pravi podmnožice njegovega kognitivnega okolja. Kognitivno okolje vsakega posameznika obsega informacije:

- ki jih prenaša izrek
- ki so prisotne v situaciji izrekanja (o sogovorcih, kraju) ali iz zaznavanja (vidnega, slušnega, okušanja)
- ki so vsebovane v kratkoročnem in srednjeročnem spominu, če gre za rezultate interpretacije prejšnjih izrekov, ter v dolgoročnem spominu; tu mislimo na enciklopedično znanje.

V procesu sporazumevanja govorec postavlja hipoteze o zgradbi kognitivnega okolja naslovnika izreka. Na osnovi teh hipotez je izrek, ki ga »ustvari«, najbolj ustrezen oziroma relevanten v danih okoliščinah. Prav tako pa tudi naslovnik-interpret pripiše izreku največjo možno ustreznost, ki mu predstavlja poroštvo za to, da bodo učinki, ki jih bo potegnil iz razumevanja tega izreka, poplačali trud, ki ga je vložil v proces interpretacije.

⁶⁰ fr. marqueurs, an. markers

⁶¹ fr. instructions inférentielles

Sperber in Wilsonova po načelu relevance oziroma ustreznosti⁶² zatrjujeta, da »vsako sporazumevalno dejanje izraža predpostavko lastne optimalne ustreznosti« (1996, citirano po francoskem prevodu 1989: 237). Tako naslovnik, ki diskurz interpretira, ko išče v svojem kognitivnem okolju potrebne informacije, oblikuje kontekst interpretacije, ki po obdelavi izrekom določi najustreznejšo interpretacijo

Načelo relevance temelji na dejstvu, da naslovnik, ko interpretira izrek, jemlje le-tega kot vnaprej optimalno ustreznega in ga postavi v primeren kontekst, ki omogoča najustreznejšo interpretacijo. Ustreznost je torej konstanta, kontekst pa spremenljivka. Iz tega sledi, da je oblikovanje konteksta ključna operacija, na kateri temelji celoten proces interpretacije.

Teorija ustreznosti je močno vplivala na raziskavo povezovalcev. Povezovalci kot pragmatični zaznamovalci poenostavljajo obdelavo informacij, saj dajejo navodila o tem, kako interpretirati povezavo med izreki in tako zmanjšujejo trud, ki ga naslovnik mora vložiti v interpretacijo. V teoriji ustreznosti jih imenujejo »vodila za interpretacijo«⁶³.

Ena od vodilnih raziskovalk, ki se ukvarjajo z aplikacijo teorije ustreznosti na rabo povezovalcev, je D. Blakemore. Raziskovala je odnose med funkcijo jezikovnih zaznamovalcev in interpretacijo izrekov. V delu *Semantic Constraints on Relevance* (1987) jo je zanimala vloga jezikovne oblike izreka za njegovo interpretacijo. Funkcijo vodila za oblikovanje konteksta pripisuje vsem jezikovnim elementom oziroma pojavom, ki jim ne moremo določiti resničnostne vrednosti in ki ne prispevajo k propozicijski vsebini izreka. Ti elementi »postavljajo omejitve v kontekstu, kjer se nahajajo in v katerem moramo interpretirati izreke« (Blakemore 1987: 75; naš prevod). Poleg pragmatičnih povezovalcev⁶⁴ so vodila za interpretacijo tudi konvencionalne implikacije v diskurzu. Njihovo bistvo je, da uvajajo »semantične omejitve glede na ustreznost določenega izreka«. Te »semantične omejitve« se pojavljajo na pragmatični ravni v zvezi z interpretacijo.

Tudi J. M. Luscher (1989, 1994) pojasnjuje povezovalce v okviru teorije ustreznosti. Povezovalci so zaznamovalci, ki igrajo vlogo v obdelavi informacij. Tako jih Luscher (1994) imenuje kazalci interpretacije, saj dajejo navodila o kontekstu in o načinu, kako iz izreka potegnemo kontekstualne implikacije, na primer (14)):

⁶² To je bilo tudi eno od Griceovih sporazumevalnih načel (Grice 1975).

⁶³ fr. guides de l'interprétation, Luscher 1994: 175

⁶⁴ Na anglosaksonskem področju govorijo o »discourse connectives«, na francoskem področju je v rabi izraz »connecteurs pragmatiques«, ki ga povzemamo v obliki »pragmatični povezovalec« (izraz je bil uporabljen med drugim v Schlamberger Brezar 1998a).

(14)

a) *Janez je padel, ker ga je Peter porinil.*

b) *Janez je padel, Peter ga je porinil.*

(Moeschler 1998: 117)

Pri primeru (14a) je trud pri obdelavi podatkov manjši kot pri (14b), saj povezovalc kaže, katere informacije je treba povezati in na kakšen način. Tudi vplivi konteksta so optimalni, saj so s povezovalcem izražene kontekstualne implikacije, na katere lahko sklepamo. Interpretacija (14a) je vzročna, (14b) brez *ker* pa nas navaja na časovno interpretacijo.

Vloga povezovalcev Luscher (1994) razčlenjuje na način, ki je primeren tudi za opis odnosov človek-stroj. Povezovalci tako predstavljajo navodila za podrobno obdelavo informacij, na podlagi katerih se izoblikuje interpretacija.

Luscher navodila, ki jih dajejo povezovalci, predstavlja kot pragmatična, in sicer iz naslednjih razlogov:

- povezovalci vodijo interpretacijo: tipi operacij, na katere se nanašajo, so pragmatični.
- izpeljava pomena poteka na osnovi ugotavljanja ustreznosti.
- pri istem leksemu razlikujemo stalne pomene semantičnih povezovalcev in spremenljive pomene pragmatičnih povezovalcev.

Luscher (1994: 179) postavi naslednjo hipotezo: kadar sta dva segmenta izreka, po navadi dve propoziciji, povezana s povezovalcem, ta dva segmenta nista optimalno ustrezna niti neodvisna eden od drugega, niti v jukstapoziciji ali z dodajanjem interpretacij. Vloga povezovalca je, da naslovniku sporoči, naj med dvema propozicijama vzpostavi vez in tako ustvari kontekst, v katerem bo izrek ustrezen. Navodilo je predstavljeno v obliki ukaza za opravljanje obdelave informacij oziroma izpeljavo.⁶⁵ Povezovalci na poseben način organizirajo proces odvijanja običajnih informacij. Ker izpeljavna navodila igrajo vlogo v vzpostavljanju konteksta, njihova formulacija nastopa v procesu tvorjenja le-tega. Vsaki operaciji procesa interpretacije odgovarja eno navodilo. Množica takih operacij je končna. Obstaja končno število možnih navodil, na podlagi katerih se opiše pomen povezovalca.

Problem v okviru teorije ustreznosti predstavljajo odnosi, ki so izraženi z jukstapozicijo, pa jih vseeno obravnavamo kot vzročne, posledične, protivne in podob-

⁶⁵ fr. inférence

no. V takih primerih celo včasih členki oziroma povezovalci dobijo pomen od konteksta (primer povezovalca *et*, ki uvaja odnos protivnosti med dve propoziciji). Ta problem bomo poskusili rešiti v nadaljevanju s pomočjo teorije argumentacije in toposov.

Skupni problem vseh zgoraj opisanih teorij je ta, da izhajajo iz teoretičnih izhodišč, ki jih aplicirajo na diskurz. Za dejansko določanje funkcije povezovalcev v besedilu pa je treba izhajati iz diskurza in ponovno določiti pravila navezovanja oziroma artikulacije. V avtentičnem diskurzu povezovalci bodisi nastopajo v sekvencah *P povezovalcec Q*, kot je bilo rečeno zgoraj in je prikazano v primeru (15), bodisi v položaju *P⁶⁶ Povezovalcec Q*, kjer povezovalci nastopajo na prvem mestu v govornem posegu govorca in tako govorni poseg navezujejo na prejšnji govorni poseg, kot prikazuje primer (16):

(15)

(3/15)

BP54: Psychologue de femmes, remplie de femmes qui ne parle que de femmes, **alors** ça c'est la comédienne ...

Ženska psihologinja, napolnjena z ženskami, ki ne govori o drugem kot o ženskah, to je torej igralka ...

(16)

(3/6)

BP14: Et comme elle a envie d'avoir un enfant de cet homme ...

CD12: **Alors ... oui alors** elle a un enfant avec cet homme et elle fait semblant que ...⁶⁷

BP: In ker bi rada imela otroka s tem moškim ...

CD: No, da, torej ima otroka s tem moškim in se pretvarja, da ...

Pristop, ki vodi od analize diskurza k podrobni analizi skladenjskih sestavin, je zavzela M. A. Morel (Morel, Danon-Boileau 1998) in je predstavljen v nadaljevanju.

2.6 POVEZOVALCI V ANALIZI SPONTANEGA DISKURZA

Teorija o povezovalcih, ki jo uvaja M. A. Morel (Morel, Danon-Boileau 1998: 93), v nasprotju z do sedaj predstavljenimi analizami temelji na analizi spontanega diskurza⁶⁸ in posploševanju rezultatov. V svoji knjigi *Grammaire de l'intonation*

⁶⁶ Ločilo nakazuje na mejo med dvema govornima posegoma.

⁶⁷ Primera (17) in (18) sta vzeta iz korpusa francoskih govorjenih besedil (glej Dodatek; prva številka označuje številko korpusa, druga zaporedno številko pojavljanja povezovalca v tem korpusu) in se po tisku (normalni tisk, nekoliko manjši od običajnega) razlikujeta od primerov, ki so narejeni in citirani po njihovih avtorjih (poševni tisk).

⁶⁸ fr. *oral spontané*

(Morel, Danon-Boileau 1998) zagovarja stališče, da skladenjsko razčlenjevanje samo po sebi v analizi diskurza ne more zadovoljivo pojasniti pravil zgradbe le-tega. Določi novo enoto analize, ki temelji na intonaciji, in sicer odstavek.⁶⁹ Ta enota analize je sestavljena iz uvodnega dela,⁷⁰ reme ali jedra in postreme oziroma tega, kar sledi jedru.

Ker gre za posebno poimenovanje, ki se nanaša le na govorni diskurz, M. A. Morel (1998: 94-119) zavrača poimenovanje povezovalc - *connecteur* in namesto njega uporablja izraz povezovalc - *ligateur*. Povezovalci so definirani kot »male besede, ki urejajo govor («*les 'petits mots' qui balisent l'oral*»«). Njihovo delovanje se da zajeti v štirih glavnih funkcijah:

1. povezovalci urejajo soizrekanja in določajo položaj govorca oziroma izjavjalca v naslednjih odnosih:
 - a) do naslovnika (primer (17)); sem spadajo predvsem povezovalci *tu vois, en tout cas, hein* (glej, vsekakor, ne)

(17)

ouais co::mme ils sont longs tu vois *Soh j'm'em fous ouais* *Sdl'd'accord ça va faire sordi-*
de genre tu vois genre la grosse racine et puis le petit bout blond mais e °bon°
Ja, ker so dolgi, glej, no, briga me, strinjam se, da bo grdo izgledalo, glej, na način
velik narastek in potem majhen svetli del, ampak ... dobro.

(Morel, Danon-Boileau 1998: 96)⁷¹

- b) do samega sebe (primer (18)); to so predvsem medmeti kot *ah ben, oh la la, quoi* (kaj res, o, kaj (ne)).

(18)

oh on s'en fout partout plein les mains
Oh, naberejo si jih polne roke ...

(Morel, Danon-Boileau 1998: 98)

Urejanje soizrekanja se pogosto odraža v kopičenju povezovalcev na začetku odstavka kot na primer *oui oui non mais bon*.

2. modulacija kvalifikacije nanosnice (primer (19)): *disons, enfin, je sais pas* (recimo, skratka, ne vem).

⁶⁹ fr. *paragraphe*, v enem od angleških povzetkov svojih člankov navaja tudi an. izraz *paratone*

⁷⁰ fr. *préambule*

⁷¹ Pravila zapisa govornjenih besedil so podana v Dodatku.

(19)

*c'était une émission sur la chirurgie esthétique pour refaire les seins supprimer les rides e, supprimer la celulite e **enfin tout** quoi*

To je bila oddaja o lepotni kirurgiji za popravljanje prsi, odpravljanje gub, odpravljanje celulita, skratka vse, ne.

(Morel, Danon-Boileau 1998: 103)

3. omejevanje nanašalnega polja (primer (20)): *pour, sur, question, niveau, genre, style*, (kar se tiče, o, ...)

(20)

*mm d'accord, mais sinon enfin **point de vue** sélection, y a plus de sélection quand même pour rentrer en dea qu'en dess?*

Mhm, dobro, ampak razen tega skratka kar se tiče selekcije, ali je vseeno večja selekcija za vpis v dea kot dess?

(Morel, Danon-Boileau 1998: 110)

4. urejevanje diskurza s poudarjanjem posameznih elementov (primer (21)): *donc, alors, et puis, et* (torej, tedaj, in potem, in)

(21)

(3/34)

Alors la femme dominante de ces quatre mères et filles c'est la première, **donc** l'arrière-grand-mère qui s'appelle Julia qui, **donc** qui est du début du siècle et qui va vivre, qui va porter un secret de la famille et qui en va accumuler les secrets, on peut dire même en imposture. Ce sont les convenances qui l'obligent à cette imposture.

No, glavna od te štirih mater in hčera je prva, torej prababica, ki se imenuje Julija in ki, torej ki je iz začetka stoletja in bo živala, bo nosila družinsko skrivnost in bo kopicila skrivnosti, lahko bi celo rekli v goljufiji. Družbene norme jo prisilijo v to goljufijo.

Glede na dano funkcijo se določeni zaznamovalci povezujejo v pare, ki predstavljajo dve nasprotujoči si vrednosti soizrekanja: na eni strani izražajo govorčevo soglašanje, na drugi pa govorčevo zapiranje vase in njegov egocentrični položaj. Tako lahko med drugim najdemo nasprotja med:

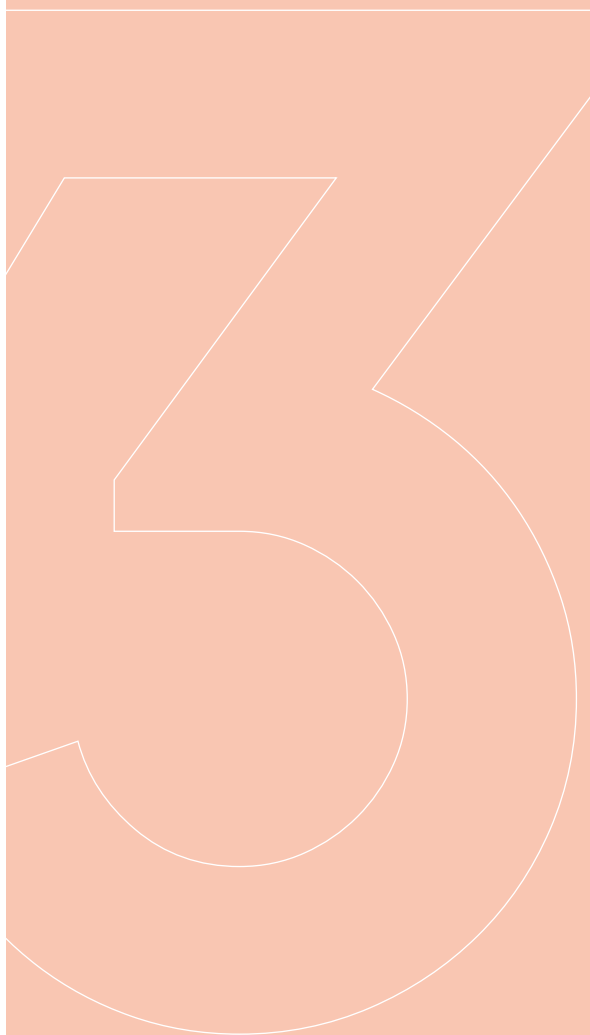
- *tu vois/écoute*: povezovalci, ki kličejo po pozornosti naslovnika
- *hein/quoi*: tipični zaznamovalci reme
- *enfin/disons*: zaznamovalci modulacije v kvalifikaciji nanosnice
- *pour/sur*: omejevalci nanašalnega polja
- *alors/et*: organizatorji diskurzivnih sosledij

Zanimivo je, da avtorica zavzame položaj glede pomena povezovalcev, in sicer nasprotnega kot ga ima teorija relevance, saj pravi (1998: 94, opomba 2):

»Trditev, da so ti zaznamovalci brez pomena, se nam zdi nemogoča. Na eni strani medsebojno niso zamenljivi, če upoštevamo njihove nadsegmentalne značilnosti. Na drugi strani pa predstavljajo izstopajoči minimalni pomen, ki je najpomembnejši in ki dobi vso svojo vrednost v okviru soizrekanja.«⁷²

⁷² V francoskem izvorniku se opomba glasi (Morel, prav tam): »Il nous semble impossible de dire que ces marqueurs sont 'dé-sémantisés'. D'une part, ils ne sont pas interchangeables quand on prend en compte leurs propriétés suprasegmentales. Ils présentent, d'autre part, un sème qui est privilégié, et qui prend toute sa valeur dans le cadre de la coénociation.«

3 Problemi določanja enote analize

3.0 UVOD

Za enoto skladnje običajno navajamo stavek, poved in besedno zvezo; enota semantike je propozicija; minimalna pragmatična enota je govorno dejanje. Glede enote diskurza pa si jezikoslovci niso več edini: je to izrek, govorno dejanje ali kaj drugega? Diskurzivnih enot se ne da izpeljati iz skladijskih ali iz semantičnih enot. Tako se v zvezi s povezovalci, ki so pojem iz analize diskurza, postavlja vprašanje, katere enote vežejo med seboj, semantične, pragmatične ali diskurzivne, in kako opisati te enote.

Logični povezovalci vežejo med seboj propozicije. Skladijski povezovalci nastopajo na ravni predikacije (Dik 1989) in propozicije. Semantični povezovalci (van Dijk 1981) prav tako vežejo med seboj dejanska stanja, za pragmatične povezovalce pa je značilno, da povezujejo govorna dejanja. Definicija je ohlapna in daleč od tega, da bi natančno ločevala vrste povezovalcev (zanje je značilna polisemija) in določevala enote.

Van Dijk meni (1981: 167), da pragmatični povezovalci vežejo med seboj govorna dejanja. Identifikacija natanko enega govornega dejanja na osnovi danega jezikovnega izraza pa nikakor ni enoznačna. Tega problema v klasični teoriji govornih dejanj niso upoštevali. Zato van Dijk za lastno rabo določi, da sama oblika izreka glede na intonacijo in premore kaže na to, ali gre za eno ali več govornih dejanj. Meje povedi mu predstavljajo tudi meje govornih dejanj. Seveda pa se pri tem zaveda, da problem še zdaleč ni pojasnjen.

C. Rossari (1996: 157) ugotavlja, da se diskurzivne enote se ne dajo skrčiti na prej določene skladijske oziroma semantične kategorije. Enote, ki jih upoštevajo dela, ki se ukvarjajo z analizo diskurza, ne sovpadajo sistematično z nobeno skladijsko oziroma semantično enoto. Ducrotovi *les mots du discours*⁷³ ne spadajo v nobeno besednovrstno (vezniki, prislovi, besedne zveze) ali semantično kategorijo (operatorji ali logični povezovalci). Enako je pri pragmatičnih povezovalcih (Roulet in dr. 1985) in diskurzivnih zaznamovalcih (Schiffrin 1987).⁷⁴ Enota pri Rouletu je najprej govorno dejanje (Roulet in dr. 1985) in kasneje diskurzivno dejanje (Roulet 1995, 1996), pri Schiffrinovi pa diskurzivna enota, ki je omejena z intonacijo. Zato C. Rossari upošteva še druge kriterije, na primer kriterij vplivanja diskurzivnega spomina, s katerim naj bi ustrezneje opisali obseg enega dejanja.

Drugačen pa je pristop M. A. Morel, kjer enoto predstavlja intonacija. V nadaljevanju bomo predstavili posamezne pristope in težave, ki nastopajo, ter določili

⁷³ Slovenili bi jih lahko kot »diskurzivne besede«.

⁷⁴ an. discourse markers, fr. izraz je les marqueurs du discours

model za analizo povezovalcev, ki ga bomo uporabili pri analizi govornega diskurza.

3.1 SKLADENJSKA VLOGA POVEZOVALCEV

Skladenjski kriteriji so najotipljivejši. V tem podpoglavju bomo skušali prikazati, do kakšne mere s temi kriteriji lahko določimo povezovalce in kje so meje skladenjskega določanja. Odločili smo se za funkcijsko predstavitev skladnje (Dik 1989, 1997).

3.1.1 Skladenjsko določanje medstavčnih in medpovednih odnosov

V tradicionalni slovnici je velik poudarek na skladnji. V skladnji je osnova analize poved,⁷⁵ kjer se besede in besedne zveze na organiziran način sestavljajo med seboj. Kakor hitro so besede in besedne zveze urejene v povedi (oziroma v stavke), se med seboj hierarhično povezujejo. Med njimi se ustvarjajo odnosi odvisnosti, saj že v principu vsako vez sestavljata nadrejeni in podrejeni izraz (Tesnière 1959: 12-14). Osnovni skladenjski razmerji sta podredje in priredje. V obstoječih slovnica je poudarek predvsem na podredju: to je zaradi svoje vključenosti v glavni stavek v povedi tudi laže opisljivo. Podredje je vedno predstavljeno kot v stavek razširjen stavčni člen in je odvisno od glavnega stavka oziroma povedka le-tega ali pripadajoče besedne zveze, medtem ko pri priredju skladenjske odvisnosti ni, je samo pomenska.

Novije skladenjske teorije (Dik 1989, 1997; Muller 1996) predvidevajo vključevanje semantičnih in pragmatičnih elementov v skladenjski okvir. Pragmatika je vseobsegajoči okvir, v katerem se mora preučevati semantiko in skladnjo. Semantika je instrumentalna glede na pragmatiko in skladnja je instrumentalna glede na semantiko (Dik 1989: 7). Po Mullerju (1996: 7) so skladenjske zgradbe uresničitev izrekov, ki se jih govorec poslužuje, ne da bi se tega zavedal, in ki upoštevajo »regionalno zgradbo« oziroma izrazne značilnosti danega jezika in splošno logiko. Skladnja se deli na »globinsko« in »površinsko« zgradbo.

3.1.2 Podredje

Kompleksni izraz se lahko nanaša na bitnost tipa A, kot je določeno s Φ . Φ bo kot odvisnik vključen v kompleksni izraz (Dik 1997:94). Tako lahko govorimo o podrednih

⁷⁵ Poved je v francoščini *phrase*, v angleščini *clause*. Poved v slovenščini ne vključuje zbiranja besed okrog osebne glagolske oblike, ta pojem pokriva stavek, ampak samo začetno in končno ločilo v pisavi in potek intonacije od začetne do končne v govoru (Toporišič 1976).

povedih,⁷⁶ podrednih propozicijah in podrednih predikacijah. Na splošno govorimo o podrednih zgradbah. Predikacije, ki lahko zajamejo kompleksne argumente tega tipa, so matrične predikacije (glavni stavki), povedi pa matrične povedi.

Na ravnini povedi so vključena govorna dejanja (npr. poročani govor), na ravnini propozicije predikati propozicijskega odnosa, manipulacije, vedenja; na ravnini predikacije pa vloge argumentov in okoliščin (Dik 1997: 93-120).

(1)

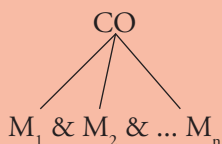
Rekel je, da pride v petek.

3.1.3 Priredje

Priredje je na splošno definirano kot konstrukcija, ki sestoji iz dveh ali več členov, ki so funkcijsko enakovredni in povezani na isti ravni strukture s pomočjo vezi (Dik 1997: 189).⁷⁷

Tipologija prirednih struktur je dana glede na naravo členov, ki se kombinirajo v prirednih strukturah. Simbolizirali bi jo lahko z naslednjo shemo (primer (2)):

(2)

(Dik 1997: 189)

Členi se kombinirajo na isti skladenjski (strukturalni) ravni: nobeden od členov ni nikakor odvisen od katerega od drugih. »Vez« je lahko prikrita: v tem primeru govorimo o jukstapoziciji ali protistavi (primer (3)):

(3)

Moški, ženske, otroci - vsi so v paniki zbežali.

(Dik 1997: 190)

Členi morajo pripadati isti funkcijski kategoriji (Dik 1997: 192). Po nekaterih teorijah naj bi pripadali tudi isti besedni vrsti. Po besednovrstni pripadnosti pa

⁷⁶ an. embedded clause; fr. proposition enchâssée

⁷⁷ V originalu: »A coordination is a construction consisting of two or more members which are functionally equivalent, bound together at the same level of structure by means of a linking device (Dik 1997: 189).«

se lahko priredno zloženi členi med seboj razlikujejo, če imajo isto površinsko funkcijo, kot npr. v primeru (4), kjer sta lastno ime in množinski izraz priredno zložena: obakrat gre za prvi delovalnik⁷⁸ in osebek; in v primeru (5), kjer sta pridevnik in predložna besedna zveza priredno povezana v vlogi povedkovega določila:

(4)

Peter and some of his friends came early.
Peter in nekaj njegovih prijateljev je prišlo zgodaj.
 (Dik 1997: 192)

(5)

He felt happy and at ease in his new office.
Il s'est senti heureux et à l'aise dans son nouveau bureau.
Počutil se je srečnega in sproščenega v svoji novi pisarni.
 (Dik 1997: 192)

Funkcijska ekvivalenca pomeni, da morajo členi imeti iste semantične, skladenjske in pragmatične funkcije. Na podlagi le-te lahko opišemo primere za napačno rabo: v primeru (6) gre za različne semantične, v primeru (7) za skladenjske in v primeru (8) za pragmatične funkcije. V primeru (6) sta združena delovalnika za smer in način, v primeru (7) funkciji predmeta in izvora glagolskega dejanja, v primeru (8) pa sta združeni tema in rema oziroma izhodišče in jedro (primeri 6-8 so povzeti po Diku 1997: 192-193).

(6)

**John went to the party and by car.*
**Janez je šel na zabavo in z avtom.*

(7)

**John and by the man kissed the girl.*
**Janez in od moškega sta poljubila dekle.*

(8)

A: *Who did John meet at the station?*
 B: *John met the boss at the station.*
 B': **John and the boss met at the station.*

A: *Koga je Janez srečal na postaji?*
 B: *Janez (izhodišče) je srečal šefa na postaji.*
 B': **Janez in šef sta se srečala na postaji.*

⁷⁸ Delovalnik je slovenski prevod za tujko aktant (Toporišič 1988), ki izvira iz Tesnièrejevega modela (1959).

Obstaja pa sistematična izjema: vprašalni zaimki so lahko priredno zloženi (primera (9), (10), Dik 1997: 193). Tak pa ne more biti odgovor:

(9)

When and where did you find that book?

**I found it last week and in the library.*

Kdaj in kje si našel to knjigo?

**Našel sem jo prejšnji teden in v knjižnici.*

(10)

Why and with whom did you go to Paris?

**I went to Paris because I needed a break and with my wife.*

Zakaj in s kom si šel v Pariz?

**Šel sem v Pariz, ker sem potreboval počitek in s svojo ženo.*

Na ravni povedi morajo imeti priredno zloženi členi isto ilokucijsko silo. Vseeno so možni primeri kot (11), kjer gre za kombinacijo pripovedne in vprašalne povedi, in (12), kjer gre za kombinacijo velelne in pripovedne povedi, a taki primeri ne morejo biti postavljeni v položaj odvisnika.

(11)

Everybody seems to have gone and where is Mary?

Zdi se, da so vsi odšli, a kje je Marija?

(Dik 1997: 198)

(12)

Stop or I shoot!

Stoj ali streljam!

(Dik 1997: 198)

Poved je treba ločevati od izvenpovednih oziroma pastavčnih sestavin.⁷⁹ Ti so pred glavnim stavkom, za njim, ali pa ga prekinjajo (primer (13)):

(13)

*I don't believe a word of what you say and **frankly**, I don't want to believe it.*

*Ne razumem niti besede od tega, kar govoriš, in, **če smo iskreni**, tudi nočem razumeti.*

(Dik 1997: 197)

⁷⁹ ECC: extracausal constituents

Enote, ki so priredno zložene, lahko presegajo meje povedi, saj so v njihovem dometu tudi pastavčne sestavine. Tako so v korpusu potrjeni primeri, kjer gre za povezave na različnih skladijskih ravneh, npr. dejansko stanje in izrekanje. Primer (14) je potrjeni primer iz korpusa, kjer priredno zloženi vsebini pripadata tako dejanskemu stanju (*le pacte est conclu*) kot izrekanju (*je pense que*). Enako primer (15):

(14)

Le pacte est conclu et je pense que ...

Pakt je sklenjen in mislim ...

(15)

(5)

JFK: Dix mille ou 60 mille, je vous dis, c'est moi, je pourrais très bien, ça serait très facile, mettre la main sur le coeur parce que je sais que ça fait généreux, je sais que ça fait humain, **et** dire: ces gens, il faut vraiment les régulariser tous, bon, j'irai même plus loin, je le fais, je le fais par lassitude, je le fais par lâcheté ...

JFK: Deset tisoč ali 60 tisoč, vam pravim, jaz, lahko bi si, to bi bilo zelo enostavno, dal roko na srce, ker vem, da to izgleda širokosrčno, vem, da to izgleda človeško, **in** rekel: ti ljudje, resnično jim moramo vsem urediti stanje, no, šel bi še dlje, to delam, to delam iz utrujenosti, iz strahopetnosti ...

V primeru (15) nastopa *je pourrais* na ravni dejstev oziroma dejanskega stanja ali predikacije, *je sais* na ravni propozicije oziroma možnih dejstev in *dire* na ravni izrekanja. Težave pri skladijskem določanju se pojavljajo pri kompleksnejših strukturah, kjer je precej pastavčnih elementov in kjer se v okviru povedi ne da določiti, na kaj (v povedi) se nanašajo določene sestavine.

Tudi raziskovalci govornega diskurza so mnenja, da skladnja povedi in propozicij, ki temelji na slovničnih kategorijah in njihovih funkcijah, ne omogoča razlage določenih struktur govornega jezika in da ne more dati odgovora na vprašanje, kaj vežejo povezovalci. M. A. Morel ima svoj izvorni model analize, ki bo predstavljen v nadaljevanju. C. Blanche-Benveniste (1997: 111) pa ugotavlja, da je možna rešitev uvajanje makrosintakse, kot jo predstavlja Berendonner (Berendonner 1990).

3.1.4 Nadpovedna skladnja ali makrosintaksa

Berendonner (1990) meni, da je tradicionalna poved (v francoščini *phrase*) pisni, intuitivni in oblikovni (formalni) približek enote jezika in po splošnem prepričanju velja za neučinkovito sredstvo za analizo govornega diskurza in analizo določenih skladijskih konfiguracij, ki niso izražene z vezmi,⁸⁰ kot so apozicija, izpostavljanje

⁸⁰ v francoščini *non rectionnelles*

stavčnih členov zaradi poudarjanja⁸¹ in vrinjeni stavki.⁸² Zato je treba na skladenjski ravni (Berendonner 1990: 25) upoštevati določene hipoteze, ki izvirajo iz pragmatičnega jezikoslovja in ji najti operativnejše nadomestilo, kar obsega dve nalogi:

1. prepoznati je treba oblikovne enote, ki jih poved ne more opisati, in jih določiti glede na funkcijo
2. izdelati je treba tehnike členjenja, ki bodo temeljile na eksplicitnih kriterijih, s katerimi bo mogoče prepoznati najmanjše enote v širših diskurzivnih sekvencah.

Berendonner (1990: 23) predlaga rešitev, ki na skladenjskem področju izkorišča rezultate hipotez, ki izvirajo iz pragmatike, in sicer vpelje iz raziskav s področja kognitivne lingvistike pojem »diskurzivni spomin«.⁸³ Definira ga na naslednji način:

»vsak govorni poseg sproži evolutivno množico M (diskurzivni spomin oziroma skupno védenje⁸⁴), ki vsebuje tiste informacije, ki so v vsakem trenutku veljavne za oba sogovorca in hkrati javne, javno dostopne. V govoru se v diskurzivnem spominu M odvijajo spremembe, predelave, katerih cilj je oblikovanje stabilnega stanja, ki zadovoljuje oba govorca.«⁸⁵

Diskurz je torej le sled⁸⁶ tega sodelovalnega procesa (ponovne) obdelave informacij. Ko se v diskurzivnem spominu M odvijajo spremembe, poteka sporazumevanje.

Berendonner (1990: 23-24) postavlja hipotezo, da obstaja ravnina, na kateri je govorna veriga členjena v svoji minimalni obliki, ki še ima sporazumevalno funkcijo: ta minimalna enota s komunikacijsko funkcijo se imenuje poved ali izrek.⁸⁷ Povedi vstopajo v sintagmatske kombinacije, ki so po naravi heterogene. Vsaka poved je operator, ki za argument vzame določeno stanje M, na katerega deluje in ga spreminja, rezultat obdelave pa je novo stanje diskurzivnega spomina M1.

Tako definirane povedi so predmet makroskladnje. Makroskladenjski odnosi so kognitivno motivirani, njihovi deli niso zaznamujoči segmenti, pač pa informa-

⁸¹ fr. détachement

⁸² fr. incises

⁸³ Francosko *mémoire discursive* (MD). Prvi je o diskurzivnem spominu govoril Henri Frei v svoji *La Grammaire des fautes* iz leta 1929.

⁸⁴ Pojem se v francoski pragmatični literaturi poimenuje tudi *savoir partagé*, v angleški pa *common ground*, *common knowledge*.

⁸⁵ V originalu se citirani odstavek glasi: »On partira d'idée, assez généralement établie, que toute interaction verbale met en jeu un ensemble évolutif M (mémoire discursive, ou savoir partagé), contenant les informations qui, à chaque instant, sont valides pour les deux interlocuteurs et publiques entre eux. En parlant, ceux-ci opèrent tour à tour dans M des révisions, transformations, incrémentations, etc., qui visent à porter M jusqu'à un état stable, satisfaisant pour les deux parties. Le discours n'est donc que la trace de ce processus coopératif de retraitement de l'information.«

⁸⁶ fr. trace

⁸⁷ Berendonner v izvirniku to opiše kot *clause ou énonciation*.

cije in komunikacijska dejanja. Povedi se v vlogi nosilcev informacije tako lahko zamenjujejo s kretnjami ali čutnimi dokazi.

Glede na to, ali se vezava dogaja znotraj povedi ali ne, Berendonner razločuje med navezovanjem oziroma »*liage*« in registracijo oziroma »*pointage*«. ⁸⁸ S pomočjo pojmov navezovanja in registracije Berendonner segmentira diskurz na povedi: če gre za navezovanje, je to ena sama poved, če pa je prehod treba pojasniti z diskurzivnim spominom M, to pomeni večje število povedi in gre za registriranje. Relevanten znak za ločevanje med obema je način vključevanja anaforičnih znamenj. Za primer navaja naslednji povedi (primera (16) in (17), povzeto po Berendonner 1990: 23).

(16)

Un philosophe n'ignore pas qu'il est mortel.
Filozof se zaveda, da je umrljiv.

(17)

Marie a consulté un philosophe. Il lui a rappelé qu'elle était mortelle.
Marija se je posvetovala z nekim filozofom. Spomnil jo je, da je umrljiva.

Primer (16) predstavlja navezovanje. To je vezava, ki se odvija znotraj povedi, ima naslednje značilnosti:

- zaimek *il* omogoča neavtonomno interpretacijo, v kateri ima za odnosnico *un philosophe*. Ta semantična vez lahko ima nanosnico, lahko pa je brez nje (pri vprašalni ali nikalni odnosnici: primer (18)). Ne vsebuje nobene presupozicije o prepoznavanju predmetov, ki bi morali nastopati v diskurzivnem spominu M.
- zaimka ne moremo nadomestiti z določnim opisom (razen če se zgubi vez, ki ga povezuje z odnosnico (primer (19) spodaj)).
- zaimek in samostalniška besedna zveza se morata ujemati v spolu, sklonu in številu. Ta odnos je lahko progresiven ali regresiven, v primeru (20) spodaj gre za kataforo.

Glede na zgornje sklepe je *navezovanje* del mikroskladnje. Vse operacije potekajo na ravni povedi.

V primeru (17) pa anaforični znak predstavlja drugačne značilnosti. Ta odnos se imenuje registracija in je po naravi dejstvo makroskladnje.

⁸⁸ Izraza *liage* in *pointage* sta iz Chomskyjeve teorije *government and binding*; za naše potrebe ju slovenimo z izrazoma *navezovanje* in *registracija*, ki ju je predlagal prof. Pogačnik.

- vedno predpostavlja obstajanje. Zato je primer (21) spodaj semantično nekoherenten.
- lahko ga nadomestimo z opisi, ki določajo na enak način (primer (22) spodaj), npr. s sinonimom ali nadpomenko.

Te zamenjave kažejo, da ni omejitev, kar se tiče ujemanja odnosnice in anaforičnega znaka. Zaimek ne predpostavlja poprejšnjega pojavljanja tega ali onega zaznamujočega, ampak le predpostavlja prisotnost pojmovne nanosnice v diskurzivnem spominu M ne glede na način uvajanja. Katafora ni možna (primer (23) spodaj), saj poved, ki nanosnico v diskurzivni spomin M šele uvaja, ne more slediti anafori, ki predpostavlja obstoj te iste nanosnice.

Registracija torej temelji na presupoziciji in se vzpostavi med obliko priklica in informacijo, ki je prisotna v diskurzivnem spominu M. Določne samostalniške besedne zveze, torej lastna imena, besedna zveza določnega člana ali kazalnega zaimka in samostalnika (*le N, ce N*), so vedno »registranti⁸⁹«, medtem ko so anaforični znaki (osebni zaimki, svojilni zaimki, oziralni zaimki, samostalniške besedne zveze) bodisi »registranti«, bodisi »navezane oblike⁹⁰«.

(18)

*Qui ignore qu'il est mortel? / Aucun philosophe n'ignore qu'il est mortel.
Kdo se ne zaveda, da je umrljiv? / Noben filozof se ne slepi, s tem, da je nesmrten.*

(19)

**Un philosophe n'ignore pas que cet auteur est mortel.
Nek filozof se ne zaveda, da ta avtor ni umrljiv.⁹¹

(20)

*Quand il pense, un philosophe ne peut douter qu'il existe.
Kadar razmišlja, filozof ne more dvomiti v svoj obstoj.*

(21)

**Marie n'a consulté aucun philosophe. Il lui a rappelé qu'elle était mortelle.
Marija se ni posvetovala z nobenim filozofom. Spomnil jo je, da je umrljiva.

(22)

*Marie a consulté un philosophe. Cet auteur lui a rappelé qu'elle était mortelle.
Marija se je posvetovala z nekim filozofom. Ta avtor jo je spomnil, da je umrljiva.*

⁸⁹ fr. pointeurs

⁹⁰ fr. formes liées

⁹¹ Zgornji primer je treba brati v primerjavi s primerom (16): *filozof* in *ta avtor* naj bi predstavljala isto osebo, kar seveda ne gre.

(23)

**Il lui a rappelé qu'elle était mortelle. Marie a consulté un philosophe.⁹²*

**Povedal ji je, da je umrljiva. Marija se je posvetovala z nekim filozofom.*

Pojem diskurzivnega spomina Berendonner razlaga še s primerom (24):

(24)

Vous constaterez que l'art. 8 prévoit une composition de la nouvelle commission très différente de celle de l'ancienne. Je voudrais donc, par la présente, vous remercier vivement de l'action que vous avez eue (...) et vous dire le plaisir que j'ai eu à collaborer avec vous.

Ugotovili boste, da se v členu 8 predvideva sestava nove komisije, ki je precej drugačna od stare. Zato bi se vam rad prisrčno zahvalil za sodelovanje, ki ste ga izkazali in bi vam izrazil zadovoljstvo, ki sem ga občutil, ko sem sodeloval z vami.

(Berendonner 1990: 23)

V zgornjem primeru se povezovalc *donc* ne nanaša na dobesedno vsebino, ki jo prinaša predhodna poved, ampak na neizrečeno »*Vous ne faites plus parti de la commission*« (niste več član komisije), kar iz te minimalne komunikacijske enote lahko izpeljemo. S tem se pokaže empirična raba diskurzivnega spomina. Razlaga zgornjega primera pa bi bila možna tudi brez uporabe pojma diskurzivni spomin, in sicer s kontekstualno (sotvarno) situacijo; dotični naslovnik ob spoznavanju nove komisije iz člena 8, ki ga ima pred seboj, lahko hitro razbere, da ni več član komisije, povezovalc *donc* se torej navezuje na implicitno.

Berendonnerjevo ločevanje na navezovanje in registracijo pojasnjuje odnose znotraj povedi in med povedmi s pomočjo anafore in koneksije. S skladijskega stališča se v citiranem članku ukvarja le s podrednimi vezniki. O priredju ne govori, niti ne analizira tipičnih povezovalcev. S tega stališča tudi Berendonnerjev sistem ne daje univerzalnega odgovora na vprašanje, katere enote vežejo povezovalci, ker dano rešitev, tako imenovano clause, predstavi na omejenih primerih. Predstavlja pa eno od možnosti nadaljnjega raziskovanja, ki jo izkorišča C. Rossari, o čemer bomo govorili v nadaljevanju.

⁹² Primeri od 18 do 23 so povzeti po Berendonnerju (1990: 23-26).

3.2 ŽENEVSKA ŠOLA⁹³

V prvih delih Ženevske šole (*Articulation du discours en français contemporain*, Roulet in dr. 1985) minimalne enote hierarhične strukture, dejanja, sovpadajo z govornimi dejanji.⁹⁴ Govorno dejanje kot tako v delih Ženevske šole ni definirano, podana je le opazka, da so o tem dovolj govorili že drugi avtorji (Roulet in dr. 1985: 27).⁹⁵ Po Rubattelovih delih o pojmu pol-dejanja (Rubattel 1987, citirano po Rouletu in dr. prav tam) in po Berendonnerju (1990) so ponovno pregledali sovpadanje enot hierarhične strukture in govornih dejanj, ker so ugotovili, da ta delitev ne more reševati vseh primerov. Prototipski primer, ki je bil temu vzrok, je primer (25):

(25)

Pierre est sorti malgré la pluie.

Peter je šel ven kljub dežju.

(Rubattel, 1987)

Rubattel prikaže, da tu obstaja isti tip interakcijskega odnosa kot v primeru (25'):

(25')

Pierre est sorti bien qu'il pleuve.

Peter je šel ven, čeprav dežuje.

V primeru (25') propozicijska oblika omogoča delitev na dve dejanji zatrjevanja. Torej ni razlogov, da ne bi videli med *Pierre est sorti* in *malgré la pluie* odnosa hierarhične odvisnosti.

Postavlja se torej problem kriterija segmentacije diskurza v minimalne enote hierarhične strukture. Členitev temelji na pojmu povedi, ta pa ne sovпада nujno z govornim dejanjem. Enota, ki jo imenujejo *dejanje*, tako deli lastnosti povedi in diskurzivne enote,⁹⁶ saj se *dejanje* ne prekriva z nobeno skladenjsko, semantično ali pragmatično enoto, je pa v odnosu z intonacijsko-pisnimi enotami kot intonacijska sintagma ali diskurzivno gibanje, ki ga nakazuje pika. Postavlja se vprašanje, katere kriterije je treba upoštevati za sistematizacijo segmentacije diskurza v dejanja, torej minimalne enote.

⁹³ Gre za raziskovalce, zbrane okrog E. Rouleta in J. Moeschlerja na Univerzi v Ženevi, ki se ukvarjajo predvsem z analizo diskurza.

⁹⁴ fr. *actes in actes de parole*

⁹⁵ Iz poglavja Metodološka izhodišča je razvidno, da je pojem govornega dejanja določen le z ilokucijsko silo, ne pa z obsegom, intonacijo ipd. Na podlagi tega sklepamo, da kot tak ne more predstavljati operativne enote analize.

⁹⁶ Pojem diskurzivne enote (an. discourse unit) uvaja D. Schiffrin (1987) in bo predstavljen v 2.3.

Ženevska šola išče odgovor na to vprašanje v okviru modularnega pristopa (Roulet 1994, 1995, 1997). Centralno vlogo igrajo skladijski, hierarhični diskurzivni in nanašalni modul, saj le-ti zagotavljajo rekurzivnost⁹⁷ in na ta način omogočajo neskončno število skladijskih, diskurzivnih in prakseoloških struktur. Roulet (1995) pojasnjuje, kako se s temi tremi moduli da fiksirati meje med jezikovnimi, diskurzivnimi in situacijskimi bitnostmi.

Skladijski modul temelji na generativno-transformativni slovnici (teorija *government and binding*⁹⁸) (Roulet 1995:124). V tem okviru je določena največja skladijska enota, ki je pomembna za določanje meje med skladnjo in diskurzom (prav tam, str. 125). To ni poved, ampak tako imenovana »maksimalna propozicija«, torej enota, kjer so sestavine povezane s skladijskimi odnosi, in sicer podredjem ali priredjem. Po tej definiciji so primeri (26), (27), (28) in (29) analizirani kot ena sama maksimalna propozicija:

(26)

De ce livre, je n'ai jamais entendu parler.

O tej knjigi (poudarjeno) nisem nikdar slišal govoriti.

(27)

Il ne viendra pas, car il est fatigué.

Ne bo prišel, kajti utrujen je.

(28)

Il ne viendra pas, parce qu'il est fatigué.

Ne bo prišel, ker je utrujen,

(29)

Il ne viendra pas parce qu'il est fatigué. (=c'est parce qu'il est fatigué qu'il ne viendra pas.)

Ne bo prišel zato, ker je utrujen.

(vsi primeri iz Roulet 1995: 125)

Razlika med (28) in (29) je v tem, da se razlikuje jedro, na katerega se navezuje vzročni odvisnik.

Nasprotno pa je treba primere (30), (31), (32) in (33) analizirati kot dve maksimalni propoziciji, ker skladijsko niso povezani. Vezi, ki jih lahko med njimi vzpostavimo zaradi intonacije in povezovalcev, ne izvirajo iz skladijske struktu-

⁹⁷ Kot slovenski izraz za rekurzivnost je bil izumljen izraz spovračalnost (Toporišič, zapiski s predavanj iz predmeta Slovenski knjižni jezik, 1989/1990), a v jezikoslovnih krogih ni naletel na odobranje. Zato ohranjamo prevzeti izraz.

⁹⁸ Izraz bi lahko slovenili kot teorija vplivanja in vezave.

re, pač pa iz strukture pragmatike diskurza. Torej si je pri njihovi obdelavi treba pomagati z diskurzivnim modulom, katerega najmanjša enota je diskurzivno dejanje.⁹⁹ Povezovalci v tem primeru vežejo dve diskurzivni dejanji.

(30)

*Ce livre, je n'en ai jamais entendu parler.
Ta knjiga - nikdar nisem slišal govoriti o njej.*

(31)

*Il ne viendra pas; en effet il est fatigué.
Ne bo prišel, resnično je utrujen.*

(32)

*Il y a du poulet dans le frigo, parce que je n'ai pas envie de faire à manger.
V hladilniku je še piščanec, ker se mi ne da pripravljati večerje.*

(33)

*Elle est malade, car je ne l'ai pas vue de la journée.
Bolna je (mora biti bolna), kajti ves dan je nisem videl.*

Da ne gre za skladenjsko povezane enote, se da dokazati s strukturalnimi testi, npr. (32')

(32')

*Pourquoi il y a du poulet dans le frigo? ??¹⁰⁰ Parce que je n'ai pas envie ...
Pourquoi tu me dis ça? Parce que je n'ai pas envie de faire à manger.*

*Zakaj je piščanec v hladilniku? ?? Ker se mi ne da pripravljati ...
Zakaj mi to praviš? Ker se mi ne da pripravljati večerje.*

Povezovalc *parce que* ne uvaja vzroka, zakaj je piščanec v hladilniku, ampak vzrok izrekanja diskurzivnega dejanja.

Roulet še ugotavlja (prav tam), da se skladenjske in diskurzivne enote ne prekrivajo popolnoma: v primeru (29) gre za prekrivanje maksimalne propozicije z enim diskurzivnim dejanjem, v primerih (30), (31), (32) in (33) gre za dve maksimalni propoziciji in dve diskurzivni dejanji, v primerih (26), (27) in (28) pa maksimalna propozicija predstavlja dve diskurzivni dejanji. Ti primeri pričajo, da so skladenjske in diskurzivne enote neodvisne ene od drugih. Ista hierarhična diskurzivna enota se lahko uresniči z različnimi skladenjskimi strukturami: juks-

⁹⁹ fr. acte discursif

¹⁰⁰ Oznaka ?? nam pomeni pragmatično nesprejemljiv izrek.

tapozicijo ali dvema neodvisnima propozicijama oziroma neodvisno propozicijo, ki sestoji iz glavnega in odvisnega stavka (Roulet 1995: 128). Zato je nujno, da se odnosi med skladenjskimi in diskurzivnimi strukturami preučujejo v izrekanju in interpretaciji dialogov.

3.3 DISKURZIVNA ENOTA

V delih D. Schiffrin (1987) je diskurzivna enota tista enota, na katero delujejo diskurzivni zaznamovalci.¹⁰¹ Med diskurzivne zaznamovalce prišteva fatične zaznamovalce kot na primer *I know, oh, I mean, well* (*vem, oh, no, že*: slovenski členki, ki lahko te fatične zaznamovalce nadomestijo, so močno odvisni od konteksta); časovne zaznamovalce, npr. *now, then* (*zdaj, potem*); povezovalce, npr. *but, because, so* (*toda, ker, tako, saj*). Za vse je značilno, da dajejo informacije o diskurzivnih enotah oziroma enotah govora.¹⁰² V resnici nobena skladenjska, semantična ali celo pragmatična enota ne definira zadovoljivo polja dejavnosti diskurzivnih zaznamovalcev, saj le-ti delujejo na enote, ki ne sovpadajo ne s stavkom, ne s propozicijo, ne z govornim dejanjem. D. Schiffrin pojem diskurzivna enota uporabi, a ga ne definira samega po sebi, pač pa v zvezi z drugimi pojmi, s katerimi diskurzivna enota lahko deloma sovpada. Tako diskurzivna enota včasih pomeni prozodično oziroma intonacijsko enoto, drugič konceptualno ali informativno enoto, ti odnosi pa niso sistematični. Te enote niso razlikovalne do te mere, da bi z njimi lahko določili diskurzivno enoto, kljub temu pa vsebujejo poleg diskurzivnih zaznamovalcev še druge kazalce, ki omogočajo enostavno določanje diskurzivnih enot (primer (34)).

(34)

Well, I mean it.

No, to mislim.

V primeru (34) diskurzivni zaznamovalec vnaprej določa diskurzivno enoto, ki je hkrati omejena tudi intonacijsko.

Povezovalci pri D. Schiffrin (prav tam) nastopajo kot oblika diskurzivnih zaznamovalcev. Med diskurzivnimi zaznamovalci, ki so po Schiffrinovi definirani kot omejevalci enot diskurza, nekateri med njimi določajo omejitve glede tipa diskurzivnih bitnosti, ki jih povezujejo, drugi pa omejitve glede odnosov, ki jih imajo te bitnosti med seboj. Niti fatični zaznamovalci, niti zaznamovalci strukturalne konverzacije¹⁰³ se ne dajo razložiti glede na bitnosti, ki jih povezujejo

¹⁰¹ Diskurzivna enota ali an. discourse unit, diskurzivni zaznamovalec ali an. discourse marker.

¹⁰² an. units of talk

¹⁰³ MSC ali *marqueurs de la structuration de la conversation* v Ženevski šoli vsebujejo zaznamovalce kot *oui, non mais, ben, bon*.

med seboj (Rossari 1996). Tako glede na naravo bitnosti, ki jih povezujejo, ne moremo razlikovati med *bon* in *ben* ali med *d'une part ... d'autre part* in *d'un côté ... d'un autre* ali med *ensuite* in *enfin ...* V tem se diskurzivni zaznamovalci ločijo tako od anafor kot od povezovalcev. Če povezovalci delijo z drugimi diskurzivnimi zaznamovalci lastnost, da se nanašajo na diskurzivne enote, se od njih ločijo po dejstvu, da je njihova pojavnost pogojena s kompatibilnostjo z določenimi diskurzivnimi enotami. Primeri (35), (36), (37) in (38) prikazujejo omejitve, ki vplivajo na razporeditev povezovalcev, na druge diskurzivne zaznamovalce pa ne.

(35)

Elle a été refoulée à la frontière. Donc elle a oublié son passeport.
Zavrnilo so jo na meji. Torej je pozabila potni list.

(36)

**Elle a été refoulée à la frontière. De ce fait elle a oublié son passeport.*
*Zavrnilo so jo na meji. Zato je pozabila potni list.

(37)

Marie ne plaît pas à Max, pourtant elle est jolie.
Marija ni všeč Maksu, čeprav je ljubka.

(38)

??*Marie ne plaît pas à Max, toutefois elle est jolie.*
?*Marija ni všeč Maksu, ampak je ljubka.*

V primeru (36) raba povezovalca *de ce fait* ni ustrezna, ker bi na tem mestu pričakovali povezovalca z izpeljavno oziroma deduktivno vrednostjo. V primeru (38) dopustni odnos deluje za nazaj; propozicija Q naj bi potegnila za sabo propozicijo ne-Q, in zato raba povezovalca *toutefois* ni ustrezna. Če obrnemo vrstni red, sta primera (36) in (38) možna (glej (36'), (38')):

(36')

Elle a oublié son passeport. De ce fait elle a été refoulée à la frontière.
Pozabila je potni list. Zato so jo zavrnilo na meji.

(38')

Marie est jolie. Toutefois elle ne plaît pas à Max.
Marija je ljubka. Vendar Maksu ni všeč.

(Primeri od 35 do 38 so povzeti po Rossari 1996: 174)

3.4 ZDRUŽEVANJE KRITERIJEV ZA NATANČNEJŠE DOLOČANJE DISKURZIVNIH ODNOSOV

C. Rossari z združevanjem kriterijev Ženevske šole, Berendonnerja in Schiffri-nove poskuša natančneje določiti diskurzivne odnose, ki jih izražajo povezovalci. Zanj sta relevantna dva tipa kriterijev (Rossari 1996:162):

1. kriteriji, ki se nanašajo na prepoznavanje enot makroskladnje, lahko zaznajo spremenjeno stanje diskurzivnega spomina M: ti kriteriji temeljijo na skupnih točkah dejanja (po Rouletu 1985, 1991, 1995) in povedi (Berendonner 1990).
2. kriteriji, ki se nanašajo na kazalce periodične obdelave diskurzivne verige, temeljijo na dejstvu, da so edini relevantni znak za identifikacijo diskurzivnih enot periodične enote oziroma segmentacija s pomočjo intonacije (Schiffirin 1987, Ferrari, Auchlin 1994, 1995).

Kriteriji so bili testirani na strukturah z enim in dvema povedkoma. C. Rossari (1996) pride do naslednjih sklepov:

Za dejanja je značilno, da predstavljajo možno pragmatično avtonomno enoto tudi tedaj, kadar nimajo povedka.

S pragmatično avtonomijo označujemo govorčevo zavezanost predikaciji. To je minimalni pogoj za pragmatično avtonomijo. Izrekanje kot npr. *Luc!* ne more biti pragmatično avtonomno, če nam kontekst ne omogoča, da pripišemo izreku *Luc!* določeno predikacijo (*Luc arrive, Tu as vu Luc*) oziroma ga označimo kot odgovor (*Qui aimes-tu? Luc!*). Brez te možnosti izrekanje *Luc!* nima pragmatične avtonomije, kar je tudi razlog, da se ga ne da interpretirati.

Pragmatično avtonomijo enote lahko preverimo, če rekonstruiramo okoli te enote predikativno strukturo. Ločili bomo torej primere, kjer je predikativna struktura ločenega elementa¹⁰⁴ okrnjena (primer, ko je ločeni element pragmatično avtonomen) od primerov, kjer predikativne strukture ne moremo določiti oziroma ne obstaja.

Za razločevanje teh dveh primerov lahko uporabimo test, ki pripiše status reme ločenemu elementu, torej status, ki kaže na obstoj okrnjene predikacije okrog tega elementa. Če element ugodno odgovarja na ta test, je pragmatično avtonomen in ga je možno segmentirati v dejanje. Če na test odgovarja negativno, ni

¹⁰⁴ fr. élément détaché

pragmatično avtonomen in zato ne more biti segmentiran v dejanje. V strukturi *X. Y* za element *Y* smatramo, da ga je možno rematizirati, če ga lahko parafraziramo z *X. Et ce Y* (to je kriterij *C*).

(39)

Il est venu. Avec plaisir. Il est venu et ce avec plaisir.
Prišel je. Z veseljem. Prišel je in to z veseljem.

(40)

**Il est venu. Donc. *Il est venu et ce donc.*
**Prišel je. Torej. *Prišel je in to torej.*

Avec plaisir iz primera (39) je pragmatično avtonomen element, *Donc* iz primera (40) pa ne.

C. Rossari (1996) dalje raziskuje še strukture z enim in dvema povedkoma. Razločuje kriterije, ki se jih rabi v strukturah z dvema povedkoma, od tistih, ki so relevantni v strukturah z enim povedkom. Pri strukturah z dvema povedkoma uporabi kriterij spreminjanja diskurzivnega spomina. Pri strukturah z enim povedkom so pomembni periodični oziroma intonacijski kazalci, saj je treba ugotoviti, ali gre za eno ali več dejanj. Tu uporabi tudi kriterij rekonstrukcije predikativne oblike, ki ga sestavlja parafraza z *et ce* (primera (39) in (40) zgoraj).

Povezovalci se razlikujejo od dejanj po tem, da jih ne moremo narediti za pragmatično avtonomne. Iz tega sledi, da primeri kot (40) ne morejo obstajati.

Med drugim so povezovalci tudi vodila za dvojne omejitve: glede tipa bitnosti, ki jih povezujejo med seboj, in glede tipa odnosov med bitnostmi, ki jih členijo. To jih ločuje od anafor in diskurzivnih zaznamovalcev, ki tudi lahko predstavljajo pragmatično neavtonomne enote.

Po *Rossarijevi* (1996) je za segmentacijo v dejanja potrebna kombinacija kriterijev. Členjenje na dejanja je ustrezno, če ima bitnost, ki funkcionira kot dejanje, interakcijsko funkcijo in s tem tudi minimalno sporazumevalno funkcijo. Po *Berendonnerju* (1990) je ta funkcija zagotovljena, če enota povzroči spremembo stanja diskurzivnega spomina. V strukturah z enim povedkom pa ta kriterij ne deluje. Tu ga je treba dopolniti s periodičnim členjenjem. Če so enote samostojne glede na intonacijo, pa to še ni zadosten pogoj za pragmatično avtonomijo. Tudi če enote, ki imajo minimalno sporazumevalno funkcijo, lahko prevzamejo interakcijsko funkcijo glede na druge enote, pojem interakcijske funkcije ne more biti kazalec prepoznavanja minimalne sporazumevalne funkcije zaradi

krožnosti definicije. Pojem sporazumevalne funkcije je treba povezati s konceptom pragmatične avtonomnosti, ki ga definiramo glede na druge kriterije. Enota ima minimalno sporazumevalno funkcijo samo tedaj, če je pragmatično avtonomna.

Predlagana obravnava za prepoznavanje minimalnih enot hierarhične strukture je hkrati odvisna in neodvisna od periodičnega členjenja. Neodvisna je v tem smislu, da noben periodični kazalec ne zagotavlja pragmatične avtonomije enote, ta avtonomija pa je nujni pogoj za določanje dejanja. Celota izpeljav, ki je prikazana s piko, glede na Auchlina in Ferrari (1995) ne zagotavlja pragmatične avtonomije enote. Paradoksalni učinki, ki jih kažejo določene s piko členjene enote, se pokažejo, kadar pika členi neavtonomne enote, kjer je s strukturo povezana izpeljava v konfliktu s pragmatično neavtonomnostjo enot (primer (41), povzet po Rossari (1996)):

(41)

Il a parlé. Enfin. (Et ce enfin.)*

Obdelava pa je hkrati odvisna od periodičnega členjenja, saj morajo med strukturami z enim povedkom potencialni kandidati za členjenje v dejanja biti intonacijsko ločeni¹⁰⁵ od predikacije, da jih ne smatramo kot del slednje, kot ugotavlja C. Rossari (1996).

Ko C. Rossari skladenjskim kriterijem dodaja kriterije periodičnega členjenja, ki se v govoru odraža kot sprememba intonacije, in poskuša vzpostaviti razmerje med skladnjo in intonacijo oziroma ločiti kriterije med seboj, postopki za obdelavo besedil postajajo vedno bolj zapleteni. Kljub temu pa ne najde odgovora na vsa vprašanja. Odprto ostaja vprašanje povezave med pragmatično avtonomijo in periodičnim členjenjem (kot je razvidno iz primera (41)), postavlja se tudi vprašanje, zakaj določene besedne zveze delujejo kot povezovalci in se ne odzivajo na test, pa tudi, kako je mogoče, da se določeni povezovalci ugodno odzivajo na test rematizacije, saj je bila njihova pragmatična avtonomija izključena.

Problem nastaja, ker so učinkovitosti testov na avtentičnem diskurzu omejene, kot bo prikazano v 4.6. Zgradbe z enim povedkom se pojavljajo zelo redko. Enotavnejši in učinkovitejši se zdi pristop M. A. Morel (1998), ki bo opisan v nadaljevanju (4.5).

¹⁰⁵ fr. détachés

3.5 GOVORJENI ODSTAVEK

V raziskavah govorenega diskurza, ki sta jih izvajala M. A. Morel in L. Danon-Boileau (1998), je bistvenega pomena intonacija, kot pove že naslov njunega dela *Grammaire de l'intonation*. Intonacija ima na eni strani konvencionalno vlogo, ki se kaže v členjenju govorne verige na homogene sestavine, na drugi strani pa tudi ekspresivno funkcijo, saj izraža čustva, mnenja: z njo se vodi soizrekanje in sogovor.

Tako je na podlagi intonacije določen obseg najmanjše enote diskurza, ki se imenuje govornjeni odstavek.¹⁰⁶ Ime odstavek je izbrano po analogiji z definicijo tega pojma v pisanju: besedilo je urejeno v odstavke, ki so med seboj ločeni s presledkom in z umikom vrstice na začetku. V govornem jeziku pa nadsegmentalni oziroma intonacijski kazalci glede na svojo konvencionalno vrednost¹⁰⁷ omogočajo ločevanje diskurza v odstavke.

Vsak odstavek je sestavljen iz več sestavnih delov, ki so določeni na podlagi skladenskooblikoslovnih in leksikalnih dejavnikov. Kohezijo v notranjosti odstavka zagotavlja na eni strani dvig intonacije od osnovnega tona F0¹⁰⁸ na začetku in s padcem melodične linije na koncu sestavin z isto funkcijo. Tipični odstavek vključuje vsaj eno remo, pred katero je v francoščini vedno vsaj en uvodni del.¹⁰⁹ Remi lahko sledi tudi postrema. Odstavek je torej največja enota spontanega govora, ki še ima določeno »slovnico«. Od tu naprej pa govorimo že o analizi diskurza.

Shematično lahko odstavek prikažemo takole (primer (42)):

(42)

tipični govornjeni odstavek = uvodni del + rema + (postrema)

Primeri odstavkov (tabela (43)):

(43)

Uvodni del	Rema	Postrema
(1) <i>mais c'est bon</i>	<i>elle est décapotable</i>	<i>la bagnole</i>
(2) <i>lui</i>	<i>il était petit</i>	<i>l'grand-père hein</i>
(3) <i>parce que par exemple dans le livre lui</i>	<i>il reste pas comme ça</i>	

¹⁰⁶ Fr. paragraphe, o govornem odstavku smo govorili v poglavju Izvor pojma povezovalce.

¹⁰⁷ Vrednost intonacije po M. A. Morel in L. Danon-Boileau (1998: 9-10) je konvencionalna in ikonična hkrati. Prva ima zaznamovalno, druga ekspresivno funkcijo. Konvencionalna vrednost se izraža v členjenju kontinuuma govora na homogene sestavine in je spremenljiva glede na jezik. Ekspresivna vrednost izraža govorčeva čustva.

¹⁰⁸ F0 = fondamental de la voix ali osnovni ton (Toporišič 1996)

¹⁰⁹ fr. préambule

- (1) *pa saj je v redu* *saj je kabriolet* *ta avto*
 (2) *on* *je pa bil majhen* *stari oče, ne*
 (3) *ker na primer v knjigi* *on ne ostane tak*
 (M. A. Morel, L. Danon-Boileau 1998: 22)

Analiza torej poteka na podlagi nadsegmentalnih oziroma intonacijskih in segmentalnih oziroma skladijskooblikoslovnih in leksikalnih kriterijev. Avtorja (Morel, Danon-Boileau 1998) menita, da med učinki intonacije in segmentacije ne prihaja do prekrivanja, pač pa do komplementarnosti.

3.5.1 Nadsegmentalni kazalci¹¹⁰

Intonacijski register sestoji iz štirih ravni: najvišja točka predstavlja raven 4, najnižja raven 1, med obema pa dve vmesni ravni 2 in 3. Glede na analizo (Morel, Danon-Boileau 1998: 12) se da določiti nekaj konstant:

- raven 1 (najnižja) predstavlja konec govornega posega in pogosto tudi konec odstavka;
- raven 2 je točka, na kateri se začne govorni poseg. Na tej ravni so praviloma intonirane slovnične besede in znaki za oklevanje (*e, hm*);
- raven 3 predstavlja modulacije v višino pri semantično polnovrednih besedah znotraj posameznih diskurzivnih sestavin;
- raven 4 zaznamuje končno višino segmenta z vrednostjo teme ali fokalizirane sestavine.

Vsak od štirih nadsegmentalnih kazalcev ima osnovno ikonično vrednost. Višina melodije in spremenljivost osnovnega tona nakazujeta način, na kakršnega si govorec-izjavljalec predstavlja naslovnikove misli, torej ali meni, da ga bo razumel ali ne. Za celostno interpretacijo izrekanjske vrednosti sestavin sta avtorja štiri ravni združila v dve intonacijski ravni:¹¹¹ visoko (od 2.5 do 4) in nizko (od 2.5 do 1). Na podlagi tega sta določila funkcije intonacije. Variacije od F0 do visoke ravni izražajo pozivno funkcijo in upoštevanje soizrekanja, medtem ko variacije na nizki ravni izražajo zapiranje vase in egocentričen odnos, torej neupoštevanje naslovnika.

Jakost zaznamuje način, kako govorec uravnava svoj govorni poseg: če se jakost povečuje, govorec izraža namen, da bo nadaljeval to, kar hoče povedati. Če pa se jakost zmanjšuje, bo pustil govoriti sogovorca. Kadar govori več ljudi

¹¹⁰ Avtorja suprasegmentalne kazalce določata s pomočjo programske opreme ANAPROZ. Za našo rabo (v dogovoru z M. A. Morel) zadošča analiza na temelju slušne percepcije intonacije (padajoča, rastoča).

¹¹¹ V izvirkniku *plage haute* in *plage basse*.

hkrati, bo obdržal besedo tisti, ki govori z največjo jakostjo in ima najvišjo intonacijo.

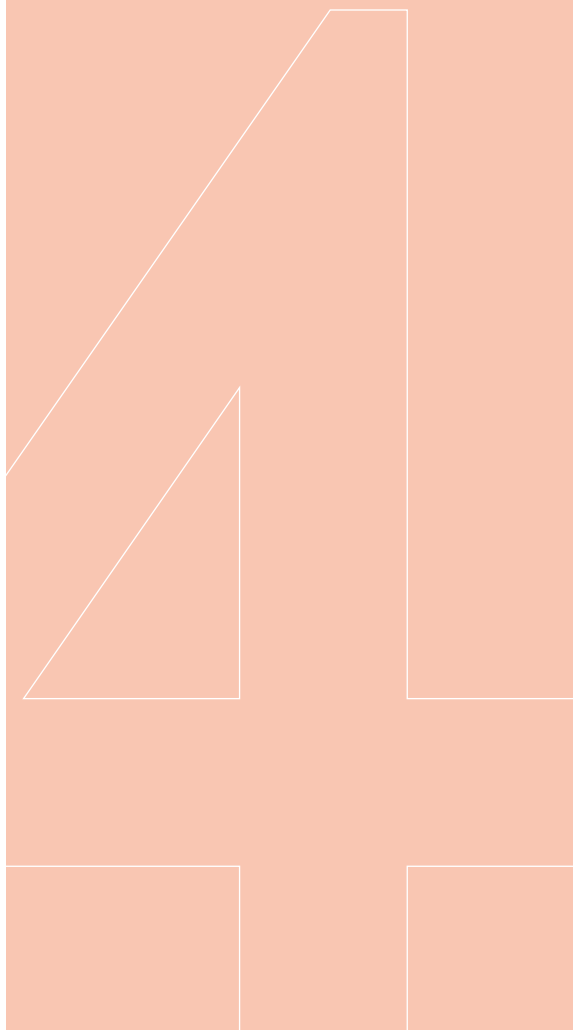
Premor¹¹² zaznamuje preobrat v že določenem diskurzivnem okviru. Poudarja to, kar je bilo prej izrečeno, in izničuje operacije, ki bi se lahko začele. Premor sam po sebi ni zadosten kazalec za konec odstavka. Njegova prva funkcija je homogenizirati sekvenco, ki se končuje, in pustiti osebo, ki ji je namenjena, da oblikuje njen pomen.

Hitrost govora kaže, kako si je govorec organiziral misli: kadar ne ve, kako naj nadaljuje, se izgovor posameznih zlogov podaljšuje (vzklični stavki, oklevanje, konec segmenta). Kadar se diskurz normalno nadaljuje, zlogi ohranjajo trajanje predhodnih. Kadar pa gre za glasno interpretacijo notranjega monologa, se debata pospeši.

Od predstavljenih pristopov smo za naš tip analiziranega diskurza izbrali kombinacijo kriterijev: kot pomembne smo analizirali povezovalce na začetku govornega posega, ki se navezujejo na poseg prejšnjega govornika – in hkrati upoštevajo vsebino, ki sledi. Ta je pomembna kot govornikova interpretacija. Povezovalci, ki so bili uporabljeni sredi govornega posega, so imeli več značilnosti, ki jih analizira že skladijsko-semantični pristop. Bolj kot intonacija nam je bil pomemben podatek, ali se po povezovalcu govorni poseg nadaljuje ali se zaključí, saj se govorniki na podlagi tega odločajo, kdaj bodo začeli govorni poseg.

¹¹² fr. la pause silencieuse

4 Definicija povezovalcev

4.1 RAZMEJITEV POJMOV POVEZOVALEC IN VEZNIK

Povezovalci za razliko od veznikov in vezniških besed delujejo tako na ravni izreka kot izrekanja, vezniki in vezniške besede pa se pojavljajo v izreku samem. Pragmatični povezovalci se pojavljajo na izrekanjski ravni, na nižjih ravneh pa so to semantični povezovalci oziroma operatorji. V tem poglavju pa bomo natančneje opredelili razliko med povezovalci in vezniki.

Definicija veznika in vezniške besede je naslednja: po Toporišiču (1992: 351) je veznik »besedna vrsta za izražanje prirednih razmerij med sestavinami besednih zvez ali med stavki ... ali za izražanje podrednih razmerij med stavki.« Vezniška beseda (isti, prav tam, str. 352) pa je vsaka »beseda (besedna zveza), ki lahko povezuje besede, besedne zveze ali stavke. To je predvsem veznik, članek, vprašalni zaimek, oziralni zaimek ...« Po besednovrstni pripadnosti so povezovalci blizu vezniški besedi, kot bomo videli v nadaljevanju. V definiciji vezniške besede pa niso zajete vse funkcije, ki jih imajo povezovalci: v zgornji definiciji manjka predvsem funkcija zaznamovanja medpovednih in nadpovednih odnosov, torej tipična diskurzivna funkcija, zato se nam zdi smiselno ta pojem povezovalca obdržati in mu določiti področje delovanja, kar je sicer v francoščini, angleščini in drugod že ustaljeno. Veznik in vezniška beseda nam predstavljata pojma iz skladijske analize, povezovalec pa je diskurzivni pojem.

M. Piot v uvodu v 77. številko revije *Langue française* (1988: 6) poimenovanje *povezovalec* uporablja za priredne in podredne veznike.¹¹³ Na ta način definirani povezovalci so glede na prejšnje ugotovitve in definicije operatorji.¹¹⁴ Obravnavanje veznikov pod imenom povezovalci ni funkcijsko utemeljeno. M. Piot (prav tam) tudi poudarja, da so do sedaj povezovalci nastopali predvsem v razpravah z argumentacijskim in pragmatičnim navdihom. Tam je bil poudarek na odnosih med nastopajočimi v diskurzu in na sporazumevalnih namenih, ki jih glede na govorca razkriva ta ali oni element, imenovan povezovalec. V naši definiciji bomo poleg skladijskih elementov upoštevali tudi pragmatične in argumentacijske elemente.

Riegel, Pellat in Rioul v okviru *Grammaire méthodique du français* (1994) obravnavajo veznike kot del skladnje oziroma samostojno besedno vrsto, ki je del zložene povedi. Povezovalci pa so del poglavja *La structuration du texte*, ki spada v večjo enoto *Grammaire et communication*. Med obema pojmomoma ni nobene povezave.

¹¹³ M. Piot (prav tam) navaja: »les études qui suivent utilisent le terme dans l'acceptation restreinte de conjonctions de subordination et de coordination. Elles se caractérisent par l'attention qu'elles portent à la description de l'ensemble des propriétés linguistiques des deux phrases reliées par un connecteur.«

¹¹⁴ Dejansko M. Piot in ostali ne ločujejo med funkcijami operatorjev in povezovalcev, saj je za povezovalce podana naslednja definicija (Piot, prav tam): »les connecteurs sont des opérateurs dont la principale et la subordonnée sont les arguments.«

Za povezovalce je podana naslednja definicija (Riegel, Pellat, Rioul 1994: 617):

»Povezovalci so elementi vezave med propozicijami ali množicami propozicij; prispevajo k oblikovanju besedila in zaznamujejo logično-semantične odnose med propozicijami ali med sekvencami, ki jih sestavljajo.«¹¹⁵

Zgornji definiciji manjkajo določeni elementi: propozicija sama po sebi ne pokriva vseh možnih navezav povezovalcev, o čemer smo izčrpno govorili v poglavju *Problem določanja enote analize*. Povezovalci se včasih vežejo na sam kontekst (primer (1)).

(1)

Kontekst: A in B prideta domov z izleta in vidita, da ima sin zabavo:

A: *A, zato ni hotel iti z nama!*

Po Nølkeju (1994: 121) vezniki, ki delujejo na ravneh, nižjih od ravni povedi, niso povezovalci. To prepričanje je del tradicije v védenju o povezovalcih. Tako tudi redko srečamo dela (nasprotni primer predstavljajo jezikoslovci, ki so objavljali v okviru *Langue française* 77, 1988), ki kot povezovalce obravnavajo podredne veznike *quand, si, que* in priredna veznika *et* ali *ou* v funkciji veznikov med samostalniškimi besednimi zvezami.

Dik (1997: 440) dodaja, da se povezovalci pojavljajo v vzorcih naslednje oblike (primer (2)):

(2)

Prejšnja(e) poved(i). Povezovalc, nova poved.

Glavna naloga povezovalcev je, da povezujejo novo poved s prejšnjimi povedmi in hkrati določajo semantični in pragmatični odnos med obema. Tudi pri analizi spontanih govorjenih besedil se je pokazalo, da je povezovalc navadno na prvem mestu (Morel, Danon-Boileau 1998), kar pomeni, da deluje v okviru izmenjave in uvaja govorni poseg, kakor bo v nadaljevanju prikazano s primeri iz korpusa.

Dik postavi povezovalce v pragmatični okvir, saj pravi (isti, prav tam): »*povezovalcev ne gre enačiti s prirednimi vezniki, ki delujejo medstavčno, celo, če so semantično identični*«¹¹⁶ (naš prevod). S tem opozarja na večpomenskost povezovalcev. Le-to

¹¹⁵ V originalu se definicija glasi (Riegel, Pellat, Rioul, prav tam): »les connecteurs sont des éléments de liaison entre des propositions ou des ensembles de propositions; ils contribuent à la structuration du texte en marquant des relations sémantico-logiques entre les propositions ou entre les séquences qui le composent.«

¹¹⁶ V izvorniku: »Connectors are not to be equated with coordinators, which function intra-clausally, even if they are semantically identical.«

lahko prikažemo s primeroma (3) in (4): v primeru (3) veznik *ampak* nastopa v vlogi semantičnega, v primeru (4) pa v vlogi pragmatičnega povezovalca:

(3)

A: Račun za prevoz bi bilo treba še preverit, da ne bi znašal za potne stroške, **ampak** samo za stroške prevoza, kolikor je ... cena za bencin.
(Pogajanje o ceni popravila računalnika)

(4)

A: No, štipendij ni in ljudje nimajo denarja in mi moramo ponudit en štirinajstdnevni tečaj, oziroma kar dva, zato ...

B: Ne, **ampak** to ni argument tukaj, bolj je, da časovno, da nekateri, recimo, kajstvem, lansko leto je bil en poslovnež, ki ni mogel prvih štirinajst dni ...
(Pogajanje o organizaciji jezikovnega tečaja)

V primeru (3) povezovalc *ampak* veže dve neodvisni propoziciji v okviru ene povedi oziroma izreka, v primeru (4) pa uvaja celoten odgovor B. Obakrat uvaja nasprotje glede na prvi del. Glede na semantično naravo povezovalca *ampak* lahko potegnemo naslednje sklepe: pri (3) lahko zaključimo, da so potni stroški večja postavka kot stroški prevoza, da pa se jim bo govorec odrekkel, da s tem ugodi zahtevi po soglasju. Povezovalc *ampak* deluje med dejanskimi stanji. V primeru (4) pa govorec z rabo povezovalca *ampak* zavrača okvir argumentacije sogovorcanaslovnika A in uvaja novega. Povezovalc *ampak* deluje na ravni izrekanja, in sicer v metadiskurzivni rabi.

Najsplošnejšo definicijo povezovalcev podaja J. Moeschler (1998: 77):

»Pragmatični povezovalci so jezikovni zaznamovalci, ki pripadajo različnim slovnicišnim skupinam (priredni in podredni vezniki, prislovi, prislovene besedne zveze), in ki:

- a) vežejo maksimalne jezikovne enote ali katere koli diskurzivne enote
- b) dajejo navodila o načinu povezave med temi enotami
- c) nas prisilijo, da iz diskurzivnih povezav izpeljemo sklepe, ki jih v odsotnosti povezovalcev ne bi mogli.«

Za našo analizo diskurza bosta pomembna dva sklepa, ki ju lahko oblikujemo na podlagi zgornjih definicij:

1. povezovalci so del nadpovedne skladnje
2. za povezovalce je značilna večpomenskost: ista beseda lahko nastopa v vlogi povezovalca ali operatorja (primera (3) in (4)), zato je treba ločevati med semantično in pragmatično ravnino.

4.2 VRSTE POVEZOVALCEV

Roulet in sodelavci (1985: 85-193) razlikujejo naslednje podskupine pragmatičnih povezovalcev: zaznamovalce ilokucijske funkcije, zaznamovalce interakcijske funkcije in zaznamovalce strukturacije konverzacije.¹¹⁷

4.2.1 Zaznamovalci ilokucijske funkcije

Zaznamovalci ilokucijske funkcije so lahko pobudni ali odzivni, kot na primer *s'il vous plaît* ali *je vous répondez que*. V to skupino spadajo tudi *metadiskurzivni zaznamovalci*.¹¹⁸ Metadiskurzivni zaznamovalci predstavljajo neke vrste pripravljajno dejanje, ki predpostavlja sodelovanje naslovnika za dejanje, ki bo sledilo. To so izreki tipa najave (primer (5)) ali določanja ilokucijskega tipa (primer (6)), tematskega odnosa (primer (7)); ali naslavljanja na določeno osebo v pogovoru (primer (8)). Vsi spodnji primeri so povzeti po Rouletu in dr. 1985: 86-87.

(5)

A: *J'aimerais vous demander quelque chose: quel type de relation avez-vous avec elle, au juste?*

A: *Rad bi vas nekaj vprašal: kaj pravzaprav imate z njo?*

(6)

A: *C'est pas une critique, c'est juste une remarque.*

A: *To ni kritika, to je samo pripomba.*

(7)

A: *Je voudrais revenir un petit peu au début de l'émission.*

A: *Rad bi se za trenutek vrnil na začetek oddaje.*

(8)

A: *J'aimerais poser une question à Monsieur B.*

A: *Rad bi zastavil vprašanje gospodu B.*

Kljub svoji stavčni zgradbi so ti povezovalci po funkciji enakovredni interakcijskim povezovalcem in zaznamovalcem zgradbe diskurza. Za našo analizo diskurza bodo manj pomembni, ker predstavljajo nekončno množico, kateri se vsak trenutek lahko pridružijo novi elementi, in ker v diskurzu niso tako pogosti kot interakcijski povezovalci in zaznamovalci zgradbe diskurza.

¹¹⁷ fr. marqueurs de la structuration de la conversation

¹¹⁸ fr. marqueurs métadiscursifs

4.2.2 Zaznamovalci interakcijske funkcije

Zaznamovalci interakcijske funkcije so najbolj tipični in najpogostejši povezovalci. Zaznamujejo odnos med eno ali več podrejenimi sestavinami nadrejenega dejanja govornega posega (Roulet in dr. 1985: 111). Med seboj se razlikujejo predvsem po skladenjskih in pragmatičnih značilnostih.

Ista interakcijska funkcija, npr. odnos med argumentom in usmerjevalnim dejanjem, je lahko v podrejenem dejanju izražena s povezovalci, ki pripadajo različnim slovničnim kategorijam: priredni veznik (*car*), podredni veznik (*parce que*), prislovna besedna zveza (*en effet*) (primer (9), povzeto po Rouletu in sodelavcih, prav tam).

(9)

*Il fera beau: (en effet) il n'y a pas de nuages.*¹¹⁹

Il fera beau, car il n'y a pas de nuages.

Il fera beau, puisqu'il n'y a pas de nuages.

Lepo bo: ni (namreč) oblakov.

Lepo bo, kajti ni oblakov.

*Lepo bo, saj*¹²⁰ *ni oblakov.*

Skladenjski status povezovalca določa posebne pogoje rabe v navezovanju v diskurzu glede na položaj povezovalca v podredni sestavini ali položaj te sestavine glede na usmerjevalno dejanje govornega posega. Zato je treba opisati skladenjske značilnosti interaktivnih povezovalcev, kar bomo storili v nadaljevanju (glej 1.3).

Na pragmatični ravni ločimo tri razrede interakcijskih povezovalcev glede na tri tipe odnosov med sestavinami govornega posega:

1. argumentacijske:

Argumentacijski povezovalci¹²¹ izražajo odnos argumenta glede na usmerjevalno dejanje (*car, donc, d'ailleurs*). Tu obstajata dva podrazreda: odnos je izražen na podredni sestavini (*car, parce que, en effet*) ali na usmerjevalnem dejanju (*donc, par conséquent, aussi*): v tem se med seboj ločita vzročni oziroma argumentacijski in posledični odnos. Argumen-

¹¹⁹ Vezniška beseda *en effet* je lahko tudi izpuščena, v tem primeru gre za jukstapozicijo, vzročno razmerje med prvim in drugim delom povedi pa ostaja.

¹²⁰ *Puisque* prevajamo s *saj*, kljub temu, da prvi uvaja podredno razmerje in drugi priredno: *saj* glede na SSKJ kot edini od slovenskih veznikov podaja polemični odnos do izrečenega, kjer smatra to, kar uvaja, za že znano oziroma za samo po sebi umevno. Prim. tudi členkovno rabo: »pa *saj* sem ti rekell!«

¹²¹ Na tem mestu celotno vzročno-posledično razmerje obravnavamo kot eno množico; v nadaljevanju bo skupina ločena na argumentacijske oziroma vzročne povezovalce in posledične povezovalce.

tacijski povezovalci izražajo odnos argumenta do usmerjevalnega dejanja. Posledični povezovalci pa uvajajo usmerjevalno dejanje v odnosu do argumenta.¹²²

2. protiargumentacijske:

Protiargumentacijski povezovalci (*bien que, mais, quand même*) izražajo odnos protiargumenta glede na usmerjevalno dejanje.

3. reformulacijske:

Reformulacijski povezovalci (*finalement, au fond, en fait*) zaznamujejo, da je bil govorni poseg najprej dan kot neodvisen, nato pa prevrednoten v odnosu do novega usmerjevalnega dejanja. Ti povezovalci izražajo retroaktivno podrednost oziroma odvisnost enega ali več govornih posegov, ki so sprva predstavljeni kot neodvisni, od novega, kasneje danega usmerjevalnega dejanja.

Značilnosti najpogostejših interakcijskih povezovalcev bodo podrobno predstavljene v nadaljevanju.

4.2.3 Zaznamovalci strukturacije konverzacije

Zaznamovalci strukturacije konverzacije se ne pojavljajo v pisnem jeziku, v govorjenem diskurzu pa so zelo pogosti. Po mestu v izreku in funkciji se pokrivajo z zaznamovalci, ki jih M. A. Morel (1998) imenuje *ligateurs* oziroma vezala. Zanje je na eni strani značilna izguba leksičnega pomena, na drugi strani pa sposobnost, da organizirajo diskurz kot celoto z nakazovanjem odpiranja in zapiranja ter medsebojnega navezovanja manjših enot. V slovenščini to vlogo igrajo pastavčni členki, ki so intonacijsko ločeni od nadaljevanja.

Poleg izgube leksičnega pomena je za zaznamovalce strukturacije konverzacije značilno tudi, in tu se ločujejo od drugih pragmatičnih povezovalcev, da izginejo določene omejitve, ki so povezane z njihovo rabo (*alors*, primer (10)) oziroma določena navodila, ki specificirajo pomen (*ben, mais*). V primeru (10) spodaj se *alors* navezuje na prejšnji kontekst samo v tem, da umešča novi govorni poseg v okvir konverzacije, ki že poteka, kar mu omogoča njegova anaforična funkcija; nima vloge časovnega ali posledičnega povezovalca, ampak samo nakazuje, da gre za nov govorni poseg, ki je nadaljevanje prejšnjih.

¹²² V nadaljevanju bomo med seboj ločevali argumentacijske in posledične povezovalce in bomo torej govorili o štirih razredih. Tu smo vzročno-posledično razmerje obravnavali kot logično enoto, vzročne in posledične povezovalce pa kot dve možni gledišči, ki ju govorec izbere v odnosu do opisa te logične enote.

(10)

(2/2)

MC3: **Alors**, tout cela, vous êtes conquis par les propositions du ministre ↑ ou vous les contestez, donc, peut-être rappelez-les, Monsieur Collin. ↓

MC: No, kar se tega tiče, so vas predlogi ministra prepričali ali jih torej spodbijate, mogoče bi jih ponovno našteli, g. Collin.

Množica zaznamovalcev strukturacije konverzacije je odprta, saj lahko vsebuje med drugim tudi izreke, ki se tičejo procesov strukturiranja, kakor tudi zanamovalce, ki ne uvajajo segmentacije, kot je na primer glagolski čas. Najpogostejši zaznamovalci (Roulet in dr. 1985: 94) so: *alors, ben, pis, bon, voilà, quoi, oui mais, non mais*, kakor tudi premori, ki jih zaznamuje tišina oziroma zaznamovalec oklevanja (*heu*).

Funkcije zaznamovalcev strukturacije konverzacije so naslednje:

1. omogočajo strnjen razvoj diskurza z dajanjem minimalnih kazalcev, ki se tičejo dejanskega stanja strukturacije diskurza.
2. delujejo na ravni izrekanja in ne na ravni prozicijskih vsebin.

Ali gre v določenem primeru za zaznamovalec strukturacije diskurza ali za interakcijski povezovalce, lahko presodimo z dvema testoma (Roulet in dr. 1985: 95): zaznamovalcev zgradbe diskurza ni mogoče postaviti v položaj odvisnika oziroma odvisnega govora (primer (11)), niti jih ni mogoče predstavljati v okviru izreka (primer (12)), oba primera sta povzeta po Rouletu in sodelavcih, prav tam).

(11)

bon ben je ne viendrai pas.

**Il a dit que bon ben il ne viendrait pas.*

Dobro, ne bom prišel.

**Rekel je, da dobro ne bo prišel.*

(12)

C: vous n'avez pas de billet?

P: euh ... non.

C: alors - vous avez une carte d'identité?

**vous avez une carte d'identité alors?*

C: *Nimate vozovnice?*

P: *Eee ... ne.*

C: *No, (torej) imate osebno izkaznico?*

**Imate osebno izkaznico, torej (no)?¹²³*

Na prvi test se negativno odzivajo tudi priredni vezniki, kar je bilo predstavljeno v prejšnjem poglavju. Na drugi test se negativno odziva zaznamovalec *voilà*.

Na podlagi testov Roulet in sodelavci (prav tam) zaključijo, da so minimalni kazalci, ki se tičejo dejanskega stanja zgradbe, ki jih dajejo zaznamovalci zgradbe konverzacije, dveh redov:

1. besednozvezni, ki s svojim položajem zaznamujejo začetek ali konec določene sestavine (npr. funkcijo začetka ali zaključka diskurza ali postavljanja ločil);
2. strukturalni: večina zaznamovalcev zgradbe konverzacije kaže bodisi določene hierarhične odnose med sestavinami, ki jih povezuje (*ben, alors, pis*), bodisi sestavina, ki jo zaznamujejo, zavzema posebno mesto v strukturi (*voilà*).

Zaznamovalca *quoi* in *voilà* zaznamujeta le enega od obeh redov (prvi besednozveznega, drugi strukturalnega). Vsi ostali zaznamovalci strukturacije diskurza hkrati zaznamujejo začetek sestavine, jezikovno ravnino in naravo spremenljivke, kakor tudi strukturalni odnos med sestavinami, ki jih povezujejo. Strukturalni kazalci, ki se nanašajo na domet členjenja zaznamovalcev strukturacije konverzacije, lahko nakazujejo, da je določeno navezovanje bodisi lokalno bodisi globalno in se izraža bodisi za nazaj (*oui mais, non mais*) bodisi za naprej (*alors, ben*).

Tudi določeni interakcijski povezovalci v nekateri svojih rabah lahko delujejo kot zaznamovalci zgradbe diskurza, kar bomo podrobneje prikazali pri obravnavi posameznih povezovalcev.

4.3 POVEZOVALCI S SKLADENJSKO-OBLIKOSLOVNEGA STALIŠČA

Pri razvrščanju povezovalcev s skladenjsko-oblikoslovnega stališča ugotovimo pripadnost naslednjim besednim vrstam v francoščini in slovenščini:

¹²³ V slovenščini lahko stoji pastavčni *no*, ki je prevodna ustreznica francoskega zaznamovalca strukturacije diskurza *alors*, tudi na koncu izreka, mora pa biti intonacijsko ločen od njega.

- 1) priredni vezniki: *mais, or, car, et (ampak, pa, kajti, in)*;
- 2) podredni vezniki: *parce que, puisque, quoique, bien que (ker, ker že, četudi, čeprav)*;
- 3) prislovi: *effectivement, finalement, certes, donc, alors (resnično, končno, gotovo, torej)*;
- 4) prislovne besedne zveze: *en effet, au fond, de fait, quand même (kajti, v bistvu, tako da, tudi če)*;
- 5) samostalniške besedne zveze v povezovalni funkciji: *somme toute, tout compte fait (konec koncev, navsezadnje)*;
- 6) v slovenskem jeziku še členki (*saj, že, pa*).

Glede na besednovrstno pripadnost se povezovalci med seboj razlikujejo v tem, kakšne omejitve postavljajo v izreku.

4.3.1 Priredni vezniki

Priredni vezniki povezujejo sestavine iste narave ali iste funkcije. Vezniki *et, ou, ni* in *mais* povezujejo sestavine različnih jezikovnih ravnin, torej samostalniške in pridevniške besedne zveze in stavke, *or* in *car* pa vežeta le sestavine na ravni stavka. Razlika med stavčnim in besednozveznim priredjem je včasih težko razvidna zaradi možnosti elipse v drugi enoti. Zato ne moremo npr. enačiti med seboj povezovalca *et*, ki se pojavlja med priredno zloženimi stavki ali odpira poved, z operatorjem *et*, ki deluje na ravni besedne zveze.

Skladnja priredij predstavlja kompleksnejše probleme. Tu bomo navedli le dve značilnosti:

1. priredni vezniki se ne morejo kombinirati med seboj: **et car, *et mais (donc* torej ne spada med veznike, saj je možna kombinacija *et donc*).
2. vezniki se vedno pojavljajo na levi od drugega elementa. Priredni veznik se lahko pojavi tudi na začetku izreka, v tem primeru predstavlja prvi element prejšnji izrek ali celo, kar je s skladenjskega vidika najbolj problematično, nek implicitni element (oziroma kontekstualno informacija, kot je razvidno iz primera (1) zgoraj).

4.3.2 Podredni vezniki

Uvajajo jih morfemi *que* ali *si*, ki jih imenujemo uvajalci dopolnila¹²⁴ (Roulet in dr. 1985): podredni vezniki s skladenjskega stališča uvajajo predmetni ali oseb-

¹²⁴ v fr. *compléments*, torej tisti, ki uvajajo dopolnilo (fr. *complément*)

kov odvisnik (npr. *Il a dit qu'il venait (povedal je, da pride)* oziroma *il a demandé s'il venait (vprašal je, ali pride)*) in so neposredna sestavina glagolske besedne zveze, lahko pa uvajajo okoliščinski odvisnik (npr. *il est venu parce qu'il était invité; il est venu même s'il n'était pas invité*) in so tako neposredna sestavina stavka s funkcijo prislovnih določil. V tem primeru je podredni veznik sestavljen iz »uvajalca dopolnila« *que* in nekega drugega elementa, kot na primer *bien que, parce que, puisque, du fait que*; Roulet in sodelavci (prav tam) menijo, da narava prvega dela ni vedno jasna, najpogosteje gre za prislov, predlog ali predložno besedno zvezo, kot na primer v *alors que, malgré que, du fait que*. Vsi podredni vezniki, ki funkcionirajo kot povezovalci, pripadajo temu tipu. Nesestavljeni vezniki *si, que, quand, où* ne nastopajo v vlogi povezovalcev.

To, kar uvajajo podredni vezniki, je direktna sestavina glagola in glagolske besedne zveze: okoliščinski odvisniki so v stavke razširjeni stavčni členi in opravljajo isto funkcijo kot prislovna določila. Tako so tudi njihove skladenjske (oziroma distribucijske) in semantične funkcije iste kot funkcije prislovov.

4.3.3 Prislovne besedne zveze v vlogi vezniške besede¹²⁵

V to skupino spadajo prislovi (*finalement, décidément, pourtant, quand même*), predložne besedne zveze (*en effet*) in samostalniške besedne zveze (*somme toute*).

Prislovi, ki delujejo kot pragmatični povezovalci, imajo po Diku (1989) funkcijo propozicijskega satelita: izražajo odnos do propozicijske vsebine. Roulet in sodelavci (1985) in Nølke (1994) jih imenujejo stavčni prislovi.¹²⁶ Stavčni prislovi se nanašajo na celotno poved in tudi če so leksikalno enaki načinovnim prislovom, se od njih funkcijsko razlikujejo, saj se načinovni prislovi nanašajo le na glagolsko besedno zvezo. Na splošno imajo stavčni prislovi drugačne značilnosti od načinovnih: lahko vplivajo na propozicijske vsebine, ilokucijske sile ali izrekanje samo. Ta klasifikacija na semantični osnovi je hkrati tudi skladenjska, kar se vidi iz množice skladenjskih razredov: prislov ovrednoti bodisi propozicijsko vsebino, bodisi ilokucijsko vrednost, bodisi obe hkrati. Pri pragmatičnih povezovalcih poteka to ovrednotenje v funkciji elementov koteksta in konteksta: ta lastnost jih zbližuje z anaforičnimi znamenji.

Stavčni prislovi se od prislovov, ki so del glagolske besedne zveze, ločijo po tem, da ne dopuščajo rabe nobenega določila (primer (13)). Stavčnega prislova *justement*, ki je hkrati pragmatični povezovalac, ne moremo dodatno določati s pri-

¹²⁵ fr. locutions conjonctives, locutions adverbiales

¹²⁶ fr. adverbes de phrase

slovi, medtem ko njegov homonim, načinovni prislov (primer (14)), lahko (oba primera sta povzeta po Rouletu in dr. 1985: 118).

(13)

*Justement (*très justement), votre exemple se retourne contre vous.*
Točno vaš primer se obrača proti vam.

(14)

Vous avez très justement invoqué l'argument décisif.
Zelo upravičeno ste se sklicevali na odločilni argument.

Obstajata dva skladdenjska testa, ki omogočata, da odkrijemo elemente tega razreda (Nølke 1994): stavčnih prislovov se tudi ne da izpostaviti s pomočjo *c'est ... que* (primer (15)) in nanje ne vpliva zanikanje (primer (16)); oba primera sta povzeta po Rouletu in dr. 1985: 118). V primeru (16) vidimo, da zanikanje vpliva le na propozicijsko vsebino P, ne pa tudi na stavčni prislov in povezovalc *finalement*. To pa ni le posebnost prislovov, ki delujejo kot povezovalci, ampak je značilno za vse stavčne prislove

(15)

Finalement, elle est partie.
**C'est finalement qu'elle est partie.*
Končno, odšla je.

(16)

Finalement, elle est partie. finalement P
Ce n'est pas vrai que (finalement elle est partie).
Finalement, elle n'est pas partie. finalement non-P

Navsezadnje, odšla je.
Ni res, da je navsezadnje odšla.
Navsezadnje (sploh) ni odšla.

Položaj stavčnih prislovov v stavku je svoboden. Možno je tudi njihovo kopičenje v okviru ene povedi. Seveda pa vse kombinacije niso možne (primer (17)):

(17)

- a) **Ce livre est intéressant, pourtant, quand même, après tout.*
- b) **Pourtant, quand même, après tout, ce livre est intéressant.*
- c) *Pourtant, ce livre est quand même intéressant, après tout.*
- č) *Quand même, après tout ce livre est pourtant intéressant.*
- d) *Après tout, ce livre est pourtant quand même intéressant.¹²⁷*

¹²⁷ To je primer Rouleta in sodelavcev (1985: 120), ki je bil s pomočjo dr. V. Pogačnika dopolnjen s primeroma (e) in (d).

Od vseh treh primerov kopičenj prislovnih besednih zvez v primeru (17) so sprejemljivi primeri c), č) in d), kjer gre za enakomerno porazdelitev stavčnih prislovov okrog samostalniških besednih zvez in glagolske besedne zveze. Primera a) in b) sta skladdenjsko sicer sprejemljiva, predvsem s premori, nista pa logična, kot ugotavljajo Roulet in sodelavci (1985: 120).

4.3.4 Slovenski členki

Členki lahko delujejo na izrekanjski ravni, a ne spreminjajo propozicijske vsebine povedanega, pač pa zagotavljajo povezavo s prej izrečenim in hkrati izražajo govorčev odnos do izrečenega. V tem smislu so členki kot zaznamovalci zgradbe diskurza del povezovalcev. Vezljivostno vlogo členkov je omenjal že Toporišič, ko je določene členke primerjal z vezniki (1976). Na slovenske členke v vlogi povezovalcev - konektorjev z argumentacijsko in hkrati modalno vlogo, ki so se pojavljali v korpusu govornjenih besedil, smo že opozorili (Schlamberger Brezar 1996, 1998a, 1988b, 2000a, 2000b). Poudarek je bil na primerih, kot so: *že že, ampak; no, saj, ampak; ja, čeprav*. Na to funkcijo sta, predvsem z besediloslovnega in funkcijskega stališča, opozorila tudi V. Gorjanc (1998) in A. Skubic (1999).

Členki kot zaznamovalci zgradbe diskurza so intonacijsko ločeni od tega, kar sledi, in zagotavljajo vezavo s prej povedanim. Navadno nastopajo na začetku izreka določenega govorca kot odgovor na sogovorčevo izrekanje (primer (18)):

(18)

A: Naša mreža res pokriva velik del celotnega tržišča.

B: **Že že**, ampak ko je Slovenija tak mali trg.

(Pogajanje o ceni smučarske opreme)

Z izrekanjem *že že* govorec B izraža dopuščanje izrekanja govorca A, potem pa s povezovalcem *ampak* uvaja svoje nasprotno stališče, ki je zanj močnejši argument od tistega, ki ga je izražal govorec A. Tako se členki vključujejo v argumentacijska gibanja in delujejo kot povezovalci. Največkrat jih srečamo v vlogi zaznamovalcev zgradbe diskurza, kjer nastopajo kot intonacijsko ločeni pastavki (primer (19), *no* in *saj*):

(19)

No, ↓ **saj, saj**, to je v redu, da pač vi, če se potem ta računalnik pokvari, nam daste nov računalnik¹²⁸...

(Iz Pogajanja o ceni popravila računalnika)

¹²⁸ Pravila transkripcije so podrobneje predstavljena v Uvodu v II. del Povezovalci v govornjenem diskurzu.

4.4 SOODNOSNOST MED SKLADENJSKIMI, SEMANTIČNIMI IN PRAGMATIČNIMI ZNAČILNOSTMI

Pragmatični povezovalci pripadajo različnim skladenjskim razredom, nobeden od teh razredov pa ni sestavljen izključno iz povezovalcev. Skladske značilnosti prislovnih besednih zvez, ki delujejo kot pragmatični povezovalci, se v ničemer ne razlikujejo od drugih prislovov istega razreda, npr. od *avant que* ali *finalement* (s časovno vrednostjo). Isto velja za priredne veznike, ki lahko vsi funkcionirajo kot povezovalci, imajo pa tudi druge rabe (kot bo prikazano v nadaljevanju predvsem na primeru *et*), podrejene skladske pravilom. Torej ne obstaja nobena skladska značilnost, ki bi jo lahko pripisali izključno pragmatičnim povezovalcem.

Glede na skladske kategorije se določa domet povezovalcev. Povezovalci imajo namreč svoj domet¹²⁹ oziroma vplivansko polje: to pomeni, da vplivajo na interpretacijo določene množice sestavin. Domet povezovalcev je odvisen od njihove pripadnosti skladskega podrazreda. Tako glede na polje vplivanja v okviru prirednih in podrednih veznikov ločimo tiste, ki povezujejo sestavine iste narave, od tistih, ki povezujejo sestavine na različnih ravneh, in na ta način ločimo med vezniki in povezovalci, kot je že bilo prikazano zgoraj.

Kljub temu, da so porazdeljeni v različnih skladskih razredih, pa povezovalci pripadajo edinstvenemu semantičnemu tipu, ki istočasno predstavlja lastnosti modifikatorjev semantičnih bitnosti in anafor (Roulet in dr. 1985; Berendonner 1990). Na semantični ravni povezovalci predstavljajo homogen razred, ki vključuje tudi druge elemente: števnške prislove in precej prislovov s časovno vrednostjo (*alors*, *finalement*, *enfin*), od katerih jih je precej tudi povezovalcev. Tudi priredni vezniki, ki predstavljajo značilen skladski razred, spadajo v isti semantični tip in lahko zaznamujejo interaktivne odnose. Anaforična znamenja so semantične narave in so podvržena skladskim omejitvam: to so spremenljivke, ki morajo imeti odnosnico, ki pa ni nujno slovnična sestavina, niti sestavina iste povedi: lahko se nahaja v diskurzu ali kontekstu.

Pragmatska klasifikacija povezovalcev poteka glede na to, ali zaznamujejo usmerjevalno ali podrejeno dejanje, ali uvajajo argument, protiargument oziroma vrednotijo dejanja govornega posega. Tej klasifikaciji lahko dodamo slovnični opis povezovalcev glede na njihovo porazdelitev v izreku in notranjo strukturo. Obe klasifikaciji se seveda ne prekrivata, kljub temu pa obstajajo določene povezave med pragmatskimi in slovničnimi lastnostmi.

¹²⁹ fr. portée

Tudi v diskurzu so postopki širjenja povedne strukture označeni kot glavni in podredni oziroma podrejeni, vendar ni nujno, da je podrednost nekega dejanja zaznamovana s skladijsko podrednostjo oziroma da skladijsko priredje zaznamuje prirednost dejanj ali govornih posegov. Odnosi med diskurzivno in slovnično organizacijo so kompleksnejši in edina slovnična omejitev glede zgradbe govornega posega je ta, da usmerjevalno dejanje ne more biti poved oziroma izrek, podrejen sestavinam istega govornega posega (in posledično: podredno dejanje je lahko neodvisna propozicija, a ne glavna).

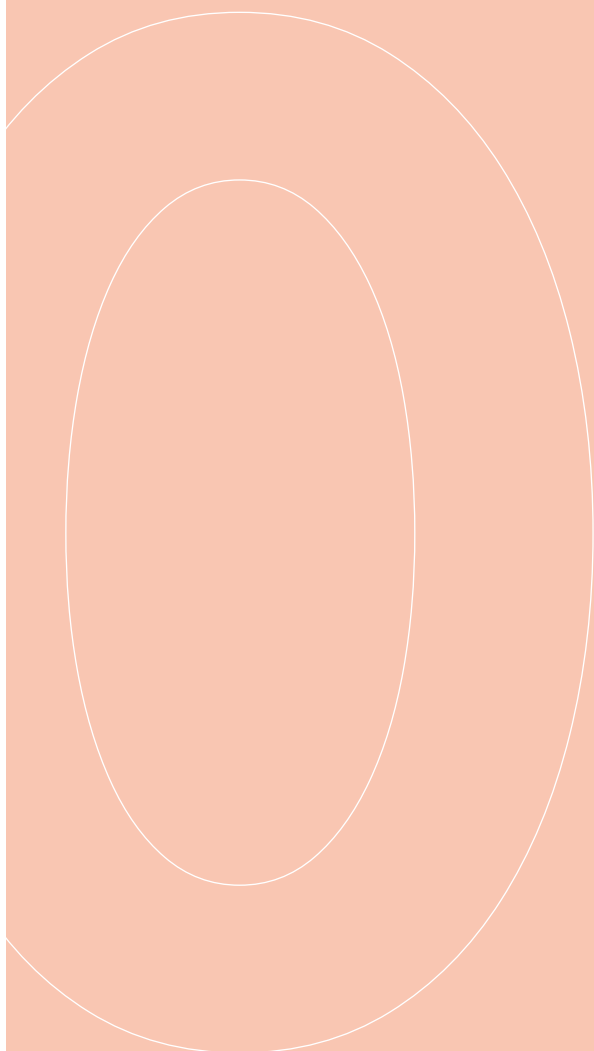
Členjenje diskurza je torej omejeno s slovničnimi značilnostmi povezovalcev. Skladijsko podredje, ki ga zaznamujejo podredni vezniki, vedno predstavlja tudi pragmatično podredje. Nasprotno pa skladijsko priredje pogosteje zaznamuje pragmatično podredje kot priredje. Največje število povezovalcev predstavljajo prislovne besedne zveze in njihova skladijska avtonomija jim omogoča, da izpolnjujejo raznolike pragmatične funkcije, ki zaznamujejo usmerjevalno ali podrejeno govorno dejanje, argument ali protiargument ali reformulacijo prejšnjih dejanj. Poleg tega, nasprotno od prirednih veznikov, spadajo prislovne besedne zveze v odprt razred, ki se lahko bogati in kjer so spremembe vrednosti pogoste.

Pragmatični pristop hkrati upošteva tudi odnose med udeleženci v diskurzu in sporazumevalnimi nameni, ki so izraženi z elementi, ki jih poimenujemo povezovalci. Logična in semantična analiza pa se poleg tega, da preučuje vezne elemente med povedmi (ki predstavljajo enoto analize), ukvarja še z anaforo. V nadaljevanju bomo upoštevali oboje.

II. del:

POVEZOVALCI V GOVORJENEM DISKURZI

0 Opis analiziranega gradiva

Praktična analiza povezovalcev v diskurzu temelji na 6 urah posnetega in transkribiranega gradiva iz oddaj *Polémiques* in *Bouillon de culture*. Ta besedila so dostopna v Dodatku avtoričine doktorske disertacije (Schlamberger Brezar 2000).

Govorjeni diskurz, ki je predstavljal osnovo korpusa, sestoji iz 6 ur gradiva, posnetega na videokaseto in transkribiranega na papir. Gradivo predstavlja 7 oddaj francoskih okroglih miz, ki so bile predvajane na francoski televizijski postaji TV5-Europe od februarja do decembra 1998. Ena od oddaj je *Bouillon de culture* (korpus 2), ostalih šest oddaj predstavljajo debate *Polémiques* (korpusi 1, 3, 4, 5, 6, 7). Na začetku vsakega zapisa je pod številko podana številka korpusa oddaje, oznaka korpusa, pred govornim posegom pa začetnice govorca.

Ker naš namen preučevanja ni bil vezan na fonetične značilnosti govornega diskurza, pač pa na vsebinske značilnosti sestavin slednjega, natančneje povezovalcev, ki se pojavljajo v danem diskurzu, smo izbrali način zapisa, ki je na meji med precej ustaljenimi zapisi diskurza, kot jih uporabljajo npr. M. A. Morel in L. Danon-Boileau (1998), V. Traverso (1998), C. Blanche-Benveniste (1996), in skladenjsko pogojenim zapisom, kjer ločila do določene mere zaznamujejo tudi intonacijo (Eggins, Slade 1996). V zapisu veljajo naslednja pravila:

- . pika označuje konec izreka oziroma odstavka s padajočo intonacijo
- , vejica zaznamuje premor z rastočo intonacijo
- / poševnica zaznamuje premor, kjer ni rastoče intonacije
- /.../ poševnica s pikicami zaznamuje dolg premor
- ... tri pike zaznamujejo prelom v skladenjski strukturi
- : dvopičje zaznamuje padajočo intonacijo, ki se ne pojavi na koncu odstavka, pred pojasnjevanjem, naštevanjem, ipd.
- ? vprašaj zaznamuje rastočo intonacijo pri odločevalnih vprašanjih in padajočo intonacijo pri dopolnjevalnih vprašanjih; intonacija je dodatno označena s puščico
- ! klicaj zaznamuje vzklično intonacijo
- ↑ navzgor obrnjena puščica zaznamuje močno rastočo intonacijo, ki se pojavi nepričakovano (npr. ne na koncu odstavka ali izreka)
- ↓ navzdol obrnjena puščica zaznamuje padajočo intonacijo, ki ne pomeni konca odstavka
- °si vous voulez° izrekanje med krožci je nizko intonirano in nedomulirano
- §si vous voulez§ znak za paragraf zaznamuje prekrivanje govornih posegov dveh ali več govorcev
- XXX sosledje znakov X zaznamuje nerazumljivo sekvenco; število X-ov odgovarja številu zlogov

(?) vprašaj v oklepaju zaznamuje dvom zapisovalca glede pisave besede

MC7: številka ob kraticah imena zaznamuje zaporedno število govornega posega sodelujočega v pogovoru

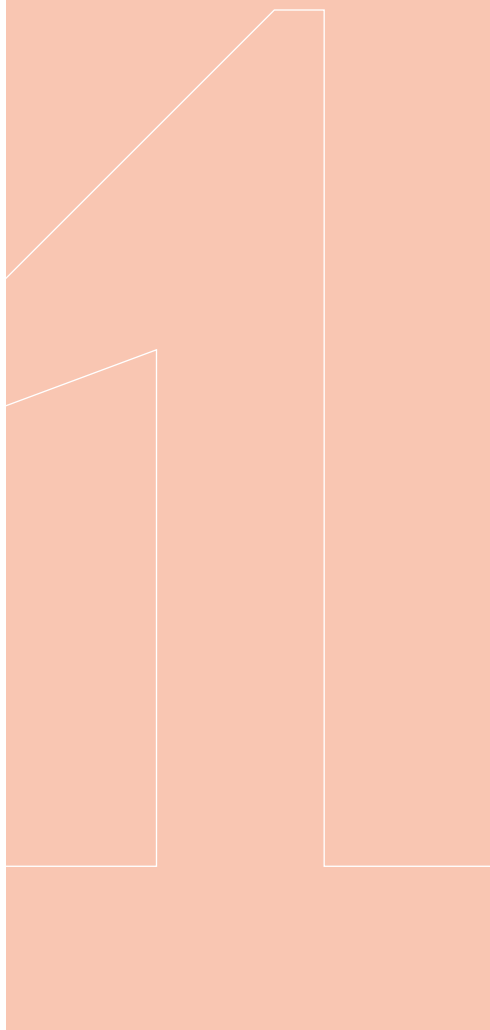
Vse razlikovanje padajočih in rastočih intonacij temelji na slušni zaznavi. Dolžina premorov ni merjena z aparati.

V nadaljevanju bodo povezovalci predstavljeni v naslednjem vrstnem redu:

- povezovalec in veznik *et* in njegove različne vloge
- argumentacijski povezovalci: *parce que, puisque, car, d'ailleurs*
- posledični povezovalci: *alors, donc*
- protiargumentacijski povezovalci: *quand même, mais*
- reformulacijski povezovalci: *enfin, c'est-à-dire*.

Pri vsakem bodo podane osnovne besednovrstne in skladenjske lastnosti, prikazane bodo ravnine, na katerih lahko delujejo in smo jih odkrili v korpusu, ter različne funkcije, ki jih opravljajo, torej, ali so v danem kontekstu interakcijski povezovalci ali zaznamovalci zgradbe konverzacije. Glede na to bo podan osnovni pomen vsakega veznika, možni pomenski premiki in odstopanja od običajnega pomena in slovenski ustrezniki.

1 Et: veznik ali povezovalec

1.1 POMEN IN VREDNOSTI

Vežnik in povezovalc *et (in)* je v slovarju Petit Robert označen kot »... priredni vežnik, ki služi povežovanju stavčnih členov, propozicij, ki imajo isto funkcijo ali isto vlogo, da izražajo dodajanje, presek, povezavo, približevanje«. ¹³⁰

Predvidene so naslednje vrednosti:

I.

1. *et* povezuje dva dela, ki imata isto naravo
2. *et* povezuje dva dela z različno naravo, npr. *un paletot court et sans manches*
3. *et* v sestavljenih številkah

II.

et na začetku povedi s poudarno vrednostjo ¹³¹

Slovarska delitev v glavnem pokriva vse vrednosti *et*, ki so besedilno razpoznavne. Kar se tiče povežovanja delov z različno naravo, omenjenih v točki I/2, obstaja omejitev: ta dva dela morata biti v isti funkciji, kar je razvidno tako iz francoskega primera (zgoraj) kot tudi iz slovenskega prevoda (*kratek površnik brez rokavov: kratek in brez rokavov* sta oba v funkciji prilastka, prvi levega, torej pridevniškega ujemalnega; drugi desnega, torej samostalniškega neujemalnega).

V osnovi je *et* priredni vežnik. Priredje smo v prejšnjih poglavjih pojasnjevali (po Diku 1997) kot »konstrukcijo dveh ali več členov, ki so funkcijsko enakovredni in zvezani na isti ravni strukture s pomočjo vežniških besed.« *Et* v taki funkciji ni pragmatični povezovalc, ampak operator, ki deluje na skladenjski in semantični ravni v okviru ene propozicije oziroma izreka. Lahko pa deluje tudi kot pragmatični povezovalc (namig na to funkcijo je v slovarski delitvi pod II), kar bomo prikazali v nadaljevanju.

Po Lyonsu (1972: 138-144) je konjunkcija, ki jo uvaja *et*, del propozicijskega računa. Z imenom *konjunkcija* opiše celotno operacijo *p et q*, ne le vežnika. Narava propozicij *p* in *q* ni posebej opredeljena, raba vežnika *et/in* zadošča za vzpostavljanje vezalnega odnosa.

V naravnih jezikih pa se raba *et/in* navadno pojavlja v povedih, kjer že obstaja neka specifičnejša povezava, npr. časovno sosledje (primer (1)), zaporedje po pomembnosti (primer (2)) ali vzročno-posledični odnos (primer (3)):

¹³⁰ V francoščini: »conjonction de coordination qui sert à lier les parties du discours, les propositions ayant même fonction ou même rôle à exprimer une addition, une intersection, une liaison, un rapprochement.«

¹³¹ fr. valeur emphatique

(1)

Poročila sta se in imela pet otrok.

(2)

Za petdeseti rojstni dan je dobil avto, Enciklopedijo Slovenije in kravato.

(3)

Spotaknil se je in si zlomil nogo.

V korpusu se *et* pojavlja v funkciji prirednega veznika na več ravninah, vedno med enakovrednimi členi iste ravnine. Od 695 primerov pojavljanja *et* v analiziranem diskurzu so taki primeri 404.

Pojavljajo se na naslednjih ravninah: ravnina izrazov in bitnosti, predikacijska ravnina, propozicijska ravnina, ravnina izrekanja.

1.2 RAVNINA IZRAZOV IN BITNOSTI

a) Veznik *et* na ravni samostalniške besedne zveze je zastopan v 159 primerih (primera (4), (5)):

(4)

(2/33)

GG4: ... §les phénomènes d'emploi,§ le phénomène de l'aménagement du territoire, **et** aussi tous les impératifs du développement.

GG: fenomeni zaposlovanja, fenomen urejanja krajine **in** tudi vse potrebe razvoja.

(5)

(3/78)

BP147: Oui, oui, c'est vrai. Mais d'ailleurs Dominique Fernandez dans Nouvel Observateur écrit: »le roman de Sylvie ... un livre de grande poésie la libre évocation d'une nature herbeuse et languide, planté de saules **et** de peupliers en verts temps tempère la noirceur d'une inspiration biblique.«

BP: Da, res je. Toda sicer Dominique Fernandez v reviji Nouvel Observateur zapiše: Roman Sylvie ... knjiga visoke poezije, svobodno oživiljanje travnate in koprneče pokrajine, zasajene z vrkami **in** topoli z zelenimi takti blaži črnino biblične inspiracije.

b) Veznik *et* v 36 primerih združuje dva dela ene besedne zveze (primera (6), (7)):

(6)

(2/30)

MHA10: Alors, on leur propose les coefficients multiplicateurs et ça, moi, je crois que ce type de procédé ferait rêver bien des filières artisanales **et** industrielles qui, dès qu'ils ont une crise ou un problème ... ou un produit qui ne se vend pas[↑] demanderaient à l'Etat.

MHA10: No, predlagajo jim množilni faktor in to, menim, da bi o takih privilegijih sanjalo mnogo obrtniških **in** industrijskih panog, ki bi se, brž ko so v krizi ali imajo težave ... ali izdelek, ki se ne prodaja, obrnile na državo za pomoč.

(7)

(3/45)

FC49: Oui, oui, oui, parce que c'est un livre noir **et** dur, oui ...[↓]

FC: Da, da, da, ker je to pesimistična **in** težka knjiga, da.

Za vse te rabe lahko sekvence *X et Y* razložimo na isti način (Morel, 1998): *et* kaže, da je *Y* komplementaren z *X*, da *Y* pripada množici, ki jo določa *X*.

Pred posameznimi elementi navadno ni člena (primera (8), povzeto po Morel 1998, in (9)):

(8)

a) *Jacinthes, narcisses et jonquilles parsèment la pelouse au printemps.*
*Hijacinte, narcise in marjetice prekrivajo travnike spomladi.*¹³²

(9)

(2/19)

JFC4: Ce qu'il faut souligner, ça n'a pas apparû dans le débat qui a été mené jusque là, c'est d'abord que à la communautaire différence d'autres secteurs comme les céréales, la viande bovine, le lait, le secteur des fruits et légumes ne bénéficie pas d'une organisation solide.

JFC4: Kar je treba poudariti, to se v naši debati do tega trenutka ni pokazalo, je to, da za razliko od ostalih sektorjev kot so žitarice, goveje meso, mleko, v sektorju sadje in zelenjava ni trdne skupnostne organizacije.

Važno je, da elementi pripadajo vsaj istemu funkcijskemu razredu, saj so možni tudi primeri, ko gre za povezavo besed v isti funkciji, ki ne pripadajo isti besedni vrsti (primer 10)):

(10)

Un homme jeune et sans obligations cherche etc..
*Mlad moški brez obveznosti išče ...*¹³³

¹³² Ker imata francoski poimenovanji *narcisses* in *jonquilles* v slovenščini samo ustreznik *narcisa*, zaradi posnemanja skladijenjskega vzorca dodajamo marjetice.

¹³³ V slovenščini gre v tem primeru za funkciji levega in desnega prilastka, ki stojita vsak na eni strani samostalniške besedne zveze, ki jo določata, zato ni potrebe po vezniku *in*. Le-ta bi se pojavil npr. v primeru: *Človek, ki je mlad in brez obveznosti*.

Kadar element, ki ga uvaja *et*, ne pripada istemu razredu oziroma množici kot prejšnji elementi, pride do retoričnega efekta silepse (primera (11 a), b)). Tak primer se je pojavil tudi v korpusu (primer (12)), kjer sta združena dva prislova, kratnostni in načinovni, ki sicer oba pripadata ravnini predikacije.

(11)

a) *Il est venu avec son enthousiasme et sa valise.*

Prišel je z navdušenjem in s kovčkom.

b) *Il a pris le métro et son temps.*¹³⁴

(Morel, 1998)

(12)

(8/37)

GS8: Vous n'en avez pas par exemple au Royaume Uni, en Espagne ça a marché une fois[↑] **et** mal à l'occasion de la grève en Novembre de l'eurogrève, ...

GS: Tega nimate na primer v Veliki Britaniji, v Španiji je bilo to samo enkrat in še takrat slabo ob splošnoevropski stavki v novembru ...¹³⁵

1.3 RAVNINI PREDIKACIJE IN PROPOZICIJE

Enak odnos, kot ga uvaja *et* kot priredni veznik na ravni besednih zvez, se pojavlja tudi na ravnini predikacije in propozicije. Na ravnini predikacije je bil v analiziranem diskurzu 201 primer rabe *et*.

Za ravnino predikacije je značilno, da *et* med seboj združuje dejanska stanja (primer (13)). To dodajalno oziroma dopolnjevalno logično razmerje se lahko pojavlja med glavnimi stavki (primer (13) c)), lahko pa združuje tudi podredne stavke (primer (13) a), b)).

(13)

(2/14)

EP4:

a) Il faut s'entendre qu'il y a à partir du collectivisme[↑] surproduction **et** que les produits ne sont pas de qualité. (...)

b) La qualité aujourd'hui c'est une qualité qui est en France reconnue, y compris à l'étranger, **et** qui est tout à fait convenable.

c) Il y a encore des progrès à faire **et** ils se font tous les jours[↑]...

¹³⁴ V slovenščini v prevodu ne pride do silepse, ker uporabljamo dva različna glagola: *Peljal se je z metrojem in vzel si je čas.*

¹³⁵ V slovenskem primeru se silepsi izognemo z uporabo členka, v francoskem primeru pa z manjšimi popravki dobimo primer brez silepse, npr. *ça a marché une seule fois et plutôt mal...*

- a) Treba se je sporazumeti, da se od kolektivizma dalje pojavlja prekomerna pridelava **in** da pridelki niso kvalitetni. (...)
- b) Današnja kvaliteta je kvaliteta, ki je v Franciji, pa tudi v tujini, priznana **in** ki je povsem primerna.
- c) Lahko še napredujemo **in** napredujemo z vsakim dnevom.

Na ravnini propozicije *et* najdemo v 38 primerih. Ravnino propozicije predstavljajo možna dejstva v katerem koli od obstoječih svetov. Uvajajo jih glagoli *penser*, *croire* (primera (14), (15)):

(14)

(3/66)

FC40: Moi je crois/ *et* je pense que, j'espère pour elle qu'il ne reviendra pas.

FC: Menim **in** mislim, zaradi nje upam, da se ne bo vrnil.

(15)

(7/6)

BK10: Je pense qu'il faut/ si on l'envisage (la réforme), °**et** je crois qu'il faut l'envisager puisqu'à l'hôpital par exemple on l'envisage° le construire avec les partenaires, *et* sans doute pas au milieu d'un conflit.

BK: Mislim, da bi jo (reformo) bilo treba upoštevati **in** menim, da jo je treba upoštevati, če jo že upoštevajo na primer v bolnici, jo zgraditi s partnerji **in** nedvomno ne v konfliktu.

V tem sklopu se pojavljajo tudi primeri, kjer *et* združuje dejansko stanje **in** možna dejstva, torej bitnosti, ki pripadajo na eni strani predikaciji **in** na drugi strani propoziciji (primer (16)). To po Diku (1997: 200) ni možno, pa se primeri te vrste v korpusu vseeno pojavljajo.

(16)

(3/22)

PC5: D'abord, il y a l'hôtesse, c'est Gloria Patter qui est une noire Americaine, qui est un petit peu à la recherche de ses origines *et* qui rêverait d'être Africaine.

PC5: Najprej je tu gostiteljica, Gloria Patter, ki je Afroameričanka, ki išče svoje korenine **in** ki sanja o tem, da bi bila Afričanka.

Ker ima *et* (**in**) precej nevtralen, lahko bi celo rekli neprecizen pomen, se lahko rabi tudi v primerih, kjer so stavki v okviru povedi v protivnem (primera (17) **in** (18)), vzročnem (primer (3) zgoraj) ali posledičnem razmerju (primer (19)).

(17)

(5/28)

NM47: Donc le génisme, c'est une chose/ *et* on peut être d'un certain âge **et** avoir encore des idées neuves.

NM: No, genialnost je ena od takih stvari, in lahko ste že precej stari **in** imate vseeno nove ideje.

Primer (17) lahko pojasnimo s toposi in s tem povezanimi predpostavkami, ki se skrivajo v globinski strukturi: trditev *on peut être d'un certain âge* služi za sklep *on ne peut pas avoir des idées neuves*, medtem ko *et* uvaja temu sklepu nasprotujočo idejo (*on peut*) *avoir des idées neuves*.

(18)

(3/56)

KM36: Tout petit ... un petit jardin sauvage qui représente son identité, sa relation, son lien avec l'Inde, son lien avec son père, son lien avec cette famille retrouvée, qui n'a aucune valeur, elle demande ça, ils n'ont pas fini par le donner ... **Et** quand son père meurt, son frère qui est l'aîné, plus jeune frère, mais qui est l'aîné, et qui ne supportait pas de ne pas tout avoir, parce qu'il est l'homme, donc lui, il est le nouveau radja °même s'il ne sait plus rien faire du tout parce qu'il n'y a plus le radja en Inde° ça n'existe plus, c'est symbolique pour lui aussi, mais ne supporte pas qu'elle ait un tout petit bout de jardin.

KM36: Čisto majhen, majhen zapuščen vrt, ki predstavlja njeno identiteto, njeno vez z Indijo, njeno vez z očetom, njeno vez z najdeno družino, ki nima nobene vrednosti, na koncu ji ga niso dali ... **In** ko njen oče umre, njen brat, ki je najstarejši (moški v tej družini), ki je njen mlajši brat, a najstarejši, in ki ne more prenesti, da ne bi dobil vsega, ker je moški, je novi radža, čeprav ne zna ničesar več, ker ni več radž v Indiji, to ne obstaja več, tudi zanj je simbolično, a ne prenese, da bi ona imela majhen košček vrta.

V primeru (18) lahko *et* zamenjamo z *mais*; tu uvaja prekinitev s pričakovanim tokom dogodkov in uvaja nadaljevanje, ki je v nasprotju s sklepi, ki jih lahko potegnemo iz danega. *Et* deluje na medpovedni ravni in ima protiargumentacijsko vrednost.

V primeru (19) spodaj pa gre za vzročno-posledični odnos, ker dejstvo, da je oseba novinar, potegne za sabo sklepanje, da bi moral biti informiran, kar pa ni razvidno iz nadaljevanja, ki ga uvaja *et*:

(19)

(5/12)

NM17: Ça je pense que personne ne peut le mettre en cause, surtout pas Jean François Kahn qui est journaliste et qui devrait mieux se renseigner.

NM:17 Temu, mislim, da nihče ne more oporekati, gotovo pa ne Jean-François Kahn, ki je novinar in ki bi se moral bolje informirati.

Na ravnini predikacije v 164 primerih *et* uvaja vezalno priredje, v 23 primerih protivno in v 14 primerih posledično. Na teh ravninah *et* deluje kot veznik v notranjosti izreka, saj se vse zgornje rabe da pojasniti skladenjsko, ker *et* nastopa kot priredni veznik oziroma (logični) operator. Obstajajo pa rabe, kjer *et* ne povezuje

istorodnih sestavin in ne zaznamuje vezave, pač pa se nanaša na govorna dejanja ali celo na metagovorico. Te primere obravnavamo v okviru pragmatične rabe: *et* deluje kot povezovalc na ravnini povedi oziroma izrekov.¹³⁶

1.4 RAVNINA IZREKOV

Na ravnini izrekov *et* deluje kot pragmatični povezovalc. V tem primeru (Morel, Danon-Boileau 1998: 115) ne zaznamuje, da sta dva jezikovna elementa na isti ravni ali da imata isti skladijski status. Vedno pa predstavlja hierarhijo med diskurzivnimi elementi: tako bodisi poudarja komplementarnost drugega elementa v odnosu do prvega (primer (40)) bodisi ponovno umešča¹³⁷ prejšnji diskurz tako, da iz njega naredi osnovo za to, kar bo sledilo.

(20)

- a) *Il savait tout, et depuis longtemps.*
- b) *J'en avais et beaucoup.*

- a) *Vse je vedel, in to že dolgo časa.*
- b) *Imel sem jih, in sicer mnogo.*¹³⁸
(Morel, 1998)

V zgornjem primeru je *X* {*il savait tout*} postal tema *Y* {*et depuis longtemps*}. *Y* je dobil vrednost reme, ki je močnejša ali šibkejša glede na kontekst.

Po Morelovi (1998) *et* zaznamuje spremembo diskurzivne ravni in izrekanjskega plana.¹³⁹ *X* je dan kot skupno mnenje s sogovorncem in je upoštevan v soizrekanju. K resničnosti *Y* se obveže samo govorec, kar pomeni, da *Y* ni predmet soizrekanja, pač pa zaznamuje osredotočanje trditve na izjavjalca samega. Navadno trditev, ki sledi *et*, uvaja osebni zaimek *je* (primer (21)):

(21)

PG5: *Et j'ai aussi des arguments supplémentaires à apporter, à apporter à l'appui de sa thèse. Mais il reste que la dictature chilienne, comme d'ailleurs la dictature argentine ou la dictature uruguayenne et la dictature brésilienne/ ont tué de façon parfaitement incriminé des ressortissants de nos pays*↑

¹³⁶ Dik (1997: 199) pojasnjuje, da je pri razlikovanju med stavki (oz. predikacijami in propozicijami) ter povedmi (oz. izreki) relevantna prisotnost izvenstavčnih sestavin: to je edina točka, na kateri lahko ločimo stavek (kjer so izvenstavčne sestavine odsotne) od povedi (kjer so prisotne). Kot bo razvidno iz analize povezovalca *et*, so pri ločevanju na stavčno in medpovedno priredje, zadnjemu pravimo tudi koneksija, pomembni še drugi dejavniki, kot npr. pomen sestavin, ki so povezane, in odnos, v katerem so te sestavine med seboj.

¹³⁷ fr. recatégoriser

¹³⁸ Da ne gre za navadno vezalno priredje, je razvidno iz slovenskih prevodov: povezovalc in smo prevedli s sestavljenimi vezniki *in to*, *in sicer* ter prednje postavili vejico.

¹³⁹ fr. plan énonciatif

PG: **In** imam tudi dodatne argumente v prid njegovi tezi. Toda ostaja dejstvo, da je čilenska diktatura, kakor tudi argentinska, urugvajska in brazilška, na kriminalen način pobijala tudi naše državljane.

Funkcije, ki izvirajo iz take rabe povezovalca *et*, so po Morelovi (1998) naslednje:

- *et* zaznamuje komplementarnost heterogenih elementov (primer (22)) bodisi na ravni dejstev (omenjeno že pri *et* - vezniku na ravni predikacije), bodisi na ravni tipov operacije. V danem primeru je datumom zorenja pridelkov in njihovega prihoda na trg pridružena tudi potrošnja.

(22)

(2/9)

JS6: C'est la production qui est gérée par la météo, la météo gère à la fois les flux qui ... des sorties, et à la fois la consommation. **Et** effectivement, les surproductions qui arrivent toute l'année ne soient que ponctuelles.

JS6: Pridelava je vodena z vremenskimi napovedmi, vremenske napovedi vplivajo na tokove prihoda na trg in hkrati tudi na porabo. In resnično, presežki, do katerih prihaja vse leto, so le trenutni.

- *et* zaznamuje proces dodajanja oziroma pridruževanja (primer (44)) in izvzemanja (primer (23))

(23)

(7/3)

SPB1: Est-ce que vous pensez pas là que ce discours de Rennes montre que Jacques Chirac est un peu plus candidat que président aujourd'hui↑ enfin je ne sais pas comment vous l'interprétez, **et** si c'est le cas, est-ce que ça peut durer trois ans, est-ce que s'il entre en liste à Rennes, ne présage pas d'une accélération du calendrier politique, que ce soit avec une présidentielle ou législative anticipée?↓

SPB1: Ali se vam ne zdi, da govor v Rennes kaže, da je Jacques Chirac bolj kandidat za predsednika kot predsednik, skratka, ne vem, kako vi to interpretirate, **in** če je tako, ali lahko to traja tri leta, ali to, če bo na listi v Rennes, ne pomeni pospešitve političnega koledarja, naj bo to s predčasnimi predsedniškimi ali skupščinskimi volitvami?

V primeru (23) *et* zaznamuje proces izvzemanja na dejstveni ravni (*et si c'est le cas*): usmerjevalni izrek govornega posega {*Est-ce que vous pensez pas là que ce discours de Rennes montre que Jacques Chirac est un peu plus candidat que président aujourd'hui*} zahteva potrditev. To zahtevo uvaja povezovalec *et*, ki določi množico nadaljnjih vprašanj, ki so komplementarna usmerjevalnemu izreku, hkrati pa izvzeta, če naslovnik ne odgovori pritrdilno na prvo vprašanje.

Primer (24) spodaj predstavlja dodajanje dejstev v diskurzu že izoblikovani množici: *et* je v zadnji obliki pojavnosti okrepljen z *et puis*.

(24)

3/28

PC13: C'est un livre / c'est un livre en miroir. **Et** le titre est en miroir. **Et** c'est cette espèce d'envie qu'ont sou ... je pense, qu'ont seulement les femmes d'abord, de se regarder dans l'autre, de se voir d'abord physiquement **et puis** de se voir intellectuellement.

PC: To je zrcalna knjiga. **In** naslov je zrcalen. **In** to je te vrste želja, mislim, ki jo imajo samo ženske, predvsem, da se gledajo v drugih ženskah, najprej fizično **in potem** intelektualno.

- *et* zagotavlja vzpostavljanje odnosa s situacijskim kontekstom: globalizira to, kar je bilo izrečeno, in uvaja dejstvo, ki ima status reme glede na ostalo, kar postane tema (primer (25))

(25)

(3/43)

CK1: Je vous renvoie, mon ami Alexandre Adler, à la convention internationale contre la torture/ qui a été ratifiée par l'Espagne et par l'Angleterre/ eh ben, **et** cette convention↓ que dit-elle que lorsque les personnes sont supposées et présumées avoir comis des actes de torture/ elles doivent être soit jugées soit éventuellement extradées sur territoire de l'Etat sur lequel elles se trouvent.

CK1: Prijatelj Alexandre Adler, obrnite se na mednarodno konvencijo proti mučenju, ki sta jo ratificirali Španija in Anglija **in** ta konvencija, kaj pravi, da kadar za osebe menimo in domnevamo, da so izvajale mučenja, morajo biti sojene ali eventualno izročene na teritoriju države, kjer se nahajajo.

V primeru (25) *et (et cette convention)* uvaja remo, ki natančneje pojasni temo iz prvega dela izreka, torej *la convention internationale contre la torture* itn.

- *et* služi za uvajanje komentarja, pripomb, ki se tičejo bodisi dejstev, na katere se diskurz nanaša, bodisi specifične situacije diskurza in spoznavnega sveta, za katerega se izjavljalcu zdi, da ga deli s soizjavljalcem (primer (26)).

(26)

(6/24)

CK3: Donc l'histoire va se dire, qu'elle se dise au niveau de l'Espagne ...↑ et au niveau d'Espagne ce n'est pas seulement le délit de génocide, c'est aussi/ également la séquestration et la torture et le terrorisme qui sont visés, ben, un travail remarquable du juge Garzon↑ **et** moi je lui rends hommage, **et** ce procès qui est fait de juges individuellement alors que l'histoire au niveau du droit international est en train de s'écrire, eh, ben, moi, je trouve ça tout à fait remarquable.

CK: Torej, zgodovina se bo izrekla, pa naj se izreče na ravni Španije ... in na ravni Španije ni le delikt z juga, meri se tudi na odvzem svobode in mučenje in terorizem, no, pomembno delo sodnika Garzona **in** za to mu izražam spoštovanje, **in** proces, ki ga individualno pripravljajo sodniki, medtem ko se piše mednarodna zgodovina, no, to se mi zdi pomembno.

V primeru (26) vidimo, da vsak od povezovalcev *et*, ki so v besedilu poudarjeni, uvaja komentar, ki predstavlja oddaljevanje od dane teme. Drugi *et* je celo komentar komentarja. Taki primeri za rabo *et* kot povezovalca so v analiziranem diskurzu prevladovali. Velikokrat so komentarji podani z vrinjenim stavkom (primer (27)): *et* uvaja nizko intoniran stavek, o katerem naj sogovorec ne bi diskutiral; vrinjeni stavki naj bi bili stvar soglašanja. Z njimi se da tudi argumentirati, saj predstavljajo strategijo govorca, da skrivaj vsili svoje mnenje, da ga poda kot predmet konsenza, o katerem tako ali tako ni treba diskutirati.

(27)

(7/6)

BK10: Je pense qu'il faut/ si on l'envisage, °*et* je crois qu'il faut l'envisager puisqu'à l'hôpital par exemple on l'envisage° le construire avec les partenaires, *et* sans doute pas au milieu d'un conflit.

BK10: Menim, da je treba, če ga upoštevamo, in menim, da ga je treba upoštevati, saj ga na primer v bolnici upoštevajo, graditi skupaj s partnerji, in brez dvoma ne sredi konflikta.

Et torej zaznamuje predvideno konsenzualnost glede predmeta diskurza, kar pojasnjuje rabo tega povezovalca na začetku vrinjenih stavkov (primer (27)) ali po ponovnem vzpostavljanju glavnega diskurza po vrinjenem stavku, kakor tudi na začetku vprašalnih ali vzkličnih povedi. Povezovalec *et* izrek, ki mu sledi, ponovno naveže na diskurzivno situacijo. Lahko dobi celo kataforično vrednost, da vnaprej kvalificira informacijo, ki še ni bila izrečena. To lahko pojasnimo z razliko med vrednostmi določenih izrekov z *et* in brez njega (primera (28) in (29) ter (30), (31)):¹⁴⁰

(28)

Et toi, tu prendrais bien une bière.

In ti, ti bi gotovo eno pivo.

(29)

Toi tu prendras bien une bière.

Ti boš gotovo pivo.

(30)

Et si on prenait un pot ?

In če bi nekaj popili?

(31)

Si on prenait un pot?

Bomo kaj popili?

¹⁴⁰ Primeri (28), (29), (30), (31) in (32) so iz Morel 1998.

V primer (28) gre za želelno poved, v primeru (29) pa za dokaznost: v situaciji sami so prisotna dejstva, ki kažejo na to, da bi naslovnik rad pil pivo.

V primeru (30) je pobuda izrečena glede na deljeno stvarnost: vroče je, žejni smo, lahko bi se pogovarjali. V primeru (31) pa gre za povsem vprašalno poved.

Te vrste razlike omogočajo tudi razumevanje prisotnosti *et* na začetku vrinjenih stavkov, kot npr. v primeru (32):

(32)

tous les / tous les gens réactionnaires et y en a aussi bien à gauche qu'à droite ils sont contre solidarité.

usi ti / vsi ti reakcionarji, in imamo jih tako na levi kot na desni, so proti solidarnosti.

Iz tega sledi tudi posebna raba *et* v diskurzu za zaznamovanje nepričakovanih dejstev, nasprotno od *alors*,¹⁴¹ ki zaznamuje to, kar je v skladu s pričakovanji, ki jih je ustvaril diskurz.

1.4.1 Et na začetku vprašanj

Na začetku vprašanj s povezovalcem *et* zaznamujemo, da gre za ponovno omenjanje poprejšnjega konsenza glede teme: v tem primeru ima anaforično, pa tudi tematizirajočo vrednost, saj se nanaša na prej omenjeno temo. Vprašanje, ki ga *et* uvaja, se navadno nanaša na nek komplementaren vidik teme ali na novo temo, ki je komplementarna s predhodno: v primerih (33) in (34) vprašanja, ki ju odpira *et*, uvajata nov vidik v okviru določene teme (in sicer v prvem primeru lepotna kirurgija, v drugem pa življenje glavne junakinje romana).

(33)

et sinon qu'est-ce qui t'intéressait en chirurgie esthétique?
in razen tega, kaj bi te zanimalo v lepotni kirurgiji?

(Morel, Danon-Boileau 1998)

(34)

(3/104)

BP125: Et alors finalement, elle est indignée mais elle accepte.

BP125: No in nazadnje je ogorčena, a vseeno sprejme.

Ta raba je pogosta v intervjujih, kjer se vprašanja vežejo na to, kar naj bi spraševana oseba povedala (primeri (35), (36) in (37)).

¹⁴¹ O tem podrobneje v poglavju Posledični povezovalci.

(35)

et est-ce que les entreprises font appel aux ergonomes pour changer leurs conditions de travail?

In ali se podjetja obračajo na ergonomo, da bi spreminjali njihove pogoje dela?

(Morel, Danon-Boileau 1998)

(36)

(9/13)

MC11: **Et** qu'est-ce que c'est alors?

MC11: **In** kaj to torej je?

(37)

(6/33)

PG9: **Et** les forces politiques chiliennes elles-même disent: °eh bien° après tout dans cette situation il vaut peut-être mieux que tout cela soit traité, mis sur la place publique, jugé, et pourquoi pas finalement, celui qui a à la gauche le candidat à la présidence de la république qui vient de le dire, ces derniers mots, »**et** pourquoi pas finalement la justice chilienne elle-même?«

In čilenske politične sile same pravijo, no, dobro, konec koncev je v tej situaciji bolje, da se to obravnava, da v javnost, sodi, in zakaj ne, nazadnje, ... ta, ki ima na levi kandidata za predsednika republike, je to rekel, te zadnje besede, »zakaj **pa** mu ne bi sodilo čilensko sodstvo samo?«

Pri iskanju informacij pa se lahko vprašanja navezujejo eno na drugo in v tem primeru *et* uvaja komplementarno gibanje¹⁴² (primera (38) in (39)).

(38)

(6/12)

PL5: Est-ce que c'est... est-ce que votre position, monsieur Mégré, est supportable longtemps?↓
C'est ... est-ce que vous imaginez pouvoir tous les jours entendre »des gentillesse« entre guillemets à votre propos?↑ **Et** est-ce que vous imaginez un jour que si ça continue indéfiniment/ vous pourriez quitter le parti?

PL5: Ali se vaš položaj, gospod Mégré, da dolgo prenašati? Ali si predstavljate, da boste lahko vse dni poslušali »prijaznosti« v oklepajih na svoj račun? **In** ali si predstavljate, da bi nekega dne, če se bo to neomejeno nadaljevalo, zapustili stranko?

(39)

(7/22)

MC24: Qu'est-ce que vous répondez, Bernard Kouchner, quand Alain Madelin dit, »le plan Aubry«, donc le vôtre, »c'est le plan Juppé en pire«↑ **et** est-ce qu'il n'y a pas cette, est-ce qu'il n'a pas raison à dire que la condamnation collective de médecins/ aboutit à faire condamner un médecin vertueux/ et un autre qui le serait beaucoup moins?

¹⁴² V originalu (M. A. Morel, L. Danon-Boileau, 1998) mouvement de complémentarité.

MC: Kaj menite, Bernard Kouchner, ko Alain Madelin reče, plan Aubryjeve, torej vaš, je poslabšan Juppéjev plan **in** ali nima te ... ali nima prav, ko trdi, da kolektivna obsodba zdravnikov vodi v to, da se obsodi tako poštene zdravnike kot tiste, ki so manj (pošteni)?

Primeri kot sta (38) in (39) zgoraj, kjer *et* uvaja komplementarno gibanje, so se v analiziranem korpusu pojavljali predvsem tam, kjer so novinarji oziroma moderatorka postavljali vprašanja povabljenecem okroglih miz in so jih v enem govornem posegu zaradi omejenega časa oddaje želeli nanizati čim več v čim krajšem času.

1.4.2 Et na začetku vzkličnih povedi

Po M. A. Morel (1998) se *et* načeloma nanaša na situacijo, ki je dana kot deljena. Pojavlja pa se tudi na začetku izreka, ki ga izjavljalec poda z namenom, da bi označil nesovpadanje s pričakovani oziroma nezmožnost interpretacije določene vidika v situaciji. Vzklični stavek izpostavi dejstvo, za katerega misli, da ga sogovorec ne deli (primer (40)).

(40)

Et imaginez ma surprise!

In predstavljajte si moje presenečenje!

(Morel, Danon-Boileau 1998)

Takih primerov v analiziranem korpusu ni bilo, kar lahko pripišemo dejstvu, da ni šlo za analizo povezovalcev v opisih dogodkov, ampak v argumentacijskih besedilih.

1.4.3 Et kot povezovalec besedila

V spodnjem primeru (41) povezovalec *et* zaznamuje prehod od enega dejanja k drugemu oziroma povezavo med dogodki, med katerimi ni druge logične povezave. Ne gre niti za časovno sosledje; *et* med seboj povezuje različne epizode iz literarnega dela v celoto: dejanja in dogodki postanejo komplementarni v zavesti naslovnika, ker so združeni z *et*.

(41)

(3/244)

SG16: Elle n'aura de cesse de l'attendre/ surtout,↓ finalement puisque elle ne sait même plus chercher. **Et** cette vieille femme qui était tellement habituée/ était une sorte de tombeau vivant, mais il est évident que le vrai tombeau c'est dans des survivants, **et** puis les autres tombeaux, c'est ... pour les coups sévères c'est symbolique. (...) **Et** cet enfant donc sera élevé jusqu'à l'âge de 11 ans/ par cette vieille femme qui porte en plus plusieurs langues et plusieurs cultures, elle, en elle.

SG: Ne bo nehala čakati, predvsem, saj navsezadnje ne zna več niti iskati. **In** ta starka, ki je bila tako navajena, je bila neke vrste živi grob, ampak očitno je, da so resnični grobovi v preživelih, **in** potem drugi grobovi, za težke udarce je to simbolično (...). **In** tega otroka bo torej do enajstega leta vzgajala ta starka, ki v sebi nosi več jezikov in kultur.

1.4.4 Metadiskurzivni et

Obstajajo tudi primeri rabe *et* v metadiskurzivni vlogi: tu izreki z *et* služijo za uvajanje komentarja v zvezi s prejšnjim izrekanjem. Primerov te vrste je v korpusu 15 (med drugim tudi primera (42) in (43) spodaj) in so navadno vrste *et je le dis parce que*, kjer gre za utemeljevanje izrekanja, možni pa so tudi primeri kot npr. *et attention!* (pazite, kaj bom zdaj povedal!), kjer gre za pritegnitev pozornosti naslovnika na izrečeno. Ti zadnji v korpusu niso dokumentirani.

(42)

(3/235)

BP146: La veille de ses cent ans ... °**et** là je dois lire une page° qui, alors je me mettais à lire ... à lire ... je trouvais ce passage très beau, par exemple, donc on l'enterre, elle, là, elle, on l'enterre, on l'enterre, à une sépulture.

BP146: Na predvečer njene stoletnice ... in tu moram prebrati eno stran: no, ko sem bral, bral, se mi je ta odlomek zdel zelo lep, na primer, torej, tu jo pokopljejo, pokopljejo jo na pogrebu ...

(43)

(3/10)

BP19: Oui, oui. Alors, elle laissera des lettres **et** ça c'est la partie très romanesque et très réussie de votre livre, c'est à dire une lettre qu'elle écrira mais qui se perdra, qu'on retrouvera. ↑

BP19: Da, da. No, pustila bo pisma, **in** to je zelo romanesken in zelo uspel del vaše knjige, in sicer pustila bo pismo, ki ga je napisala, pa se je izgubilo, se našlo .

1.4.5 Et in kombinacije s prislovi

1.4.5.1 Et in umeščanje v času in prostoru

Raba povezovalca *et* v zvezi s časovnimi in krajevnimi prislovi je zelo pogosta. Najpogostejša je raba *et puis* (48 primerov od 695).

Puis ali *et puis* (Morel, Danon-Boileau 1998: 115) delujeta kot zaznamovalca pripovedi in tako spadata v skupino zaznamovalcev strukturacije konverzacije (omenjeni v prejšnjem poglavju). Ponavadi sta podaljšana v izgovoru, zaznamujeta sosledico dogodkov (primer (44)) ali spremembo dogodka oziroma epizode

v scenariju, ki ga prinaša pripoved (primer (45)). Prislov *puis* podobno kot *alors* in *donc* vzpostavlja hierarhijo v notranjosti večjih množic. *Et puis* navadno odpira novo epizodo, *et puis ensuite* pa poudarja časovno vrednost opravljene hierarhične delitve.

(44)

(2/21)

GD4: Moi, je me bagarre parce que j'aime ce métier, j'ai envie de le faire partager à d'autres candidats à être paysans demain↑ **et puis** de le faire partager dans la qualité des produits que je fais↑ aux consommateurs.

GD: Borim se, ker imam rad ta poklic, rad bi ga delil z drugimi, ki bodo kmetje v prihodnosti **in potem** bi rad delil ta poklic v kvaliteti pridelkov, ki jih pridelujem za potrošnika.

(45)

(3/28)

PC13: Ce qui les réunit c'est que chacune d'entr'elles voudrait être l'autre. Ce qui les réunit↑ c'est que la noire Américaine voudrait être la romancière française. La romancière française voudrait se voir en miroir en actrice. Que l'une et l'autre universitaires, elles sont absolument ... C'est un livre / c'est un livre en miroir. Et le titre est en miroir. Et c'est cette espèce d'envie qu'ont sou ... je pense, qu'ont seulement les femmes d'abord, de se regarder dans l'autre, de se voir d'abord physiquement **et puis** de se voir intellectuellement. **Et puis** ce qui les réunit, c'est qu'elles appartiennent à peu près à la même génération↑ qui est la génération des ... elles ont de 45 à 60 ans, l'actrice est la plus âgée et Gloria Patter/ la noire Américaine/ est la plus jeune, et c'est ... elles appartiennent à une génération à qui rien n'a été donné mais qui a cru tout possible↑ et c'est une génération qui s'est faite un peu à la force du poignet.↓

PC13: To, kar jih družijo, je, da bi vsaka od njih rada bila neka druga. To, kar jih družijo, je, da bi črnka iz Amerike rada bila francoska pisateljica. Francoska pisateljica bi rada videla svojo zrcalno podobo v igralki. Ena in druga sta univerzitetni profesorici, sta absolutno ... To je zrcalna knjiga. In naslov je zrcalen. In to je te vrste želja, mislim, ki jo imajo samo ženske, najprej, da se gledajo v drugih ženskah, najprej fizično **in potem** intelektualno. **In potem**, kar jih še družijo, je, da pripadajo bolj ali manj isti generaciji, ki je generacija ... imajo od 45 do 60 let, igralka je najstarejša in Gloria Patter, ameriška črnka, najmlajša, in to je generacija, ki ji nič ni bilo dano, a je verjela, da je vse možno in to je generacija, ki se je ustvarila s svojim lastnim trudom.

Vseh drugih kombinacij s časovnim prislovom je v korpusu 18, med njimi prednjači *et quand* (5 primerov; primer (46)), sledijo *et maintenant*, *et très souvent*, *et à ce moment-là* s po dvema primeroma ter z enim primerom *et ensuite*, *et pendant que*, *et quelquefois*, *et à la fois*, *et enfin*, *et après*, *et depuis quelque temps*.

(46)

(3/29)

PC15: Ah ben, oui, et moi, ce qui m'intéressait, c'est qu'on a beaucoup dit des choses sur les femmes, sur la pudeur des femmes, sur le courage des femmes, et tout ça existe, mais ce qu'on n'a pas beaucoup dit c'est sur la puissance des femmes,↓ **et quand** elles baissent les masques, elles se tiennent parées, et c'est terrifiant, c'est la volonté de puissance.

PC14: Da, res, da, kar me je zanimalo, je to, da so veliko govorili o ženskah, o ženski sramežljivosti, o ženskem pogumu, in vse to obstaja, ampak to, o čemer niso veliko govorili, to je ženska moč; in ko odvržejo maske, so pripravljene, so sumničave, to je njihova volja do moči.

Primerov povezave s prislovom umeščanja v besedilo ali prostor je 7, od tega 2 primera rabe *et* in vrstilnega števnik (*et troisièmement*) in po en primer *et au fond*, *et là-dessus*, *et finalement*, *et alors finalement*, *et du coup*.

1.4.5.2 *Et in ostali prislovi*

Et v kombinaciji s posledičnim prislovom se v korpusu pojavi 50-krat, in sicer najdemo 35 primerov *et donc* (primer (47)), 8 primerov *et alors*, 7 primerov *et par conséquent* in po en primer *et puis alors* in *et donc alors*. Primerov, kjer *et* sam uvaja posledični odnos, je 14. Vsi se pojavljajo na ravni predikacije oziroma propozicije. O kombinacijah *et* in posledičnega prislova bomo podrobneje govorili v poglavju o posledičnih povezovalcih.

(47)

(2/12)

CJ3: Vous savez que c'est le premier seau d'eau qui tient l'importance. **Et donc** si tout de suite on ne jette pas le premier seau d'eau, il faut un citerne, deux citernes, trois citernes pour l'éteindre.

Veste, da je pomembno predvsem prvo vedro vode. **In** če **torej** takoj ne zlijemo prvega vedra vode, potrebujemo eno cisterno, dve cisterni, tri cisterne, da pogasimo ogenj.

Kombinacija s protivnim prislovom je ena, in sicer *et pourtant*. To je hkrati tudi edina raba *pourtant* v korpusu. Kombinacij z *et cependant* ali *néanmoins* v korpusu nismo zasledili. Poleg tega *et* v 23 primerih uvaja protivni odnos na ravni propozicije oziroma predikacije.

Več pa je kombinacij s prislovom za epistemično modalnost, kar 25 primerov, od tega se po štirikrat pojavita *et peut-être* in *et effectivement*, po trikrat *et je pense* in *et aussi*, po dvakrat *et de ce point de vue* in po enkrat *et franchement*, *et justement*, *et c'est vrai*, *et en effet*, *et particulièrement*, *et au moins*, *et croyons bien*, *et je crois* in *et c'est vrai*. Ti primeri bodo posebej obravnavani v poglavju o modalnih zaznamovalcih.

1.5 SKLEPNE UGOTOVITVE O ET

Et nastopa v korpusu kot najpogostejši veznik in povezovalec, saj najdemo kar 695 primerov njegove rabe. Kot veznik med prirednimi sestavinami nastopa v

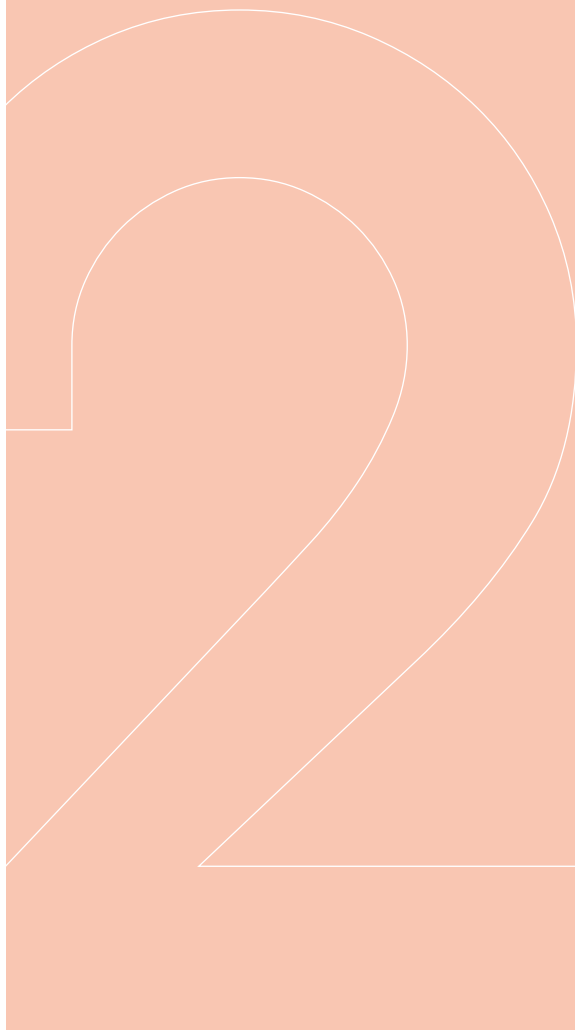
404 primerih, in sicer na ravnini izrazov, predikacije in propozicije. V vseh teh primerih pomensko dopolnjuje že prej oblikovano množico.

V 281 primerih nastopa kot povezovalc na ravnini izrekov. Tu ohrani del svojega pomena uvajanja komplementarnih elementov k dani množici, le da ne nakazuje povezave med enakovrednimi, pač pa med heterogenimi elementi. Zaznamuje tudi spremembo diskurzivne ravni, saj uvaja komplementarnost glede na to, kar je bilo prej podano, in spremembo izrekanjske ravni. To se kaže tako, da tematizira dano oziroma prej povedano in rematizira novo oziroma kar sledi. V taki rabi *et* tudi družijo raznorodne sestavine kot na primer »*le pacte est exclu et je pense ...*« (primer iz korpusa), kjer gre za združevanje dejanskega stanja in možnih dejstev: povezovalc *et* v tem primeru delov izreka ne združuje, ampak razdružuje oziroma predstavlja kot presenetljive ali vredne komentarja. V tem okviru najdemo različne rabe *et* povezovalca: nakazovanje povezave s kontekstom, uvajanje pripomb in komentarja, nakazovanje, da soglašamo s povedanim, in nenazadnje metadiskurzivno rabo *et* za izražanje komentarja v zvezi z izrekanjem.

Na ravnini izrekanja so tudi zelo pogoste kombinacije *et* z različnimi prislovi: prevladujejo časovni, sledijo jim zaznamovalci za epistemično modalnost in posledični prislovi.

Problem argumentacije s povezovalcem *et* se v Ducrotovih delih in delih Ženevske šole ne omenja, razen v zvezi z *et* veznikom, ki ne more povezovati sklepa in argumenta (Ducrot in dr. 1980: 201), ker obstaja splošno pravilo, po katerem mora *et* povezovati elemente iste narave. To za *et* povezovalc ne velja, saj ima drugačno funkcijo. Vrednotenje *et* kot povezovalca, ki uvaja konsenzualnost (Morel, Danon-Boilean 1998), ga postavlja v širši argumentacijski okvir soizrekanja. Podrobneje bomo o tem govorili v poglavju o argumentaciji.

2 Argumentacijski povezovalci

Argumentacijski povezovalci v ožjem smislu so povezovalci, ki zaznamujejo odnos argumenta do usmerjevalnega dejanja (Roulet in dr. 1985: 127). Argumentacijski povezovalci uvajajo argument za določen sklep: s tem zaznamujejo podrejeno dejanje in ga postavljajo v odnos z usmerjevalnim dejanjem. Podrejeno dejanje, ki ga uvajajo argumentacijski povezovalci, predstavlja vzrok, usmerjevalno pa posledico, gre torej za vzročno-posledični odnos, ki ga na drugačen način uvajajo tudi posledični povezovalci.

Z argumentacijskega stališča so ti povezovalci značilni za operacijo utemeljevanja. Utemeljevanje dane trditve predstavlja osnovno operacijo argumentacije, ki ne vključuje ne sklepanja, ne procesa argumentacijskega gibanja, marveč le navajanje vzrokov, kar ima za posledico večjo legitimnost usmerjevalnega dejanja. Argumentacijski povezovalci so sousmerjeni. Delujejo predvsem kot zaznamovalci interakcijske funkcije, predvsem *parce que* pa lahko prevzame tudi metajezikovno vlogo.

Od argumentacijskih povezovalcev so v analiziranih besedilih najpogosteje zastopani *parce que*, *puisque*, *car* in *d'ailleurs*. Delijo se v dve skupini glede na to, ali uvajajo enega ali več argumentov: *parce que*, *puisque* in *car* uvajajo en argument, *d'ailleurs* pa vsaj dva argumenta različnih statusov. *D'ailleurs* uvaja drugi argument, ki hkrati ni glavni, pač pa le dodatno pojasnilo k prvemu. *Parce que*, *puisque* in *car* pa se razlikujejo predvsem po pomenskih odtenkih, ki jih dodajajo argumentaciji.

2.1 PARCE QUE

2.1.1 Skladenjska in pragmatična raba

M. A. Morel (Morel 1996: 90) opisuje *parce que* kot povezovalc¹⁴³ s šibko močjo vezave, kar utemeljuje s testi. Sestavljen je iz predloga *par* in dvojnega zaznamovalca za nominalizacijo, *ce* in *que*.

V slovarju (Petit Robert) ima *parce que* naslednje vrednosti:

1. izražanje vzročnosti, kjer so kot delni sinonimi navedeni *attendu que*, *car*, *comme*, *pour ce que*, *puisque*.
2. poudarjanje priredja (s kvalifikatorjem *familier*, torej pogovorno) (primer (1)):

¹⁴³ fr. *ligateur*

(1)

Vous en avez pour longtemps avec lui? -Non. - Parce que j'aurais pu vous attendre.

(Romain)

Bo to z njim še dolgo trajalo? -Ne. -Ker bi vas lahko počakal.

3. zaznamuje zavračanje podajanja razlage ali nezmožnost podajanja razlage (primer (2)):

(2)

Pourquoi? demanda le comte, surpris. - Parce que, répondit-elle lentement. (Zola)

Zakaj? je vprašal grof, presenečen. - Ker, je počasi odgovorila.

Po M. A. Morel (1996: 90) *parce que* omogoča uvajanje dejstvenega vzroka ali motiva nekega procesa. Podredni stavek, ki ga uvaja *parce que*, ima pogosto vrednost reme, saj uvaja novo informacijo, ki je izjavljalec ne deli z naslovnikom. Zato pogosto prevzame vrednost zaznamovalca diskurzivne navezave, ki poudarja, da bo izrek, ki ga uvaja, pojasnil informacijsko vsebino tega, kar je spredaj (primer (3)).

(3)

En tout cas, il y a une consigne, c'est ne jamais enregistrer pour rien, parce que, après, vous vous trouvez avec des heures d'enregistrement.

Na vsak način obstaja navodilo, to je nikdar ne smenjate kar tako, ker se potem znajdete z urami posnetkov.

(M. A. Morel 1996: 91)

Parce que je s skladijskega vidika podredni veznik in predstavlja odgovor na vprašanje *pourquoi*. Skladijska raba je omejena na to možnost: kadar izrek, ki ga uvaja *parce que*, daje odgovor na vprašanje *pourquoi*, vemo, da deluje na ravni dejstev (oziroma predikacije ali propozicije). *Parce que* navadno opisujejo kot povezovalce, ki vzpostavi vzročno vez med dvema elementoma, ki ju povezuje. B je v diskurzu podreden A, katerega razlaga je: *A parce que B* (primer (4)) predstavlja eno samo propozicijo oziroma izrek, kot smo dokazovali s testi (v poglavju Skladijska vloga povezovalcev).

(4)

(2/1)

GD1: Et je suis aussi / petit producteur d'endives/ et il y a quinze jours, on a jeté des endives à la directive départementale de l'agriculture du Pas-de Calais/ **parce que** on ne sait plus qu'en faire.↓

GD1: Sem tudi mali pridelovalec radiča in pred petnajstimi dnevi smo po direktivi departmaja Pas-de-Calais za kmetijstvo radič vrgli proč, **ker** ne vemo več, kaj bi z njim.

Primer (4) lahko razčlenimo na dele propozicije A {*il y a quinze jours qu'on a jeté des endives à la directive départementale de l'agriculture du Pas-de-Calais*} in B {*parce qu'on ne sait plus qu'en faire*}. Ta vzročni odnos lahko poudarimo z izpostavljanjem s *c'est ... que* (primer (4')) ali odgovorom na vprašanje *pourquoi* (primer (4'')).

(4')

C'est parce qu'on ne sait plus qu'en faire qu'on a jeté des endives.

(4'')

Pourquoi on a jeté des endives? Parce que on ne sait plus qu'en faire.

Povezovalc *parce que* pa ima tudi argumentacijsko funkcijo (Roulet in dr. 1985) uvajanja argumenta oziroma utemeljevanja. Od 165 primerov rabe povezovalca *parce que* v analiziranem diskurzu je 101 primer rabe utemeljevanje na ravni dejstev oziroma idej (primera (5) in (6)).

(5)

(3/25)

FC34: Et c'est finalement elle qui au dernier moment ...↑ Alors c'est lui qui propose le divorce ou la séparation et qui reste **parce que** au fond ça lui irait très bien ...↑ c'est la bigamie et c'est le harem à la manière musulmane qu'on verra dans le roman de Kénizé.

FC34: In končno je ona tista v zadnjem trenutku ... No, on predlaga ločitev ali ločeno življenje in ostane, **ker** bi mu v bistvu to odgovarjalo ... to je bigamija in to je harem na muslimanski način, kot bomo videli v Kénizéjinem romanu.

V primeru (6) gre za utemeljevanje na ravni dejstev: izpostavljeni dejstvi sta *il propose le divorce ou la séparation, il reste*; sledi utemeljitev, ki jo uvaja *parce que: au fond ça lui irait très bien*.

(6)

(3/24)

KM5: Elle n'est pas si naïve que ça, Catherine/ *parce que* depuis un an elle est tout en noir.

KM5: Tako pa Catherine spet ni naivna, ker je že eno leto v črnem.

V primeru (6) pa med A {*Elle n'est pas si naïve que ça, Catherine*} in B {*parce que depuis un an elle était en noir*} ne gre za povezavo na ravni dejstvenih vzrokov, ampak na simbolični ravni, kjer gre za odvisnost od konteksta in s tem povezanih družbenih norm. Gre za žensko, ki se je ločila (Catherine) in je sama predlagala ta postopek. Ker hodi v črnem, je pojmovana kot žrtev. Temelji vzročnega odnosa so torej dani s kontekstom in jih lahko izpeljemo na ravni idej: vzročni odnos, ki se za izjavljalko KM predstavlja kot relevanten za argu-

mentacijo, vzpostavimo med idejami in stičnimi pomeni s pomočjo izpeljave: *ne biti naiven* → *dobro vedeti, za kaj gre*; *biti v črnem* → *žalovati* (oziroma *razkazovati žalost*).

Tudi primer (7) spodaj predstavlja vzročni odnos, a ga ne moremo razstaviti na vprašanje *pourquoi* in njegov odgovor, ker je že sam izrek, ki ga uvaja *parce que*, vprašanje. Ta izrek je zanimiv z argumentacijskega stališča: izrek, ki ga uvaja *parce que*, predstavlja utemeljevanje prej postavljenega dejstva »*la disparition de l'autorité parentale*« (izginjanje starševske avtoritete). Vprašalna poved oziroma izrek *comment demander à un papa ou à une maman qui est au chômage qui est en inactivité de donner la chance à la vie de ses enfants* (kako zahtevati od očeta ali mame, ki sta brezposelna, ki ne delata, da bi dala otrokom možnosti za življenje) ima tako argumentacijsko usmeritev (Anscombe, Ducrot 1983) kot njena negacija, torej *parce que on ne peut pas demander à un papa ou à une maman qui est au chômage qui est en inactivité de donner la chance à la vie de ses enfants* (ker ne moremo zahtevati od očeta ali mame, ki sta brezposelna, ki ne delata, da bi dala otrokom možnosti za življenje).

(7)

(9/2)

JPD1: Et alors nous avons questionné les maires en disant »quels sont selon vous les premiers ... les premières causes de ... de ... de la montée de la violence«. Ils nous répondent »la disparition de l'autorité parentale«. Mais /.../ c'est aussi trop réducteur/ **parce que** comment demander à un papa ou à une maman/ qui est au chômage/ qui est en inactivité/ de donner la chance à la vie de ses enfants.

JPD1: No, in vprašali smo župane, rekoč »kateri so po vašem mnenju razlogi za ... za naraščanje nasilja«. Odgovarjajo nam »izginjanje starševske avtoritete«. Ampak to je preveč poenostavljeno, **kajti**, kako naj zahtevamo od očeta ali mame, ki sta brezposelna, ki ne delata, da dasta otrokom možnosti za življenje?

Vzročno povezavo na ravni dejstev torej v večini primerov odkrivamo s postavljanjem vprašanja *pourquoi*. Pri vseh primerih to ni možno zaradi različnih pomenov in funkcij povezovalca *parce que*, kot bomo prikazali v nadaljevanju.

Z argumentacijsko vlogo *parce que* je povezana tudi njegova informativna funkcija. Kot smo omenili zgoraj, *parce que* uvaja novo informacijo, nov argument, ki še ni bil predstavljen. Tako ima poleg argumentacijske tudi tematsko funkcijo: veže temo¹⁴⁴ z drugimi temami in vzpostavi povezavo med staro temo in novimi. Kot tak ima lahko (po A. C. Berthoud 1996: 131-139) vrednost zaznamovalca vezave,¹⁴⁵ pa tudi zaznamovalca ukinjanja¹⁴⁶ oziroma ponovnega vzpostavljanja¹⁴⁷

¹⁴⁴ fr. in an. topic

¹⁴⁵ marqueur de liaison

¹⁴⁶ marqueur de rupture

¹⁴⁷ marqueur de relance

teme. To vlogo ima lahko na dveh ravneh: na ravni izreka (*énoncé*) in izrekanja (*énonciation*).

Zaznamovalec oziroma povezovalc *parce que* je torej tematski povezovalc¹⁴⁸ in zato predstavlja sredstvo za dodajanje novih tem v diskurz, hkrati pa te teme postavlja v argumentacijsko perspektivo utemeljevanja in upravičevanja ter obenem ohranja kontinuiteto poteka diskurza.

2.1.2 *Parce que* na izrekanjski ravni

Na ravni izrekanja in diskurza *parce que* deluje kot pragmatični povezovalc v naslednjih rabah (A. C. Berthoud 1996: 131-139):

1. *parce que* uvaja utemeljevanje izrekanja,
2. *parce que* ponovno vzpostavlja temo,
3. *parce que* deluje kot zaznamovalec prevzemanja besede,
4. *parce que* zaznamuje sodbo o izrekanju.

2.1.2.1 *Parce que* utemeljuje izrekanje

To je standardni primer navezovanja na dialoško sestavino z vrednostjo utemeljevanja, ki vključi konverzacijski material v okvir novega govornega posega. V govornem posegu *A parce que B* se sosledje *parce que B* nanaša na izrekanje *A* in ne na *A* (primer (8) in njegova parafraza (8')); oboje povzeto po Moeschlerju 1994: 47):

(8)

*Il y a du poulet dans le frigo, parce que je n'ai pas envie de faire à manger.
V hladilniku je še piščanec, ker se mi ne da kuhati.*

(8')

*Je dis qu'il y a du poulet dans le frigo, parce que je n'ai pas envie de faire à manger.
Pravim, da je v hladilniku še piščanec, ker se mi ne da kuhati.*

Tega *parce que* izrekanjskega utemeljevanja,¹⁴⁹ kot ga imenuje Moeschler v svojih delih (1986, 1987), Ducrot in Roulet s sodelavci (groupe λ-1 1975; Roulet in dr. 1985) niso predvideli, saj so menili, da se *parce que* za razliko od *puisque* in *car* lahko navezuje le na dejstva ali propozicije, ne pa na govorna dejanja ali izrekanje (Moeschler 1986: 161).¹⁵⁰ Takih primerov rabe je v ana-

¹⁴⁸ A. C. Berthoud v tem primeru uporablja izraz *ligateur*.

¹⁴⁹ *parce que* de justification énonciative

¹⁵⁰ V originalu: »les descriptions pragmatiques de *parce que* mentionnent que *parce que*, au contraire de *puisque* et *car*, ne peut enchaîner que sur le fait dénoté (la proposition), mais pas sur l'acte de langage ou sur l'énonciation.«

liziranem diskurzu 9, med drugim tudi primeri (9), (10) in (11). V primerih te vrste *parce que* deluje kot povezovalac na ravni izrekanja, večinoma v metajezikovni rabi.

(9)

(5/1)

JFK1: D'abord, on revient d'abord à 81 quand on a régularisé/ il est arrivé dans les mois qui suivent/ ... les statistiques sont là ...↓ plus de gens qu'on a régularisé, j'ajoute que Noël Mamère/... Noël Mamère dont je dis d'ailleurs, **parce qu'**il faut que les téléspectateurs sachent, on va peut-être avoir un affrontement dur/ on est amis.

JFK1: Najprej, najprej se vrnimo v 81. leto, ko so urejali državljanska stanja, v mesecih, ki so sledili, to dokazujejo statistike, je prišlo več ljudi, kot je bilo tistih, ki so jim uredili državljansko stanje; dodajam, da Noël Mamère, Noël Mamère, o komer sicer pravim da sva prijatelja, **ker** je treba, da gledalci to vedo, mogoče bo prišlo do hudega spopada.

V primeru (9) gre za tipično utemeljevanje izrekanja, ki ga lahko parafraziramo s: *Pourquoi je le dis? parce qu'il faut que tous les téléspectateurs le sachent...* Enako je s primeroma (10) in (11). Primer (10) parafraziramo s: *Pourquoi vous le dites? Parce que il faut le dire...* in primer (11) s *Pourquoi je dis ça? Parce que il faut quand même le rappeler*. Gre za metalingvistični *parce que*, ki se navezuje na vzrok izrekanja.

(10)

(5/7)

NM22: Et puis ensuite/ il y a eu la commission consultative des droits de l'homme qui a révisé ces critères et enfin, °pardonnez-moi de le dire **parce qu'**il faut le dire° les critères qui ont été posés par M. Chevènement, sont des critères que l'on attendait depuis longtemps, puisque c'était la mise en conformité avec la Convention européenne des droits de l'homme dans son article 8 sur le droit au regroupement familial. Voilà↓ c'est ça le critère.

NM22: In potem je posvetovalna komisija za človekove pravice pregledala te kriterije in navsezadnje, oprostite mi, da to pravim, **ker** je treba reči, kriteriji, ki jih je postavil g. Chevènement, so kriteriji, ki smo jih dolgo čakali, saj je šlo za usklajevanje z Evropsko konvencijo o človekovih pravicah v členu 8 o pravici družinskega druženja. No, to je ta kriterij.

(11)

(2/7)

ML1: Oui, encore que effectivement Morlaix↑ °si vous voulez° est la ville centre entre deux pays de production↑ qui sont le Trégor et le Léon qui sont effectivement deux zones de production importante autour de la ville, moi, ce que j'aimerais dire↑ surtout c'est que nous qui vivons ces manifestations violentes et brutales↑ **parce que** il faut quand même le rappeler↑ qu'en 95 pour reprendre l'exemple du député qui est sur votre plateau, il y a eu des grèves effectivement de SNCF qui ont eu un certain nombre de conséquences, je rappellerai quand même qu'en 95 sur Morlaix↑ en 3 heures de temps / quelques agriculteurs avec leurs tracteurs ont fait 8 millions de francs de dégâts / dans le milieu urbain et sur la ville.

ML: Da, čeprav resnično, Morlaix, če hočete, je glavno mesto med dvema deželama, ki se ukvarjata s kmetijstvom, ki sta Trégor in Léon in ki sta resnično dve pomembni coni pridelave okrog mesta, jaz bi pa rad predvsem rekel, da mi, ki doživljamo te nasilne in brutalne manifestacije, **ker** je treba vseeno povedati, da je leta 95 stavka SNCF resnično imela določeno število posledic, vseeno pa bi spomnil, da je leta 95 v Morlaixu nekaj kmetov s svojimi traktorji povzročilo za 8 milijonov frankov škode v urbanem okolju in mestu.

2.1.2.2 *Parce que ponovno vzpostavlja temo*

V funkciji ponovnega vzpostavljanja stika po ukinjanju se *parce que* lahko umešča v notranjost istega izreka: gre za monološko vzpostavljanje (primer (12), povzeto po A. C. Berthoud 1996:132):

(12)

Non mais ça fait parce que c'était le ... le petit avait mal au ventre et pis ça a l'air d'être passé.

Ne, ampak ... ker je bil ... malega je bolet trebuh in potem izgleda, da je minilo.

Lahko pa direktno zaznamuje povzemanje besede, v tem primeru *parce que* predstavlja dialoško vzpostavljanje vzroka in zaznamuje začetek izreka (primer (13)):

(13)

(7/24)

GC31: C'est pas mon débat, eh ben, on aurait pu parler de la différence qui existe entre le dopage et le traitement de la douleur chez le sportif.

BK103: Bien sûr.

GC32: **Parce que** il y a souvent la confusion à ce qui est traitement de la douleur et à ce qui est le dopage ...

GC31: To ni moja debata, ne, lahko bi govorili o razliki med dopingom in protibolečinsko terapijo pri športnikih.

BK103: Seveda.

GC32: **Ker** se pogosto zameša to, kar je protibolečinska terapija, in ...

Povezovalc *parce que* se povsem na začetku pojavlja zelo redko.¹⁵¹ Taki primeri so prej izjema kot pravilo, saj se *parce que* načeloma vedno navezuje na predhodne izreke ali kontekstualne vsebine, vsaj kot kvalifikacija prejšnjega govornega posega z *oui oui parce que* ali *non non parce que* (primer (14)):

(14)

(7/4)

MC30: Alors, Bernard Kouchner, votre réponse à cette proposition.

¹⁵¹ Kljub temu smo tudi v korpusu odkrili nekaj primerov, kjer se *parce que* pojavi na začetku govornega posega. Ti primeri so obravnavani v točki 3.

BK49: Oui. **Parce que** là, les ... le tableau est clair.↓ Et logique.↓ Et intelligent.↓ C'est ce qui se pose dans monde entier, ...↑

MC30: No, Bernard Kouchner, vaš odgovor na ta predlog ...

BK49: Da. Ker je tukaj shema jasna ... in logična ... in inteligentno zamišljena. To se uveljavlja po celem svetu ...

Tudi kot zaznamovalec ponovnega vzpostavljanja teme *parce que* ohranja svoj argumentacijski domet.¹⁵² Predvsem pa ne gre za utemeljevanje določene teme, ampak izrekanja le-te, kar pomeni, da izjavljalec utemeljuje razlog izrekanja določene teme ali propozicije, ne pa teme same po sebi. Tako je tudi v primeru (81) zgoraj, kjer povezovalec *parce que* uvaja metadiskurz o dani temi.

2.1.2.3 *Parce que kot zaznamovalec povzemanja besede*

V tem primeru se nahaja na začetku odstavka. Navaja izjavljalčeve razloge za to, da le-ta povzame oziroma ponovno povzame besedo¹⁵³ (primer (15); povzeto po Berthoud 1996: 132):

(15)

Parce que euh s'il repasse par là je lui dirai.

Ker ... no ... če bo prišel mimo, mu bom rekla.

Podobne primere je bilo, čeprav so redki, mogoče najti tudi v korpusu (primera (16) in (17) spodaj):

(16)

(3/1)

BP1: Alors, c'est parce que, c'est parce que la philosophie politique manque un peu de chair, de sang, de rire, de larmes que vous vous êtes mise au roman ...↓

BP1: No, ste se zato, ker politični filozofiji manjka mesa in krvi, smeha, solz, posvetili romanu?

V primeru (16) je povezovalec *parce que* izpostavljen in tako poudarjen; deluje kot zaznamovalec prevzemanja besede, s katerim izjavljalec vprašuje po utemeljitvi in jo poda vnaprej.

(17)

(3/7)

BP13: Alors, de même, un peu sur des mêmes secrets dans sa vie amoureuse.

CD12: Ah oui↑ **parce que** là, elle a été mariée à un homme qu'elle ne connaissait pas, en fait qu'elle

¹⁵² fr. portée argumentative

¹⁵³ fr. prise in reprise de parole

n'aimait pas[↑] et puis,[↓] bon,[↓] elle trouve ... elle trouve l'homme qu'elle aime donc elle reste avec cet homme très longtemps sans le dire à personne.

BP13: No, je enako, nekako je skrivnostno tudi njeno ljubezensko življenje.

CD12: Da, **ker** tu, bila je poročena z nekim moškim, ki ga ni poznala, ki ga resnično ni ljubila in potem, ne, je našla, je našla moškega, ki ga ljubi, torej ostane z njim zelo dolgo, ne da bi to komu povedala.

V primeru (17) je povezovalc *parce que* zaznamovalec prevzemanja besede.

V vseh zgornjih primerih *parce que* uvaja govorni poseg. Tako zagotavlja kontinuiteto konverzacije in omogoča nadaljevanje določene tematike tudi po njenem ukinjanju, ko je bil že izpostavljen nov predmet diskurza.

V vseh treh vlogah utemeljevanja izrekanja povezovalc *parce que* ohranja argumentacijski domet, čeprav ne utemeljuje teme, ampak izrekanje samo po sebi. Na ta način olajša obdelavo informacij, saj jih uvrsti kot sestavino, ki predstavlja glavni razlog za naslavljanje na naslovnika ali nadaljevanje konverzacije.

2.1.1.4 *Parce que* izraža sodbo o izrekanju

Povezovalc *parce que* lahko zaznamuje tudi sodbo o izrekanju, kot je razvidno iz primera (18) spodaj. V tem primeru gre za prehod z ene diskurzivne ravni na drugo: z izrekanjske na metaizrekanjsko. To je *metadiskurzivni parce que*.

(18)

(3/37)

BP139: Très bien. Merci. Alors, on va terminer par Tobie des Marais de Sylvie Germain/ et je crois qu'on va terminer en beauté **parce que** c'est vrai, il faut le répéter, je trouve ça un roman d'une très grande beauté violente et noire/ qui plonge ses racines dans le ciel[↑] et dans les têtes se trouve dans le ... dans les marais ... poitevin.

BP139: Zelo dobro. Hvala lepa. No, končali bomo s Tobijo iz močvirja Sylvie Germain, in mislim, da bomo končali v lepoti, ker je res, to je treba ponoviti, da se mi je zdel to roman velike lepote, silne in črne, ki potaplja korenine v nebo, to je res, in se v glavah nahaja v poitujskem močvirju.

Če si v zgornjem primeru pomagamo z vprašanjem *pourquoi on va terminer en beauté?*, je možni odgovor *parce que je trouve ça un roman ...* in se tiče metajezika. Sestavin *c'est vrai, il faut le répéter* vprašanje ne zajame; te sestavine služijo za epistemično zaznamovanje mnenja. To so po Diku izvenpovedne sestavine,¹⁵⁴ ki jih ne moremo zajeti v vprašanje oz. v analizo povedi oziroma izreka.

¹⁵⁴ an. extracausal constituents

2.1.3 Parce que ne zaznamuje vzroka

Pride pa tudi do tega, da prejšnji kontekst ne predstavlja govornega posega, na katerega bi se lahko *B* iz sheme *A parce que B* kakor koli nanašal. To je shema *parce que B*, kjer ni elementa *A*, ki bi bil dosegljiv v kontekstu.

Tak je tudi *parce que* v primeru (19):

(19)

(2/2)

GD1: La responsabilité est donnée sur le producteur ↑ °on rendra la balle aux autres° et donc, on sait très bien, ça fait 25 ans en fait qu'on est dedans sur un modèle du développement de la filière légumes ↓ mais qu'on peut aussi voir sur la filière porc ↑ /.../ °parce que prochainement il va y avoir également les problèmes sur les cochons° ↑ et on en reparlera très certainement dans les médias / et à Morlaix encore plus qu'ailleurs./.../

GD: Pravijo, da je odgovoren proizvajalec, naj bi jim vrnilo milo za drago, in torej dobro vemo, že 25 let delamo po modelu razvoja zelenjadarske veje, ki pa ga lahko vidimo tudi v prašičereji, ker bodo kmalu težave tudi s prašiči in zelo verjetno se bo govorilo o tem v medijih, v Morlaixu še več kot drugod.

Na vprašanje *Pourquoi on peut voir* v zgornjem odstavku ne dobimo odgovora. Prav tako iz prejšnjih govornih posegov ne moremo dobiti vprašanja, na katero bi lahko odgovorili *parce que prochainement il va y avoir également les problèmes sur les cochons*. Če podrobneje pogledamo zgornji odnos, lahko sklepamo, da povezovalc *parce que* v resnici uvaja posledico in da je vzrok že dan: v shemi *A parce que B*, ki jo imamo zgoraj, je *A*: *on est dedans sur un modèle du développement de la filière légumes mais qu'on peut aussi voir sur la filière porc*, *B* pa *parce que prochainement il va y avoir également les problèmes sur les cochons*. Dejansko je dejstvo, da je treba pričakovati probleme tudi na področju prašičereje, posledica modela razvoja, ki se ni spremenil že 25 let.

Kako razložiti primere te vrste v govornem diskurzu? Podobne primere navaja Moeschler (1994: 52, primer (20)):

(20)

Jacques est tombé à mobylette, parce qu'il a le bras dans le plâtre.

Jaka je padel z motorjem, ker ima roko v mavcu.

Moeschler razlaga zgornji primer na način *Jacques est tombé à mobylette, et je dis que Jacques est tombé à mobylette parce qu'il a le bras dans le plâtre*. V tej interpretaciji je izrekanjski odnos močnejši od logičnega in semantičnega odnosa med vsebinami.

Če podobno storimo s primerom (19), dobimo: *on est dedans sur un modèle du développement de la filière légumes mais qu'on peut aussi voir sur la filière porc, et je dis qu'on peut le voir sur cette filière parce que prochainement il va y avoir également les problèmes sur les cochons.*

Izrekanjska razlaga je v tem primeru možna, vprašanje pa je, ali je verjetna. Vprašanje je, kako naslovniki interpretirajo tak izrek, saj bi primer lahko razlagali tudi s pomanjkanjem argumentacijske kompetence in napačnim argumentiranjem, kjer gre za mešanje vzroka in posledice. Podobni primeri so bili v analiziranem korpusu še trije, med drugim tudi primer (21) spodaj, kjer ni razvidno, ali gre res za utemeljevanje ali za posledico.

(21)

(7/12)

VF1: Ça doit être le rôle aujourd'hui s'il fonctionnait à regagner dans le temps la protection de la santé et je crois que confiner la lutte anti-dopage ... à simplement "j'en vais dire" à l'analyse pipi, est une grosse erreur/ est une grosse erreur/ **parce que** ces sportifs sont en danger sur le plan de santé, il y a des signes cliniques/ qui montrent qu'ils ont des signes de dopage.

VF1: To mora biti vloga danes, če bi funkcionirala, da se sčasoma ponovno vzpostavi zaščito zdravja in menim, da je omejitev boja proti dopingu zgolj, bom rekla, na analizo urina velika napaka, velika napaka, **ker** so ti športniki v nevarnosti, kar se tiče zdravja, obstajajo klinični znaki, ki kažejo na to, da imajo znake dopinga.

V zgornjem primeru izjavljalka z rabo povezovalca *parce que* najbrž ne zatrjuje, da se ne sme omejevati boja proti dopingu na analizo urina, ker so športniki v nevarnosti, ampak je razlaga kompleksnejša: dejstvo, da so športniki v nevarnosti, je najverjetneje posledica tega, da jemljejo poživila, zato je treba uvesti vrsto kontrole, ki bo kompleksnejša od enostavne analize urina. Vsa ta dejstva pa so že prisotna v zavesti sogovorcev v oddaji, zato se jih zdi izjavljalki najbrž nesmiselno omenjati do takih podrobnosti, poleg tega za to ni nobene potrebe, saj si bodo naslovniki oblikovali pomen, ki je najhitreje dostopen v danem kontekstu.

2.1.4 Parce que in nedokončani govorni posegi

Tu ločimo med govornimi posegi, kjer govorni poseg, ki ga uvaja parce que, namerno ni dokončan (glej slovarski primer (1) zgoraj), ker govorec bodisi noče, bodisi ne more podati želene informacije, in med govornimi posegi, kjer govorec ni mogel dokončati tega, kar je želel povedati, oziroma je želel, da odgovori kdo drug (primer (22)), ker so ga bodisi preglasili bodisi mu je zmanjkalo snovi ...

(22)

(3/39)

BP141: Mais, oui alors c'est un roman/ au début on va jouer le film quand même pour les télé-spectateurs qu'ils comprennent le départ, donc il y a trois personnages qui vivent dans les marais poitevin, il y a Débora qui est nonagénaire qui est l'arrière grand'mère de de de de Tobie, enfin il la considère comme sa grand'mère, et le petit fils de Débora, qui s'appelle Théodor, et ça commence par un drame puisque Théodor et son fils voient revenir un cheval sur lequel il y a un corps mais un corps décapité c'est le corps de ... de l'épouse et de la mère et la tête a disparu. C'est un symbole, bien entendu, **parce que** ...↑

BP 141: No, to je torej roman, na začetku bomo vseeno zavrteli film za televizijske gledalce, da bodo razumeli začetek, torej, so tri osebe, ki živijo v poitierskem močvirju, Débora, ki je devetdesetletnica in Tobijeva prababica, on vseeno misli, da je babica, in Déborin vnuk, ki mu je ime Théodor, začne se z dramo, saj Théodor in njegov sin vidita konja, ki se vrača in na konju je telo, a telo brez glave, to je soproga in mati in glava je izginila. To je simbol, **ker** ...

Primerov, kjer to, kar naj bi *parce que* uvajal, manjka, je bilo v analiziranem korpusu 13.

2.1.5 Sklep o *parce que*

V korpusu najdemo 165 primerov rabe povezovalca *parce que* v diskurzu, od tega 101 primer rabe utemeljevanja na ravni dejstev oziroma idej, 9 primerov rabe utemeljevanja izrekanja, 24 primerov rabe ponovnega vzpostavljanja teme po prekinitvi, 14 primerov zaznamovalca prevzemanja besede, 13 primerov nedokončnih govornih posegov, kjer se ni dalo sklepati, čemu povezovalec *parce que* služi, in 4 primere, ki so vprašljivi s stališča sprejemljivosti argumentacije, saj ne gre za nobeno od zgornjih rab, povezano s *parce que*, ki uvaja vzrok.

Primer (23) prikazuje kompleksen govorni poseg, kjer najdemo različne rabe povezovalca *parce que*:

(23)

(3/30)

BP120: On fête deux fois sa naissance dans l'année ...↑

KM16: Oui, **parce que** oui, oui, (1) c'est compliqué ...↑ c'est que sa mère en fait qui vient, on parle de secrets de femmes, d'un mensonge de sa mère, donc la héroïne de la Princesse morte qui a déclaré sa fille six mois après sa naissance↑ **parce que** ... (2) pour la faire passer ... pour la fille de son amant américain↑ **parce qu'**elle (3) ne veut pas revenir en Inde et elle veut rest ... elle ne veut pas qu'on lui prenne sa fille. Elle n'a jamais songé qu'elle va mourir↓ et qu'elle va laisser cette enfant dans un vide complet/ avec des papiers qui sont faux **parce qu'**elle (4) s'est arrangée pour lui faire faire de faux papiers↑ et donc ne sachant pas à l'âge de 15 ans ...↑ ' l'âge de 15 ans, elle perd ... elle perd toute l'identité/ **parce qu'**elle (5) croit avoir son identité/ c'est pas comme tout le monde, mais pas là, elle est l' dans son esprit/ et donc à l'âge de 15 ans elle ne va plus savoir du tout/ qui elle est.

BP120: Njen rojstni dan praznujejo dvakrat v letu ...

KM16: Da, **ker** ... da, da, to je zapleteno ... dejansko njena mama pride, govorimo o ženskih skrivnostih, o laži njene matere, torej junakinje Mrtve princeze, ki je hčerko prijavila šest mesecev po njenem rojstvu, **ker** ... da bi jo prikazala ... kot hčerko svojega ameriškega ljubimca, ker se noče vrniti v Indijo in hoče ost ... noče, da ji vzamejo hčerko. Nikdar ni pomislila, da bo umrla in pustila tega otroka v popolni praznini s ponarejenimi dokumenti, **kajti** mati se je znašla in ji je naredila ponarejene dokumente, in ker torej tega ne ve, pri petnajstih letih izgubi ... pri petnajstih letih izgubi vsako identiteto, **ker** misli, da ima svojo identiteto kot vsi drugi, pa je nima, identitete ni, je le v njenem duhu in torej pri petnajstih letih sploh ne ve, kdo v resnici je.

Parce que (1) je zaznamovalec prevzemanja besede, *parce que* (2) uvaja nedokončan izrek, ki ga nadomesti z nedoločniško besedno zvezo z vrednostjo izražanja namena, *parce que* (3) in (4) sta rabljena za utemeljevanje na ravni dejstev, *parce que* (5) pa deluje na ravni izrekanja in komentira prejšnji izrek. To vrednost izpostavi tudi C. Blanche-Benveniste (1997: 123), ki meni, da so komentarji, katerih namen je opravičevanje izbire besedja, pogosto uvedeni s *parce que*, ki v tem primeru ne igra vloge podrednega veznika, ampak uvaja vrinjen stavek utemeljevanja. Tu je povezovalc *parce que* nedvomno v argumentacijski vlogi. V precej primerih sledijo povezovalcu *parce que* zaznamovalci za epistemično modalnost, kar bo podrobneje predstavljeno v poglavju Povezovalci v kombinaciji z zaznamovalci za modalnost.

2.2 CAR

Po M. A. Morel (1996: 89) povezovalc in veznik *car* izvira iz latinskega *quare*, ki pomeni *à cause de cette chose* oziroma *c'est pourquoi*. Glede na izvor ima *car* v osnovi anaforično vrednost. Tako zaznamuje hkrati operacijo povzemanja, ki ga povezuje s prejšnjim zatrjevanjem, in spremembo izrekanjske ravnine: izjavljalec na eni strani izreka diskurz, na drugi pa ga razlaga. Domet povzemanja, ki ga uvaja *car*, je nujno povezan s kontekstom, ki je tik pred njim (primer (24) Morel 1996: 89):

(24)

Mon père haussait les épaules et il examinait le baromètre, car il aimait la météorologie.

Moj oče je skomignil z rameni in pogledal na barometer, kajti rad je imel meteorologijo.

S skladdenjskega stališča je *car* priredni veznik, ki uvaja razlago, dokaz, razlog za propozicijo, ki je pred njim. Ne more se pojavljati drugače kot med propozicijami: primeri kot (25) spodaj so slovnično nesprejemljivi:

(25)

Il a été sans expériences, car jeune ...Bil je brez izkušenj, kajti mlad¹⁵⁵...*

Povezovalc *car* kot priredni veznik ne more dati odgovora na vprašanje. Z argumentacijskega stališča je *car* argumentacijski povezovalc. Argumenti, ki jih uvaja, so novi (Roulet et al. 1985: 131), govorec oziroma izjavljalec se obvezuje za njihovo resničnost. Vrednost povezovalca *car* je pomensko torej na moč podobna vrednosti povezovalca *parce que*. Oba pa lahko ločimo skladenjsko; *parce que* je podredni, *car* priredni veznik, pa tudi zvrstno: *car* je pogostejši v pisavi in zbornem govoru. To nakazujejo tudi primeri iz korpusa: primerov s *parce que* je 165, primerov s *car* pa le trinajst.

Rabe *car* se v korpusu skoraj ne razlikujejo: *car* vedno uvaja argument, ki je nov in za katerega izjavljalec smatra, da je ustrezen, zato tudi odgovarja za njegovo resničnost. *Car* v korpusu se razlikuje le glede na položaj v izreku: v 7 primerih deluje v notranjosti izreka kot povezovalc propozicij (primera (26) in (27)), v 6 primerih pa uvaja izrek in ga navezuje na prej povedano (primera (28) in (29)):

(26)

(6/9)

BM41: Et troisièmement, attention!↑ On ne sait pas où on va. Si j'étais Monsieur Fabius, je serais extrêmement inquiet, **car** il suffirait qu'un ressortissant espagnol qui a été contaminé par le SIDA en France par une transfusion sanguine de sang non-chauffé/ porte plainte contre Monsieur Fabius en Espagne pour que Monsieur Fabius soit demain arrêté en Grande Bretagne et jugé en Espagne.↑ C'est ahurissant!↑

BM41: In tretjič, pazite! Ne vemo, kam gremo. Če bi bil gospod Fabius, bi me zelo skrbelo, **kajti** zadoščalo bi, da nekdo iz Španije, ki se je okužil z AIDS-om v Franciji zaradi krvne transfuzije z okuženo krvjo, vloži tožbo proti g. Fabiusu v Španiji in g. Fabiusa aretirajo v Angliji in mu sodijo v Španiji. To je grozno!

(27)

(7/1)

BK61: Je dis, faisons un effort collectif, les uns et les autres, les patients, **car** aussi il faut éduquer les patients, nous consommons trop, nous bouffons des médicaments n'importe lesquels et cétéra, on va y venir, bon.

BK61: Pravim, da se skupaj potrudimo, eni in drugi, pacienti, **kajti** treba je vzgojiti tudi paciente, preveč porabimo, jemo zdravila, ni važno katera, in tako dalje, ... pa bomo to dosegli.

¹⁵⁵ Takih primeri so v slovenščini s prirednimi vezniki, ki izražajo vzrok, sprejemljivi, predvsem kadar si jih lahko razlagamo z elipso glagola, kot je možno v zgornjem primeru. V francoščini tudi v takih primerih raba *car* ni sprejemljiva.

(28)

(9/12)

GS5: Si nous étions dans un pays où le dialogue social classique est bien lubrifié, évidemment, et en particulier pour °comme cela existe maintenant° à l' RATP ou à l' Air France° avec les pilotes, eh bien, et pour y voir l'alerte sociale de façon »est-ce que des mécanismes existent pour que la grève n'a pas lieu.« **Car** normalement/ les salariés font grève/ c'est leur seul recours quand ils n'ont pas pu, véritablement, négocier.

GS5: Če bi bili v deželi, kjer je socialni dialog dobro utečen, jasno, in predvsem za ... kot to sedaj obstaja na RATP ali Air France za pilote ... no, in bi v tem videli socialno grožnjo v smislu »ali obstajajo mehanizmi, ki bi preprečili stavko«. Kajti običajno delavci stavkajo, to je njihova zadnja možnost, kadar se niso mogli resnično pogajati.

(29)

(8/4)

GS7: Alors, je voudrais faire court, je dis le service minimum/ si on y arrive par discussion oui, mais penser qu'on va le faire par la loi, je crains que c'est une grave erreur. **Car** c'est extérieur à l'entreprise, la loi par nature est uniforme et penser que cela va se faire dans tous les services publics me paraît un contresens.

GS7: No, rad bi povedal na kratko, pravim minimalna delovna obveznost, strinjam se z njo, če se do te rešitve pride v diskusiji, da pa bi mislil, da bi jo uzakonili, to pa je, se bojim, velika napaka. **Kajti** to potem ni stvar podjetja, zakon je po naravi enoten, in mišljenje, da bo to v vseh javnih službah, se mi zdi neumnost.

Primeri (30) in (31) uvajata metadiskurzivni *car*. V primeru (30) *car* uvaja komentar izrekanja.

(30)

(8/9)

MC31: Bien. Revenons à notre service minimum. Monsieur, monsieur Delarue alors...

GS4: ... d'abord... d'abord de quoi parle-t-on quand on parle du service minimum? **Car** si on ne se met pas d'accord sur le vocabulaire ce sera un vrai débat polémique.

MC31: Dobro. Vrnimo se k minimalni delovni obveznosti. Gospod, no, gospod Delarue.

GS4: Najprej ... najprej ... o čem govorimo, kadar govorimo o minimalni delovni obveznosti? **Kajti** če se ne bomo zedinili okrog slovarja, bo to polemična debata.

Car, ki se nanaša na utemeljevanje izrekanja, je podan v primeru (31):

(31)

(5/2)

NM21: Et je suis d'accord avec vous §JFK: A ...§ et je suis d'accord avec vous sur le fait que/ ce qu'il faut... ce qu'il nous faut mettre en place maintenant↓ c'est une véritable police financière/ **car** il faut quand même le dire, il y a une hypocrisie sans nom, un certain nombre de patrons encouragent encore des gens/ à travailler clandestinement ... Ecoutez ...

NM21: In strinjam se z vami §JFK: a ...§ in strinjam se z vami v zvezi z dejstvom, da je to, kar moramo zdaj usposobiti, resnična finančna policija, **kajti** treba je vseeno povedati, da obstaja hipokrizija brez imena, določeno število lastnikov podjetij še vedno spodbuja ljudi, naj delajo na črno ... Poslušajte ...

M. De Cola-Sekali (1991: 77) ugotavlja, da raba *car* tudi obtožuje naslovnika nevednosti oziroma nepripravljenosti za razumevanje podanih argumentov, zaradi česar je treba dodajati nove argumente, ki pa bi jih naslovník moral poznati. Zato povezovalcu *car* pogosto sledi naslavljanje soizjavljalca (primer (32)), s čimer naj bi ga usmerili v interpretacijo, ki jo želimo podati.

(32)

(7/2)

JFM1: Oui, je suis consterné par le projet de loi, mais je voudrais d'abord répondre à Bernard Kouchner qui avec le sens de la polémique °d'aileurs adapté à cette émission° a remarqué que c'étaient les mêmes qui avaient accepté le plan Juppé qu'aujourd'hui critiquaient. Alors, permettez moi de vous renvoyer la balle, **car** vous avez critiqué le plan Juppé, c'est là-dessus que vous avez fait campagne/ en disant aux médecins que vous ne les sanctionneraient pas comme faisait Juppé, vous avez naturellement compris que ... il fallait le faire dans votre vision de choses↑ et aujourd'hui c'est effectivement la sanction collective aggravée↓ **car** vous n'avez rien fait d'autre/ que d'ajouter des mesures invraisemblables.

JFM1: Zgrožen sem zaradi predlaganega zakona, toda najprej bi rad odgovoril Bernardu Kouchnerju, ki je s smislom za polemiko, ki je sicer v skladu s to oddajo, pripomnil, da prav tisti, ki so sprejeli načrt Juppé, le-tega danes kritizirajo. Torej mi dovolite, da vam vrnem milo za drago, **kajti** vi ste kritizirali načrt Juppé, vodili ste kampanjo in govorili zdravnikom, da jih ne boste sankcionirali kot jih je Juppé, seveda ste razumeli, da je to treba storiti v skladu z vašo vizijo stvari in danes obstajajo resnično hujše kolektivne sankcije, **kajti** storili niste nič drugega kot dodali neverjetne ukrepe.

V zvezi s *car* je v korpusu pogosto tudi pojavljanje zaznamovalcev za epistemično modalnost (primer (28): *normalement*, primer (27) *aussi*; primer (33) *à aucun moment* ... Gre za dodatno omejevanje vrednosti množice vzrokov, ki jih uvaja *car* in za katere je izjavljalec odgovoren, v času in prostoru.

(33)

(8/2)

PD35: En d'autres termes le droit de grève qui est un droit inscrit dans le préambule de la constitution/ qui est un droit fondamental °vous avez raison de le souligner° et doit être concilié/ avec la liberté d'aller et venir/ **car** ... euh ... à aucun moment dans un pays civilisé comme la France on a ... on a le droit à prendre en otage quand on n'est pas content/ son voisin, un concitoyen.

PD35: Z drugimi besedami: pravica do stavke, ki je pravica, zapisana v preambuli ustave, ki je osnovna pravica, prav imate, da to poudarjate, mora biti usklajena s svobodo prihajanja in odhajanja, **kajti** nikdar v civilizirani državi kot je Francija nima nihče pravice, da bi vzel za talca, kadar ni zadovoljen, svojega soseda, sodržavljana.

Argumentacijski povezovalac *car* se po funkciji skoraj prekriva s povezovalcem *parce que*: ločujejo ju naslednje razlike. *Car* je priredni veznik in pripada zbornemu govoru. V korpusu je bil 15x manj pogost kot povezovalac *parce que*. Iz same pogostnosti rabe najbrž sledi, da pri *car* ta ne bo tako raznolika kot pri *parce que*. Povezovalac *car* vedno uvaja vzrok. Zasedimo ga na dejstveni in izrekanjski ravni ter v metadiskurzivni vlogi.

Povezovalac *parce que* je manj široko anaforičen in argumentacijski ter bolj vklopljen v govorno verigo, *car* pa se pojavlja po premoru oziroma vejici v pisavi.

2.3 PUISQUE

V slovarju Petit Robert zaznamuje veznik *puisque* tri vrednosti:

1. logičen in neovrgljiv odnos od vzroka k posledici
2. utemeljevanje zatrjevanja
3. utemeljevanje izrekanja

V prvem primeru je po funkciji veznik, v drugem in tretjem pa povezovalac.

Povezovalac *puisque* (Morel, 1996: 90) izraža presupozicijo, da je dejstvo že bilo predmet prejšnjega izrekanja. Ta vrednost, ki je združena s *puis*, ki sestavlja prvi del veznika oziroma povezovalca, izraža zadobnost nekega dejstva glede na drugo in *que*, in še dejstvo, da sogovorec (oziroma vsi ostali) to ve(do). Na tej točki se vrednost *puisque* približuje vrednosti *bien que*, saj gre za sklep, ki ga potegnemo implicitno. Veznik *puisque* služi za uvajanje utemeljevanja argumenta, ki je bil izražen v glavnem stavku oziroma (po Rouletu in dr. 1985) z usmerjevalnim dejanjem. Ponavadi ga spremlja neka omejitev oziroma nujnost, izražena od zunaj (primer (34)).

(34)

(5/2)

NM21: Mais c'est ainsi. ↑ C'est la porte ouverte à tous ceux qui dans le monde, ils se disent »mais en France, on peut venir **puisque** même si on est pas régularisé on peut travailler clandestinement/ payé par les patrons.«

NM21: Ampak tako je. To so odprta vrata vsem tem na svetu, (saj) pravijo: »V Francijo pa lahko pridemo, **saj** četudi nimamo urejenega stanja, lahko delamo na črno in delodajalci nas plačajo.«

V primeru (34) je ta nujnost dana kot možnost,¹⁵⁶ uvaja jo povezovalac *puisque*, ki pojasnjuje vzroke za možnost prihoda v Francijo. Na ta način propozicija ozi-

¹⁵⁶ V okviru logične modalnosti (Lyons 1977; Palmer 1986) zanikana nujnost predstavlja možnost.

roma izrek, ki ga uvaja povezovalc *puisque*, začrtata vzročni okvir, v katerem so veljavne posledice, izražene z usmerjevalnim dejanjem oziroma prvim izrekom ali okoliščinami, na katere se nanaša izrek, ki ga uvaja povezovalc *puisque*.

Utemeljevanje, ki ga uvaja *puisque*, se lahko nanaša na dejstveno vsebino glavne propozicije (primer (35)) ali pa na obliko, ki je dana izreku oziroma spremembo jezikovnega izraza, bodisi na modaliteto izrekanja. Za razliko od *car*, ki ima omejen anaforični domet, *puisque* lahko veže bolj oddaljene bitnosti iz prejšnjega konteksta (primer (36)).

(35)

(2/1)

CJ1: Oui, deux ... deux points de réaction. Tout d'abord ↑ sur la manière dont la crise a été gérée. Je crois que c'était un bel exemple de la confusion et de la précipitation ↑ **puisque** dans un premier temps on a vu le ministre de l'agriculture qui, semble-t-il, était le seul à ne pas être au courant / qu'il y avait un problème, **puisqu'**il a même fait plusieurs communiqués de presse où il a dit que personne ne l'avait alerté sur le sujet / et que trois jours après, bon, il s'est rattrapé. Alors, sur ce qui évoquait mon collègue de l'Assemblée nationale.

CJ: Da, reagiral bom v dveh točkah. Najprej glede načina, kako je bila vodena kriza. Menim, da je bil to lep primer zmede in prehitavanja, **saj** smo v prvem trenutku videli ministra za kmetijstvo, ki, tako se je zdelo, edini ni bil na tekočem in ki je imel težave, **saj** je celo imel več tiskovnih konferenc, kjer je rekel, da ga nihče ni obvestil glede tega, no, in po treh dneh se je ujel.

V primeru (35) prvi in drugi *puisque* utemeljujeta zatrjevanje. Izreka, ki ju uvajata, lahko dobimo na podlagi vprašanja *Pourquoi je dis ça?* in ne *Pourquoi c'était un exemple de la confusion*. Torej delujeta kot prava povezovalca. Izrek, na katerega se navezujeta, je direktno ob prvem *puisque*, od drugega pa ga ločijo štiri propozicije.

(36)

(9/9)

MC25: Monsieur Delevoye, monsieur, rapidement, **puisque** ...

MC25: Gospod Delevoye, hitro, **kajti** ...

Zgornji primer (36) veže moderatorino dajanje besede g. Delevoyu in utemeljevanje rabe prislova *rapidement* v širši kontekst oddaje, za katero je splošno jasno, da traja 30 minut. Zato že sama eliptična raba povezovalca *puisque* zadostuje, da si naslovnik in navzoči poiščejo razloge za rabo prislova *rapidement*, ki se lahko glasijo: *nous sommes pressés, l'émission va se terminer (mudi se nam, oddaja se bo končala)*.

Povezovalc *puisque* (Roulet in dr. 1985: 131) predstavlja izrek, ki ga uvaja, kot že prej izrečen (oziroma znan). S tem dobi argumentacijsko polemično vrednost oziroma odpira možnost za polemiko, ki pa ni nujno uresničena. To, kar uvaja povezovalc *puisque* in smatramo za znano, pa je lahko predmet prejšnjega iz-

rekanja, znanega na tem področju (primera (35) in (36)) ali je celo stvar širše priznanih družbenih norm oziroma toposa.

V tem okviru prihaja tudi do primerov neobičajne rabe (primer (36)), kjer so utemeljitve, ki jih uvaja *puisque*, nove za naslovnika: niso bile omenjene v prejšnjem kontekstu niti ne predstavljajo splošnih toposov.

(37)

(2/8)

GD4: Moi, je me bagarre parce que j'aime ce métier, j'ai envie de le faire partager à d'autres candidats à être paysans demain↑ et puis de le faire partager dans la qualité des produits que je fais↑ aux consommateurs. Et pour ça, il faut faire un choix. Il faudra la taille des exploitations de façon / à ce qu'on puisse installer beaucoup de jeunes. Si on peut faire 100 hectares d'endives sur une seule exploitation ou bien 100 paysans avec 1 hectare ↑ **puisque** moi je produis 1 hectare, le choix il est là ↓ et on aura une politique agricole différente au bout.

GD104: Borim se, ker ljubim ta poklic, rad bi ga delil z drugimi, ki bodo kmetje v prihodnosti in potem bi rad delil v kakovosti pridelkov, ki jih pridelujem za potrošnike. In za to je treba izbirati. Morali bi določiti velikost kmetij tako, da bi lahko zaposlili veliko mladih. Če lahko posadimo 100 hektarov radiča na eni kmetiji ali pa 100 kmetov posadi 1 hektar, **ker** jaz pridelujem 1 hektar, je tu izbira – in imeli bomo kmetijsko politiko, ki je popolnoma drugačna.

Edina možnost razlage rabe *puisque* v primeru (37) se nam zdi utemeljevanje izrekanja: na ta način se da zgornji izrek parafrazirati kot »*moi je le dis puisque je produis 1 hectare, je suis donc impliqué ...*«

Pragmatični učinki dejstva, da je to, kar uvaja povezovalc *puisque*, že znano, so naslednji: izjavljalec se ne zaveže k resničnosti argumenta, kot je značilno za *car*, pač pa del odgovornosti za argumentiranje preloži na vse naslovnike, saj argumente, ki jih uvaja, smatra za splošno veljavne oziroma znane. Na ta način se tudi zavaruje pred možnimi ugovori (primer (38)).

(38)

(5/7)

NM22: Et puis ensuite/ il y a eu la commission consultative des droits de l'homme qui a révisé ces critères et enfin, °pardonnez-moi de le dire parce qu'il faut le dire° les critères qui ont été posés par M. Chevènement, sont des critères que l'on attendait depuis longtemps, **puisque** c'était la mise en conformité avec la Convention européenne des droits de l'homme dans son article 8 sur le droit au regroupement familial. Voilà ↓ c'est ça le critère.

NM: In potem je posvetovalna komisija za človekove pravice pregledala te kriterije in navsezadnje, oprostite mi, da to pravim, ker je treba reči, kriteriji, ki jih je postavil g. Chevènement, so kriteriji, ki smo jih dolgo čakali, **saj** je šlo za usklajevanje z Evropsko konvencijo o človekovih pravicah v členu 8 o pravici družinskega druženja. No, to je ta kriterij.

Z argumentacijskega stališča v celotnem korpusu ni prišlo do spodbijanja argumentov, ki so jih govorci predstavili s pomočjo *puisque*.

V korpusu je 31 primerov rabe povezovalca *puisque*. Poleg zgoraj predstavljenih primerov, ki se nanašajo na odnose med propozicijami, je bilo še nekaj primerov, ki se nanašajo na izrekanje (primera (39) in (40)):

(39)

(6/1)

JM1: Mais pour parler du droit ... **puisque** en fait notre question revient un peu reposer la question de savoir/ si nous ne sommes pas confrontés/ à une sorte de gouvernement mondial des juges.

JM1: Ampak če govorimo o pravu ... **ker** se **že** naše vprašanje vrača k ponovnem postavljanju vprašanja, če nismo postavljeni pred neke vrste svetovno vladavino sodnikov.

(40)

(6/4)

JM2: Cette disposition devrait être connue puisque en 1990 le capitaine Astis/ tortionnaire de la religieuse française/ avait été condamné à la réclusion criminelle à la perpétuité, je sais quelque chose **puisque** je suis un de ceux qui l'aient fait condamné.

JM2: Ta možnost bi morala biti znana, saj je bil leta 1990 kapitan Astis, mučitelj francoske nune, obsojen na dosmrtno ječo, o tem nekaj vem, ker sem že bil med temi, ki so ga obsodili. A vsi so pozabili na to možnost.

Argumentacijska vrednost povezovalca *puisque* je močnejša od argumentacijske vrednosti *parce que* in *car*, saj *puisque* uvaja argumente, ki jih izjavljalec smatra za znane, ki kot taki niso podvrženi ugotavljanju njihove veljavnosti in imajo zato splošno polemično vrednost.

2.4 VARIANTE PREVAVANJA ARGUMENTACIJSKIH POVEZOVALCEV

Za prevajanje *parce que*, *puisque*, *car* imamo v slovenščini naslednje možnosti: podredni veznik *ker*, ki je najpogostejši in najbolj nevtralen, in priredne veznike *zakaj*, *kajti*, *saj*.

Francoski *parce que* ustreza slovenskemu *ker*. Veznik *ker* je v določenih primerih tudi povezovalec, saj so tudi v slovenščini v korpusu razvidni primeri, kjer *ker* pojasnjuje izrekanje.

V vzročnem priredju spremni del vezniške besede vzročno pojasnjuje jedro. Uvajajo ga vezniki *zakaj*, *kajti*, *namreč*, *saj*, *sicer*.

Veznika *zakaj*, *kajti* sta v Slovenski slovnici (Toporišič 1986: 396) označena kot zborna, prvi privzdignjen, drugi papirnat. Kot taka sta primeren prevod za *car*.

Zanimivo je, da se v govorjenih korpusih sploh ne pojavljata, v pisnih pa zelo redko.

Poseben in precej pogost je v slovenščini povezovalc *saj*, ki poudarja razlog ali motiv za vsebino glavnega dela vezniške zveze; lahko ga tudi poudarjamo s *tako in tako* ali *vendar*. Povezovalc *saj* je po naravi členek in ima tudi druge rabe (primer (41) predstavlja členkovno rabo):

(41)

Pa saj sem ti rekel!

Po našem mnenju *saj* uvaja tudi konsenz, ki se tiče poznavanja skupne predmetnosti. Poleg tega prirednost zaradi določenih slovničnih lastnosti ni docela potrjena: sprememba besednega reda, ki jo za seboj potegneta *kajti* in *zakaj*, se pri *saj* ne izvrši (primer (42)).

(42)

Ni prišel, kajti bil je bolan.

Ni prišel, saj je bil bolan.

Ni pa potrjena niti podrednost, saj ni možna zamenjava vrstnega reda stavkov v okviru ene povedi oziroma izreka, kot se to da pri *ker* (primer (42)). To »nepričakovano« obnašanje povezovalca *saj* najbrž izvira iz njegove členkovne narave.

(43)

Ker je bil bolan, ni prišel.

?Saj je bil bolan, ni prišel.

Glede na te vrednosti bi poleg veznika *ker že*, ki je naveden v Francosko-slovenskem slovarju,¹⁵⁷ med možne prevode povezovalca *puisque* v določenih primerih uvrstili tudi *saj*.

2.5 D'AILLEURS IN VREDNOSTI

2.5.1 Osnovna vrednost

Glede na slovar (Petit Robert) je *d'ailleurs* prislovna besedna zveza, ki zaznamuje, da v duhu upoštevamo drugi vidik stvari, ki uvaja določeno omejitev ali nov pomenski odtenek. Sinonima sta *d'autre part* in *du reste*.¹⁵⁸

¹⁵⁷ A. Grad 1984, DZS.

¹⁵⁸ Slovarko geslo: »d'ailleurs: loc. adv. marquant que l'esprit envisage un autre aspect des choses, introduisant une restriction ou une nuance nouvelle; d'autre part, du reste.«

Po M. A. Morel (ustna konsultacija) je pri razlagi prislovne besedne zveze *d'ailleurs* treba upoštevati prislov *ailleurs* (pridevnik iz tega korena ne obstaja), *drugje*, ki s pomenom nakazuje, da prislovna besedna zveza in torej povezovalac *d'ailleurs* uvaja določeno stvar, ki prihaja od zunaj, ki jo izjavljalec povzame in jo upošteva, hkrati pa želi, da bi jo povzel tudi naslovník. Slovenili bi ga lahko s prislovno besedno zvezo *po drugi strani, sicer*.

Iz pomena lahko sklepamo na argumentacijsko rabo: *d'ailleurs* uvaja dodatni argument, ki pa ni zanemarljiv.

2.5.2 Argumentacijska vrednost

O argumentacijski vrednosti povezovalca *d'ailleurs* je prvi govoril Ducrot (Ducrot in dr. 1980: 193-232). Povezovalac *d'ailleurs* nastopa kot argumentacijski povezovalac v shemi $r: P \text{ d'ailleurs } Q$, kjer nam r predstavlja sklep, P in Q pa argumenta za sklep r . Govorec cilja na sklep r in za ta sklep daje argument P , ki ga utemeljuje, potem pa v naslednjem diskurzivnem gibanju dodaja še argument Q , ki je soustvarjen z argumentom P (primer (44)).

(44)

(9/1)

PM3: On est à la recherche surtout effectivement de la coopération locale/ parce que ces problèmes/ quand on les aborde dans leur globalité/ on apporte de fausses solutions/ en fait il faut les voir au plus près du terrain, on a des situations qui sont très différentes selon les régions. Et l'outil que constitue le contrat de compte de sécurité pour nous/ est essentiel/ tellement bien **d'ailleurs** que dans les contrats de comptes de sécurité/ qu'on veut faire avec les cumuls, nous avons prévu le moyen de participer au traitement de 1 000 jeunes qu'on appelle les agents de coordination sociale/ pour assurer cette présence humaine.

PM3: Resnično iščemo predvsem lokalno sodelovanje, ker ti problemi, ko se jih lotevamo celovito, prinašamo napačne rešitve, v resnici jih je treba videti na terenu, situacije se glede na regije zelo razlikujejo. In orodje, ki sestavlja pogodbo računa za varnost je za nas nujen, **po drugi strani (in sicer)** toliko bolj, ko v pogodbah računa za varnost, ki jih hočemo ..., smo predvideli sredstva za sodelovanje v izobraževanju 1 000 mladih, ki se imenujejo agenti za socialno koordinacijo in ki naj bi zagotavljali človeško prisotnost.

Argument P v primeru (44) je *les problèmes ... sont là, très différents selon les régions*, dodan mu je argument Q *dans les contrats de comptes de sécurité nous avons prévu le moyen de participer au traitement de 1 000 jeunes qu'on appelle les agents de coordination sociale pour assurer cette présence humaine*. Iz obeh sledi sklep r : *on va assurer la présence humaine (zagotovili bomo človeško prisotnost)*.

Že *P* sam bi lahko zadoščal za *r*, in tako je *Q* predstavljen kot nebitven za argumentacijo. Govorec se torej dela, da *Q* ni argument za *r*, saj že *P* zadostuje, in zato *Q* samo omenja. Z drugimi besedami: hkrati ko predstavlja *Q* kot argument, se pretvarja, da na podlagi *Q* sploh ne argumentira.

Včasih globinska semantična shema ne odgovarja povsem vrstnemu redu izrekov na površini. V primeru (45) so prikazani različni položaji povezovalca *d'ailleurs* v izreku, ki jih shematično lahko prikažemo bodisi kot *d'ailleurs Y*, bodisi *Y, d'ailleurs* ali *Y/2 d'ailleurs Y/2*. V primeru (46) pa je prikazan vpliv na interpretacijo v korpusu.

(45)

*La salle est trop chère, d'ailleurs elle ne me plaît pas
elle ne me plaît pas, d'ailleurs
elle ne me plaît d'ailleurs pas*

Dvorana je predraga, po drugi strani mi ne ugaja/ tudi sicer mi ne ugaja ...

(Ducrot 1980: 196)

(46)

(3/1)

CD4: Oui, elle est écrasée par les convenances sociales ... **d'ailleurs** comme tous les autres, finalement, comme les autres personnages du roman ...

CD4: Da, uničijo jo socialne norme, kot sicer tudi vse druge, končno, vse druge osebe v romanu.

V primeru (45) imamo argumenta *P*: *elle est écrasée* in *Q*: *d'ailleurs comme tous les autres*, kar lahko interpretiramo tudi kot *tous les autres le sont d'ailleurs*. *D'ailleurs* se nanaša na drugi del ne glede na to, ali je na začetku ali na koncu izreka.

Poleg tega, da položaj povezovalca *d'ailleurs* v izreku ni fiksen, kar izvira iz njegove besednovrstne narave prislovne besedne zveze, tudi ni nujno, da pred *d'ailleurs* stojita dva izreka, od katerih eden predstavlja sklep *r* in drugi prvi argument *P*; mnogo je primerov, kjer namesto dveh izrekov stoji le eden. V korpusu smo takih primerov našli 8 med 33 primeri rabe povezovalca *d'ailleurs*, ali 20%. Lahko pa se pojavljajo še dodatni elementi, ne le *P*, *Q* in *r*, ki pa jih *d'ailleurs* ne upošteva. V primeru (47) pa je podana raba *d'ailleurs* kot edinega argumenta.

(47)

(3/6)

KM8: Vous dites à la fin d'ailleurs, à la fin du livre vous dites: »Dis-moi/ dis-moi/ pour autant que tu ... que tu m'aimes, je suis prête à ... je ne sais plus ... des choses« ...

KM8: Na koncu med drugim pravite, na koncu knjige pravite: »Povej mi, da me ljubiš, pripravljena sem na ... ne vem več ..., »stvari ...«

V kontekstu diskurza ni najti iztočnice, na katero naj bi se *d'ailleurs* nanašal, od argumentacijske sheme nam je ostal le argument *Q*. Pa tudi vloga ni strogo argumentacijska, gre za odmik od glavne teme, o čemer bomo govorili v nadaljevanju.

Ducrot (1980:196) nadalje dokazuje, da ima element *Q*, na katerega se nanaša *d'ailleurs*, vedno argumentacijsko vrednost. *D'ailleurs* (po Ducrotu in dr. 1980:197) ni možen v neargumentacijskih kontekstih; tam je možna raba *par ailleurs*¹⁵⁹ in *de plus* (to sta torej koordonanta oziroma priredni vezniški besedi in ne povezovalca). V korpusu so taki primeri štirje, v večini lahko *par ailleurs* zamenjamo z *de plus*; gre za dopolnjevanje povedanega. Primer (47) pa prikazuje rabo *par ailleurs*, ki v danem kontekstu deluje izvzemalno in postavlja izrek *grand libéral* v protivni odnos z izrekom, ki sledi (*est un nostalgique du contrôle des prix*), saj sta postavljena na nasprotujoče si topose. V tej točki se z Ducrotom ne moremo strinjati: prav v primeru (48) ima tudi *par ailleurs* argumentacijsko vrednost, in sicer vlogo uvajalca dopuščanja.

(48)

(2/1)

JFC7: Monsieur Jacob, grand libéral **par ailleurs**, est un nostalgique du contrôle des prix, mais pour l'instant le prix de ces produits se règle sur les marchés et pas au ministère d'agriculture.

JFC7: G. Jacob, sicer velik liberalec, je nostalgik kontrole cen, ampak v tem trenutku se cena teh izdelkov oblikuje na trgu in ne v ministrstvu za kmetijstvo.

D'ailleurs vedno predstavlja argument, ki se dodaja argumentu *P* ali njegovi množici. *Q* je dodatni argument. Anscombe (1977) trdi, da *d'ailleurs* daje jezikovni status elementom, ki so implicitni po zakonu zatrjevanja. Prisotnost *d'ailleurs* torej omogoča navezovanje na te implicitne elemente in omogoča rabo *et*, zaznamovalca diskurzivnega zakona.¹⁶⁰

Mais in *d'ailleurs* imata nasprotno funkcijo. Kombinacija obeh predstavlja dve argumentaciji, ki sta hkrati različni in združljivi znotraj istega izreka. To je shematično prikazano v primeru (49), praktično pa v primeru (50):

¹⁵⁹ par ailleurs: d'un autre côté, à un autre point de vue

¹⁶⁰ V originalu (Anscombe, 1977) se odstavek glasi: »d'ailleurs donne un statut linguistique à ces éléments qui sont simplement sousentendus par la loi d'assertion. De ce fait, la présence de d'ailleurs permet d'enchaîner à partir d'eux et par exemple d'employer un et, marqueur de la loi de discours.«

(49)

$P \rightarrow r$ d'ailleurs $Q \rightarrow r$
 $P' \rightarrow \text{non-} r$ mais $Q' \rightarrow r'$

X mais d'ailleurs Y:

1. $Q = Q'$: proposicija, izražena z Y
2. P' : izrekanje X
3. r' : izrekanje X je nepotrebno
4. P' je argument za $\text{ne-}r'$, v kolikor vsako izrekanje implicira, da je utemeljeno.

(49)

(6/3)

PG5: j'ai la même opinion qu'Alexandre Adler sur le juge Garzon ... et peut-être en pire/ pour raison en fait que je connais bien ce dossier ...↓

Et j'ai aussi des arguments supplémentaires à apporter, à apporter à l'appui de sa thèse. Mais il reste que la dictature chilienne, comme **d'ailleurs** la dictature argentine ou la dictature uruguayenne et la dictature brésilienne/ ont tué de façon parfaitement incriminé des ressortissants de nos pays ↑

PG6: Eh bien/ il faut qu'ils répondent de ces crimes.(...) Et il faut que nous protéjions nos ressortissants.

PG5: O sodniku Garzonu imam enako mnenje kot Alexandre Adler ... in mogoče še slabše, ker res dobro poznam ta dosje ...

In imam tudi dodatne argumente v prid njegovi tezi. Ostaja pa dejstvo, da je čilenska diktatura, kakor **sicer** tudi urugvajska in brazilska, pobila na zločinski način pripadnike naše države ...

PG6: No, in morajo odgovarjati za te zločine. (...) Mi pa moramo ščititi naše državljane.

V primeru (50) je *mais* del kompleksne argumentacije o nujnosti sojenja Pinochetu. Izrek »*j'ai la même opinion qu'Alexandre Adler sur le juge Garzon ... et peut-être en pire en raison du fait que je connais bien ce dossier ...*« predstavlja glede na zgornjo shemo argument P , ki teži k sklepu, ta je impliciten, »*Garzon ni pravi človek, ki bi lahko sodil*«. K temu sklepu lahko PG doda še druge argumente (... *Et j'ai aussi des arguments supplémentaires à apporter, à apporter à l'appui de sa thèse*). Sledi *mais*, ki uvaja protiargument *Mais il reste que la dictature chilienne, comme d'ailleurs la dictature argentine ou la dictature uruguayenne et la dictature brésilienne ont tué de façon parfaitement incriminé des ressortissants de nos pays*. V okviru tega argumenta *d'ailleurs* uvaja še dodatni argument, ki gre v isto smer kot tisti, ki ga uvaja *mais*, torej teži k sklepu *treba jim je soditi*, ki je izražen kot *il faut qu'ils répondent de ces crimes. Et il faut que nous protéjions nos ressortissants*.

Podobno sklepanje lahko razvijemo v primeru (51), le da tukaj *mais* ne uvaja protiargumenta, pač pa samo nov argument, ki se navezuje na izrek sogovornice *Moi je suis frappée par ce livre de Sylvie Germain, c'est un style du visionnaire*. Ta argument je potrjen z *oui, oui, c'est vrai ...* (primer (50)).

(51)

(3/9)

BP147: Oui, oui, c'est vrai. Mais **d'ailleurs** Dominique Fernandez dans Nouvel Observateur écrit: »le roman de Sylvie ... un livre de grande poésie la libre évocation d'une nature herbeuse et languide, planté de saules et de peupliers en verts temps tempère la noirceur d'une inspiration biblique.«

BP: Da, da, res je. Toda **po drugi strani** Dominique Fernandez v Nouvel Observateurju zapiše: roman Sylvie ... knjiga velike poezije, prosta evokacija travnate in hrepeneče narave, kjer rastejo vrbe in topoli v zelenih časih in umirjajo črnino biblične inspiracije.

Poseben primer rabe predstavlja dopustni *d'ailleurs*. V splošnem sta *P* in *Q* sousmerjena. To je po Ducrotu v nasprotju z možnostjo, da *d'ailleurs* uvaja dopustnost. Da pa do uvajanja dopustnosti z *d'ailleurs* vseeno pride, je mogoče pojasniti z argumentacijskimi gibanji. Gre pa za vlogo dopuščanja v diskurzivni strategiji. Ducrot navaja primer (52) (Ducrot in dr. 1980: 224):

(52)

Notre corpus a été constitué à partir de telle, telle et telle source. Nous ne nions d'ailleurs pas que cette hétérogénéité pose certains problèmes de méthode.

Naš korpus je bil sestavljen iz tega, tistega in onega vira. Ne zanikamo sicer, da ta heterogenost predstavlja določene probleme.

S stališča argumentacijske teorije se Ducrotu zdijo ti primeri problematični, ker argumenta *P* in *Q*, v zvezi s katerima se pojavlja *d'ailleurs*, nista sousmerjena. *P* (*Notre corpus a été constitué à partir de telle, telle et telle source*) je v prid sklepu *r* (*le corpus est acceptable*), *Q* (*Nous ne nions d'ailleurs pas que cette hétérogénéité pose certains problèmes de méthode.*) pa ne. Ducrot (prav tam, 227) ponuja naslednjo rešitev (primer (53)):

(53)

d'ailleurs

P => r = le corpus est acceptable Q: on peut objecter l'hétérogénéité
r- = cette objection a été surmontée =>
r = le corpus est acceptable

Q torej kljub vsemu dopušča sklep *r*, seveda z upoštevanjem diskurzivnih gibanj, ki naj bi se nahajala v globinski strukturi. Primeri dopuščanja z *d'ailleurs* v korpusu niso zelo redki (4 primeri od 33; primer (54) spodaj). Ustrezni prevod v slovenščino v tem primeru bi bil členek *sicer*, ki tudi deluje kot vzročni povezovalac, v določenih primerih pa lahko izraža dopuščanje (primer (55)).

(54)

(2/1)

JFC4: Cela n'existe pas pour la plupart des fruits et des légumes, cela existe **d'ailleurs**, mais de façon beaucoup plus /... / insuffisante finalement par rapport aux autres secteurs comme pour les choux fleurs, mais pas pour l'ensemble des autres productions. Ce qui fait que c'est uniquement le marché qui règle les problèmes, ces marchés sont pour le moment très mal organisés / dans l'ensemble ...

JFC4: To za večino sadja in zelenjave ne obstaja, obstaja **sicer** za cvetačo, a ne v zadovoljivem obsegu glede na ostale sektorje, za ostale pridelke pa sploh ne. Kar pomeni, da se težave urejajo zgolj na trgu, in trg je v celoti v tem trenutku zelo slabo organizirani.

V primeru zgoraj gre za dopuščanje: imamo *P*, ki izključuje obstoj nečesa (*cela n'existe pas pour la plupart des fruits et légumes*) in vodi k sklepu *r* (*il faut faire quelque chose*), in *Q*, ki dopušča obstoj le-tega (*cela existe d'ailleurs*), ampak ta obstoj hkrati zanika (*mais d'une façon beaucoup plus ... insuffisante*) in nas tako usmerja k prvemu sklepu *r*.

Tudi *sicer*, ki je v slovenščini členek, lahko deluje tako v okviru vzročnih kot dopustnih povedi.

(55)

Kar trdite je sicer res, toda lahko vam naštejemo primere, kjer to ne drži ...

Vse tri zgoraj opisane Ducrotove pomenske različice povezovalca *d'ailleurs*, argumentacijska, v kombinaciji z *mais* in dopustna, so postavljene v okvir argumentacije in odnosov med izreki. Luscher (1989: 101-145) pa zatrjuje, da je argumentacijska raba le ena od možnih rab povezovalca *d'ailleurs*. Zgornji Ducrotov primer (45) *Je ne veux pas louer cette salle: elle est trop chère, d'ailleurs elle ne me plaît pas* / se mu zdi sprejemljiv tudi v primeru, da eden od argumentov odpade (primer (56)):

(56)

*Je ne veux pas louer cette salle: d'ailleurs elle ne me plaît pas.
Nočem najeti te dvorane; po drugi strani mi ne ustreza.*

Meni, da *d'ailleurs* uvaja novo diskurzivno dejanje.¹⁶¹ *D'ailleurs* tudi nakazuje, da je izrek, potem ko je bil prikazan kot popoln, ponovno ovrednoten kot del celote. Drugo diskurzivno dejanje vedno predvideva, da moramo ponovno ovrednotiti prvo dejanje (primer (57), povzeto po Luscherju 1989):

¹⁶¹ Povezovalac *d'ailleurs* ne nastopa kot *vezalo - ligateur* po kriterijih M. A. Morel, saj je po svojem položaju glede na analizirani korpus vedno v notranjosti odstavka. Kljub temu lahko uvaja nov izrek oziroma po merilih Ženevske šole diskurzivno dejanje.

(57)

Je ne veux pas louer cette salle, d'ailleurs on ne peut pas vraiment parler d'une salle. Nočem najeti te dvorane, tu sploh ne moremo govoriti o dvorani / temu tako ali tako ne moremo reči dvorana.

V zgornjem primeru argumentacijski vidik ni edini možni vidik za razlago, saj moramo upoštevati situacijo izrekanja. Drugo diskurzivno dejanje lahko kljub obliki tipa *r: P d'ailleurs X* prehaja na argument *P*, ne na sklep *r*: to naj bi bil dokaz za neargumentacijsko rabo diskurzivnega dejanja, na katero se nanaša *d'ailleurs*. Pomensko je v primeru (57) *d'ailleurs* rabljen kot reformulacijski povezovalac. Tako Luscher (1989) poleg argumentacijske rabe govori še o treh drugih rabah povezovalca *d'ailleurs*:

- 1 - reformulacijska raba
- 2 - komentar izrekanja
- 3 - digresija (komentar, ki se oddaljuje od predhodnih izrekanj)

Vse tri rabe so dokumentirane v analiziranem korpusu.

2.5.3 Reformulacijska raba

Kadar gre za reformulacijsko rabo, v prejšnjem kontekstu lahko poiščemo določene predpostavke in jih zavržemo. V diskurzu obstaja vez¹⁶² s prejšnjimi postavkami, pa le-te ne izrabimo v nadaljevanju diskurza. Tak je primer (58):

(58)

(7/2)

BK30: *Moi je suis au gouvernement et avec une voie très/ enfin ... ce n'est pas une voie, oui, d'ailleurs, ce serait une voie, j'ai pas de cumul, donc je suis très content d'être au gouvernement, c'est pas toujours facile, croyez-moi, avec la santé qui est déjà pas simple, il y a l'action sociale, donc je ... peux pas tout faire. Il n'en est pas question.*

BK30: Sem v vladi in s ciljem ... konec koncev to ni cilj ... no, **po drugi strani** bi to lahko bil cilj, nočem kopičenja (funkcij), torej sem zelo zadovoljen, da sem v vladi, to ni vedno enostavno, verjemite, že zdravstvena problematika ni enostavna, pa še sociala, torej ... ne morem delati vsega. Ni govora.

V zgornjem primeru *d'ailleurs* uvaja reformulacijo: izreka, ki ga uvaja, ni možno povezati z določenim sklepom, ta izrek samo modificira prejšnji izrek, ki ga uvaja povezovalac *enfin*.

¹⁶² fr. *lien*

2.5.4 Komentar izrekanja oziroma metadiskurzivna raba

V tem primeru se drugo diskurzivno dejanje nanaša na prvo in ne na njegovo vsebino (primer (59)). Povezovalci v argumentacijski rabi pa zahtevajo povratek h kontekstualni predpostavki in ne omogočajo komentarja izrekanja.

(59)

Moi, j'irai pas; j'aurais pas dû te le dire d'ailleurs.

Jaz ne bom šel, tega ti sicer ne bi smel povedati.

(Luscher 1989)

Zgornji primer lahko razložimo na naslednji način: eksplikaturo *moi j'irai pas* vzamemo kot vsebino govornega dejanja, nato izrekanje prvega diskurzivnega dejanja prevrednotimo. Izrekanje je samo po sebi utemeljeno. Takih primerov je v korpusu 6 (od 33), med drugim tudi primer (60):

(60)

(7/5)

BK53: Notre système ayant échoué, nous irons vers les autres, ↓ vous avez dit, la Hollande/ je vous dis un seul mot sur la Hollande, où il y a 3 systèmes de caisses et c'était, qui est intéressant d'ailleurs, eh bien en Hollande en ce moment, Jean-François Mattéi, on fait 9 mois d'attente pour cataracte et 12 mois pour une artrose d'une hanche, pour une comme ça artrose. Et donc vous comprenez, toutes les dérives sont les dérives à l'américaine. Evidemment.

BK: Ker je naš sistem odpovedal, se zgledejemo po drugih: rekli ste - Nizozemska - odgovarjam vam z eno besedo za Nizozemsko, kjer so trije sistemi blagajn itn., kar je sicer zanimivo, no, dobro, na Nizozemskem ta trenutek, Jean-François Mattéi, čakate 9 mesecev za sivo mrežo in 12 mesecev za artrozo kolka, za navadno artrozo.

V zgornjem primeru se propozicija, ki je povezana z *d'ailleurs, qui est intéressant d'ailleurs*, nanaša na kvalifikacijo, komentar izrečenega, in ni argument. Podobno je tudi v primeru (61). Na splošno je v izreku oziroma propoziciji, kadar jo uvaja metadiskurzivni *d'ailleurs*, še kakšna dodatna kvalifikacija, ki se nanaša na izrekanje, kot na primer *je pense d'ailleurs, vous avez dit d'ailleurs, la question qui vous a été posée d'ailleurs* (primer (62)) in podobno.

(61)

(3/3)

PC19: La phrase où sont les hommes c'est quand même comme la phrase qu'on trouve dans ... pas dans les journaux féminins ↑ mais comme dans le courrier des lectrices qui est beaucoup plus intéressant **d'ailleurs** que des journaux ↑ et elles se disent où sont les hommes et ils sont à côté ↑ ils sont à côté.

PC19: Stavek »kje so moški« je kot stavek, ki ga ne najdemo v ženskih revijah, pač pa v pismih bralk, ki so **sicer** mnogo zanimivejša od ženskih revij. In sprašujejo se, kje so moški, in le-ti so poleg njih.

V primeru (62) *d'ailleurs* komentira izrekanje: nanaša se na izrek »vous avez su répondre aux problèmes bretons« in potem komentira: *la même question qui vous a été posée d'ailleurs ...* Spet gre za metadiskurzivno rabo, ki pa je hkrati argumentacijska oziroma v danem kontekstu polemična, čeprav ne sledi shemi $P \Rightarrow r$; *d'ailleurs* $Q \Rightarrow r$.

(62)

(2/2)

JS8: Je me rends compte que tout d'un coup en 3 jours vous avez su répondre aux problèmes bretons, la même question qui vous avait été posée pour l'ensemble des autres départements **d'ailleurs**, il y a encore une trentaine de départements en cause qui ont porté des bilans et des émotions aux préfets et il va falloir quand-même un mois et demi, pour traiter le même problème sur le ...↓

JS8: Zavedam se, da ste kar naenkrat v treh dneh uspeli odgovoriti na bretonsko vprašanje, na isto vprašanje, ki vam ga je **sicer** postavila celota 30 departmajev, še kakih trideset departmajev je, ki so izstavili bilance in pokazali čustva prefektom in vseeno bodo potrebovali vsaj mesec in pol za isti problem ...

2.5.5 Digresija

Kadar povezovalc *d'ailleurs* uvaja digresijo, ga lahko nadomestimo s *soit dit en passant*. Takih primerov je bilo v korpusu 5, za vse je značilno, da *d'ailleurs*, ki zaznamuje oddaljevanje od teme, ne uvaja drugega, ampak edini argument. Poleg tega ne gre za pravi argument, ampak opis, oddaljevanje od glavne tematike izreka, kot je razvidno iz primera (63):

(63)

(6/4)

PG7: Le jugement politique qui en effet dépend uniquement/ des Chiliens eux-mêmes, j'irai **d'ailleurs** moi-même la semaine qui vient à Santiago pour assurer nos camarades chiliens de notre solidarité. C'est leur affaire.

PG: Politično sojenje, ki je v resnici odvisno le od Čilencev samih, po drugi strani (sicer) bom šel v naslednjem tednu v Čile, da bom čilenskim tovarišem izrazil našo solidarnost. To je njihova stvar.

Po pregledu korpusa se je izkazalo, da *d'ailleurs* uvaja tudi protiargumente in celo sklepe. O vrednosti te vrste se jezikoslovci niso spraševali; najbrž gre prej za izjeme kot pravila. Protiargumentacijski *d'ailleurs* je od 33 primerov le eden (primer (64)), *d'ailleurs*, ki uvaja sklep, pa se pojavi dvakrat (primer (65)).

(64)

(6/1)

PD1: D'abord évidemment je me réjouis de ce que Pinochet eût comptes à rendre parce qu'il n'y a aucun doute sur sa participation à ces crimes épouvantables/ donc que l'on doive ren-

dre compte un jour c'est vraiment bonne chose. Cela dit, n'exagérons pas l'événement[↑] c'est **d'ailleurs** seulement à l'égard des dictateurs à la retraite que ça peut s'opérer/ s'ils bénéficient de l'absence d'immunité diplomatique et que ceux qui ne sont plus au pouvoir,[↑] la plupart des dictateurs, ils restent jusqu'à leur mort donc n'en faisons pas non plus un événement exceptionnel ...

PD1: Najprej: jasno je, da se veselim, ker bo Pinochet moral poravnati račune, ker ni nobenega dvoma o njegovem sodelovanju v odurnih zločinih, torej: da je nekoč treba poravnati račune, je gotovo dobro. Po vsem tem pa ne precenjajmo dogodka, saj se to lahko zgodi le upokojenim diktatorjem, če nimajo diplomatske imunitete, in tem, ki niso več na oblasti. Večina diktatorjev ostane do svoje smrti, torej ne delajmo iz vsega tega izjemnega dogodka.

Argumentacijsko gibanje v zgornjem primeru bi lahko razložili na naslednji način: *P (c'est bien qu'il a comptes à rendre)* služi sklepu *r' (la justice va prendre pouvoir)*. *Q (c'est d'ailleurs seulement à l'égard de ...)* pa odkriva določene okoliščine, ki so povezane s prej omenjenim upokojenim diktatorjem in služi sklepu *r (n'en faisons pas un événement exceptionnel)*. *P* in *Q* sta nasprotno usmerjena argumenta in *Q* prevlada kot argument za sklep *r*, kar je tipična shema protiargumentacijskega diskurzivnega gibanja.

(65)

(8/1)

SM2: Ecoutez, la direction actuelle, hélas, du Front National ... Jean-Marie Le Pen il y a fait ... il y a fait appel quelquefois. C'est que j'ai les moyens financiers et que je suis un excellent gestionnaire, c'est **d'ailleurs** pour ça qu'il m'a donné toute sa confiance sur la garde des plans.

SM2: Poslušajte, sedanje vodstvo, žal, Nacionalne fronte ... Jean-Marie Le Pen je pozival ... je včasih pozival k temu. Imam finančna sredstva in sem odličen upravitelj, po drugi strani mi je tudi zaradi tega popolnoma zaupal za varovanje načrtov.

V zgornjem primeru imamo argumenta *P (j'ai les moyens financiers)* in *Q (je suis excellent gestionnaire)* in eksplicitno izražen sklep, ki ga uvaja *d'ailleurs: c'est d'ailleurs pour ça qu'il m'a donné toute sa confiance ...*

2.5.6 Sklep o d'ailleurs

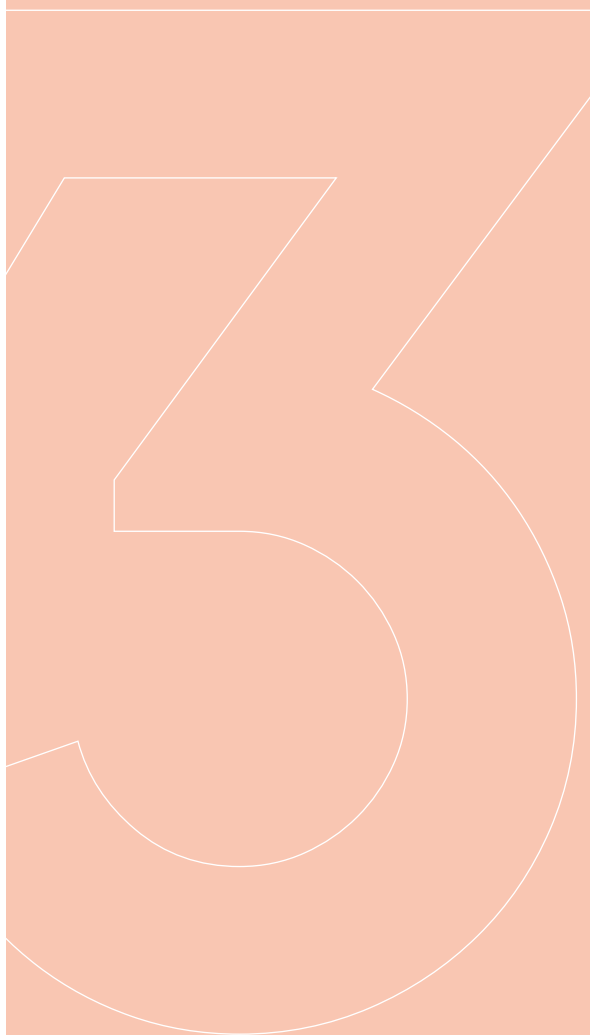
Povezovalc *d'ailleurs* se je v korpusu pojavljal relativno pogosto (33x). Najpogostejša je bila argumentacijska raba (9 primerov), sledila je metadiskurzivna (6 primerov), raba za uvajanje digresije (5 primerov), reformulacijska in dopustna raba (vsaka po 4 primere) ter po dva primera komentarja in uvajanja sklepa in en primer protiargumentacije. V 25 primerih je povezovalc *d'ailleurs* uvajal drugi argument, v osmih primerih pa edini argument, predvsem v pomenu uvajalca digresije in dopustnega povezovalca.

Možni prevodi v slovenščino so *sicer, med drugim, razen tega, po drugi strani*.

Pri *d'ailleurs* prevladuje argumentacijska raba. Argument *Q* je dan kot nenujen za argumentacijo. Pri tem Ducrot (1980) poudarja, da ni nujno, da je *Q* nenujen, ampak da ga govorec predstavlja kot takega: tako je le v okviru argumentacije, ki vodi k sklepu *r*. *Q*, ki ga uvaja *d'ailleurs*, pa ima lahko v splošnem okviru diskurza tudi odločilen pomen za nadaljevanje, kot je bilo razvidno iz drugih možnih pomenov, predvsem protiargumentacijskega povezovalca in povezovalca, ki uvaja sklep.

Glede na M. A. Morel in njeno shemo izrekanja smo z rabo povezovalca *d'ailleurs* v soizrekanju, saj je sklep *r* že dan s prvim argumentom; bodisi implicitno, bodisi eksplicitno. *D'ailleurs* uvaja argument, ki ne bi spremenil smeri argumentacije (celo takrat ne, kadar je v dopustni rabi) in je kot tak stvar konsenza. V celotnem korpusu *d'ailleurs* nikdar ne nastopa kot *ligateur* - vezalo v pravem pomenu besede, torej povezovalec, ki se veže na prejšnje izrekanje, ki je plod drugega izjavljalca. Vedno povezuje le izreke enega izjavljalca, kar tudi ni presenetljivo, saj v večini primerov uvaja drugi, dodatni argument.

3 Posledični povezovalci

Posledični povezovalci so tisti, ki zaznamujejo usmerjevalno dejanje in vzpostavljajo odnos med le-tem in podrejenim posegom, ki ima funkcijo argumenta (Roulet in dr. 1985: 145). Med posledičnimi in argumentacijskimi povezovalci lahko potegnemo vzporednice, saj gre v obeh primerih za odnos vzrok-posledica s to razliko, da argumentacijski povezovalci uvajajo vzrok, ki ima status argumenta, posledični pa posledico, ki ima status sklepa. Argument ima torej vedno status podrejenega govornega posega.

Vse povezovalce, ki zaznamujejo semantično polje posledičnosti, lahko razdelimo v dve skupini: med zaznamovalce dejstvene posledičnosti in zaznamovalce sklepanja (Hybertie 1996: 2). Razliko med prvimi in drugimi bomo prikazali s pomočjo primerov (1), (2) in (3) spodaj.

Odnos od vzroka k posledici lahko obstaja med dejstvi v izkušnjah govorečega (primer (1), Hybertie 1996: 3). Diskurzivni red je v takih primerih vedno usmerjen od dejstva-vzroka k dejstvu-posledici.

(1)

*Il est parti depuis longtemps, **si bien que** le jardin est plein de mauvaises herbes.
Že dolgo je, kar je odšel, **tako da** je vrt poln plevela.*

Povezovalci pa lahko zaznamujejo izpeljavo¹⁶³ oziroma sklepanje, to pomeni miselno operacijo, ki na podlagi dejstva, ki je dano v izkušnjah govorečega, predvidi drugo dejstvo, ki ni dano v njegovih izkušnjah. Ta navezava se uresniči kot izpeljava na dva načina (primera (2) in (3)):

(2)

*Le jardin est plein de mauvaises herbes, **donc** il est parti depuis longtemps.
Vrt je poln plevela, **torej** je že dolgo, kar je odšel.*

(3)

*Il est parti depuis longtemps, **donc** le jardin doit être plein de mauvaises herbes.
Že dolgo je, kar je odšel; vrt mora biti **torej** poln plevela.*

Navezava iz primera (2) se v vsakem primeru interpretira kot izpeljava glede na to, da gre vrstni red propozicij od dejstvene posledice k dejstvenemu vzroku, saj izražanje dejstvene posledice zahteva vrstni red vzrok-posledica. Gre za miselno operacijo, ki naredi iz dejstvene posledice (*vrt je poln plevela*), dane v izkušnji govorečega, kazalec za dejstvo, ki bi bilo lahko vzrok za tako stanje in ki ni dano v izkušnjah govorečega, ampak mu ga znanje in izkušnje pomagajo rekonstruirati (*že dolgo je, kar je odšel*).

¹⁶³ fr. inférence

Izpeljava pa gre seveda lahko tudi od vzroka k posledici (primer (3)). Diskurzivni red propozicij v tem primeru odgovarja temu pri izražanju dejstvene posledice. Da ne gre za dejstveno posledico, ugotovimo glede na kontekst, situacijo ali še pogosteje na modalne zaznamovalce (raba prihodnjika ali pogojnika, modalni glagoli), ki jasno kažejo na izpeljavno interpretacijo.

Tako pri dejstveni posledici kot pri izpeljavi gre za miselno operacijo, sklepanje. Med dejstvi obstaja logični odnos od vzroka k posledici. Razlika med obema je na ravni izrazov, ki so v odnosu: pri dejstveni posledici gre za odnos med dejstvi, ki so izražena v propoziciji. Pri izpeljavi se posledično razmerje vzpostavi med predstavitvijo dejstva, danega v propoziciji, ki je predmet izrekanja prve propozicije, in izrekanja dejstva, ki ga nakazuje prva propozicija (Hybertie 1996: 4).

Povezovalci, ki zaznamujejo dejstveno posledičnost, so *si ... que, tant que, tellement que, à un point tel que, à ce point que, d'une telle manière/façon que, au point que, de manière/ façon que, de telle sorte que, si bien que, en sorte que, de sorte que, ...* Povezovalci, ki zaznamujejo sklepanje, so *donc, alors, par conséquent, ainsi in aussi*.

V govornem diskurzu analiziranih besedil sta prevladovala *alors* in *donc*, ki si ju bomo ogledali v nadaljevanju.

3.1 ALORS - ČASOVNI ZAZNAMOVALEC IN POSLEDIČNI POVEZOVALEC

Povezovalc *alors* spada v skupino posledičnih povezovalcev. *Alors* v slovarju (Petit Robert) je prislov, ki je nastal iz *à* in *lors* (prvič dokumentiran leta 1205) in ima naslednje pomene:

1. *à ce moment-là, à cette époque-là* (primer (4)), slovenski pomen *tedaj, takrat*:

(4)

Alors seulement, un peu remis de ma frayeur, je remarquai ... (Daudet)
Šele tedaj, ko sem si nekoliko opomogel od strahu, sem opazil ...

2. *dans ce cas* (primer (5)), v slovenskem pomenu *torej, v tem primeru*.

(5)

Alors j'abandonne ...
Torej (v tem primeru) se vdam ...

Dani so še primeri posebne rabe (6), (7) in (8):

(6)

Alors? (Torej? No, in ...?)

Alors z vprašalno intonacijo v primeru (6) se rabi za vpraševanje po tem, kaj je treba storiti.

(7)

Et alors? (Pa kaj?)

Alors v kombinaciji z *et* se rabi za zavračanje očitkov (primer (7)). Intonacija je v tem primeru padajoča.

(8)

Non, mais alors? (Ne, kaj takega!)

Primer (8) izraža ogorčenje.

M. J. Gerecht (1987: 69) postavi hipotezo, da je *alors* predvsem anaforični zaznamovalec, ki deluje kot izrekanjsko znamenje¹⁶⁴ in kaže na medprozijsko in meddiskurzivno umestitev.¹⁶⁵ Ta anaforična vrednost je razvidna na vseh točkah v slovarskem opisu. Anaforična vrednost povezovalca *tedaj / torej* je značilna tudi v slovenskem jeziku: prislov *tedaj* je nastal iz praslovanskega **tada*,¹⁶⁶ **tady*, **tæg(?)da*, zloženega iz kazalnega zaimka *tə* in členka *da*, *dy*; izpričana je starocerkvenoslovanska oblika *təda*, *təgda*; slovensko *tedaj* (Snoj 1997: 657). Prislov *torej* je nastal iz **to že* in za prislove značilnega *-j*, kar je znano še v starocerkvenoslovanskem *tože*: slovensko *tudi*, *kajti* (Snoj 1997: 675).

Zgodovinsko gledano je prva vrednost prislova *alors* časovna (kot je omenjeno že zgoraj). Danes v modernih pisnih besedilih ta vrednost v rabi številčno močno peša. *Alors* je pomenil *à ce moment là, en ce temps là, à cette époque là, à cette heure là* (*tedaj, v tem trenutku, takrat, ob tisti uri*). Kasneje se je začel rabiti za logično izražanje od vzroka do posledice z vrednostjo, ki je blizu *en ce cas*. Dejansko pa je anaforična vrednost časovnega *alors* dala možnosti prehoda od ene vrednosti do druge in prav anaforična vrednost, ki jo ohranja tudi v posledični rabi, *alors* loči od *donc* (Hybertie 1997: 23).

Alors torej združuje različne rabe: nastopa kot časovni veznik, posledični veznik, zaznamovalec zgradbe diskurza,¹⁶⁷ vprašalni povezovalec, vzklični povezovalec.

¹⁶⁴ fr. repère énonciatif

¹⁶⁵ fr. ancrage

¹⁶⁶ V etimologiji zvezdica označuje neizpričano obliko (za razliko od agramatikalnosti v skladnji in morfologiji).

¹⁶⁷ fr. marqueur de la structuration du discours

Vse pa so odvisne od osnovne operacije, ki jo izraža in ki je ločno povzemanje.¹⁶⁸

3.1.1 Časovna vrednost

Pri časovni vrednosti lahko *alors* parafraziramo s prislovno besedno zvezo *à ce moment-là*. Ločimo dve rabi:

- *alors* povzame iz prejšnjega izreka časovno znamenje¹⁶⁹ (primer (9), povzeto po C. Hybertie 1996: 24):

(9)

*J'ai commencé mes études de Lettres en 1968. Il n'y avait **alors** qu'une seule faculté de Lettres et Sciences humaines à Paris.*

*Jezik in literaturo sem začela študirati leta 1968. **Tedaj** je bila v Parizu le ena filozofska fakulteta.*

V primeru (9) gre za sočasno, skupno delovanje¹⁷⁰ med obema dejanskima stanjema, ki tvorita izrek: obe dejanski stanji sta opisani glede na isto časovno znamenje.

- časovnega znamenja v predhodnem besedilu ni (primer (10) in njegova različica (11), Hybertie 1996: 24):

(10)

*Je suis allé jusqu'à la place du village, **alors** je l'ai vu arriver.
Šel sem do vaškega trga; **tedaj** sem ga videl, da prihaja.*

(11)

*Je suis allé jusqu'à la place du village, **puis (ensuite)** je l'ai vu arriver.
Šel sem do vaškega trga, **potem (nato)** sem ga videl, da prihaja.*

Alors iz zgornjega primera (10), ki ga lahko parafraziramo kot *à ce moment-là*, ne zaznamuje strogega sočasnega delovanja; oba dogodka oziroma obe dejanski stanji se ne odvijata istočasno. To je odnos dveh etap časovnega dogajanja, ki se pomensko bliža posledičnosti: dva dogodka si sledita, ne gre pa za enostavno sledenje kot pri *puis* in *ensuite*, ki dogodke predstavljata, kot da si sledijo v času (primer (11)). *Alors* oblikuje sosedico dogodkov, ki so časovno urejeni. Izraža, da

¹⁶⁸ fr. reprise disjonctive

¹⁶⁹ fr. repère temporel

¹⁷⁰ fr. concomitance

sta dejanski stanji, izraženi v propoziciji *P1* (*Je suis allé jusqu'à la place du village*) in *P2* (*je l'ai vu arriver*), urejeni glede na časovni in logični red odvijanja dogodkov, s tem da je prvi dogodek pogoj za uresničitev drugega. Uvaja odnos med dvema dejstvoma, ki ju predstavlja kot odvisni eno od drugega. Tako v primeru (10) *alors* zahteva interpretacijo, po kateri je bilo dejstvo, da ga je videl, da prihaja, osnovano na pogoju, da je šel do vaškega trga. Med dvema dogodkoma torej obstaja soodvisnost.

Če *alors* zaznamuje časovno dogajanje, s tem da prvo dejansko stanje vzame za pogoj realizacije drugega, je to zato, ker zagotavlja ločno povzemanje (J. J. Franckel 1987).

V primeru (11) smo videli, da *alors* ni imel časovne nosilnice v propoziciji *P1*. V takih primerih je po C. Hybertie (prav tam, str. 25) prva funkcija tega anaforičnega povezovalca, da povzame situacijo, v kateri je veljavna *P1* in iz nje napravi nosilnico za *P2*. V časovnih rabah je nosilnica, ki časovno umešča *P1*, tudi časovni okvir *P2*. V nasprotnem primeru ne moremo imeti časovne rabe *alors*, če predikativni odnos v prejšnjem izreku ni časovno označen (primer (12), vzeto iz C. Hybertie 1996: 26):

(12)

Pierre est toujours en retard, alors j'arriverai une demi-heure plus tard au rendez-vous.

(**Pierre est toujours en retard, j'arriverai alors une demi-heure plus tard au rendez-vous.*)

Peter vedno zamuja, torej (zato) bom prišel na zmenek pol ure kasneje.

V primeru (12) raba *alors* sredi izreka, kjer se najpogosteje nahaja časovni *alors*, ni možna. *Alors* v primeru (12) ne more časovno povzemat, ker propozicija *P1* ne vsebuje nobene časovne označbe: raba *toujours* (*vedno*) zaznamuje operacijo opravljene poti¹⁷¹ po celotnem razredu pojavljanj propozicije *P1* *Pierre est en retard*: za kateri koli časovni trenutek naj že gre, propozicija *P1* je vedno resnična. Ker časovna označba ni dana, je *alors* ne more povzemat in ne more imeti časovne interpretacije. Lahko ga razlagamo le posledično. Propozicija *P2* *j'arriverai une demi-heure plus tard au rendez-vous* je posledica propozicije *P1*.

Alors nam omogoča, da vzpostavimo urejeno sosledje med dvema dogodkoma glede na logični red narativnega poteka in ne glede na logični red stvari. Z rabo *alors* dva dogodka postaneta časovno povezana glede na red stvari: prvi dogodek je predstavljen, kot da se mora uresničiti, da se lahko uresniči drugi. C. Hybertie meni (1996: 28), da glede na to lahko razumemo, kako se je skozi zgodovino po-

¹⁷¹ fr. le parcours

men premaknil od časovne do posledične vrednosti in kako je mogoče, da imajo določeni izreki lahko dvojno interpretacijo, npr. primer (13) (po C. Hybertie 1996: 28):

(13)

Elle s'est mise à pleurer, alors j'ai compris qu'il se passait quelque chose de grave. Začela je jokati (,) in tedaj (torej) sem razumel, da se dogaja nekaj hudega.

- a) *Elle s'est mise à pleurer et à ce moment là (seulement) j'ai compris qu'il se passait quelque chose de grave. Začela je jokati in tedaj (šele tedaj) sem razumel, da se dogaja nekaj hudega.*
- b) *Elle s'est mise à pleurer si bien que j'ai compris qu'il se passait quelque chose de grave. Začela je jokati, tako da sem razumel, da se dogaja nekaj hudega.*

Povezovalc *alors* ima v primeru (13) lahko:

- a) časovno vrednost (*pleurer, alors comprendre*: zaporedje, ki je časovno urejeno)
- b) posledično vrednost: gre za dva procesa, med katerima obstaja vez odvisnosti tipa vzrok-posledica. Ta interpretacija je možna, ker na pojmovni ravni eno dejstvo lahko smatramo za vzrok drugega. Kljub temu pa med obema še vedno ostaja časovna vez.

Časovni *alors* je torej anaforičen, nima pa argumentacijske vrednosti. Raba v pogovornem jeziku, če sklepamo na primere iz korpusa, je redka: od 163 primerov *alors* v analiziranem diskurzu dva lahko uvrstimo med časovne povezovalce (primera (14) in (15)):

(14)

(6/14)

PDG2: Quand on ne le (=renverser les dictateurs) peut pas,↓ quand on ne le peut pas,↓ alors, il y a le processus politique.

PMG2: Kadar se tega (=vreči diktatorje) ne da, kadar se tega ne da, **tedaj** sledi politično dogajanje.

V primeru (15), ki se nanaša na boj proti diktatorjem, povezovalc *alors* lahko parafraziramo z *à ce moment-là*. Časovno znamenje je dano s *quand*, povezovalc *alors* s časovno vrednostjo ta *quand* povzema in dodaja sklep. V resnici poleg časovnega zaporedja lahko tu med obema dejanskima stanjema vidimo tudi vzročno-posledični odnos, ki obstaja poleg časovne vezi.

(15)

(6/10)

AA1: bien au contraire, j'ajouterais que Pinochet c'est un homme qui a fait venir Ervin Rauf, l'inventeur de la chambre à gaz à roulettes, pour l'aider à travailler au Chili dans les conditions qu'on sait, il était **alors** en Syrie avec Aloise Brunner/ donc je n'y prends la moindre sympathie.

AA1: ravno nasprotno, dodal bi, da je Pinochet tisti človek, ki je poklical Ervina Raufa, izumitelja plinske celice na kolesih, naj mu pride pomagat delat v Čile v pogojih, ki so nam znani; Rauf je bil **tedaj** v Siriji z Aloisom Brunnerjem; torej do njega (Pinocheta) nimam niti najmanjše simpatije.

Tudi primer (15) je časovno pogojen, a brez časovnega znamenja v prvem delu. Propozicijo *il était alors en Syrie* lahko parafraziramo z *il était en ce temps-là en Syrie*: med obema dejanskima stanjema *A (il a fait venir E. R. au Chili)* in *B (il était alors en Syrie)* ni vzročno-posledičnega odnosa.

V primeru (16) spodaj pa *alors* izraža posledično vrednost: okrepljen je z *à ce moment-là*, ki ima časovno vrednost. V odnosu med dejstvi: *alors* povezuje dejstvi *P1 (puisque sa mère était morte)* in *P2 (alors elle a été à ce moment prise par les familles françaises.)*. Obe propoziciji izražata dejanska stanja. *Alors* povzema *puisque* (vzrok), *à ce moment-là* se nanaša na *à l'âge de 15 ans*.

(16)

(3/33)

KM15: Oh, on lui a énormément menti[↑] et on lui ... et on lui a surtout, on lui a à 15 ans[↑] quand son père lui l'a fait demandé à l'âge de 15 ans, puisque sa mère était morte en France/ c'était la guerre/ elle ne pouvait pas repartir en Inde. **Alors** elle a été à ce moment-là[↑] prise par les familles françaises.

KM15: Ogromno so ji lagali in predvsem, ko je bila stara 15 let, ko jo je pri 15 letih hotel vzeti k sebi oče, saj je njena mama v Franciji umrla, bila je vojna, ni mogla oditi v Indijo. Takrat so jo **torej** k sebi vzele francoske družine.

Na ta način se je izvršil prehod od *alors*-časovnega zaznamovalca k *alors*-posledičnemu zaznamovalcu.

3.1.2 Posledična vrednost

Alors lahko izraža odnos od vzroka k posledici med dvema dejanskima stanjema oziroma na ravni predikacije ali propozicije in med dvema izrekoma ali med dvema stopnjama sklepanja, kjer gre za izpeljavo. V vseh primerih povezovalc *alors* izhaja iz splošnega opisa, ki velja za časovni *alors*, torej vzpostavlja povezavo in hkrati ločuje.

3.1.2.1 *Alors zaznamuje odnos vzroka k posledici na ravni dejstev*

Gre za odnos $P1$ *alors* $P2$, kjer propoziciji $P1$ in $P2$ predstavljata dejstva. Pri rabi tega tipa lahko *alors* parafraziramo z *de ce fait, en conséquence, si bien que, ...*, ne omogoča pa parafraze z *dans ce cas*, ki je značilen za rabo pri izpeljavi, niti z *dans ces conditions*, ki ga lahko uporabimo za označevanje odnosa med izreki. Primer rabe te vrste *alors* je primer (17) (Hybertie 1996: 29):

(17)

J'ai été pressé, alors j'ai pris le passage interdit.

Mudilo se mi je, zato sem šel skozi prepovedan prehod.

Alors kaže na obstoj posebnega odnosa med predikacijama, ki mu izrekanje da veljavnost.¹⁷² Veljavnost posebnega odnosa (*je-être pressé*) za seboj potegne veljavnost drugega odnosa (*je-prendre-le-passage-interdit*). Če v istem primeru uporabimo *donc* (*j'ai été pressé donc j'ai pris le passage interdit*), naletimo na sočasno delovanje in odnos posledičnosti dobi vrednost nujnosti, dejansko stanje *prendre le passage interdit* je predstavljeno kot nujna posledica *être pressé*. Globinski odnos, ki ga uvaja *donc*, omogoča dajanje veljavnosti $P2$, takoj ko je veljaven $P1$: posledični odnos je predstavljen kot neodvisen od predikativnih odnosov, ki nastanejo s povezavo, velja za vsako referenčno vrednost, ki lahko naredi veljavnega katerega koli od predikativnih odnosov (Hybertie 1996: 30).

Na drugi strani pa dvojna operacija povzemanja in ločevanja, ki jo zaznamuje *alors*, kaže na vrednost slučajnosti,¹⁷³ ki jo *alors* pripisuje odnosu med propozicijama. Ko povzemamo situacijo, za katero velja $P1$, in jo postavimo kot nanašalno točko za $P2$, *alors* vzpostavi navezovanje oziroma povezovanje med veljavnimi propozicijami. Dajanje veljavnosti $P2$, ki je povezano s $P1$, je predstavljeno, kot da izvira v $P1$: vzpostavljanje veljavnosti za $P1$ da vrednost tudi $P2$. Ponavlja se isti proces kot pri časovnem *alors*, istočasno gre za povzemanje in prenehanje aktivnosti.¹⁷⁴ *Alors* pomeni, da bomo od $P1$ prešli na nekaj drugega, da se bo nekaj zgodilo in da je to posledica dejanskega stanja, ki je predstavljeno v $P1$. Tako se vzpostavi odnos posledičnosti med pojavno obliko¹⁷⁵ $P1$ in pojavno obliko $P2$, in druga je določena glede na prvo, prva pa glede na svoje koordinate. Gre za enkratni odnos, vzpostavljen med dvema predikacijskima odnosoma, ki dobita vrednost v diskurzu; odnos vzrok-posledica je predstavljen kot naključen, odvisen od posebnih dejanskih stanj, ki so predstavljena v povezanih izrekih, za razliko

¹⁷² fr. est validé

¹⁷³ fr. contingence

¹⁷⁴ fr. décrochage

¹⁷⁵ fr. occurrence

od *donc*, kjer ima odnos sočasnosti še vrednost nujnosti. Vprašanje je, ali bi se ta *alors* dalo zamenjati z *de ce fait*: za ta veznik je namreč bilo dokazano (Rossari, Jayez 1997), da lahko združuje med seboj le dejanska stanja, ne pa tudi odnosov do njih.

Čistih primerov te vrste v korpusu ni; tudi če gre za dejstva, so ta vedno dodatno določena še z osebnim odnosom govorca do njih. Hkrati so vedno plod izrekanja vsaj dveh različnih izjavljalcev, zato sodijo v kategorijo *alors*, ki uvaja odnose izpeljave med dejstvi.

4.1.2.2 *Alors zaznamuje odnos od vzroka do posledice med dvema izrekoma*

Povezovalc *alors* se lahko pojavlja v diskurzu in veže izreke, ki predstavljajo trditve, vprašanja, ukaze tako v monoloških kot dialoških situacijah. Parafraziramo ga lahko z *dans ces conditions* (primer (18), Hybertie 1996: 30):

(18)

D: *Je suis antirationaliste.*

B: *Alors nous ne serons pas d'accord.*

D: *Sem antiracionalist.*

B: *Potem se pa ne bova strinjala.*

Shematično lahko odnos prikažemo kot: *P1. Alors P2*. V navezavah tega tipa *alors* predstavlja izrekanje *P2* kot tako, ki legitimno izvira iz izrekanja *P1*, ali točneje: izrekanje *P2* in ilokucijsko dejanje, ki se s tem izvrši (npr. zatrjevanje, vpraševanje, ukazovanje), se pojavljajo kot posledica izrekanja, v katerem je *P1* predstavljen kot zatrjen. Izrekanje *P1* predstavlja pogoje, ki omogočijo izrekanje *P2*. Tako lahko zgornji primer parafraziramo z: *Maintenant que vous m'avez dit que vous êtes antirationaliste, je peux vous dire que nous ne serons pas d'accord* (Zdaj, ko ste mi povedali, da ste antiracionalist, vam lahko rečem, da se ne bova strinjala). Dejstvo, ki je bilo zatrjeno, je *suis antirationaliste*, predstavlja pogoje, ki omogočajo izrekanje *nous ne serons pas d'accord*, in izrekanje *nous ne serons pas d'accord* je predstavljeno kot posledica izrekanja *je suis antirationaliste*.

Izrekanje *P1*, v katerem je *P1* predstavljen kot zatrjen, ustvari novo situacijo, ki s ponavljanjem *alors* ustvarja pogoje, kjer je možno izrekanje *P2*. *P2* in ilokucijsko dejanje, ki se z njegovim izrekanjem uresniči, se pojavlja kot posledica te nove situacije, ki je nastala z izrekanjem *P1*. Tako lahko pojasnimo sklepalni odtonek, ki ga lahko dobi *alors*, kadar povezuje dve trditvi.

S primeroma (19) in (20) iz korpusa bomo ilustrirali povezavo na ravni izrekov:

(19)

(3/39)

KM20: Elle arrive dans un vieux palais décrépi, ça fait penser un peu au salon de musique comme ambiance, de satasitré, et ...↓ et il lui dit: »écoutez, moi, je n'ai plus rien, je n'ai que mon honneur/**alors** (1) il ne faut pas qu'on dise que ma fille est une dévoyée, une dévergondée, **alors** (2), vous, vous restez là, dans la maison, vous mettez le voile sur la tête/ et puis vous ne sortez qu'avec la duègne«↑ et dès qu'un homme entrainé dans la maison, Zare devait se cacher ... et ne voir personne.

KM20: Pride v staro palačo, ki ji odpada omet, vzdusje nas nekoliko spominja na glasbeni salon, in in ji reče: »poslušajte, ničesar več nimam razen svoje časti, **toorej** ni treba, da govorijo, da je moja hči sprijena, razuzdana, **zato** boste ostali doma, zakrili se boste in ne boste šli ven brez spremljevalke«; in kakor hitro je kak moški prestopil hišni prag, se je Zare morala skriti in ni smela srečati nikogar.

Prvi *alors* iz primera (19) povezuje dva izreka: prvi del predstavlja dejansko stanje, ki ga izreka prizadeti (*je n'ai plus rien, je n'ai que mon honneur*) in drugi del odnos do tega dejanskega stanja, ki je hkrati direktiv oziroma navodilo za prihodnje obnašanje in se tiče njegove hčerke (*il ne faut pas qu'on dise que ma fille est une dévoyée ...*). Da navezava resnično poteka med dvema izrekoma oziroma govornima dejanjema, vidimo po tem, da ima vsako od njiju svojo ilokucijsko silo; prvega lahko opišemo kot konstativ oziroma pripovedni izrek, drugega pa kot direktiv oziroma posredni velelni izrek. Drugi del odnosa je pomensko del prvega dela *je n'ai que mon honneur* in sklep oziroma del sklepa. Drugi del sklepa uvaja drugi *alors* in povezuje *il ne faut pas qu'on dise ... in vous restez là, dans la maison etc.* Drugi *alors* povezuje dva ukaza - izražena sta posredno.

Primer (20) spodaj prikazuje delovanje povezovalca *alors* med izreki, ki pripadajo različnim izjavljalcem. V spodnjem primeru se raba *alors* s strani govorca PV nanaša na izrek CD *On n'a pas été paye*. Izjavljalec PV pojasnjuje, da je v takih pogojih (*alors* se da v tem primeru parafrazirati z *dans ces conditions*) to napaka, za katero je treba prevzeti odgovornost.

(20)

(8/31)

CB13: Il n'y a pas de remboursement des jours de grève. Il n'y a pas de remboursement des jours de grève.

PD40: C'était le cas en 95.

CB14: Non, non, non, en 95, un phénomène des négociations particulières, c'est le seul cas.

PD41: **Alors**, c'est une erreur, je pense qu'on doit l'assumer.

CB13: Stavkovni dnevi niso plačani. Stavkovni dnevi niso plačani.

PD40: Leta 95 so bili.

CB14: Ne, ne, ne, 95 je bil edinstven primer, rezultat posebnih pogajanj.

PD41: **Torej** je to napaka, mislim, za katero je treba prevzeti odgovornost.

3.1.2.3 *Alors zaznamuje odnos od vzroka k posledici med stanji izpeljave*

V tem primeru lahko *P1* *alors* *P2* vedno razložimo s: *si P1 alors P2* (če *P1*, *torej P2*) in *alors* lahko parafraziramo z *dans ce cas*. To sta dve značilnosti izpeljave (primera (21) in (22), Hybertie 1996: 32):

(21)

*Pierre n'a pas téléphoné, **alors** il lui est arrivé quelque chose.*
*Peter ni telefoniral, **torej** se mu je najbrž nekaj zgodilo.*

(22)

*Les volets sont fermés, **alors** ils sont partis.*
*Oknice so zaprte, **torej** so najverjetneje odšli.*

Navezave izpeljavnega tipa niso brez povezave z navezavami med izrekanji. Tudi nekatere navezave med izrekanji bi se dale pojasniti kot izpeljave. Če hočemo obdržati razliko, je treba pojasniti specifikko vsake od kategorij.

Ko gre za izpeljavo, je dejstvo, da je določeno dejansko stanje uresničeno - kar je lahko dano v izkušnji oseba ali diskurzivno, s sogovorcem,¹⁷⁶ saj dejstvo, da *P1* lahko preverimo, potegne za sabo izrekanje *P2*: glede na to, da so polknice zaprte, lahko sklepamo, da so odšli. *Alors* povzema situacijo, ki jo je ustvarilo dajanje veljave *P1*, in ustvarja diskurzivni okvir, v katerem lahko *P2* preverimo. Pri posledičnem odnosu na ravnini izrekanja pa gre za to, da *alors* povzema situacijo, ki je bila ustvarjena z izrekanjem *P1* in tako omogoča dejstvo, da se izreče *P2*. Hkrati so dani pogoji, ki omogočajo ilokucijsko dejanje, ki uresničuje to izrekanje.

Pri izpeljavi izreka *P1* in *P2* nujno izrekata različna izjavljalca, ki se ne moreta enačiti eden z drugim, tudi če ju izreka isti govorec. Gre za polifonijo. Po besedah C. Hybertie (1996: 33) ni logično, da bi dobili nove informacije iz svojega lastnega izrekanja.

Kadar je izrekanje rezultat enega govorca in je *P1* trditev, kot je razvidno iz primerov (21) in (22), *P1* predstavlja povzemanje propozicije, ki je bila poprej potrjena¹⁷⁷ in katere izjavljalec se razlikuje od govorca. To je med drugim tisto, kar razlikuje izpeljave od dejstvene posledičnosti, saj v primeru dejstvene posledičnosti izjavljalec *P2* lahko enačimo z izjavljalcem *P1*, oba pa sta identična z govorcem. Gre za to, da se vzpostavi obstoj odnosa med vzrokom in posledico med dvema

¹⁷⁶ fr. colocuteur

¹⁷⁷ fr. validée

danima dejstvoma v izkušnjah, ko z *alors* vzpostavimo odnos med *P1* in *P2*, ki predstavljata vsak eno od dejstev.

Primeri za izpeljavo na ravni dejstev so primeri (23), (24) in (25):

(23)

(3/25)

BP86: Page 42: ↓ **Alors**, elle, notre romancière, elle sait qu'il est parti °bon° avec une autre femme en Italie puis elle lui dit »écoute, sois gentil, passe quand même un coup de fil pour apprendre des nouvelles des enfants.« **Alors** il l'appelle, et il l'appelle: »excuse-moi, Cathy, chou, c'est service de chambre, ils insistent pour nous faire le ménage, il est trois heures de l'après-midi et nous sommes encore au lit.«

BP86: Stran 42: **No**, naša pisateljica romanov ve, da je odšel, ne, z drugo žensko v Italijo in potem reče: »poslušaj, bodi tako dober, vseeno telefoniraj in povej otrokom, kaj je novega.« **Zato** pokliče: »Oprosti, Cathy, ljubica, to so sobarice, na vsak način hočejo pospraviti sobo, ura je tri popoldan in še vedno sva v postelji.«

V primeru (23) prvi *alors* uvaja novo temo, drugi pa vzpostavlja posledično povezavo, ki že obstaja med direktivom *P1* (*passé quand-même un coup de fil pour apprendre des nouvelles aux enfants*) in dejanskim *P2* (*alors il appelle*).

Primer (24) spodaj povezuje dejstvi: *obtožen sem, torej je nujno, da odgovorim na obtožbe*. Veljavnost prvega dejstva pa je najprej zanikana (GC: *Vous n'êtes pas accusé*), potem pa postavljena na raven osebnih občutij (BK: *J'ai le sentiment de l'être*), kar je za izjavljalca BK enako kot dejstvo, saj ta čustva postavi za temelj naslednjemu izreku, ki ga uvaja *alors* (*J'ai envie de répondre*).

(24)

(7/19)

GC13: Non, non, vous n'êtes pas encore accusé ... comme ...

§BK70: J'ai le sentiment de l'être, alors si vous permettez, j'ai envie de répondre.§

GC13: Ne, ne, saj še niste obtoženi.

BK70: Občutek imam, da sem, torej, če dovolite, prosim, bi rad odgovoril.

Tudi v primeru (25) spodaj nastopata dva govorca: trditev *P1* je pripisana *EZ*, in ta jo tudi potrdi, potem pa govorec *PV* iz nje potegne sklep na ravni dejstev:

(25)

(8/6)

PD6: Monsieur Zemmour, vous voulez que devant vous ce matin je départage César et Brutus?

EZ3: Voilà. Exactement.

PD7: Eh bien, **alors**, faites comme moi: rendez à Brutus ce qui est à Brutus et à César ce qui est à César.

PD6: Gospod Zemmour, bi radi, da tu pred vami to jutro odločim med Cezarjem in Brutom?

EZ3: Natančno tako.

PD7: No, **torej** storite kot jaz: dajte Brutu, kar je Brutovega, in Cezarju, kar je Cezarjevega.

3.1.2.4 Si ... alors

V navezavi *si P, Q (s'il fait beau, on ira se promener: če bo lepo vreme, se bomo šli sprehajat)* veznik *si* omogoča uvajanje propozicije, ki je govorec ne vzame v svoj račun, ampak katere veljavnost upošteva ter v okviru katere lahko daje veljavo neki drugi propoziciji. V primeru, da velja *le-temps-être-beau (vreme biti lepo)*, je veljavno tudi *on-aller-se-promener (mi-iti-se sprehajat)*. Če postavimo propozicijo *P*, ki postane diskurzivni okvir za neko drugo propozicijo, *alors*, ki povzema situacijo, ovrednoti propozicijo *P1* na ta način, da iz nje naredi oporno točko za *P2*. Od vseh zaznamovalcev posledičnosti je *alors* edini, ki lahko tvori sistem s hipotetičnim *si* (primera (26) in (27), Hybertie 1996: 34):

(26)

Si tu es malade, alors appelle un médecin.

Če si bolan, boš v tem primeru najbrž poklical zdravnika.

(27)

S'il fait beau, alors on ira se promener.

Če bo lepo vreme, se bomo v tem primeru šli najbrž sprehajat.

Si iz zgornjih primerov ima po opisu S. de Vogué (1987) v primeru (58) vrednost hipoteze (*s'il fait beau*), v primeru (26) pa povzemanja¹⁷⁸ (*si tu es malade*). V nobenem od primerov se govorec ne zaveže k veljavnosti propozicije *P1*, niti ni izjavljalec te prve propozicije. *Si* predstavlja za *P1* fiktivno oporno točko, na podlagi katere je dana propozicija *P2*, izjavjalca *P2* pa lahko enačimo z govorcem. Obstajata torej dve različni podstavi veljavnosti: fiktivna instanca in instanca, ki jo lahko enačimo z govorcem in ki da veljavnost *P2* na podlagi možnosti *P1*.

Si ... alors (če ... v tem primeru) lahko parafraziramo z *au cas où P1 serait vraie, dans ce cas P2 peut être validé (v primeru, da velja P1, lahko tudi P2 označimo za veljavno)*. Veljavnost *P1* je samo vzeta v obzir oziroma dana kot fiktivna in *alors* povzame to fiktivno oporno točko ter iz nje naredi oporno točko za *P2*. Ker je *P1* le možen, je tudi *P2* le možen. Kadar gre pri *P2* za ukaz (*si tu es malade, alors appelle un médecin*), se smatra, da ga sogovorec oziroma naslovnik lahko izpolni le, če je *P1* resničen. Ta opis vrednosti navezave *si ... alors* se ne razlikuje mnogo od *si P, Q*, razen dejstva,

¹⁷⁸ fr. reprise

da *alors* povzema fiktivno oporno točko, ki jo postavlja *si*. Dejansko pa dejstvo, da *alors* povzema to fiktivno oporno točko, potegne za sabo spremembe v vrednosti navezav, kot je razvidno iz primerov (28), (29) in (30) (Hybertie, 1996: 34):

(28)

S'il y a du verglas, je prendrai la voiture, comme d'habitude.

Če bo poledica, bom šel z avtom, kot ponavadi.

(29)

? S'il y a du verglas, alors je prendrai la voiture, comme d'habitude.

? Če bo poledica, bom šel v tem primeru z avtom, kot ponavadi.

(30)

S'il y a du verglas, alors je prendrai la voiture.

Če bo poledica, bom v tem primeru šel z avtom.

Alors predstavlja veljavnost *P2* kot odvisno od situacije, v kateri je *P1* veljaven. Tak učinek ni kompatibilen z izrazom *comme d'habitude*, ki pomeni, da je *P2* veljaven tudi izven okoliščin, ki so dane z ovrednotenjem *P1*: če je poledica ali ne, se uresniči dejstvo *prendre la voiture*.

V deduktivnih primerih je *P2* predstavljen kot nekaj, kar lahko izpeljemo iz *P1* (pri deduktivnih primerih imamo za razliko od standardnih možnost, da vstavimo *c'est que* v navezavo, ki ni zaznamovana z *alors*, kar za standardne ni možno: to dokazuje primer (31), (povzeto po De Vogué 1987):

(31)

Si les volets sont fermés alors c'est qu'ils sont partis.

Če so oknice zaprte, so torej odšli.

V deduktivnem sistemu *si P1 alors P2* veljajo iste omejitve v rabi kot za izpeljavni *alors*, in sicer *alors* nalaga, da si *P* razlagamo kot povzemanje besed nekoga drugega (to je tudi razvidno iz primera iz korpusa (32)), kar pomeni, da govorec povzema odnos, kateremu je dal veljavnost soizjavljalec, in ne da bi to komentiral, predstavi veljavnost *P1* kot tako, ki ustvarja novo situacijo, na podlagi katere se vzame v obzir veljavnost *P2*. Posledični odnos se ustvari med resničnostnimi vrednostmi dveh proposicij, resničnost ene potegne za seboj resničnost druge in veznik *si* zaznamuje distanco govorca do resničnosti *P1*. Govorec veljavnost *P2* vzame v obzir v odnosu do resničnosti *P1*, ki je že poprej s strani soizjavjalca predstavljena kot veljavna. *Alors* povzema resničnostno vrednost *P1* in na tej podlagi postavi resničnostno vrednost *P2*.

Primer iz korpusa s to vrednostjo je primer (32), kjer govorec JFK gradi celotno argumentacijo na predpostavki P1 (*s'il n'y a plus de critères*), posledice pa uvaja z *alors* (*alors vous allez en effet avoir ...*):

(32)

(5/4)

JFK16: Attendez ... puisqu'il n'y a plus de critères ...↓ s'il n'y a plus de critères ...↓ et dès lors que vous régularisez sans critères ...↓ y compris ceux qui n'en ont pas fait la demande↓ c'est plus 60 000, c'est plus 80 000, **alors** vous allez en effet avoir des négriers qui vont balader partout au Kurdistan/ en Asie/ en Afrique, et qui vont dire attendez il y a un pays dans le monde °il n'y a qu'un° où l'on en légalise sans aucun critère ...

JFK16: Počakajte... ko že ni več kriterijev ... če ni več kriterijev, in od tedaj, ko boste urejali stanja brez kriterijev, vključno s temi (izseljenci), ki niso zaprosili za urejanje, je to več kot 60 000, več kot 80000, torej boste dejansko imeli trgovce s sužnji, ki bodo šli v Kurdistan, v Azijo, v Afriko, in ki bodo rekli, čakajte, obstaja ena dežela na svetu, le ena je, kjer urejajo državljanska stanja brez kakršnih koli kriterijev ...

3.1.2.5 *Ou alors*

Tudi *ou alors* v globinski strukturi vsebuje *si ... alors* (primer (33), Hybertie, prav tam, str. 36):

(33)

*Je te l'apporterai, ou alors je te l'enverrai par la poste.
Prinesel ti ga bom ali pa ti ga bom poslal po pošti.*

Zgornji primer lahko parafraziramo z: *je te l'apporterai, ou si je ne te l'apporte pas alors je te l'enverrai par la poste (prinesel ti ga bom, če pa ti ga ne bom prinesel, ti ga bom poslal po pošti).*

Vežnik *ou*, rabljen sam, zaznamuje izbiro med dvema podatkom v izreku in logika tretjega izključenega nas napelje na misel, da če ne eden, potem drugi: *je te l'apporte ou je te l'envoie*, eden dejansko izključuje drugega, oba sta predstavljena kot veljavna tako eden kot drugi, kar pa ne velja za *alors*. Z dodajanjem *alors* se vrednost alternative spremeni. Raba *alors*, povezanega z *ou*, ima za posledico, da dva člena alternative nista več ekvivalentna, kar se tiče govorčeve zavezanosti: ni več dveh ekvivalentnih izbir, ampak najprej zatrjevanje izbire, potem vračanje na izbiro, zato da se, v primeru, da ne bi bila veljavna, predstavi drugo možnost, ki je pogojena z ne-izbiro prve, kot je bilo razvidno iz zgornje parafraze.

To pomeni, da se izbira nanaša na dve vrednosti, ki ju lahko dobi predikacija, ki je pred *ou alors*: *ou je te l'apporte, ou je ne te l'apporte pas, et dans ce dernier cas, je te l'envoie*

par la poste (ali ti ga prinesem, ali pa ti ga ne prinesem, in v drugem primeru ti ga pošljem po pošti). S svojo anaforično vrednostjo *alors* izvaja povzemanje komplementarnega k predikativnemu odnosu *P1*, ki se ga oblikuje z *ou*, in iz njega naredi oporno točko za *P2*. To komplementarno razmerje se oblikuje v hipotetičnem naklonu, saj ne moremo hkrati trditi ene stvari in njenega nasprotja, na kar kaže tudi raba *si* v parafrazi.

Primeri s to vrednostjo sta bila v analiziranem korpusu dva, (34) in (35):

(34)

(6/7)

MC22: Vous avez considéré que c'est une intrusion sur l'avis politique **ou alors**?↓

MC22: Ste to smatrali za vdor na področje svojega političnega prepričanja **ali kaj**?

(35)

(8/4)

SM3: Mais derrière Jean-Marie le Pen/ pas en tant qu'homme/ bien que j'aie beaucoup d'attaches sentimentales avec lui, mais en tant que leader, qui donne des bonnes directions et depuis quelque temps il semble qu'il commet quelques erreurs/ mal conseillés peut-être/ **ou alors** peut-être parce que lui-même se trompe/ et donc je ne peux pas accepter que/ à cause des problèmes personnels qu'il a/ °il ne s'agit que de ça au Front National° et bien on met en cause le travail, des efforts faits par des militants, depuis des dizaines d'années, l'enjeu est trop grave pour que les problèmes de personnes passent avant.

SM3: Toda za JMP, ne kot človekom, kljub temu, da sem močno čustveno navezan nanj, ampak kot vodjo, ki daje dobre smernice, a že nekaj časa se zdi, da dela tudi napake, ker so mu najbrž slabo svetovali, **ali pa** morda ker se sam moti, in zato torej ne morem sprejeti, da zaradi osebnih problemov, ki jih ima, v Nacionalni fronti gre namreč samo za to, postavlja pod vprašaj delo, napore aktivistov že deset let; zastavek je prevelik, da bi osebni problemi mogli biti pomembnejši.

V primeru (34) se sprašuje po drugi možnosti, v primeru (35) pa je z *ou alors* uveden precej modalno izražen (*peut-être*) drugi razlog za tako početje vodje Nacionalne fronte.

3.1.3 Druge rabe *alors*

V analiziranem avtentičnem govornem diskurzu se pojavlja mnogo primerov, kjer ne moremo določiti, kaj od predhodnega diskurza naj bi *alors* povzegal in na kaj naj bi se nanašal (primer (36)):

(36)

(7/1)

MC1: ... Pascal Hervé, numéro deux, hein, je crois qu'on peut le dire, de l'équipe Féstina, accompagné de son avocat, maître Gilbert Collard. **Alors**, avant de nous lancer sur la santé/ Bernard Kouchner↓ quelques questions plus politiques à vous poser, à poser au gouvernement Jospin où vous êtes ...

MC: ... številka dve, menim, da lahko to rečemo, ekipe Festina, ki ga spremlja njegov odvetnik G. C. No, preden se spustimo v pogovor o zdravju, B. K., nekaj bolj političnih vprašanj bi zastavili Jospinovi vladi, v kateri ste ...

Povezovalc *alors* v primeru (36) ne povzema kakega časovnega znaka iz prejšnjih izrekov niti ne vzpostavlja posledične povezave, ampak le zaznamuje, da bo izjavljalka MC odprla novo temo. *Alors* v tem primeru ni časovni ali posledični povezovalc, pač pa zaznamovalec strukturacije konverzacije, kot so odkrili že Roulet in sodelavci (1985), predvsem na začetku pobudnega govornega posega (*Alors elle marche maintenant ta machine: No, a stroj zdaj deluje?*), in M. A. Gerech (1987).

Ta *alors* deluje na izrekanjski ravni in se nanaša na izrekanje. C. Hybertie (1996: 37) ga obravnava v treh kategorijah: *alors* zaznamovalec strukturacije diskurza, *alors* z vprašalno intonacijo in *alors* z vzklično intonacijo. Tej delitvi bomo dodali še *metajezikovni* *alors*, ki uvaja komentar izrekanja. V vseh teh primerih ga navadno slovenimo s pastavčnim členkom *no*, ki ima v govoru rastočo intonacijo.

3.1.3.1 *Alors* zaznamovalec strukturacije diskurza

V tej funkciji se rabi predvsem v govorni francoščini za zagotavljanje diskurzivne koherence. *Alors* se tu pojavlja kot znak za uvajanje teme (primer (37)):

(37)

(2/11)

MC21: **Alors**, Messieurs les politiques, Madame, vous, est-ce que ça vous paraît, est-ce qu'il faut réformer les aides européennes ...↑ et pas les donner comme ça ...↑

MC21: **No**, gospodje politiki, gospa, kako se vam zdi, ali je treba reformirati evropsko pomoč ... in je ne dajati kar tako ...

Taki primeri rabe *alors* v analiziranih besedilih prevladujejo. Lahko jih razdelimo v dve skupini: med *alors*, ki se pojavljajo na začetku govornega posega (primer (37) zgoraj in (38)), in *alors*, ki se pojavljajo sredi govornega posega (primer (39)):

(38)

(2/4)

MC7: **Alors**,↓ Messieurs les politiques, ça, alors, vous y êtes d'accord?↑

MC: **No**, gospodje politiki, se strinjate s tem?

V primerih (37) in (38) ima *alors* začetni položaj v govornem posegu in s tem tudi v odstavku. M. A. Morel *alors* v shemi soizrekanja in sogovora postavlja

v položaj soizrekanja (1998: 115): *alors* ima začetni položaj v odstavku. *Alors* z naraščajočo intonacijo uvaja dejstvo, ki je v skladu s pričakovanji, ki jih vključuje splošna tematika, v okviru katere se razvija pogovor. Uvaja dejstva, ki omogočajo zaključevanje zaporedja dogodkov. Tako *alors* predpostavlja soglašanje in nujno konvergenco zornih kotov glede soodnosnosti dogodkov oziroma mnenj, kar je razvidno tudi iz primera (39):

(39)

(3/20)

BP79: Eh bien, on va passer au roman de Françoise Chandernagor. ↑ Est-ce que ... est-ce qu'il est aussi facile de parler d'un roman comme celui-ci à la télévision alors que vos précédents étaient des romans historiques. ↑ **Alors**, celui-ci évidemment, c'est un roman à la charge d'aujourd'hui. ↑

BP79: No, zdaj bomo prešli k romanu FC. Ali je ravno tako enostavno govoriti na televiziji o takem romanu, kot je tale, ko so bili vaši prejšnji zgodovinski. **No**, ta je očitno roman o dandanašnjih problemih.

V. Traverso (1998: 135-136) postavi *alors* med *zaznamovalce odpiranja teme*, med katere spadata še *tiens* in *t'sais*. Le-ti so sredstva za zaznamovanje tematske koherence. *Alors-zaznamovalec strukturacije konverzacije* resnično nastopa v tej vlogi, saj ga srečamo že v uvodnem delu oddaj, ko moderatorji z njegovo pomočjo začnejo postavljati vprašanja (primera (37) in (38)), prav tako pa tudi v primeru (39), kjer uvaja novo temo.

Glede na to, na kakšen način je izrek, ki ga uvaja *alors*, povezan s prejšnjimi izreki, govorimo o *alors*, ki vključuje izrek v splošni tematski okvir konverzacije (primer (40)), *alors*, ki zagotavlja interno koherenco v svojem lastnem govornem posegu, tako da ga spet usmeri v temo, ki so jo digresije zabrisale (primer (41)) ali služi členjenju podtem glede na središčno temo (primer (42)).

(40)

(3/29)

FC34: Et c'est finalement elle qui au dernier moment ... ↑ **Alors** c'est lui qui propose le divorce ou la séparation et qui reste parce que au fond ce qui lui irait très bien ↑ c'est la bigamie et c'est le harem à la manière musulmane comme on verra dans le roman de Kénizé.

FC34: In končno je ona tista, ki v zadnjem trenutku ... **No**, on predlaga ločitev ali razdruženo življenje, in ne gre proč, ker mu v bistvu ustreza ta bigamija, ta harem na muslimanski način, ki ga bomo videli v Kénizéjinem romanu.

(41)

(2/3)

GD2: ... mais je crois que le Nord est presque installé au niveau commercialisation sur un modèle breton et, enfin, c'est ce que j'appelle plutôt le modèle gouverné, car il a, **alors** ces gens-là alors ont / une méthode de gouvernement en / matière de politique légumière qui est scandaleuse ↑ et qu'il

faudrait bien faire rentrer en raison↑ nous, on souhaite un Etat qui prenne sa place, qui arrête de gérer le rapport de force ↑ et qui ait un projet véritable pour l'agriculture.

GD2: Ampak menim, da je sever Francije skoraj postavljen na ravni komercializacije po bretonskem modelu in, končno, to je, čemur jaz pravim raje vodeni model, ki ima, **no**, ti ljudje imajo metodo vodenja zelenjavne politike, ki je škandalozna in ki bi jo bilo res treba spametovati. Želimo si državo, ki bi stopila na svoje mesto, ki bi ustavila vodenje odnosov z močjo in ki bi imela resničen projekt za kmetijstvo.

V primeru (41) izjavljalec z rabo »*ces gens alors*« skrbi za koherenco; tema, ki se je skoraj izgubila v digresijah, je ponovno uvedena z *alors*.

(42)

(2/1)

JS1: On parle de plus de 50 000 entreprises de production, on parle de 20 milliards de chiffres d'affaires au niveau de la production /et on parle de 35 légumes. **Alors**, aujourd'hui, aujourd'hui, depuis que nous posons les questions au ministre le 25 juillet, le 25 novembre, le 6 avril / et puis des séries de rencontres, on nous répond au niveau du Ministère, tout à coup / on nous répond »choux-fleurs: Bretagne«.↓ Je rappelle: il y a 35 légumes, il y a une trentaine de départements concernés.

Govorimo o več kot 50 000 podjetjih za pridelavo, govorimo o 20 milijardah prometa na ravni pridelave in o 35 vrstah zelenjave. In tako danes, danes, odkar postavljamo vprašanja ministrstvu 25. julija, 25. novembra, 6. aprila, in potem v vrsti srečanj, nam na ministrstvu odgovarjajo: cvetača: Bretanja. Ponavljam: gre za 35 vrst zelenjave in 30 departmajev.

Alors v primeru (42) uvede podtemo *choux-fleurs; Bretagne* in jo umesti glede na temo *on parle de 20 milliards de chiffres d'affaires et on parle de 35 légumes*. Tu *alors* uvaja tudi nasprotujoča si toposa (*nous, on parle de 35 légumes; eux, on parle des choux-fleurs: Bretagne*), kar daje odstavku argumentacijski naboje.

Funkcija diskurzivne kohezije, ki jo zagotavlja *alors*, je direktno vezana na njegovo anaforično vrednost. Posledica anaforične vrednosti je, da, nasprotno od izreka, ki ga uvaja *donc* v funkciji zaznamovalca zgradbe diskurza, kot ugotavlja C. Hybertie (1996: 38), ne more biti povzetek prejšnjega izreka. Ta dva zaznamovalca na različni način zagotavljata zgradbo diskurza, kar dokazuje tudi njuna skupna kombinacija (primer (43), Hybertie 1996:37):

(43)

alors, donc nous sommes contre l'élargissement pour une Europe tout à fait autre
No, torej, mi smo proti širitvi za popolnoma drugačno Evropo.

C. Hybertie meni (1996: 40), da v tem primeru *donc* uvaja izraz, ki sestoji iz ponavljanja prejšnjega izraza: pred tem govornim posegom je bil poseg *moi, je le répète nous sommes contre l'élargissement de la communauté éco-européenne*. Funkcija *donc* je, da predstavi ponavljanje, s tem da izraz, ki ga uvaja, predstavi kot

posledico drugega, oba pa se v diskurzu oblikujeta kot identična. Prisili nas k temu, da v prejšnjem kontekstu poiščemo izraz, s katerim je ta, ki ga uvaja, v odnosu, in iz enakosti obeh izrazov se rodi vrednost ponavljanja, sam po sebi pa *donc* ničesar ne povzema.

Funkcija *alors* je drugačna. S svojo anaforično vrednostjo izvaja povzemanje situacije, v kateri se je udejanilo izrekanje določenega izreka, in jo postavlja za diskurzivni okvir, v katerega umesti govorni poseg, ki ga uvaja. Tako zagotavlja diskurzivno kohezijo z vsidranjem govornega posega v diskurzivni okvir. Istočasno pa prekinjanje,¹⁷⁹ ki ga izvaja, omogoča, da zaznamuje prehod k dodatni etapi. Če povzamemo, *alors* zagotavlja hkrati vlogo vsidranja govornega posega in istočasno nakazuje, da se diskurzivno gibanje nadaljuje.

C. Hybertie (1996: 38) navaja razloge, zakaj je v kombinaciji povezovalcev *alors* in *donc* *alors* nujno na prvem mestu: *donc* ima funkcijo, da ponovno uvaja sekvenco, na podlagi katere se bo nadaljevalo diskurzivno gibanje, in *alors* nakazuje, da se nadaljuje v že prej oblikovanem diskurzivnem okviru. Kljub temu imamo v korpusu primer, kjer je *donc* na prvem mestu in *alors* sledi (primer (44)):

(44)

(3/13)

BP47: **Et donc** /.../ **alors** qu'est-ce qui les réunit et qu'est-ce qui va faire qu'elles ne vont plus supporter finalement ...↑

BP47: No, torej, kaj jih združuje in kaj bo povzročilo, da v končni fazi ne bodo več prenašale ...

Zgornji primer M. A. Morel¹⁸⁰ razlaga z naslednjo parafrazo (primer (44')):

(44')

*Je recentre sur le discours et impose quelque chose qui n'est pas surprenant.*¹⁸¹

Ponovno se osredotočim na diskurz in vsilim zadevo, ki ni presenetljiva.

Alors v funkciji zaznamovalca zgradbe diskurza se pojavlja tudi v kombinaciji z modalnimi zaznamovalci. Ti primeri bodo predstavljeni v okviru poglavja *Povezovalci v kombinaciji z modalnimi zaznamovalci*.

V vseh izrekih se odkrije temeljna funkcija *alors*, zaznamovalca zgradbe diskurza: *alors* uvaja novo etapo diskurzivnega gibanja, hkrati pa je jasno, da je ta nova stvar, ki se jo uvaja, istočasno ista stvar, ali točneje, ta nova stvar se vpisuje v tematski okvir, ki ga konsenzualno spoštuje vsak od udeležencev. Pojavne oblike

¹⁷⁹ fr. décrochage

¹⁸⁰ ustna konsultacija

¹⁸¹ *et donc* *alors* (ponovno osredotočanje + soglasje): *moi* (samousmerjen (egocentričen)) + ponovno osredotočanje (*donc*) + soglasje (*alors*)

alors so oporne točke diskurza, ki nastaja, njegovega napredovanja in kohezije, ki včasih prihaja le iz govorčevih asociacij in idej.

3.1.3.2 *Alors z vprašalno intonacijo*

Tu gre za primere, kjer izrek, zaznamovan z *alors*, ni v odnosu s prejšnjimi izreki, saj gre, kadar je v tem odnosu, bodisi za posledični odnos med izrekanji (*Tu as encore mal? Alors va voir un médecin*), bodisi za odnos med stanji izpeljave (*Les volets sont encore fermés? Alors ils sont partis*). Povezovalc *alors* z vprašalno intonacijo na izrekanjski ravni pa se nanaša na situacijo in kontekst oziroma sotvarje (primera (45), (46); Hybertie 1997:40).

(45)

Alors, tu l'as acheté, finalement?

No, si ga končno kupil?

(46)

Alors, tu viens?

No, ali greš?

Če izrek vsebuje *alors* z vprašalno intonacijo, to zadostuje, da ga smatramo kot del skupne predmetnosti sogovorcev. Oblikuje predstavitev, ki je skupna govorniku in sogovorniku in glede na katero navezuje in umešča izrek v polje soglasja.

Alors ponovno priključuje temo in potem o njej postavlja vprašanje. Kadar se zaznamovalec nanaša na bolj oddaljeno dejstvo, lahko pride pri takem predlaganju teme do nesporazumov (primer (47), Hybertie 1997, str. 41):

(47)

alors ça s'est bien passé

euh... oui... quoi

mais tu devais pas rencontrer ton directeur

ah si... oui oui ça s'est bien passé

No, je bilo v redu?

Hm ... ja ... kaj?

Pa saj bi se moral srečati z direktorjem?

Aja ... ja, ja, to je bilo v redu!

Eliptična formulacija je »*alors?*«. Tudi v tem primeru obstaja povezava s predhodnim implicitnim elementom. Ta formulacija je pogosta, kadar sta govorec in naslovnik osredotočena na isti element.

V vseh primerih govorec z rabo *alors* omenja (eksplicitno ali implicitno) element skupne predmetnosti in sporoča naslovniku, naj v zvezi s tem elementom doda informacije, ki ne izhajajo iz skupne predmetnosti.

Nanašanje na skupno predmetnost s posrednikom *alors* sogovornecem omogoča, da predlagajo teme in dajo besedo drugemu, predvsem pa, da se dogodkov in situacij, ki se tičejo sogovorca, spominjajo. V tem smislu raba *alors* kaže na zaveznitvo in vzpostavljeno soglasje med sogovorci.

Ne gre samo za vprašanja, ki se uresničijo z izrekanjem, pač pa tudi za *alors*, ki sam po sebi predstavlja vprašanje. Vprašanja tega tipa uvaja *et*, ki se kombinira z *alors* (primer (48)):

(48)

(5/11)

§NM43: **Et alors** ...§

NM43: **No, in** ...

Et alors je ena najpogostejših kombinacij, v katerih se pojavlja *alors*. Odgovarja dvema velikima množicama rabe: na eni strani se lahko vprašamo: »*qu'est-ce qui s'est passé ensuite*« (kaj se je zgodilo potem), na drugi pa »*alors, quelles conséquences comptez-vous tirer de cela?*« (no, kakšne posledice se da potegniti iz tega?). *Et alors* iz korpusa se nanaša na drugo možnost: NM vpraša JFK, ki pravi »*alors, votre manifestation, à la télé, à la radio, dans la presse, ne vous plaignez pas, vous avez tous les médias pour vous ...*« (No, vaša manifestacija na televiziji, na radiu, v tisku, ne pritožujte se, mediji so na vaši strani). Odgovor NM na vse to, *Et alors* ... glede na dejstva, in sklepanja, ki jih je prejšnji naštel, lahko parafraziramo z »*alors, qu'est-ce que vous comptez prouver par cela?*« (No, kaj bi s tem radi dokazali?).

Primer (49) iz korpusa pa prikazuje vprašanje, ki se nanaša na bodoče možno delovanje:

(49)

(7/11)

MC27: Pardon, je vais vous poser une question. Il y a quand-même beaucoup de médecins qui sont contre. **Alors** qu'est ce que vous allez faire ↑

MC: Oprostite, zastavila vam bom vprašanje. Vseeno je veliko zdravnikov, ki so proti. **In** kaj boste storili?

Obe vrsti vprašanj pa se gradita na skupni predmetnosti, kjer *alors*, ki odpira vprašanje, povzema prejšnjo situacijo, kateri naj bi se dodalo nove informacije.

3.1.3.3 *Alors in vzključna intonacija*

Te vrste primere kot sta (50) in (51) opisujemo vedno v situacijah, v katerih so se zgodili. *Alors* povzema situacijo, v kateri je prišlo do danega dogodka in jo hkrati predstavlja kot nepričakovano, kar je izraženo z intonacijo, ali nesprejemljivo. Gre za isto situacijo, kar zaznamuje povzemanje, a predstavljeno na drugačen način, kar zaznamuje prekinitev, kar pomeni naslednje: situacija dejstev (*il pleut: dežuje*), povzeta z *alors*, je ponovno opisana kot nepričakovana oziroma nesprejemljiva glede na posebnosti situacije in izreka.

(50)

situacija: dežuje:

Zut **alors!** *j'ai lassé mes fenêtres ouvertes.*

No, presneto! *Okna sem pustil odprta!*

(51)

Ah, non, **alors!**

No, to pa že ne!

V korpusu se *alors* te vrste po navadi pojavlja v kombinaciji z velelnikom *écoutez* (primer (52)) in je zaznamovan z rastočo intonacijo:

(52)

(3/26)

FC15: ... je l'ai eu deux fois, deux fois cette histoire. La maîtresse prise en photo dans l'appartement en chemise de nuit de la femme. **Alors** là, °écoutez°, peut-être pas, la femme est venue sans bagages, ↓ peut-être la maîtresse est venue sans ...

FC15: Dvakrat, dvakrat sem slišala tako zgodbo o ljubici v stanovanju, ki jo fotografirajo v ženini spalni srajci. **No**, poslušajte, mogoče ne, ljubica je prišla brez.

3.1.3.4 *Metajezikovni alors*

Metajezikovni *alors* uvaja izreke, ki se nanašajo na izrečeno, so torej neke vrste komentar, pojasnilo. Takih primerov je bilo v korpusu 9, med njimi tudi primer (53):

(53)

((7/2)

BK13: Bien sûr, aux représentants élus de la proximité, c'est le rôle des associations aussi dans la vie politique. Tout ça n'est pas une déclaration de guerre, au contraire. Puis **alors** permettez-moi de vous dire que n'étant ni Giscard-d'Estaing ni Jacques Chirac, je ne peux répondre à leur place. ↑

BK13: Seveda, za bližnje izvoljene poslance velja vloga društev tudi v političnem življenju. Vse to pa nikakor ni vojna napoved, nasprotno. Potem, **no**, mi dovolite, da vam povem, da glede na to, da nisem ne Giscard-d'Estaing ne Chirac, tudi ne morem odgovoriti namesto njiju.

V primeru (53) *alors* uvaja izrek *alors permettez-moi de vous dire*, ki ne deluje na isti ravnini kot ostalo, ampak se nanaša na izrekanje, utemeljevanje izrekanja, in prošnjo za dovoljenje za izrekanje.

3.1.3.5 Položaj *alors* v izreku

Alors je po naravi prislov, zato lahko v izreku zavzema različne položaje, ki so pogojeni tudi s funkcijo, ki jo ima v izreku: lahko se pojavlja na začetku (vse vrednosti), na koncu (predvsem vzklična intonacija, vprašalni izreki) ali v sredini (redke diskurzivne vrednosti). Položaj v sredini ne omogoča vzpostavljanja odnosa med izrekanji oziroma navezovanja na situacijo, lahko vzpostavlja le odnos med dejanskimi stanji, ki so bila opisana v izreku. Ta položaj je rezerviran za omejeno število rab, predvsem časovne, ki zaznamujejo sosledje oziroma sočasnost med opisanimi dejanskimi stanji.

Kljub temu je možno na tem položaju zaznamovati izpeljavo, a le pod pogojem, da kazalci (kot npr. modalnost) omogočajo oblikovati izpeljavno vrednost, drugače gre za časovno razlago (primera (54) in (55), Hybertie 1996:43):

(54)

*Marie est entrée dans le jardin. Elle a **alors** sûrement aperçu la voiture.*
*Marija je stopila na vrt. **Torej** je gotovo opazila avto.*

(55)

*Marie est entrée dans le jardin, elle a **alors** vu la voiture.*
*Marija je stopila na vrt; **tedaj** je opazila avto.*

Srednji položaj lahko predstavlja tudi posledični odnos med dejstvi, opisanimi v izreku, če prvo dejstvo lahko predstavlja vzrok za drugo (primer (56), prav tam):

(56)

*Elle s'est mise à pleurer, j'ai **alors** compris qu'il se passait quelque chose de grave.*
*Začela je jokati, **tedaj** mi je postalo jasno, da se dogaja nekaj hudega.*

Položaj na začetku je privilegirana pozicija posledičnega *alors*. *Alors* na zadnjem mestu je povezan z vprašalno in vzklično intonacijo.

3.1.4 Alors in slovenski ustrezniki

Kot ustrezniki *alors* so v Gradovem Francosko-slovenskem slovarju so navedeni pomeni *tedaj, takrat; nato; torej; v tem primeru*. Za prvi *alors* s časovno vsebino sta primerna prevoda *tedaj, takrat*. Prevod *torej* se nanaša na posledično vsebino.

Po analogiji s slovenskimi posledičnimi vezniki bi bil možen prevod tudi *zato*, predvsem pri primerih, kjer gre za izpeljavo posledice iz dejstev, kot na primer *Les volets sont fermés. Alors ils sont partis; Oknice so zaprte. Zato lahko sklepamo, da so odšli*. Prevod v tem primeru je prevod parafraze *alors - dans ces conditions*.

Posledični prislov *torej* se tudi v slovenščini lahko uporablja za zaznamovanje zgradbe diskurza. Pogostejša pa je raba členka *no* za zaznamovanje zgradbe diskurza. Menimo, da ima podobno vlogo kot *alors*, kar ilustrirajo primeri iz slovenskega govornjenega korpusa (primer (57) a), b), c)):

(57)

a) *No, ↓ saj zato ...*

b) *No, ↓ saj, saj, to je v redu, da pač ...*

c) *No, ↑ in na žalost ... ↑*

V zgornjih primerih členek *no* z rastočo intonacijo izraža soglašanje, nizko intoniran pa nasprotovanje. Kot možna prevoda za *alors* sta se v zgornjih primerih pokazala tudi *in* ter *in pa*.

3.1.6 Sklep o alors

Alors se v analiziranem korpusu pojavi 175-krat. 10 je primerov časovne rabe, 32-krat je rabljen posledično, in sicer petkrat gre za posledico na ravni dejstev, 19-krat za posledico na ravni izrekov in šestkrat za izpeljavo ter dvakrat kot *ou alors*.

Najpogostejši je *alors* v funkciji zaznamovalca zgradbe diskurza. Tu se pojavi 107-krat v pripovednem izreku, 16-krat odpira vprašanje, enkrat je rabljen veledno. 9 rab je metajezikovnih.

Od skupnih 175 primerov jih je 77% na ravni diskurza. Tu se *alors* povezuje z drugimi povezovalci (*et puis alors* 2x, *et alors* 7x, *et donc alors* 1x, *mais alors* 2x) in modalnimi prislovi (*alors finalement* 1x, *alors en effet* 1x, *alors effectivement* 1x,

alors évidemment 1x, *alors justement* 2x, *alors c'est vrai* in *alors c'est vraiment* po 1x).

Ta raba na diskurzivni ravni je najpogostejša v analiziranem diskurzu: največkrat se *alors* pojavi v analizirani oddaji Bouillon de Culture, kjer je ozračje so-delovalno in ne prihaja do konfliktnih situacij. V oddaji *Polémiques* je *alors* manj pogost. V določenih delih, kjer prihaja do konfrontacij, se ta povezovalc sploh ne pojavlja. Zato lahko sklepamo, da kljub pomenskemu premiku od časovnega prek posledičnega povezovalca do vloge zaznamovalca diskurza *alors* ves čas ohranja eno od svojih značilnosti: izražanje soglasja, soglašanja z naslovnikom.

3.2 DONC

Donc se že dolgo uporablja kot zaznamovalec izpeljave, ki je specializiran za uvajanje sklepa v procesu logičnega sklepanja kot na primer v silogizmu ali matematičnem sklepanju. Najbolj znan primer te vrste je Descartesov *je pense donc je suis* (*mislim, torej sem*).

Donc etimološko izvira iz latinskega *dunc*, ki je nastal iz *dum*, časovnega členka, ki zaznamuje sočasnost dveh odvijajočih se dejanj. Pomensko se je skozi zgodovino premaknil od ugotovljene sočasnosti do izražanja vzročne pogojenosti obstoječih dejanskih stanj, ki obstajajo zunaj diskurza in na katere se opirajo odnosi v diskurzu. V slovarskem geslu (Petit Robert) je *donc* označen kot veznik z naslednjimi lastnostmi:

1. veznik, ki služi uvajanju posledice, sklepa v zvezi s tem, čemur sledi (*en conséquence, par conséquent, partant, par suite*); primer (58):

(58)

Il était là tout-à-l'heure; il ne peut donc être bien loin .

Še pravkar je bil tu, torej ne more biti zelo daleč.

- prehod, da se ponovno vzpostavi predmet (pogovora) po digresiji (primer (59)):

(59)

Je disais donc que ...

Rekel sem torej ...

- rabi se za izražanje presenečenja glede predhodnega oziroma tega, kar se lahko ugotavlja, nejevero (*ainsi*) (primera (60), (61)):

(60)

*Il voulait **donc** venir ici?
On je **torej** hotel priti sem?*

(61)

*Allons **donc**! Vous plaisantez!
Dajte **no**! Šalite se!*

- poudarjalno: za poudarjanje zatrjevanja, ukaza (primer (62)):

(62)

*Taisez-vous **donc**!
Bodite **žel/no** tiho!*

Glede na položaj *donc* v izreku, kot se pojavlja v zgornjih primerih, bi lahko zaključili, da je znotraj izreka mobilan, poleg tega pa se tudi da kombinirati z drugimi vezniki in prislovi, možne so namreč kombinacije *et donc*, *donc alors* in druge. V tej luči je vezniški status *donc* problematičen. Bolj smiselno bi bilo govoriti o odnosnem prislovu¹⁸² (Riegel, Pellat, Rioul 1994: 525).

Po pomenu je *donc* posledični povezovalac, ki izraža vzročno-posledični odnos, ki obstaja izven diskurza in na katerem temelji odnos, ki je vzpostavljen v diskurzu. Gre za sočasno delovanje (C. Hybertie, 1996: 8, primer (63)) med vzrokom in posledico:

(63)

*Il a des moustaches, **donc** c'est un gradé.
Brke ima, **torej** je podčastnik.*

Predpostavljamo odnos sočasnega delovanja na ravni pojmov *avoir des moustaches* in *être gradé*. Ta odnos se nahaja v globinski strukturi posledičnega odnosa. Tako izražamo, da je ne glede na nanašalne vrednosti, ki dajejo vrednost propozicijam *être gradé* in *avoir des moustaches*, vedno ovrednoten posledični odnos, kar pomeni, da odnos posledičnosti v diskurzu temelji na odnosu sočasnega delovanja, ki se vzpostavlja na ravni pojmov.

Zato raba *donc* ne izraža samo, da je dejstvo *x* povzročilo dejstvo *y*, ampak tudi, da sta *x* in *y* vedno dana istočasno. To tudi omogoča, da eno dejstvo izpeljemo iz drugega dejstva, kar je načeloma možno tudi pri *alors*,¹⁸³ le da tam sočasno soobstajanje ni nujno. Posledični odnos, ki ga vzpostavimo z *donc* v toku izrekanja, temelji na splošnejšem odnosu, ki je ovrednoten izven diskurza. Z odnosom so-

¹⁸² fr. adverbe de relation

¹⁸³ Gl. poglavje 2.1.2.2 Posledična izpeljava med dejstvi.

časnega delovanja, ki ga *donc* izraža, služi za uzakonjanje ovrednotenja *P2*, kakor hitro je ovrednoten *P1*. Pri izrekanju *donc* vedno obstaja soglasje oziroma strinjaje v odnosu do naslovnika, kar pomeni, da smo v položaju soizrekanja (Morel, Danon-Boileau 1998) in da je treba upoštevati odnos do soizjavljalca, ki ga lahko razširimo na univerzalno poslušalstvo.

Donc torej izraža konsenzualnost in ovrednotenje, ki je dano kot poprej obstoječe v diskurzu. *Donc* se v temeljih razlikuje od *alors* in to nam omogoča pojasniti dejstvo, da kljub temu, da uresničujeta ekvivalentne diskurzivne funkcije, in sicer izražanje posledičnosti in zgradbe diskurza, te funkcije uresničujeta na različni način.

3.2.1 *Donc* z vrednostjo identifikacije: funkcija zaznamovalca strukturacije diskurza

Kadar *donc* zaznamuje odnos istovetnosti med nanosnico in posledičnim izrazom, nastopa v funkciji zaznamovalca strukturacije diskurza: uvede ponovitev¹⁸⁴ ali rekapitulacijo nanosnice s posledičnim izrazom, ali pa zaznamuje strukturacijo diskurza z zagotavljanjem metadiskurzivne funkcije.

3.2.1.1 *Ponovitev in rekapitulacija*

Donc v funkciji ponovitve ali rekapitulacije ne povzema (v smislu, kakor povzema zaimek) izraza nanosnice, ampak uvaja izraz, ki predstavlja bodisi ponovitev bodisi rekapitulacijo izraza nanosnice. Če je drugi izraz odnosa materialno identičen s prvim, gre za ponovitev (primer (64), po Hybertie 1996: 9).

(64)

*dans cette dans ce livre qui s'appelle Amoureuse Colette alors vous savez que Colette est et c'est le trentième anniversaire de sa mort et y a eu dé un début d'biographie au début d'la Pléiade signé Claude Pichois qui commence une biographie d'ailleurs tout à fait bien faite très sérieuse mais là dans celle de Geneviève Dorman qui s'appelle **donc** Amoureuse Colette*

*v tej knjigi v knjigi ki se imenuje Zaljubljena Colette no saj veste da je Colette in to je trideseta obletnica njene smrti in bil je začetek življenjepisa na začetku Pleiade, ki ga je podpisal Claude Pichois, ki je začel biografijo, ki je sicer zelo dobra, zelo resna, ampak ta v tej izpod peresa Geneviève Dorman ki se imenuje **torej** Zaljubljena Colette*

¹⁸⁴ fr. reprise

V primeru (64), kjer gre za ponavljanje izraza, ki ga uvaja *donc*, torej *Zaljubljena Colette*. Če drugi izraz predstavlja povzetek, sintezo prejšnjega izraza, čeprav je materialno drugačen, gre za rekapitulacijo (primera (65), (66) Hybertie 1996: 9, in (67), korpus):

(65)

*aujourd'hui nous allons nous intéresser aux livres à l'édition peut-être même à la littérature qui sait et plus particulièrement aux biographies et si nous avons l'temps peut-être aux autobiographies mais surtout aux biographies **donc** un spécial bio avec trois critiques ...*

*Danes nas bodo zanimala knjige, izdajanje knjig, mogoče celo literatura in zlasti biografije in če bomo imeli čas, mogoče še autobiografije, ampak predvsem biografije, **torej** ekskluzivna »biografska« oddaja s tremi kritiki ...*

V primeru (65) *donc* od prej naštetih tem izbere eno, biografije, in jo ponovno uvede kot glavno temo diskurza, ki bo sledil. Biografije so v svojem drugem pojavljanju v izvorniku poimenovane samo z *bio*, kar predstavlja odnos istovetnosti¹⁸⁵ in zato pozicija P2, ki jo uvaja *donc*, predstavlja rekapitulacijo.

(66)

***Donc**, sont nominés pour le meilleur acteur: Delon, Depardieu, Ducreux, Noiret, Piccoli.*

***Torej**, za najboljšega igralca so imenovani Delon, Depardieu, Ducreux, Noiret, Piccoli.*

Tudi v primeru (66) *donc* predstavlja poprejšnje oblikovanje predhodnega izraza, a ta materialno ni uresničen. Prisotnost *donc* pomeni, da je uvedeni izrek drugi izraz določenega odnosa. Treba si je zamisliti prvega in smatrati drugega kot ekvivalent prvega. V zgornjem primeru gre za rekapitulacijo skupne predmetnosti danega trenutka, ki se tiče nominirancev za cesarja, kar pomeni s staljšča materialne uresničitve prej rekapitulacijo diskurzov, ki so jih imeli, kot pa resnično ponavljanje.

(67)

(2/12)

GG3: (...) nous y travaillons, nous devons avancer véritablement pour que les politiques sociales soient harmonisées↑ et il restera un gros problème à traiter, c'est un défi qui regarde ce secteur, c'est le fait que sur les 503 milliards de soutien public que de Fra... reçoit l'Europe à peine 3 viennent pour organiser, pour soutenir la production des fruits et des légumes en France. Il y a **donc** là des questions qui doivent être traitées / et à mon sens il faudra les aborder dans la voie de l'orientation agricole et de la réforme parce que les ... producteurs légumiers sont aussi les gens qui contribuent à l'emploi ...

¹⁸⁵ fr. identification

GG3: (...) resnično se ukvarjamo, moramo resnično napredovati, da se bodo usklajevali socialni problemi, ostaja pa še problem, s katerim se je treba ukvarjati, to je izziv, ki se tiče tega sektorja, da od 503 milijard ki jih od Evrope dobi Francija, komaj tri pridejo za organizacijo, za podporo proizvodnje sadja in zelenjave v Franciji. Tu so **torej** vprašanja, ki bi jih morali obravnavati, in po mojem prepričanju bi jih morali obravnavati v smeri kmetijskega usmerjanja in reforme, ker so pridelovalci hrane tudi ljudje, ki prispevajo k zaposlitvi.

V primeru (67) zaimek *là* je v funkciji povzemanja prejšnjega izreka (*c'est le fait que sur les 503 milliards de soutien publique que de la France reçoit l'Europe à peine 3 viennent pour organiser, pour soutenir la production des fruits et des légumes en France*). *Donc* zaznamuje hkrati vez odvisnosti izraza posledice od izraza nanosnice in tako omogoča vrnitev diskurza na temo, kjer se bo nadaljeval in ki so jo digresije zabrisale. Zmožnost *donc*, da uvaja ponavljanje ali rekapitulacijo, torej da ponovno uvaja izraz, ki je bil poprej zatrjen in ki izhaja iz soizrekanjskega soglasja, temelji predvsem na dejstvu, da je z *donc* uvedeni izraz vedno plod soizrekanja, kar je učinek sočasnega delovanja, ki se mu ga pripisuje.

Vrednosti identifikacije, ki jo uvaja *donc*, je lahko dodana sklepalna niansa: ni vedno lahko razločevati med šibko identifikacijo, ki pripada rekapitulaciji, in diferenciacijo, kjer *donc* uvaja sklep: to prikazujeta primera (68) (Hybertie 1996: 10) in (69) ter (70):

(68)

*y a un accord entre la France et l'Allemagne, pour que cet accord soit valable il faut qu'il soit un accord à dix, y a pas eu un accord à dix, y a pas eu d'accord à dix **donc** y a pas d'accord du tout*

*obstaja soglasje med Francijo in Nemčijo, da je to soglasje veljavno, ga mora potrditi deset glasovalcev, ni ga potrdilo deset glasovalcev, **torej** sploh ni soglasja.*

V zgornjem primeru ima sosledje, ki ga uvaja *donc*, vrednost diferenciacije, predstavlja pa zaključek logičnega sklepanja.

(69)

(3/5)

BP21: Et puis alors la fille de Léonore **donc** c'est la troisième, s'appelle Olivia, qui devient écrivain public, là aussi, elle est aussi dans une imposture parce qu'elle écrit aux autres à la demande des lettres de rupture, lettres d'amour et là aussi c'est ...

BP21: In potem Leonorina hčerka, to je torej tretja, se imenuje Olivia, postane javni pisec, ona prav tako, tudi ona živi v prevarah, ker po naročilu za druge piše pisma ob koncu razmerij, ljubezenska pisma in tudi tu ...

(70)

(3/8)

PC6: Ah oui, elle a commencé très tôt ...↑ Et puis il y a l'alter égo de Gloria Pater, peut-être ma préférée / Babette Cohen qui est une juive, pied noir rappatriée d'Algérie, qui déteste la France et qui s'est faite Américaine et qui a eu un magnifique trajet américain puisqu'elle a épousé l'homme qu'il fallait aux Etats-Unis, l'homme qui l'a faite Américaine, et puis malheureusement elle a été plaquée huit jours avant. Donc elle est un peu ...(...)

BP42: **Donc** toutes ces quatre vont parler à huis clos et c'est que ces quatre femmes, quatre intellectuelles enfin même si la comédienne le moins ...

PC6: Seveda, začela je zelo zgodaj ... In potem je tu alter ego Glorie Pater, mogoče moje najljubše, Babette Cohen, ki je Židinja, Francozinja, rojena v Alžiriji, ki je prišla v domovino Francijo, ki prezira Francijo in je postala ameriška državljanka in ki je imela veličastno ameriško pot, saj se je v Združenih državah poročila s pravnjnim moškim, ki jo je naredil za Američanko, in potem na žalost jo je osem dni pred tem zapustil. Ona je torej nekoliko ...

BP: Pri 25 letih, dobro ... Vse štiri bodo **torej** govorile za zaprtimi vrati in vse te štiri, štiri intelektualke, kljub temu da igralka še najmanj ...

Tudi v primerih (69) in (70) *donc* vsebuje sklepalno nianso, njegova vrednost pa se v enem in drugem razlikuje. V primeru (69) z *donc* uvedena propozicija predstavlja identifikacijo (*Léonore c'est donc la troisième*), v primeru (70) pa diferenciacijo: od naštevanja glavnih oseb v knjigi in njihovih lastnosti ter zgodovine s propozicijo (oziroma izrekom), ki jo (ga) uvaja *donc*, preidemo na novo temo *toutes ces quatre ...*, ki se razlikuje od prejšnje, hkrati pa je povzetek prejšnjih tem z nianso sklepanja.

3.2.1.2 Metadiskurzivna funkcija

Vrednost identifikacije, ki jo lahko ima odnos, ki ga uvaja *donc*, omogoča tudi uvajanje komentarja v zvezi s prejšnjim izrekom, kajti resnično obstaja določena istovetnost med tem, kar se komentira, in med tem, kar je komentirano. Ta metadiskurzivna funkcija ima različne oblike: lahko odgovarja zgradbi pomenskonašalne ekvivalence med izrazi v odnosu. V tem primeru povezani izrazi niso propozicije, ampak besedne zveze oziroma besede, kot na primer v primeru (71) *approximatif donc compréhensible*. Ali pa predstavlja komentar v obliki razlage izrekanje, ki se je poprej uresničilo (primeri (71), Hybertie1996: 12, in (72)):

(71)

un chinois affolant, excité, parlant un anglais approximatif - donc compréhensible - a exécuté un éblouissant numéro de magie.

*Famozen Kitajec, vidno vzburjen, ki je govoril približno, **torej** razumljivo angleščino, je izvedel bleščečo točko iz magije.*

(72)

(2/7)

JS4: Je ne peux pas rentrer dans votre sens. Aujourd'hui la production française satisfait à peine à autour de 70% de la consommation française↓ et en Europe, les productions des fruits ou des légumes et des fruits sont liés à la même problématique ↑pour voir / l'Europe a à peine 40%. L'Europe est le premier importateur mondial des fruits et des légumes au rapport du SENAT. **Donc** je veux dire dans ces chiffres-là qu'il faut intégrer↓ il n'y a pas de surproduction. Par contre, il y a des télescopes effectivement, et le cas des choux-fleurs est un télescopepage.

JS4: Ne morem se strinjati z vami. Danes francoska pridelava zadovoljuje le okrog 70% francoske porabe. V Evropi je pridelava sadja ter sadja in zelenjave vezana na isto problematiko, če pogledamo, le 40%. Evropa je po poročilu Senata prvi svetovni uvoznik sadja in zelenjave. Torej nočem reči: v teh številkah, ki jih je treba vključiti, ni hiperprodukcije. Nasprotno pa obstajajo sezonski presežki in primer cvetače je sezonski presežek.

V primeru (72) se metadiskurzivni *donc* nanaša na izjavljalčevo lastno izrekanje: povzema, kar je bilo prej rečeno, in komentira. Ta komentar pojasnjuje, kaj naj bi pomenilo predhodno izrekanje. Zato metadiskurzivno, saj uvaja diskurz o diskurzu. Z istovetenjem, ki ga ustvari *donc* med izrazom posledico in izrazom nanosnico, je to, kar sledi, lahko komentar, razlaga ali definicija nanosnice.

Lahko pa *donc* uvaja komentar prejšnjega izrekanja, katerega avtor je sogovorec, oziroma celo komentar izrekanja v izrekanju, kot je predstavljen v polifonični zgradbi izrekanja (primer (73)), kjer izjavljalec bere in komentira prvoosebno pripoved iz romana, kjer gre za navajanje premega govora:

(73)

(3/14)

BP87: Après trois ou quatre ans de mariage, un jour comme je rentrais, °**donc** c'est notre romancière qui raconte ça° un jour comme je rentrais d'un séminaire il me disait »Anne est venue à la maison.« Anne/ c'est bon une petite ... »Et franchement je te dis qu'elle a trouvé notre intérieur négligé/ le ménage mal fait/ notre chambre surtout/ les draps mal bordés, la table de chevet comblée de poussière ... **Donc** elle découvre d'un seul coup que sa maîtresse lui bouge dans le lit conjugal.

BP87: Po treh ali štirih letih zakona nekega dne, ko sem se vrnila domov, torej tu govori naša pisateljica, nekega dne, ko sem se vrnila domov s seminarja, mi je rekel: »Anne je prišla k nam.« Anne je ena od ljubic. »In iskreno ti povem, da se ji je zdela notranja urejenost pomanjkljiva, stanovanje slabo pospravljeno, predvsem najina soba, rjuhe slabo napete, nočna omarica polna prahu ...« Na lepem **torej** ugotovi, da njegova ljubica telovadi po njuni zakonski postelji.

Tako z ustvarjanjem vezi odvisnosti posledičnega izraza od izraza nanosnice in z označevanjem njune ekvivalence *donc* zagotavlja koherenco v diskurzu: uvaja ponovno osredotočanje na diskurz, ki se izraža kot ponavljanje ali rekapitulacija, ali komentar določenega izraza ali predhodnega izrekanja.

3.2.2 *Donc* ima vrednost diferenciacije: odnos vzrok - posledica

Kadar vzpostavlja odnos z vrednostjo diferenciacije, *donc* zaznamuje odnos med vzrokom in posledico. Po mnenju C. Hybertie (1996: 13) ne gre več, kot je kazalo pri prejšnjih primerih, za ekvivalenco v odnosih med izrazi, propozicijami in izreki, pač pa za razlikovanje le-teh. *Donc* v teh primerih izraža vzročnost oziroma posledičnost in vzroka ne moremo enačiti z njegovimi posledicami. Ta odnos se vzpostavlja v primerih treh vrst:

1. Dejansko stanje, opisano v izreku, je posledica dejanskega stanja iz prejšnjega izreka: to so dejstvene posledice.
2. Iz dejanskega stanja oziroma predhodnih izrekov je izpeljano dejstvo, ki ne izhaja iz izjavljalčevih izkušenj.
3. Sklep je predstavljen kot logični zaključek na podlagi sklepanja.

3.2.2.1 *Dejstvene posledice*

Donc izraža hkrati sočasno delovanje in posledico, zato z njim ne moremo zaznamovati prav vsakega odnosa med vzrokom in posledico. Ne zaznamuje le, da je *x* povzročil *y*, ampak tudi, da sta *x* in *y* vedno dana istočasno. Odnos posledičnosti se lahko pojavlja le na ravni pojavljanja pojmov.¹⁸⁶ Posledičnost pa ima enake razsežnosti kot izrekanje in ne predpostavlja v vsakem primeru odnosa sočasnega delovanja. Iz tega sledi, da je odnos z vrednostjo vzrok - posledica lahko zaznamovan z *alors* ali z *donc*.

Kadar pa se da odnos vzrok - posledica predvideti že na ravni pojmov, je možna raba *donc* in omogoča celo izrekanje močnih argumentov, kot npr. naslednji primer (primer (74), Hybertie 1996: 14), kjer gre za odnos, ki izhaja le od govorca, pa ga ta smatra za odnos, ki obstaja izven diskurza in ki ga vsi lahko podprejo:

(74)

Il n'est ni énarque ni polytechnicien, donc il apporte un peu d'air frais dans l'entreprise.

Ni ne z ENA, ne s politehnike, torej prinaša v podjetje nekaj svežine.

Podobno je v primeru (75), kjer izjavljalec z *donc* uvaja svoje lastno sklepanje in mnenje glede predstavljenih dejstev in ga predstavlja kot splošno veljavno, saj *donc* izraža soglasje med izjavljalcem in naslovnikom.

¹⁸⁶ fr. occurrence

(75)

(3/13)

FC12: Mais dans notre génération/ être fidel paraissait assez ridicule↓ et **donc** possessif.FC: Ampak v naši generaciji je bilo biti zvest precej smešno in **torej** posesivno.

Primeri kot zgornja dva so zanimivi z argumentacijskega stališča, saj vsiljujejo osebno sodbo pod pretvezo, da je splošno priznana resnica, s katero naslovniki soglašajo, in se jo da izpeljati na osnovi predhodnih izrekov. Zato je primer dan kot legitimna argumentacija in predstavlja argumentiranje na silo.¹⁸⁷

3.2.2.2 Izpeljava dejstva, ki ni dana z izkušnjami govorca

To so primeri, kjer izpeljujemo dejstveno posledico, ki ni dana, iz dejstvenega vzroka, ki je dan. Za izpeljavo je značilno, da je drugi del izraza, propozicija, ki izraža posledico, sestavljen bodisi iz dejstvene posledice bodisi iz dejstvenega vzroka. Izpeljava posledica - vzrok se razlikuje od izpeljave vzrok - posledica v tem, da se *donc* v drugem primeru da vstaviti v *c'est donc que ...* *Donc* je zaradi tega, ker dodaja izrazu odnos posledičnosti in odnos sočasnega delovanja, glavni zaznamovalec za izpeljavo kot miselno operacijo, ki sestoji iz prehajanja od govorcevega izrekanja izkušnje na izrekanje drugega, tisto pa, kar ni izkušnja, pa se da izpeljati na podlagi prvega. Ta tip miselne operacije lahko obstaja le tako, da temelji na vedenju o svetu in dejanskem stanju.

V primeru (76) (Hybertie 1996: 15) izhajamo iz dejstvene posledice, ki ni dana v izkušnjah na podlagi danega dejstvenega vzroka: taka logična operacija temelji na dejstvu, da vemo, da je ta cesta, kadar dežuje, neprevozna.

(76)

*Il a beaucoup plu, le chemin sera **donc** impraticable.**Močno je deževalo, cesta bo **torej** neprevozna.*

(77)

(3/13)

FC12: **Donc** Catherine est sûrement faite pour la fidélité↓ mais elle aime cet homme↑ **donc** elle accepte tout ça↑ et c'est pas très grave, elle est d'abord la première épouse mais effectivement au sens du harem, c'est-à-dire il y a eu d'autres un peu, là, des concubines de passage, mais elle sait qu'elle est la plus importante.FC12: **Torej**, Catherine je po naravi zvesta, ampak ljubi tega človeka, **torej** se je sprijaznila z vsem tem in ni tako težko, predvsem je prva žena, ampak dejansko v smislu harema, to pomeni, da je bilo nekaj tudi drugih, no, v začasnih zvezah, toda ona ve, da je najpomembnejša.

¹⁸⁷ fr. coup de force argumentatif (Hybertie 1996: 15)

V primeru (77) prvi *donc* služi za zaznamovanje strukturacije diskurza, drugi *donc* pa vzpostavlja povezavo med dejstvenim vzrokom (*elle aime cet homme*) in posledico (*elle accepte tout ça*, kjer *ça* povzema opis moževe nezvestobe). Spet gre za zlorabo *donc* v prid argumentiranju. Običajno dejstvo, da nekoga ljubimo, ne more opravičiti dejstva, da potrpiamo, ko nas vara, tu pa sta ti dve dejstvi predstavljeni kot logični vzrok in logična posledica ter povezani z *donc*, ki predpostavlja soglašanje vseh naslovnikov.

Povezovalc *donc* je privilegirani zaznamovalec izpeljave kot miselne operacije, v kateri izjavljalec poišče dejstva, ki niso dana v izrekanju, ampak temeljijo na njegovem poznavanju sveta in soobstajanju z dejanskimi stanji, o katerih se govori.

3.2.2.3 *Sklep je dan kot logična posledica različnih etap prejšnjega sklepanja*

Ta raba se razlikuje od prejšnjih, kjer *donc* uvaja rekapitulacijo, in sicer v tem, da odnos prevzame vrednost diferenciacije in ne identifikacije; sekvenca, ki jo *donc* zaznamuje, uvaja novo idejo, ki sledi iz teh, ki so bile prej izražene, oba dela odnosa pa sta izražena kot različna. Gre za izražanje zaključka sklepanja in za zapiranje diskurzivnega gibanja. To, kar *donc* potegne za sabo, se ne tiče fizične vzročnosti, ampak logike mišljenja, logike diskurza: ideje *x*, *y* in *z* omogočajo, da sklepamo *c* (primer (78), Hybertie 1996: 16):

(78)

s'il y a problème, s'il y a des divergences, s'il y a différence d'appréciation et d'interprétation de ces accords sur un certain nombre de points, eh bien que cela soit traité sérieusement, dans une rencontre entre les responsables des deux partis, le parti communiste avait proposé cette rencontre, le parti socialiste est d'accord pour cette rencontre, elle aura donc lieu certainement dans les prochaines semaines.

Če so problemi, če so razhajanja, če so razlike v ocenah in interpretacijah teh soglasij v precej točkah, no, potem se to mora obravnavati resno, ob srečanju med odgovornimi obeh strank; komunistična partija je predlagala to srečanje, socialistična stranka se strinja z njim, torej bo do srečanja gotovo prišlo v naslednjih tednih.

Povezovalc *donc* zaznamuje poleg logičnega sklepanja tudi soizrekanjsko soglasje: dejstva in argumenti so taki, da s svojimi sogovorniki soglašamo, da ne moremo sklepati drugega kot to, da bo do srečanja prišlo v naslednjih tednih. Podobno je tudi v primeru (79):

(79)

(6/10)

BM17: Non, le Front National d'abord ne recule pas si on reprend la la législative de Nice, nous avons progressé de 25,5 de 22,5 à 25,5, on a même progressé de deux points. **Donc** ce n'est pas du tout un recul.

MC10: Mais la gauche a plus progressé **donc** vous êtes en 3è position au lieu de 2e.

BM17: Ne, Nacionalna fronta najprej ne nazaduje, če povzamemo volitve v Nici, smo napredovali s 25,5 z 22,5 na 25,2; napredovali smo celo za dve točki. **Torej** to sploh ni nazadovanje.

MC10: Toda desnica je bolj napredovala, **torej** ste na tretjem mestu namesto na drugem.

Tako prvi kot drugi *donc* zaznamujeta sklepanje, ki je poleg vsega še podprto z dejstvi, izraženimi številčno. Prvi izjavljalec prikazuje številčno napredovanje Nacionalne fronte in ga z *donc* postavlja v polje soglasja. Tej argumentaciji pa ne nasede moderatorka, ki z dejstvi, ki so prav tako izražena v številkah, oporeka. Spet s pomočjo povezovalca *donc*, ki predpostavlja soglasje.

3.2.2.4 Izrek, zaznamovan z *donc*, vsebuje pot

Na splošno govorimo o opravljeni poti,¹⁸⁸ kadar določenemu elementu izreka ne moremo ali nočemo pripisati določene referenčne vrednosti. Takrat torej opravimo pot po celem razredu vrednosti, ki jih lahko pripišemo temu elementu, ne da bi razlikovali eno samo od njih. To je primer vprašalnih in velelnih povedi.

1. *Donc* zaznamuje vprašalno poved

Kadar se *donc* pojavlja v vprašalnem izreku, vzpostavi odnos med dvema predstavitvama: predstavitvijo poti in predstavitvijo rezultata (primer (80), Hybertie 1996: 18):

(80)

Alors, toi aussi tu viens du ciel! De quelle planète es-tu? J'entrevis aussitôt une lueur dans le mystère de sa présence, et j'interrogeai brusquement:

- Tu viens **donc** d'une autre planète?

No, tudi ti prihajaš z neba! S katerega planeta si? Takoj sem zaslutil luč v skrivnosti njegove prisotnosti in sem hitro vprašal:

- **Torej** prihajaš z drugega planeta?

(A. De Saint-Exupéry: Le Petit Prince)

V primeru (80) *donc* v odločevalnem vprašanju izraža, da potrebujemo potrditev za sklep, ki ga izpeljujemo iz konteksta. Pot, ki jo opravimo, poteka med dvema elementoma oziroma resničnostnima vrednostma izreka: da ali ne.

¹⁸⁸ fr. parcours

Vloga *donc* je, da predstavi to obračanje na sogovorca kot posledico opravljene poti brez cilja. Zato je vprašanje z rabo *donc* poudarjeno. Tako lahko dopolnjevalna vprašanja z *donc* izražajo začudenje, razburjenje (*où sont donc mes clés*), nepotrpežljivost (*qu'est-ce qu'il fait donc*). *Donc* torej izraža nujnost, da se obrnemo na sogovorca, kar je posledica tega, da sami ne najdemo rešitve, čeprav smo opravili potrebno pot.

Kljub temu pa vprašalne povedi, ki vsebujejo *donc*, niso prave vprašalne povedi. Po pomenu gre za spraševanje po potrditvi dedukcije, ki jo je govorec izpeljal glede na sobesedilne in sotvarne podatke. Učinek¹⁸⁹ te vprašalne povedi je torej enak trditvi. To dejstvo sovпада s skladenjsko obliko vprašanja: uporaba *donc* je možna samo v primerih vprašanj, kjer je intonacija edini zaznamovalec vprašalnosti, druge pa ne, kot je razvidno iz primera (81):

(81)

**Viens-tu donc d'une autre planète?*

**Est-ce que tu viens donc d'une autre planète?*

Vrednost *donc* v odločevalnih vprašanjih je rezultat več operacij. Predstavlja vprašanje, ki ga uvaja kot izraz, ki je posledičen tistemu, kar je bilo prej. *Donc* lahko zaznamuje tudi ponavljalna vprašanja: to so vprašanja, katerih funkcija je, da od naslovnika zahtevajo ponovitev informacije, ki je izjavljalec ni slišal ali pa ne more verjeti, da jo je dobro slišal (primer (82) a) in b)):

(82)

a) *Qui donc?*

Kdo že?! Kdo?!

b) *Quoi donc?*

Kaj že?! Kaj?! / Kako?!

Ponavljalna vprašanja so podobna dopolnjevalnim vprašanjem, a se od njih razlikujejo po tem, da se izrek skrči na predstavnika razreda, torej *qui* za človeško, *quoi* za neživo, kateremu je pripadala nanašalna vrednost, ki predstavlja zamujeno informacijo. Vprašalni zaimек predstavlja samo sogovorčevo izbrano vrednost, in sicer zato, ker je bila preslišana, govorec opravi pot po možnih vrednostih. V teh vprašanjih *donc* predstavlja vprašalni zaimек kot posledični izraz in zahteva vpe-ljavo izraza, ki je predhodnik le-tega. Tako omogoča vzpostavljanje odnosa med informacijo, ki je bila podana, pa ne zaznana, in za katero vemo, da je bila podana (predhodni izraz) ter vprašanja po njej (posledični izraz). To zadnje je vpraševanje po ponovitvi že dane informacije in ne vpraševanje po informaciji. Slovenski

¹⁸⁹ fr. effet de sens

ekvivalent bi bil v kombinaciji s poudarnim členkom, npr. *Kaj že ste rekli? Kdo?* z rastočo intonacijo, saj gre za ponovitev.

Primeri iz korpusa s to vrednostjo so (83), (84) in (85):

(83)

(3/6)

BP22: Mais pourquoi avez-vous choisi **donc** ces femmes qui sont justement dans une sorte de, justement, de mensonge, d'équivoque?

BP22: Pa zakaj ste **torej** izbrali te ženske, ki lažejo in se dvoumno obnašajo?

V primeru (83) so *te ženske*, ki jih uvaja *donc*, izpostavljene in tvorijo enoto v odnosu do vseh ostalih žensk, ki ne predstavljajo elementa te množice. V primeru (84) se izjavljalec sprašuje, kaj med vsemi možnimi rečmi je tisto, kar povzroči dogodke, ki sledijo. V obeh primerih gre za dopolnjevalna vprašanja.

(84)

(3/10)

BP47: Et **donc** /.../ alors qu'est-ce qui les réunit et qu'est-ce qui va faire qu'elles ne vont plus supporter finalement ...↑

BP: No, in kaj **torej** se zgodi in kaj bo povzročilo, da v končni fazi ne bodo več prenašale ...

(85)

(8/13)

GS12: §Alors justement, je vous ai entendu, je vous avais entendu,§ il y a quelques minutes, parler de la construction européenne. Pourquoi/ les gens de la SNCF ou d'autres↓ font-ils grève en ce moment. Enfin je veux dire les dernières grèves. Pas pour des revendications qui étaient récurrentes ... pas pour ... pas pour ... une ... §MC: **Pourquoi donc?**§ pas pour une diminution de la durée du travail↓ §CD: Essentiellement pour des hommes ...§ Mais pour l'amélioration du service public.

GS12: No, ravno prej sem vas slišal, sem vas slišal, pred nekaj minutami, govoriti o evropskem konstrukt. Zakaj ljudje iz SNCF ali drugi v tem trenutku stavkajo? No, s tem mislim zadnje stavke. Ne za zahteve, ki so bile stalne, ne za ne za §MC: **Zakaj torej?**§ ne za zmanjšanje delovnega časa §CD: V bistvu za ljudi ...§, ampak za izboljšanje javnega prevoza.

V primeru (85) *pourquoi donc*, ki ga izreče moderatorka, izraža nestrpnost, ker je videti, da izjavljalec GS še išče odgovor med vsemi možnimi pojavnimi oblikami odgovorov na to vprašanje. Ko končno odgovori, ima odgovor večjo težo, kot bi jo imel, če bi bil dan že na začetku.

2. **Donc zaznamuje velelno poved**

V primerih kot je (86) spodaj (Hybertie 1996: 21) raba *donc* zaznamuje izrekanje ukaza kot rezultat dejstva, da govorec sogovornu pripisuje, da ne misli utihniti, da nima tega namena, zato mu je treba povedati, naj to stori.

(86)

*Tais toi **donc!****Utihni **že!** Utihni **že vendar!** Bodi **že** tiho! **Torej** utihni!*

Donc v velelnih povedih vzpostavi odnos med dvema izrazoma, ki sta na eni strani predstavitev dejanskega stanja P', ki jo pripisujemo sogovorniku, in na drugi predstavitev P, ki je dejansko stanje, ki ga hoče govorec doseči. Gre za pot od vrednosti P' do P v odnosu prisojanja na ravni predikacije. Istočasno gre za predstavitev želenega stanja, ki je cilj te poti, torej postavitev P kot stabilne vrednosti za odnos. Vsak ukaz postavlja dejansko stanje, ki mora biti doseženo. Raba *donc* omogoča, da se vzpostavi odnos med predstavitvijo poti in predstavitvijo cilja (v zgornjem primeru to pomeni, da »ti« molči). P je posledica odnosa in *donc* povzroča poudarjanje ukaza: *tais toi donc* (nestrpnost), *essaye donc* (*poskusi, no!*) (opogumljanje).

Slovenske prevodne ustreznice za ta *donc* so poudarni členki *že, no, vendar*, kot je razvidno iz zgornjih prevodov; pa tudi *torej*. Izreka *Utihni že, Utihni vendar* in *Utihni torej* bi se v slovenščini razlikovala najprej po ravnini jezika, saj sta *Utihni torej* in *Utihni vendar* predvsem zborna, pa tudi v odnosu do konteksta: *Utihni že (vendar)* se da izreči predvsem metajezikovno: nanaša se zgolj na izrekanje določene osebe in ne potrebuje nobene druge posledične utemeljitve ali konteksta, na katerega bi se nanašal. *Utihni torej* pa je odraz poprejšnjega sklepanja: *dovolj si govoril, nič pametnega nisi povedal, torej ...*

Primer iz korpusa s to vrednostjo je primer (87):

(87)

(2/8)

CJ2: Rappelons quand-même / que dans le CM, dans l'organisation commune de marché des fruits et légumes, c'est le seul secteur où les producteurs s'en contribuent, c'est-à-dire, que quand on verse 1 F lorsque les producteurs cotisent pour 1F, Bruxelles reverse 2F. Ça n'est pas contribuable français, ce sont les producteurs.

§MHA3: C'est l'argent public§

CJ3: §Non, d'accord,§ mais ce sont des producteurs. **Donc** ne dites pas ...

CJ2: Kljub vsemu se spomnimo, da je v CM, skupnih organizacijah trga sadja in zelenjave, da je to edini sektor, kjer si pridelovalci medsebojno prispevajo, to pomeni, ko se da 1 frank, ko pridelovalci plačajo prispevek 1 frank, Bruselj da 2 franka. Tega ne plačajo davkoplačevalci, ampak pridelovalci. §MHA: To je javni denar§. Ne, no prav, ampak to plačajo pridelovalci. **Torej** ne govorite ...

V zgornjem primeru *donc* povzema dve funkciji: predstavlja logični sklep, ki je izpeljan na podlagi dejstev, hkrati pa izraža nestrpnost izjavljalca do naslovnika, za katerega ne ve, ali bo sploh razumel njegovo argumentacijo.

3. **Donc zaznamuje vzklično poved**

(88)

*Que vous êtes **donc** jolie ce matin!*

*Danes ste **pa** res ljubki!*

Lastnost *être jolie* iz primera (88) dobi z rabo *donc* kvalifikacijo »visoka stopnja«. Vrednost visoke stopnje v vzklični povedi je rezultat poti med vsemi možnimi stopnjami določene lastnosti, ne da bi se mogli ustaviti na eni sami: iz te nezmožnosti, da pripišemo določeno stopnjo in s tem omejitev, se rodi vrednost visoke stopnje, ki je značilna za vzklično poved.

Donc v vzklični povedi privede do poudarjanja (kot je bilo že v prejšnjih primerih) in vzpostavlja odnos opravljene poti na vseh stopnjah ter rezultat te poti, ki je stalna vrednost za lastnost, in sicer visoke stopnje, saj gre za vzklično poved. V slovenščino bi *donc* te vrste prevajali s poudarnimi členki. Takih primerov v analiziranem korpusu ni bilo.

3.2.3 **Sklep o donc**

Donc ima torej v diskurzu lahko vrednosti identifikacije kot zaznamovalec strukturacije diskurza ali diferenciacije, kadar gre za izpeljavo bodisi dejstvene vzročnosti bodisi sklepalnega diskurzivnega gibanja. V slovenščino ga pri vrednosti identifikacije prevajamo s *torej*, pri vrednosti diferenciacije pa s *torej* ali *vendar*. V vzkličnih, vprašalnih in velelnih povedih, kjer je njegova funkcija poudarna, se ga prevaja s poudarnimi členki.

Vrednosti *donc* v številkah so naslednje: vseh primerov pojavljanja je bilo 132, od tega je bil *donc*, ki deluje na diskurzivni ravni, zastopan s 55% vseh pojavljanj (oziroma 72 primerov), od tega 45 primerov *donc*, zaznamovalca strukturacije diskurza, in 27 primerov metadiskurzivne rabe.

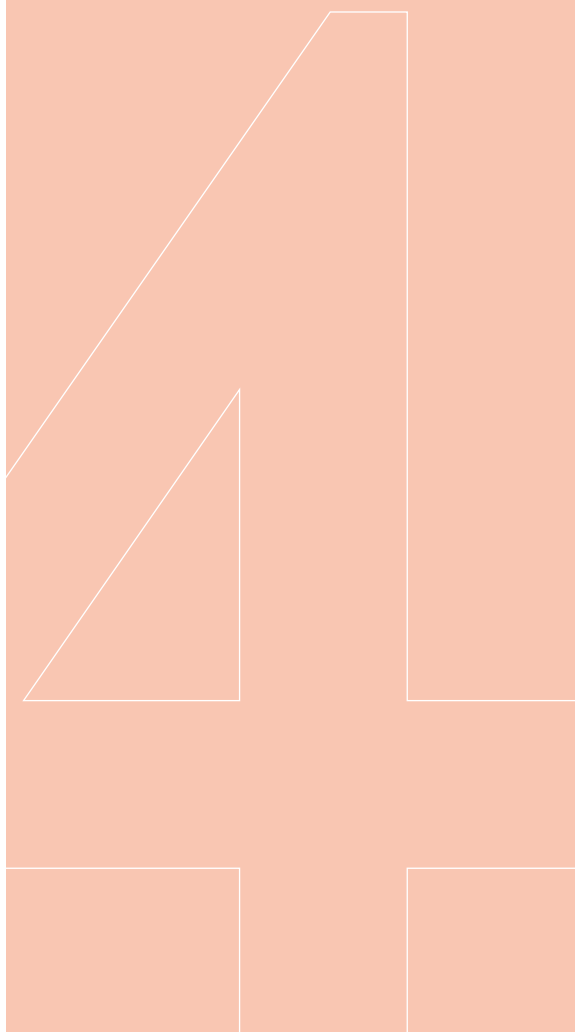
Donc, ki uvaja posledico, se je pojavil 60-krat, in sicer v naslednjih funkcijah: kot dejstvena posledica (17), izpeljava (26 primerov) in logična posledica v pripovedni povedi (13x), vprašalni povedi (3x) in velelni povedi (1x).

Pri povezovalcu *donc* sta diskurzivna funkcija in prava argumentacijska funkcija uvajanja posledice bodisi dejstev, izpeljave, ali sklepanja, precej uravnoteženi. To je verjetno posledica tega, da se že pri izpeljavi na posledični ravni izjavljalec lahko v veliki meri oddalji od dejstev, ki so dana v prvem delu in je izpeljava sklepov njegovo osebno dejanje, ki ni podvrženo zakonom logičnega sklepanja: takih pri-

merov je v analiziranem diskurzu še enkrat več kot primerov, kjer sta obe premisi dani in z *donc* potegnemo logični sklep.

Zanimive so tudi kombinacije povezovalca *donc*; te se ne pojavljajo samo z *donc* na diskurzivni, pač pa tudi z *donc* na posledični ravni (čeprav je več primerov te rabe diskurzivnih). *Donc* se pojavlja v naslednjih kombinacijah: *et donc* (29x), *et donc alors* (2x), *donc finalement* (1x), *donc je pense* (1x), *donc c'est vrai* (1x).

4 Protiargumentacijski povezovalci

Tretja podskupina argumentacijskih povezovalcev so protiargumentacijski povezovalci. Zanje je značilno, da uvajajo dopustno argumentacijsko gibanje *d*, ki je sestavljeno iz dveh delov *c1* in *c2* (Moeschler 1985: 133). Ta dva dela sta po Moeschlerju (prav tam) bodisi govorni dejanji bodisi govorna posega. Prvi del *c1* je predstavljen s ciljem argumentirati v prid zaključku *r*, ki je nujno impliciten. To je dopustni del, s katerim se naslovníku dopušča možnost, da so njegovi argumenti ustrezni. Drugi del *c2* je predstavljen s ciljem argumentirati v prid zaključku $\neg r$. Del *c2* ne postavlja pod vprašaj informacijske relevance *c1*, ampak postavlja pod vprašaj argumentacijsko relevantno *c1*. Z drugimi besedami: ko izjavljalec uporabi *c2*, se mu ta zdi močnejši argument za sklepe, ki bi jih rad prikazal, kot *c1*. Tako je nujno, da iz *c1* + *c2* potegnemo zaključek $\neg r$. Propozicija, govorni poseg ali govorno dejanje, ki ga uvaja *c2*, je protiargumentacijsko. Za prikaz dopustnega argumentacijskega gibanja smo izbrali primere (1), (2) in (3):¹⁹⁰

(1)

Že že, saj se zavedam, da s tem razbijam enotnost tečaja, samo nemogoče je imeti samo enomesečni tečaj.

(2)

(7/5)

DA5: **Mais néanmoins**, moi je vois que **même quand** la loi est là, quand les médicaments sont là/ quand les consignes sont là, eh bien, elles sont pas efficaces, eh bien ça montre ...

Vendarle vidim, da **tudi če** je tu zakon, ko so tu zdravila, ko so tu navodila, no/ne, niso učinkovita, ne, in to kaže ...

(3)

M4: *Vous n'avez jamais contré votre frère ou votre soeur?*

A4: *Si, mais jamais à ce point-là. Il faut quand-même faire attention avec nos frères et soeurs parce que on peut quand-même casser quelque chose quand on dit des choses aussi odieuses. On doit pas prendre le risque de casser quelque chose.*

M4: *Niste nikoli nasprotovali svojemu bratu ali sestri?*

A4: *Pač, a nikdar do te mere. Vseeno je treba paziti, da bratov ali sester ne prizadamo, kadar govorimo take grde stvari.*

Segment *c1* je v prvem primeru *Že že, saj se zavedam, da s tem razbijam enotnost tečaja*, v primeru (2) *moi je vois que même quand la loi est là, quand les médicaments sont là quand les consignes sont là*, in v primeru (3) celotni govorni poseg M4: *Vous n'avez jamais contré votre frère ou votre soeur?* ter odgovor A4: *Si*, ki vsebino govornega posega M4 v celoti dopušča, a s pomočjo povezovalca *mais* uvaja močnejše argumente od prej predstavljenih.

¹⁹⁰ Prvi in tretji primer sta avtentični zapisani besedili iz magistrske naloge Zgradba pogajalske komunikacije (Schlamberger Brezar 1996), drugi primer je iz korpusa (7).

Segment c2 uvajajo v primeru (1) *samo nemogoče je imeti samo enomesečni tečaj*. V primeru (2) je segment c1 vrinjen v segment c2. Segment c2 je torej iz dveh delov: *Mais néanmoins in eh bien, elles sont pas efficaces, eh bien ça montre ...* V primeru (3) je c2 sestavljen iz dveh izrekov: *mais jamais à ce point-là. Il faut quand-même faire attention avec nos frères et soeurs parce que on peut quand-même casser quelque chose quand on dit des choses aussi odieuses. On doit pas prendre le risque de casser quelque chose.*

V vseh treh primerih gre za isto shemo: izjavljalec najprej izrazi strinjanje s sogovorcem, nato pa s protivnim povezovalcem uvaja nove argumente, ki govorijo v prid nasprotnemu sklepu in hkrati imajo status močnejšega argumenta. Sklep iz primera (1) se po danem govornem posegu glasi: *moramo imeti tudi štirinajstdnevne tečaje*; sklep iz primera (2) je *niti zakon niti navodila niso dovolj učinkovita* in sklep iz primera (3) *bratom in sestram ne smemo preveč nasprotovati*.

Segment c1 uvajajo francoski povezovalci:

- 1) *certes, bon, bien* (argumentacijski zaznamovalci)
- 2) *bien que, quoique, même si, quand bien même, même quand, ou ... que, quelque ... que* (argumentacijski povezovalci)
- 3) *oui, évidemment, bien sûr, tout à fait, d'accord* (zaznamovalci, ki predstavljajo strinjanje govorca E2 z diskurzom govorca E1).

Slovenski ekvivalenti so:

- 1) členki: *že, saj*
- 2) prislovi v vlogi argumentacijskih zaznamovalcev: *res, gotovo*.

Segment c2 navadno uvajajo protivni povezovalci. V slovenščini so to *pa, ali, toda, a, ampak, vendar, temveč, marveč, samo, le* (prvih pet je veznikov, drugih pet členkov), v francoščini pa *mais, quand même, tout de même, pourtant, néanmoins, cependant, toutefois, pour autant*. Glavna značilnost dopustnega diskurzivnega gibanja je, da predstavi argumentacijsko kontradikcijo in jo v sami predstavitvi razreši in tako omogoči tvorbo diskurza *d*, ki je argumentacijsko koherenten in sam v sebi brez nasprotij.

Najpogostejša povezovalca, ki sta tvorila dopustna argumentacijska gibanja, sta bila v analiziranem korpusu *mais* in *quand même*.

4.1 MAIS - PROTIARGUMENTACIJSKI POVEZOVALEC

Izvor *mais* je v latinskem *magis* (francosko *plus*; slovensko *več*). Oblikoslovno je priredni veznik, ki skladenjsko lahko nastopa med besednimi zvezami ali propo-

zicijami. *Mais* v vlogi argumentacijskega povezovalca ima vlogo uvajalca proti-argumenta; Ducrot (Ducrot in dr. 1980: 93-131) je odkril dve vrednosti: *mais* spodbijanja¹⁹¹ (šp. *sino*, ne. *sondern*) in *mais* argumentacije¹⁹² (šp. *pero*, ne. *aber*).

V slovarju (Petit Robert) ima *mais* naslednje vrednosti:

I. prislov

1. (starinsko ali knjižno v besedni zvezi) *n'en pouvoir mais: n'y pouvoir rien*
2. (poudarja besedo, ki je bila izražena) (primer (4)):

(4)

*Tu viens avec moi? **Mais** oui, **mais** certainement, **mais** bien sûr.*

*Greš z mano? **Seveda**, **gotovo**, **jasno**.*

II. veznik

1. zaznamuje prehod, na začetku stavka (gl. *et*) (primer (5) a), b)):

(5) a)

***mais**, dites-moi.*

***Toda**, recite ...*

(5) b)

***Mais** c'est de la folie.*

*To je **vendar** noro! **Pa saj** to je noro!*

2. uvaja misel, ki je nasprotna tej, ki je bila izrečena (primeri (6) a), b), c)):

(6) a)

*Les privilèges finiront, **mais** le peuple est éternel.*

*S privilegiji bo konec, **toda** ljudstvo je večno (ljudstvo pa je večno).*

(6) b)

*Ce n'est pas ma faute, **mais** la tienne.*

*To ni moja napaka, **ampak** tvoja.*

(6) c)

*Je n'en veux pas un, **mais** deux.*

*Nočem enega, **pač pa** dva.*

3. uvaja omejitev, popravek, dodatek, nujno potrebno podrobnost (sinonimi: *en compensation, en revanche*) (primer (7) a), b)):

¹⁹¹ fr. mais de réfutation

¹⁹² fr. mais d'argumentation

(7) a)

*J'embrasse mon rival, **mais** c'est pour l'étouffer.*

*Objemam svojega tekmecca, **toda** le zato, da bi ga zadušil.*

(7) b)

*Mon verre n'est pas grand, **mais** je bois dans mon verre.*

*Moj kozarec ni velik, **a vendar** pijem iz svojega kozarca.*

Pod ta pomen spadajo besedne zveze *non seulement ... mais; mais encore, mais aussi, mais même, mais en outre.*

4. uvaja ugovor (zlasti v vprašalni obliki) (primer (7)):

(7)

***Mais pourtant** vous connaissez ce texte?*

***Pa vendar** poznate to besedilo?*

III. vzklični *mais*, pridružen medmetu (presenečenje) (primer (8) a), b)):

(8) a)

*Eh, **mais!** C'est ma foi vrai!*

*Ha, **pa** je le res!*

(8) b)

*Ah, ça, **mais**, je ne me trompe pas, c'est bien lui!*

*No, **pa** se vendar ne motim, to je res on!*

V Francosko-slovenskem slovarju so dani naslednji pomeni: veznik *toda, ampak; temveč*; starinsko *več*; *non seulement mais encore* - *ne le, temveč tudi*; *mais non!* - *pa ne!* *vendar ne!*; *mais oui* - *seveda, gotovo*; *mais si* - *pač; je n'en puis mais-* *ne morem za to.*

Že sam pregled slovarskega članka nam pokaže, da delovanje *mais* še zdaleč ni enotno. Ducrot (Ducrot in dr. 1980: 93-131) poskuša določiti njegove vrednosti z upoštevanjem izvenjezikovnih¹⁹³ dejavnikov, kot so kontekst in nameni govorcev, kakor tudi njihove sodbe o situaciji in njihovi medsebojni odnosi.

S tega stališča Ducrot pregleda slovarske članke in se ustavi pri treh primerih, danih v slovarju Petit Robert (primer (6) a), b), c) zgoraj), ki predstavljajo nasprotje med dvema elementoma v povedi, in sicer: *finiront / éternel; ma faute / la tienne;*

¹⁹³ Ducrot uporablja termin »extra-linguistiques« v narekovajih; gre namreč za eno prvih študij, ki preučuje povezovalce s pragmatičnega vidika.

un / deux. To nasprotje pa je površinsko in predvsem leksikalno in ni mogoče reči, da so si v nasprotju izrečene ideje. V primeru (6a) ideja stavka *les privilèges finiront* ni v nasprotju z idejo stavka *le peuple est éternel*. V primeru (6 b) nista v nasprotju stavka *ce n'est pas ma faute* in *mais la tienne*, ampak ideja, ki jo prvi stavek od obeh zanika: *mais la tienne* je dejansko v nasprotju z zatrjevanjem *c'est ma faute*, ki bi ga rad govorec spodbijal. Poleg tega Ducrot ugotavlja (prav tam, str. 95), da bi bila v španščini in nemščini prevoda primera (3a) *pero* in *aber*, primerov (6 b) in c) pa *sino* in *sondern*. V slovenščini bi prvi *mais* (primer (6 a)) lahko prevedli s *toda*, drugega (6 b) z *ampak*, tretjega (6 c) s *pa*.

O ostalih slovarskih pomenih (primeri (7), (8), (9)) Ducrot meni, da jih je preveč, in sicer iz razloga, ker se povezovalcu *mais* pripisuje pomen stavka oziroma izreka, ki ga uvaja: zgornje klasifikacije se namreč pri tipu *P mais Q* ukvarjajo predvsem s tipom informacij, ki jih prinašata *P* in *Q*, ne pa z odnosom, ki ga uvaja *mais*. Ducrota pa predvsem zanima *mais* s stališča odnosov in navezav,¹⁹⁴ ki jih uvaja. V ta namen uporabi naslednje kriterije za klasifikacijo (dani so bili že v Ducrot 1972: 128): izraz *P mais Q* predpostavlja, da lahko propozicija *P* služi za argument sklepu *r* in da je propozicija *Q* argument, ki ta sklep *r* izniči. Miselno gibanje, ki ga implicira izrek *P mais Q*, bi lahko prikazali takole: *P* je resničen in na podlagi *P* bi lahko sklepali *r*, pa ne bomo, ker velja *Q*. *Q* je močnejši argument za sklep *ne-r* kot *P* za sklep *r*.

Iz zgornje razlage lahko potegnemo dva sklepa: povezovalc *mais* sam po sebi ne izraža, da sta *P* in *Q* v nasprotju; *P* in *Q* sta v nasprotju le glede na argumentacijsko gibanje, ki ga podčrtuje sklep *r*. Zatrjevanje, ki predstavlja prvi del pred rabo povezovalca *mais* v izreku, je dopuščanje, ki ni izničeno, ampak ostaja na ravni dejstev. Propozicija, ki jo uvaja *mais*, to dopuščanje preseže na ta način, da ga z argumentacijskega gledišča naredi za neveljavno.

Drugi sklep je, da je za interpretacijo povezovalca *mais* nujno upoštevanje izrekanjske situacije, saj je sklep *r*, ki služi za vez med *P* in *Q*, le delno določen z vsebino teh dveh propozicij. Večinoma je odvisen od znanj in verovanj, ki si jih govorca pripisujeta eden drugemu v kontekstu, kamor je postavljen dvogovor. Ducrot vrednosti *mais* razdeli glede na položaj v izreku in prisotnost propozicij *P* in *Q* takole:

I. *Mais* je v notranjosti izreka enega govorca *X* (primer (10)):

X: *P mais Q*

II. *Mais* je na čelu izreka in uvaja eksplicitni *Q* (primer (11)):

X: *mais Q*

¹⁹⁴ fr. enchaînements

A. *Mais* se navezuje na izrek *P* govorca *Y* in zaznamuje nasprotovanje *X*:

Y: P

X: *mais* Q

Nasprotovanje je lahko treh vrst in se nanaša na:

- a. govorno dejanje *Y*, ko izreka *P*
- b. sklepe, ki jih *Y* potegne iz *P* (kljub temu da *X* dopušča resničnost *P*)
- c. resničnost *P*

B. *Mais* se navezuje na nebesedno sporočanje in zaznamuje nasprotovanje *X* (primer (11)):

X: *mais* Q

Nasprotovanje se nanaša na:

- a) obnašanje *Y* (če je *Y* naslovník izreka *mais* Q)
- b) situacijo
- c) na odzive

III. *Mais* na čelu izreka ne uvaja eksplicitnega Q (primer (12)):¹⁹⁵

X: *mais* ...

(10)

*Je viendrai **mais** c'est la dernière fois.*

Prišel bom, a to bo zadnjič.

(11)

***Mais** tu t'ennuies!*

***Pa** saj se dolgočasíš!*

(12)

Mais!

***Ampak!** / Veš kaj!*

Ducrot se poslužuje tako imenovanih »zemljepisnih kriterijev¹⁹⁶«, ki postavljajo *mais* v položaj v najožjem kontekstu¹⁹⁷ in izhajajo iz distribucijske analize. Primeri, ki jih Ducrot navaja za postavki A in B ter njuni notranji delitvi a, b, c v kategoriji II, so primeri (13), (14), (15) za A in (16), (17) in (18) za B.

Za ilustracijo A a, b in c služijo reakcije X na Y: *Madame est sortie (Gospa je šla ven.)*:

¹⁹⁵ Vsi primeri so iz Ducrota (Ducrot in dr. 1980: 99).

¹⁹⁶ fr. critères géographiques

¹⁹⁷ fr. contexte immédiat

(13)

X: ***Mais** qu'est-ce que tu veux que cela me fasse!*Kaj me **pa** briga!

V primeru (13) govorec *X* očita govorcu *Y*, da izreka *P*. Njegov izrek nasprotuje izrekanju oziroma govornemu dejanju, ki je plod tega izrekanja.

(14)

X: ***Mais** j'ai tout mon temps, j'attendrai!***Saj** imam čas, počakal bom!

V primeru (14) se izrek *X* postavlja v nasprotje s sklepom, ki bi ga lahko *Y* potegnil na podlagi svojega izrekanja: ta *mais* lahko opišemo po standardni shemi, ki je bila predstavljena zgoraj, le da je izrek *P mais Q* plod izrekanja dveh govorcev.

(15)

X: ***Mais** non, je viens de lui téléphoner!***Pa ne**, saj sem pravkar govoril z njo po telefonu!

V primeru (15) gre za zavračanje resničnosti tega, kar je rekel *Y*.

Vse primere iz kategorije II A se po Ducrotu da združiti in opisati v treh točkah, ki veljajo za celotno skupino:

1. *mais Q* na čelu izreka odgovarja na prejšnji izrek; v tem primeru *mais* uvaja govorno dejanje in se nanaša na izrekanje.
2. v splošni shemi rabe *mais (P mais Q)* je predvideno določeno soglasje s prvo propozicijo *P*: to velja tudi za primere, ko je *mais* na čelu izreka in celo takrat, kadar izjavljalec *mais* nasprotuje svojemu sogovorniku. Ducrot (1980: 126) smatra kot obliko soglasja že dejstvo, da je izrek, ki ga uvaja *mais*, nadaljevanje dvogovora: popolno nestrinjanje bi potegnilo za sabo tišino. To je značilnost, ki ni lastna le *mais*, ampak tudi ostalim povezovalcem. V konverzaciji ustvarjajo kontinuiteto z navezovanjem izrekov na podoben način kot zagotavljajo v besedilu koherentno med nasledico povedi.
3. Vsako govorno dejanje kot tako naj bi bilo institucionalno določeno: na eni strani s pravico, da se izpolni, na drugi strani pa kot avtoriteta, ki narekuje naslovniku besedna in nebesedna dejanja.¹⁹⁸ Kadar določene-

¹⁹⁸ Tako naj bi se ubogalo ukaze, odgovorilo na vprašanje, upoštevalo trditve kot navodila za sklepanje.

mu govornemu dejanju nasprotujemo z *mais* *Q*, nasprotujemo sklepu *r*, ta sklep ni nujno dan od avtorja izrekanja *P*, ampak ga je izjavljalec *mais* *Q* spoznal za takega.

Za *mais* iz kategorije II B, ki se nanaša na nebesedna dejanja, je značilno, da uvaja nasprotje do sklepa *r*, ki ga lahko izpeljemo iz določenega dejanskega stanja. Primeri (16), (17) in (18) se nanašajo na nebesedno sporočanje.

(16)

Mais mange!

Jej že!

Mais v primeru (16) se nanaša na obnašanje osebe, kateri je namenjen izrek. Izrek, ki ga uvaja *mais*, naj bi vplival na to obnašanje, ki se ponavlja dalj časa: če bi želeli le ukazati, bi uporabili izrek brez *mais*. Skupaj z *mais* pa ga uporabimo le v primeru, da gre npr. za otroka, ki se že dolgo obira pri jedi.

(17)

Mais séparez-les!

Ločite ju vendar!

Mais v primeru (17) ni namenjen samo naslovniku tega izreka. *Mais* v primeru (18) pa se nanaša na prejšnjo reakcijo izjavjalca v določenem dogodku, ki ni bila eksplicitna: če izrek *Mais vous avez raison!* izreče učitelj učencu, se *mais* nanaša na prvotno nejevero profesorja v zvezi s tem, kar je trdil učenec in kar je pozneje dokazal ter učitelja prepričal.

(18)

Mais vous avez raison!

Pa saj imate prav!

Iz zgornjih prevodov se vidi, da se ta *mais* v slovenščino prevaja predvsem s členki tiste vrste, ki uvajajo dopuščanje (*že, saj*), in protivnim veznikom oziroma členkom *pa*. Raba veznika *ampak* v primerih od (13) do (16) ne bi bila primerna.

Glavna značilnost povezovalca *mais* iz primerov kategorije II B je po Ducrotu (1980: 130) ta, da *mais* ne zaznamuje nobenega nasprotja v zvezi z zunanjo situacijo, ki sproži rabo *mais* *Q*. Situacija ne predstavlja propozicije *P*, na katero se navezuje *mais* *Q*, ampak *P* predstavlja govorčevo čudenje v zvezi z dano situacijo. Tako predstavlja sklep *r* govorčevo težnjo, da podaljša svoje čudenje in celo podvomi o resničnosti situacije. Ko torej izreče *Q*, se izjavljalec pusti prepričati dejstvom in istočasno nasprotuje nejeveri *r*, ki je izviral iz njegovega čudenja *P*.

Na koncu svoje študije Ducrot dodaja, da so možne še druge vrednosti povezovalca *mais*, ki izvirajo iz sheme *P mais Q*. Z njimi se je ukvarjal J. M. Adam (1990: 191- 226) in je v nasprotju z Ducrotom, ki pri obravnavi funkcij *mais* opiše dve, odkril pet funkcij *mais* v francoščini. Te vrednosti so: stopnjevalni *mais*,¹⁹⁹ *mais* spodbijanja,²⁰⁰ fatični *mais*,²⁰¹ dopustni *mais*,²⁰² in argumentacijski *mais*.²⁰³

4.1.1 Stopnjevalni *mais*

Ta *mais* je v francoščini po Adamovih besedah (1990: 192) na splošno neopazen v jezikoslovnih opisih. Omenjen je v Grammaire méthodique (Riegel, Pellat, Rioul 1994: 521 pod imenom dodajalni ali stopnjevalni²⁰⁴) in v slovarskem članku (Petit Robert; glej zgoraj). Slovenska slovnica (Toporišič 1976, 2000) pozna tako imenovano stopnjevalno priredje kot varianto vezalnega priredja od leta 1976 dalje.

Te vrste *mais* najdemo v primeru (19) (povzet po Adamu 1990: 192):

(19)

Pour l'aventure, bien sûr, mais pour une leçon de cinéma aussi.

Za pustolovščino, seveda, pa tudi za lekcijo iz filma.

(Reklama za film Indiana Jones)

Ta tip *mais* v *P mais Q* se na splošno tvori z *non seulement* v propoziciji *P* in se kombinira z *même, aussi, également, en plus, de plus* v propoziciji *Q*. Prinaša dodaten argument za sklep, ki je lahko izražen ali pa ne.

V primeru (19) sta propoziciji *P* in *Q* usmerjeni k sklepu *allez voir le film (pojdite gledat film)*, propoziciji *P* in *Q* pa navajata argumente za ta sklep. Argumenti v *P* in *Q* nimajo enakega statusa, kar vidimo, če vrstni red obrnemo (primer (19')):

(19')

Pour une leçon du cinéma, bien sûr, mais pour l'aventure aussi.

Za lekcijo iz filma, pa tudi za pustolovščino.

V primerih (19) in (19') so argumenti hierarhizirani na različne načine: s tem se kaže sistem vrednot, na katerega se opira govorec. *Mais* nakazuje, da je *P* znan

¹⁹⁹ Fr. *mais de renforcement-rencherissement*, kot stopnjevalnega ga prevajamo po analogiji s priredji enake sestave in pomena, kot obstajajo v slovenščini in so opisani v Slovenski slovnici (Toporišič 1976).

²⁰⁰ fr. *mais réfutatif*

²⁰¹ *Mais phatique*; francoski »*phatique*« prevajamo s fatični po vzoru prevodov Jakobsona (fatična funkcija jezika).

²⁰² fr. *mais concessif*

²⁰³ fr. *mais argumentatif*

²⁰⁴ fr. *addition ou surenchérissement*

(kohezija-ponavljanje) in *Q* nov (napredovanje). Za *mais* bi potemtakem lahko bilo značilno, da uvaja sporazumevalno dinamiko, ki jo lahko primerjamo z redom tema-rema v stavku.

Primeri iz korpusa s to vrednostjo sta (20) in (21):

(20)

(6/10)

PL18: Un mot, monsieur Mégré. Albert Houet qui est évêque du Poitiers/ a refusé de baptiser quelqu'un/ parce qu'il était membre du Front National. Il a ajouté cette phrase: »l'idéologie du Front National est contraire au message de l'église.« Je voudrais savoir quelle était votre réaction.

BM39: Je conteste totalement cette interprétation/ qui me paraît être ahurissante/ que l'on mélange ainsi la politique et les questions de la foi.↑ Je suis consterné de cette attitude de cet évêque.

MC22: Vous avez considéré que c'est une intrusion sur l'avis politique ou alors?↓

BM40: Je considère d'une part que le ... le ... le message et le programme du Front National est parfaitement compatible avec les enseignements de l'église↑ et que l'attitude de cet évêque est **non seulement** indigne aux regards des règles de l'église /.../ **mais** est **tout à fait** scandaleuse dans les débats politiques français.

PL18: Samo eno besedo, g. Mégré. Albert Houet, ki je poitierski škof, ni hotel krstiti nekoga, ker je bil le-ta član Nacionalne fronte. Dodal je ta stavek: ideologija Nacionalne fronte je v nasprotju s cerkvenim naukom. Kaj pravite na to?

BM39: Spodbijam tako interpretacijo, ki se mi zdi škandalozna, saj meša politiko in vprašanja vere. Močno se čudim odnosu tega škofa.

MC22: Torej ste menili, da je to poskus vplivanja na politično prepričanje ali kaj?

BM40: Smatram najprej, da sta sporočilo in program Nacionalne fronte popolnoma v skladu s tem, kar uči cerkev, in da je odnos tega škofa **ne samo** nevreden glede na pravila cerkve, **ampak celo** škandalozen znotraj francoskih političnih debat.

(21)

(7/51)

MC53: Pascal Hervé, Pascal Hervé, vous faites ça, vous, **pas seulement** l'altitude, **mais aussi** ...

PH6: Mais non, on s'en remet à nos médecins, à un médecin de sport hein, et c'est peut-être ce jour-là ...

MC53: Pascal Hervé, Pascal Hervé, ali tudi vi to počnete; **ne samo** treningi na višini, **ampak tudi** ...

PH6: Sploh ne, to prepuščamo svojim zdravnikom, športnim zdravnikom, ne, in morda je tega dne ...

V primeru (20) sta argumenta za sklep *odnos cerkve ni pravičen P (l'attitude de cet évêque est non seulement indigne aux regards des règles de l'église)* in *Q (mais est tout à fait scandaleuse dans les débats politiques français)*. Argument *Q* stopnjuje to, kar je bilo dano v *P*. V tem primeru vrstnega reda propozicij ni mogoče zamenjati.

V primeru (21) je v izreku moderatorke MC dano samo izhodišče za *Q*: pričakuje se seveda argument *Q*, ki je močnejši od *P* (*pas seulement l'altitude*). Vprašani PH

pa z *mais non* uvaja izrek, ki ne le ne da odgovora na vprašanje, ampak zavrača celotno izrekanje moderatorke.

Primerov stopnjevalnega *mais* je v korpusu 5 od 323 primerov *mais*. *Non seulement ... mais aussi* prevajamo z *ne samo ... ampak tudi* in različicami *ne le ... ampak / marveč / temveč tudi*.

4.1.2 Mais spodbijanja

Mais spodbijanja se tvori z zanikano prvo propozicijo, ki se kombinira z *non pas* (*plus, point*), po shemi *non pas P, mais Q* in se da brez težav prevesti s *sino* oziroma *sondern* (primer (22); Adam 1990: 194). Slovenska prevodna ustreznica je lahko *ampak, toda, marveč, temveč*.

(22)

Si je voulais la guerre, je ne vous demanderais pas Hélène, mais une rançon qui vous est plus chère.

Če bi bil hotel vojno, od vas ne bi zahteval Helene, ampak odkupnino, ki vam več pomeni.

(Giraudoux: La guerre de Troie n'aura pas lieu)

Parafraza zgornjega primera bi bila: *Je vous demandais non pas H., mais...* (zahteval bi ne H., ampak kaj drugega). Ta *mais* so v besedilih prepoznali Ducrot (1978), Anscombe (1977) in Plantin (1978). Najpogosteje ga najdemo v dialogu, ki vsebuje konflikt; v konfliktu med trditvami. Povezan je s fenomenom zavezanosti določeni trditvi in dometa te, ki je bila predstavljena v prvem delu. Spodbijana trditev je lahko pripisana določenemu izjavljalcu, ki se lahko razlikuje od govorca. Učinek polifonije je vsekakor viden.

Za razliko od *stopnjevalnega mais*, ki veže argumente, ki gredo v isto smer, in jih ureja glede na težo za isti sklep, *mais spodbijanja* veže dva nasprotno usmerjena argumenta in predvsem vnaša vrednost konflikta med besede, ne toliko med propozicije. Diskurzivno gibanje poteka na naslednji način:

- spodbijanje propozicije *P*, ki je v globinski strukturi dane propozicije *ne-P*
- pripisovanje *P* določenemu izjavljalcu, torej normi, normiranemu sistemu vrednot, kultur, ideologije oziroma določenemu toposu, s katerim se govorec ne identificira. Tu prihaja do polifoničnega učinka

- prehod od zavračanja (*ne-P*) do zatrjevanja neke propozicije *Q*, ki jo je do sedaj ovirala propozicija *P*, in ki utemeljuje zavračanje. S tem, ko postavi *Q* kot veljavno (resnično), za katere resničnostno vrednost smo se zavezali, govorec izjavlja neveljavnost *P*.

V primeru (22) *P* predstavlja *non pas Hélène*, *Q* pa *une rançon qui m'est plus chère*. Najprej se spodbija veljavnost *P* (*je vous demanderais Hélène*) in se jo predstavi kot plod izrekanja drugega govorca, nato se izjavljalec zaveže za resničnost *Q* in to propozicijo postavi nasproti *ne-P*. Primer s to vrednostjo iz korpusa je primer (23):

(23)

(7/39)

GC3: Parce qu'on a ce paradoxe, on a ce paradoxe, c'est que Richard Virenq, Pascal Hervé sont partie civile dans l'affaire et que sans cesse, mais sans cesse d'une manière parfois même méchante on on on met en cause Richard Virenq, **non point** parce qu'il se serait dopé **mais** parce qu'il n'aurait pas avoué alors qu'il affirme de s'être point doppé comme Pascal Hervé. C'est le procès de la parole d'un homme qui est fait actuellement.

GC3: Kajti imamo ta paradoks, imamo ta paradoks, in sicer da sta RV in PH civilni stranki v zadevi in da ves čas, ampak ves čas in včasih celo na zloben način pritegujejo v proces RV, pa **ne** zato, ker bi bil uporabljal poživila, **ampak** ker naj bi bil priznal, medtem ko trdi, da naj tako kot PH ne bi bil jemal nobenih poživil.

V tem primeru gre za razmerje med propozicijami *P* (**non point** parce qu'il se serait dopé) in *Q* (parce qu'il n'aurait pas avoué alors qu'il affirme de s'être point doppé comme Pascal Hervé), ne pa med besednimi zvezami, kot je v takih primerih bolj običajno. Takih primerov je v analiziranih besedilih 12.

4.1.3 Fatični mais in zaznamovanje besedilnih segmentov

Naslednji primer, ki je slovnično tvorjen po istem modelu kot predhodni, predstavlja določene težave, ki pa niso le jezikovne (primer (24), Adam 1990: 197):

(24)

Je ne dis pas que les chambres à gaz n'ont pas existé. Je n'ai pas pu moi-même en voir. Je n'ai pas étudié la question. Mais je crois que c'est un point de détail de l'histoire de la Deuxième guerre mondiale.

*Saj ne rečem, da plinske celice niso obstajale. Nisem pa jih mogel videti. Tega vprašanja nisem preštudiral. Mislim **pa**, da je to ena od podrobnosti druge svetovne vojne. (Le Pen, RMC, v 24 heures 6-12-1987)*

Tega *mais* ne moremo prevajati s španskim *sino*, ampak prej *pero* (Adam 1990: 197), gre pa za *fatični mais*, ki zaznamuje spremembo gledišča. Slovenske prevo-

dne ustreznic so predvsem členki *pa*, *že*, *vendar*. *Mais* se v zgornjem primeru ne navezuje na nikalnico pred njim, ampak zaznamuje spremembo gledišča po treh nikalnicah.

Ta tip *mais*, ki enako kot *mais spodbijanja* zaznamuje neke vrste nasprotovanje, izhaja iz »ustne« oblike, ki jo O. Ducrot in sodelavci (1980) opisujejo v »*Mais occupe-toi d'Amélie*« in je bil podrobno predstavljen v začetku, kjer smo pri funkcijah II A in II B videli, da se ta *mais* lahko nanaša na predhodno propozicijo ali pa kar direktno na kontekst.

Ta tip *mais* se nahaja v glavnem na začetku in se navezuje bodisi na nov govorni poseg, bodisi na nebesedni kontekst. Lahko tudi zaključuje govorni poseg brez eksplicitnega nadaljevanja. To je npr. *mais* iz stripov (primer (25)):

(25)

mais ... *mais ils détruisent et ils coulent mon bateau!*

Pa ... *saj uničujejo in potapljujejo mojo ladjo!*

(Astérix: Le grand fossé)

Anne Cadiot (v Cadiot in dr. 1979: 98) meni, da ta *mais* hkrati predstavlja odnos med močjo sogovorcev in polaščanjem diskurza,²⁰⁵ kar prikaže z naslednjim primerom iz govorjenega diskurza (primer (26)):

(26)

X (fille): Ouais mais ça dépend d'abord il faut savoir ce que c'est la libération de la femme parce que ...

Y (garçon): Mais je sais, je suis pas con à ce point.

X: **Non mais** c'est assez vaste parce quand on dit la libération de la femme elle est jamais libre parce qu'elle fait elle a toujours le reste du ménage et tout ...

X (dekle): Ja, ampak to je odvisno najprej je treba vedeti kaj je to osvobajanje ženske ker ...

Y (fant): Saj vem, nisem tako trapasta

X: **Ne, ampak** to je precej širok pojem, ker kadar rečejo osvobajanje žensk: ženska ni nikdar svobodna, ker ima vedno gospodinjska dela in vse ostalo ...

Za obvladanje teh dveh vidikov je treba ločevati med dialoško zgradbo izmenjave²⁰⁶ in diafonično strukturo,²⁰⁷ ki jo poudarja *oui* oziroma *non*, ki je pred *mais*.

²⁰⁵ »les *mais* représentent à la fois le rapport de forces entre les interlocuteurs et des agrippages de discours« (1979: 98)

²⁰⁶ fr. structure dialogique de l'échange

²⁰⁷ Fr. structure diaphonique; to je pojem iz polifonije; gre za izrek enega izjavjalca, ki vsebuje besede dveh govorcev; avtor prvega dela izrekanja, ki se ga zavrača, je bil govorec, ki ni isti kot izvajalec, z govorcem drugega dela, ki ga uvaja *mais*, pa se izjavljalec identificira.

Govorec se ne zadovolji s tem, da reagira, ne da bi se dotaknil prejšnjih besed, ampak začne s povzemanjem in ponovno interpretacijo naslovnikovih besed v svojem diskurzu. Ta vrsta aluzije na tuji diskurz je namenjena omogočanju boljšega navezovanja na le-tega. Diafonična struktura je eden najboljših znakov, da gre za pogajanje o glediščih, ki je značilno za vsako interakcijo (Roulet in dr. 1985).

Že pri *mais spodbijanja* je prisotnost negacije v *ne-P* namigovala na globinski izrek *P* in torej reakcijo diafoničnega tipa na prejšnji izrek. *Fatični mais* pa je kompleksen napad na prejšnji izrek, ki povezuje več govornih posegov kot argumentov. Navadno se kombinira in nastopa kot *oui mais de toute façon, ben mais oui mais, ah ben oui mais justement, non mais non de toute manière, oui mais justement, non mais finalement*, etc. Zaznamovalci strinjanja in nestrinjanja niso ekvivalentni, po Cadiotovi (Cadiot in dr. 1979: 97) so predvsem pretveza za uvajanje oziroma vsiljevanje tega, kar bi radi povedali, oziroma gre zgolj za dejstvo, da bi radi dobili besedo. Po Rouletu ima funkcijo zaznamovalca strukturacije diskurza v izmenjavi²⁰⁸ (Roulet in dr. 1985) in ima dve vrednosti glede na to, ali se glasi *oui mais* ali *non mais*. *Oui mais* sprejema okvir dejstvene ustreznosti,²⁰⁹ ki jo postavlja pobudna sestavina oziroma diskurz sogovorca, in zavrača izpeljavno ustreznost. *Non mais* pa izraža zavračanje okvira dejstvene ustreznosti. Sestavino, ki jo uvaja, lahko razložimo kot spodbijanje presupozicije.

Ta *mais* služi predvsem vzpostavljanju izrekanja in je namenjen interakcijskemu spopadu sogovorcev. Zato je rabljen predvsem v govoru. Prav *fatični mais* je najpogosteje rabljen v analiziranih primerih iz diskurza (v korpusu močno prevladuje s 75% primerov vseh pojavljanj). Primere iz korpusa lahko razdelimo v štiri podskupine:

1. *fatični mais* uvaja pripovedne izreke
2. *fatični mais* uvaja vprašalne izreke
3. *fatični mais* uvaja vzklične izreke
4. *fatični mais* ima metajezikovno vrednost

1. *fatični mais* uvaja pripovedne izreke (primera (27) in (28)):

(27)

(2/5)

EP3: Question Jacob, je vais compléter ce que j'ai souhaité dire. Je vais aussi signaler à Madame Aubert: des produits de qualité. **Mais** tous les agriculteurs / ne souhaitent que ça ...↑ de faire des produits de qualité. **Mais** les produits de qualité, ils ont un coût.

²⁰⁸ fr. marqueur de la structuration discursive

²⁰⁹ fr. pertinence, an. relevance prevajamo kot »ustreznost«

EP: Kar se tiče g. Jacoba, bom dopolnil to, kar sem želel povedati. Ge. Aubert bom tudi navedel nekaj o kakovostnih pridelkih. **Pa** saj vsi kmetje želijo le eno, vzgojiti kakovostne pridelke. **Toda** le-ti imajo določeno ceno.

(28)

(7/14)

MC18: Et vous-même, vous y pensez?

BK30: **Mais** personne ne me le propose alors, ...

MC18: In vi sami, ali mislite na to?

BK: **Pa saj** mi nihče tega ne predlaga ...

V primerih (27) in (28) zgoraj se *mais* ne navezuje na prej povedano, niti ni namenjen logičnemu dokazovanju, temveč predvsem uvaja reakcijo, ki izraža nasprotovanje situaciji. V obeh primerih *mais* predstavlja kritiko izrekanja, češ, zakaj sploh o tem govorimo, pridelki so kakovostni v vsakem primeru in kakovost ima tudi določeno ceno (primer 27). V primeru (28) pa govorec navaja, da tako ali tako nihče ni omenjal, naj prevzamem dano funkcijo, zato je nesmiselno govoriti o tem. Slovenske prevodne različice so po besednovrstni pripadnosti členki *pa*, *saj*.

Mais v kombinaciji z *oui* in *non* prikazujeta primera (29) in (30):

(29)

(3/42)

§PC42: C'est de la perversité là, quand-même, oh, quand-même, oui↑.

FC17: **Oui, mais**, je peux dire que j'ai entendu tellement de récits de ce type/ qu'ils vont bien au-delà de ce qu'ils en filment.

PC42: To je kljub vsemu pokvarjeno, kljub vsemu.

FC17: **Da, ampak**, lahko vam rečem, da sem slišala toliko zgodbic tega tipa, ki precej presegajo tisto, kar se o stvari snema.

V primeru (29) se FC strinja z izrekom PC, a potem z *mais* uvaja izrek, ki nasprotuje stališču PC in pokvarjeno zgodbo posplošuje in predstavlja kot eno od mnogih, ne nekaj posebnega.

(30)

(7/35)

JFM20: Vous avez changé pour les transports aériens. Vous avez changé pour les télécommunications. Vous êtes en train de changer ... §pour la fabrication d'électricité ...§

§BK59: **Non, mais non, mais non**, je rejette tout.§

JFM20: Spremenili ste za zračni promet. Spremenili ste za telekomunikacije. Zdaj spreminjate ...

BK59: Ne, pa ne, pa ne, vse zavračam.

V primeru (30) govorec BK popolnoma zavrača vse kritike, ki jih nanj naslavlja JFM. Izrek *je rejette tout* se lahko interpretira tudi metajezikovno kot *vaša kritika nima podlage* ali *nimate pravice, da tako govorite*.

S stališča soizrekanja (M. A. Morel, L. Danon-Boileau 1998) med *oui mais* in *non mais* obstaja velika razlika: *oui mais* ohranja stik s sogovorcem, postavlja se v soizrekanje, ki ga izraža *oui*, in šele potem izjavljalec s pomočjo *mais* uvaja nasprotno trditve: te ne morejo porušiti splošnega soglasja. *Non mais* pa se postavlja v položaj ukinjanja soglasja, saj sogovorniku oporeka pravico do zatrjevanja, do izrekanja (primer (30) zgoraj).

2. *fatični mais* uvaja vprašalni izrek (primera (31) in (32)):

(31)

(2/13)

CJ10: **Mais** quelles aides européennes sont données aux producteurs comme ça?↑ Précisez les!↑

CJ10: Kakšne oblike evropske pomoči **pa** se sploh daje proizvajalcem kar tako? Naštejte jih!

(32)

(3/16)

BP54: Elles ... Sans arrêt elles disent: **Mais** où sont les hommes?↑

BP54: Brez prestanka sprašujejo: Kje so **vendar** moški?

Vprašalna poved, ki jo uvaja *fatični mais* v zgornjih primerih, pomensko ni vpraševanje po informaciji, ampak polemično vprašanje, ki ima po Ducrotu in Anscombru (1983) enako argumentacijsko vrednost kot zanikan izrek.

3. *fatični mais* je v vzkličnem izreku (primer (33)):

(33)

(3/31)

BP78: **Mais** c'est bien.↑ **Mais** c'est très bien, je vous félicite.↑ Je n'ai jamais arrivé si bien au sommet.↑

BP78: **Pa saj** to je dobro. To je **naravnost** odlično. Čestitam vam. Nikdar nisem mogel tako dobro zaključiti dela.

V primeru (33) gre za podoben *mais* kot ga je opisal Ducrot v primeru (17) zgoraj, gre za sklep, ki ga uvaja *mais* in ga je izjavljalec sprejel po dobrem premisleku.

4. *fatični mais* v metajezikovni vlogi

Ta isti *fatični mais* tudi metajezikovno zaznamuje spremembo gledišča, členjenje diskurza. *Fatični mais* je tipičen za govorni diskurz, njegova funkcija je predvsem členjenje heterogenih delov diskurza, ki se pojavljajo na različnih ravneh. Nemogoče ga je prevesti z *but* v angleščino. V slovenščino ga prevajamo kot členek *pa, saj* ali *vendar*. Nekoliko spominja na povezovalc *et*, ki ga navadno najdemo na začetku odstavka²¹⁰ (primeri (34) in (35)):

(34)

(2/6)

EP4: Il y a encore des progrès à faire et ils se font tous les jours↑ **mais** on ne peut pas laisser dire cela. Donc ...

Še lahko napredujemo in napredujemo iz dneva v dan. **Pa saj** ne moremo dopustiti takega govorenja. Torej ...

(35)

(2/12)

CJ9: Eh oui, je vais faire une proposition précise ...↑

JFC8: (...) **mais** ce n'est pas la situation.

CJ9: Da, podal bom izdelan predlog.

JFC8: Zdaj vendar ni čas za to.

V primerih (34) in (35) se *mais* nanaša na izrekanje (*ne moremo dopustiti takega govorenja*) oziroma primernost izrekanja (*zdaj ni čas za pogovor o tem problemu*). Obakrat gre za diskurz o tem, kaj in o čem naj bi se govorilo v okviru oddaje. V tem kontekstu bi ga v slovenščino lahko prevajali s členkom *saj*, ki ima poleg vzročnega pomena lahko tudi dopustno-protivnega, najpogosteje v povezavi s *pa* ali *vendar* (primer (36)):

(36)

Saj je bil (*vendar*) bolan, zato ni prišel.

4.1.4 Dopustni mais

Tudi *dopustni mais* se navadno, podobno kot *mais spodbijanja*, pojavlja v zvezi z nikalnico. Vendar primerov, kjer nastopa (primeri (37) in (38) Adam 1990: 203), ne moremo parafrazirati s pomočjo *non pas*, kar se je pri *mais spodbijanja* dalo:

²¹⁰ Vloga *et* kot povezovalca je bila razložena v istoimenskem poglavju (gl. zgoraj).

(37)

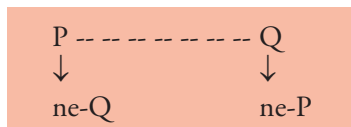
*Rodrigue n'est pas grand, **mais** il est très fort.***... non pas grand mais très fort ...**Rodrigo ni velik, je **pa** zelo močan.*

(38)

*Il n'est pas linguiste, **mais** ce qu'il écrit est très intéressant.***... non pas linguiste, mais ...**Ni jezikoslovec, **ampak** to, kar piše, je zelo zanimivo.*

V primeru (37) izrek *ne-P* predvideva sklep *ne-Q*. Kljub tej implikaciji prvi primer obrne presupozicijo *ne-velik*, *ne-močan* in trdi *ne-P*, ampak *Q*. Po J. M. Adamu (1990: 203) to vrednost lahko predstavimo s klasičnim logičnim kvadratom (shema (39); Adam, prav tam):

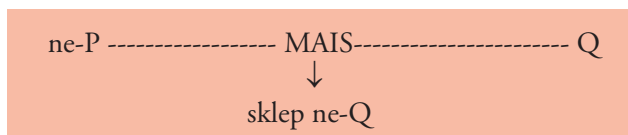
(39)

V zgornji shemi sta propoziciji *P* in *Q* vedno predstavljeni kot nasprotni; *P* implicira *ne-Q* in *Q* implicira *ne-P*, *ne-P* in *ne-Q* sta subkontrarna²¹¹ oziroma podnasprotna.

Na tej osnovi J. M. Adam (1990: 204) opiše primera (37) in (38) takole (shema (40)):

(40)

Primer (38) s to pomočjo parafraziramo na naslednji način: glede na presupozicijo bi najbrž sklepal, da je *ne-P* (*ni jezikoslovec*) argument za *ne-Q* (*ne piše zanimivo*), toda kljub temu (*mais*) drži *Q*.

V primerih (37) in (38) gre za rabo dopustnega *mais*, ki razkriva govorceve presupozicije. Obstoj zgoraj opisane strukture *ne-P je argument za sklep ne-Q* razkriva sistem globinskih norm, ki so veljavne v določenem krogu.²¹² Lahko bi rekli, da

²¹¹ fr. *subcontraires*

²¹² Te norme po Ducrotovem in Anscombrovem zgledu imenujemo toposi in so bile omenjene v začetnih poglavjih, podrobneje pa bodo predstavljene v poglavju o argumentaciji.

je funkcija *dopustnega mais*, da obrača presupozicijo ($ne-P \Rightarrow ne-Q$). Ta *mais* se lahko bodisi kombinira s *pourtant*, bodisi nadomešča z *et pourtant* (primer (41), Adam 1990: 204):

(41)

*Il n'est pas linguiste **et pourtant** ce qu'il écrit est très intéressant.*
*Ni jezikoslovec, **pa vendar** je to, kar piše, zelo zanimivo.*

Mais lahko ojačimo z dopustnim povezovalcem *quand même*. Prisotnost tega povezovalca v glavnem obrne smisel sheme (40) zgoraj (gl. primer (42), Adam 1990: 205):

(42)

ne-P ----- mais quand même ----- Q
 donc
 ↓
 P (non-P)

Z *mais quand même* je poudarjen *ne-P*, medtem ko je z *et oziroma mais pourtant* poudarjen *ne-Q*.

Primeri iz korpusa, ki prikazujeta zgornje rabe, sta (43) in (44):

(43)

(6/6)

BM16: Je me sens très soutenu, ↑ **mais** je ne veux pas entrer dans ces considérations. ↓

BM: Čutim, da me v veliki meri podpirajo, **ampak** ne bi se rad spuščal v ta razglabljanja.

V primeru (43) (gre za politika Nacionalne fronte, ki je v sporu z vodjem svoje stranke, Le Penom) lahko vzpostavimo logično shemo, ki je bila predstavljena zgoraj: iz *je me sens très soutenu (P)* bi lahko sklepali *Q: to bom razglasil, na ta način bom prišel do veljave*. Izjavljalec pa s pomočjo *mais* uvede sklep *ne-Q*, in sicer *je ne veux pas entrer en ces considérations*.

(44)

(3/35)

FC10: et donc c'est... c'était cette idée de laisser quand même l'autre avoir un minimum de liberté. **Mais** on devait **quand même** ... bien sûr, ceux qui se mariaient disaient »tu es mon amour nécessaire« ↓, c'étaient ces amours nécessaires et les amours contingents que distinguaient Sartre et de Beauvoir.

FC10: In to je bila torej ideja, da je treba vseeno pustiti partnerju nekaj svobode. **Ampak vseeno** so morali ... tisti, ki so se poročali, govorili: »ti si moja potrebna ljubezen«; to so bile potrebne in slučajne ljubezni, kot sta jih razlikovala Sartre in de Beauvoirova.

V primeru (44) je *mais* poudarjen s *quand même*: *P* predstavlja *c'était cette idée de laisser quand même l'autre avoir un minimum de liberté*. Iz tega lahko sklepamo na *Q*: kdor bo puščal partnerju svobodo, se ne bo vezal. Glede na logični kvadrat pa imamo *ne-P*: ti, ki so se poročali, so si govorili *tu es mon amour nécessaire*, kar je torej v nasprotju s *P*.

V nadaljevanju bomo videli, v čem se *dopustni mais* razlikuje od *argumentacijskega mais*. Menimo pa, da v primeru, ko gre za globinske norme, ki jih *mais* v strukturi razkriva, ta *mais* lahko razložimo s toposi in ima torej po Ducrotovi teoriji prav tako argumentacijsko vlogo.

4.1.5 Argumentacijski mais

J. M. Adam (1990: 206) opiše še eno rabo povezovalca *mais*: to je *argumentacijski mais*, ki je po njegovih besedah najkompleksnejša oblika funkcioniranja *mais*. Razlika med argumentacijskim in dopustnim *mais* prikaže s primeroma (45) in (46):

(45)

C'est un étudiant intelligent mais il échoue à tous ses examens.
Ta študent je inteligenčen, **ampak** pade na vseh izpitih.

(46)

C'est un étudiant intelligent mais paresseux.
Ta študent je inteligenčen, **ampak** len.

(Povzeto po J. M. Adamu 1990: 206)

Povezovalac mais iz primera (45) je *dopustni*, lahko ga parafraziramo z *et pourtant*, *mais* iz primera (46) pa ni mogoče parafrazirati na ta način, kar kaže primer (46'):²¹³

(46')

**C'est un étudiant intelligent et pourtant paresseux.*

V zgornjem primeru lastnost *P* (*biti inteligenčen*) ne more implicirati *ne-Q* (*ne biti len*): ta implikacija ne temelji na splošnih normah, pač pa na govorečevih predstavah in presupozicijah, ki jih ima o svetu, ki ga obdaja. *Argumentacijski*

²¹³ To so vrednosti, ki jih Ducrot in Anscombe obravnavata pri delitvi toposov na notranje in zunanje (fr. topoï intrinsèques et extrinsèques) in o katerih bomo govorili v poglavju o argumentaciji.

mais je odvisen od diskurzivnega prostora govorca, kjer je *P* argument za sklep *C* in *Q* argument za sklep *ne-C*, in kjer *mais* kaže, da je sklep argumentacijsko usmerjen k *ne-C*, kot je razvidno iz logičnega kvadrata spodaj (shema (47), po Adamu 1990: 208).

(47)

Razlika med *dopustnim mais* in *argumentacijskim mais* je naslednja: *dopustni mais* olajša interpretacijo, ker daje direkten pristop do nasprotnih zaključkov. Tako je v danih primerih zamenljiv z *et pourtant*, *et cependant* ali *mais pourtant*, *mais cependant*, pristop k pomenu izreka je možen z rekonstrukcijo globinskega sistema norm. Argumentacijski *mais* pa je zapletenejši za obravnavo, ker sklep *C* ostaja impliciten. Vprašanje, ki se poraja, je vprašanje dostopnosti zaključka. S tem se je ukvarjal J. Moeschler, ki zapiše (1985: 53), da mora naslovnik razpolagati z zadostno količino informacij iz sobesedila ali sotvarja, v katerem se pojavi izrek, da lahko sklepa, kadar je sklep impliciten. Če tega ne more, se upravičeno sprašuje, zakaj je izjavljalec dane besede sploh izrekel.

Primeri iz korpusa, kjer ima *mais* argumentacijsko vrednost, sta primera (48) in (49):

(48)

(7/41)

PH3: Non,↓ moi j'ai reconduit mon contrat avec Festina↑ mais aujourd'hui Richard va certainement mettre en terme sa carrière. C'est quelque chose de très grave, non?↑

PH3: Ne, jaz sem podaljšal svojo pogodbo s Festino, **ampak** Richard bo danes gotovo končal svojo kariero. To so res težke stvari, ali pač ne?

Zgornji *mais* vzpostavi odnos med *P* (*j'ai reconduit mon contrat avec Festina*) in implicitnim sklepom (*nadaljeval bom kariero*) ter *Q*, ki je impliciten, ter sklepom *ne-C* (***mais*** *aujourd'hui Richard va certainement mettre en terme sa carrière*). Implicitni *Q* lahko izpeljemo iz *ne-C*: *Richardu ni uspelo podaljšati pogodbe*.

(49)

(9/1)

MC1: Alors la violence au quotidien, on s'en passerait bien/ **mais** elle existe, les crimes de sang diminuent régulièrement en France/ **mais** malheureusement il n'en est pas de même pour la petite criminalité, plutôt ce qu'on appelle la petite criminalité mais quand on s'adresse à vous on s'aperçoit qu'elle n'est pas si petite.

MC1: No, brez vsakdanjega nasilja bi že lahko živeli, **a** nasilje obstaja; število umorov v Franciji se zmanjšuje, česar **pa** žal ne moremo trditi za mali kriminal oziroma to, čemur pravimo mali kriminal, saj se, kadar smo žrtev le-tega, začnemo zavedati, da le ni tako majhen.

Pri primeru (49) bi po vzoru logičnega kvadrata za P vzeli *les crimes de sang diminuent régulièrement en France* in sklepali (C), da je nasilja vedno manj. Po analogiji bi pričakovali, da bo tudi iz postavke Q (*la petite criminalité*) sledil sklep C, a to ne drži ... Drugi *mais* je dopustni *mais*, ki ga lahko parafraziramo z *et pourtant (petite criminalité comme on l'appelle, et pourtant quand elle s'adresse à vous etc.)*.

4.1.6 Enotno funkcioniranje *mais*?

Dva *mais* se jasno razlikujeta od drugih: to sta *stopnjevalni mais*, ki deluje v enem semantičnem prostoru (P in Q sta sousmerjena argumenta za isti sklep v enem semantičnem prostoru), in *fatični mais*, pri katerem zaznamo šibitev osnovnih vrednosti. Skupno *mais spodbijanja*, *dopustnemu mais* in *argumentacijskemu mais* je to, da so polifonično zaznamovani.

Najkompleksnejši je argumentacijski *mais*, ki vsebuje dva eksplisitna argumenta in dva na splošno implicitna in vedno nasprotujoča si sklepa. Dopustni *mais* vsebuje le še tri koordinate: dva argumenta in en sklep, ki se ga da izpeljati z negacijo enega ali drugega od argumentov. Stopnjevalni *mais* in *mais spodbijanja* si nasprotujeta: pri prvem oba argumenta vodita k enemu sklepu, medtem ko pri drugem drugi argument omogoča utemeljevanje nikalnice, ki jo uvaja prvi argument. Diskurzivnemu gibanju z vnaprejšnjim delovanjem stopnjevalnega *mais* nasprotuje regresivno diskurzivno gibanje *mais spodbijanja*.

Na podlagi teh opažanj ne moremo sklepati na enotno funkcioniranje povezovalca *mais*, saj so si posamezne funkcije med seboj precej različne. Prav tako zgornji opisi ne dajejo nobenega podatka o pogostnosti posamezne funkcije. Glede na korpus prevladuje *fatični mais*. Od 323 skupnih primerov *mais* v korpusu jih je 75% oziroma 241 primerov fatičnih, od tega 179 fatičnih v pripovednih izrekih, 12 v vprašalnih in 18 v vzkličnih ter 32 v metajezikovni rabi, 1% stopnjevalnih *mais* (5 primerov), 4% *mais* spodbijanja (12 primerov), 12% dopustnega *mais* (39 primerov) in 8% argumentacijskega (26 primerov). Fatični *mais* se je pojavljal tudi v kombinacijah z izrekanjskimi prislovi z modalno vrednostjo, kot na primer *mais finalement*, *mais effectivement*, *mais justement*, *mais bien sûr*. Vedno je fatični *mais* oziroma *mais* zaznamovalec zgradbe konverzacije oz. diskurza tisti, ki nastopa v kombinacijah z modalnimi zaznamovalci, v kombinacijah z drugimi povezovalci pa najdemo tudi druge funkcije *mais*, npr. dopustni *mais* se veže s *quand même*. Najbrž bi bilo težko sklepati na enotno prevajanje vsake od katego-

rij, ki jo ima *mais* v francoščini, s primernim slovenskim ustreznikom. Ustrezniki v Gradovem slovarju so *toda, ampak; temveč; ne le, temveč tudi; toda ne! vendar ne! seveda, gotovo, pač*. Za stopnjevalni *mais* imamo glede na rabo dve možnosti, *ne le ... temveč tudi* in *ne samo ... ampak tudi*. Fatični *mais* pa prevajamo predvsem s členki in njihovimi kombinacijami *pa, vendar*, v določenih kontekstih bi bil možen tudi prevod s *saj, pa saj*.

Sklepali bi, da bo v argumentacijskih besedilih prevladoval argumentacijski *mais*. A zgradba argumenta in sklepa ter nasprotnega sklepa je očitno prezapletena za rabo v govorjenem diskurzu, kjer naslovnik po teoriji ustreznosti najprej sklepa na rešitve, ki so najhitreje dostopne. Argumentacijski *mais* je značilen predvsem za pisna argumentacijska besedila. Argumentacija v govorjenem diskurzu pa je dodana na izrekanjski ravni in temelji na odnosu do naslovnika in urejanju tega odnosa v soizrekanju.

4.2 DOPUSTNOST V FRANCOŠČINI

M. A. Morel (1996) ločuje tri tipe dopustnosti v francoščini:

1. logična dopustnost²¹⁴
2. rektifikacijska dopustnost²¹⁵
3. argumentacijska dopustnost²¹⁶

4.2.1 Logična dopustnost

O njej govorimo, kadar med dvema propozicijama obstaja dopustni odnos. Znamuje jo podredni veznik *bien que* (primer (50), povzeto po Morel 1996: 7):

(50)

Bien qu'il pleuve, il sort.

Kljub temu, da dežuje, gre ven.

Odnos se lahko vzpostavi med dvema propozicijama, če smatramo, da ponavadi kadar dežuje, ostanemo doma. Tu pa imamo odnos med danima propozicijama *A* in *B*, kjer je *A* normalno združen z *A1* in je *B* enako *ne-A1*: vidimo, da je *B* negacija tega, kar navadno pripisujemo *A*, zato lahko vzpostavimo dopusten odnos ne glede na strukturo izrekov *A* in *B* ter formalno naravo vezi, ki ju združuje. To vez lahko predstavljajo povezovalci *bien que, même si* in drugi.

²¹⁴ fr. concession logique

²¹⁵ fr. concession rectificative

²¹⁶ fr. concession argumentative

Zgoraj opisani odnos med A in B je eden od bistvenih pogojev za uresničevanje dopustnosti. Trditev, da je A normalno združen z AI , predpostavlja predhodno vizijo, ki jo imamo o odnosih med elementi, o katerih govorimo, oziroma vsaj tiho soglasje, ki v zvezi s tem odnosom obstaja med sogovorci. Dopustnost vedno temelji na toposu,²¹⁷ nezapisanem skupku predpostavk, ki jih imamo o odnosih med dejanskimi stanji in so plod družbe, v kateri živimo, ali pa povsem individualni. Tako izrek *Bien qu'il pleuve, il sort* postane absurden, če se nahajamo v svetu polžev, kjer dež potegne za sabo njihovo gibanje.

Če se zatekamo k dopustnosti, vzpostavljamo implicitni odnos, ki veže dane izreke. Ta odnos bi lahko obravnavali kot dopustni tudi brez prisotnosti zaznamovalcev, seveda pod pogojem, da si (so)govorca delita predstave o dejanskih stanjih, ideologijo, prepričanja, mnenja o politični, socialni in moralni podobi sveta.

(51)

Cet arbre a trois ans et il ne porte pas de fruits.

To drevo je staro tri leta - in ne rodi.

Primer (51) (Morel 1996: 7) lahko interpretiramo v luči dopustnosti, saj v našem podnebnju tri leta staro drevo navadno rodi. Zato je možno, da odnos ostane izražen impliciten, lahko pa ga tudi izrazimo eksplicitno z rabo *bien que* (primer (52) (Morel 1996: 7)):

(52)

Bien que cet arbre ait trois ans, il ne porte pas de fruits.

Čeprav je to drevo staro tri leta, ne rodi.

V določenih primerih pa se z zgornjo formulo ne da opisati dopustnega odnosa. Takrat dopustni odnos ni vzpostavljen med propozicijskimi vsebinami A in B , ampak med sklepi, ki jih naslovniki lahko potegnejo iz A in B (primer (53) (Morel, 1996: 7)). Odnos lahko opišemo na naslednji način:

Ponavadi lahko iz A potegnemo sklep $C1$ in iz B $C2$, $C2$ pa je $ne-C1$.

(53)

Bien que plus petit que son adversaire, Piedevache se révéla plus adroit dans ce combat.

Čeprav je bil manjši od svojega nasprotnika, se je Piedevache izkazal za spretnejšega v tem boju.

²¹⁷ Toposi so podrobno razloženi v poglavju Raba povezovalcev in argumentacija.

Iz A (*Piedevache était plus petit que son adversaire*) bi lahko sklepali ($C1$), da je bil v slabšem položaju in da ne bo zmagal, iz B (*Piedevache se révéla plus adroit*) pa sklepamo, da je zmagal. Tako je sklep $C2$ negacija sklepa $C1$.

Izrekanjska vrednost logične dopustnosti je naslednja: obe propoziciji A in B sta plod istega izrekanja. Dopustni odvisnik je predstavljen kot predmet prejšnjega izrekanja nekega drugega izjavjalca, s katerim se strinja tudi izjavljalec celotnega izreka. Vrstni red propozicij je mobilien.

4.2.2 Rektifikacijska - popravljalna dopustnost

V določenem številu izrekov pa vrstni red propozicij ni mobilien in je dopustni odvisnik nujno na drugem mestu, kar vpliva tudi na naravo odnosa. Tak je primer (54) (Morel 1996: 10):

(54)

*Vous pouvez tourner sur la petite place là, **encore qu'il y ait beaucoup de voitures en stationnement aujourd'hui.***

*Lahko obrnete na tistem malem trgu tam, **čeprav** je danes parkiranih veliko avtomobilov.*

Globinski odnos je podoben odnosu pri logični dopustnosti: lahko sklepamo, da če je veliko parkiranih avtomobilov, ne moremo obrniti. Na pragmatični ravni je rezultat drugega izrekanja dopustnega razmerja naslednji: iz celotnega izreka lahko izpeljemo, da je možno, da ne bomo mogli obrniti, ne da bi s tem izničili možnost, da se tam da obračati, kar je zatrjeno v prvem delu. Veljavnost propozicije *vous pouvez tourner* implicira, da navadno ni ničesar, kar bi lahko omejevalo tako manevriranje; nasprotno pa dopustni stavek v 2. delu to trditev postavlja pod vprašaj. Zato to dopustnost imenujemo »rektifikacijska«, to je dopustnost s popravkom.

Globinski odnos, ki ga vključuje rektifikacijska dopustnost, je sledeč: navadno je B v skladu z $A1$ in A je $ne-A1$, kar ima za posledico, da popravlja domet B in uvaja ločevanje med B in $ne-B$.

Prav tako kot logična posledičnost rektifikacija, ki jo prinaša dopustni odvisnik, lahko prinaša sklepe, ki jih lahko potegnemo iz izrekanja prve propozicije, in sicer takole: iz B bi lahko sklepali C in iz A $ne-C$, kar ima za rezultat popravljanje sklepa, ki bi ga lahko potegnili iz B (primer (55) (Morel 1996: 10)):

(55)

*Pierre n'est pas le plus grand de sa classe, **encore qu'il est relativement grand pour son âge.***

*Peter ni največji v razredu, **čprav je precej velik za svojo starost.***

V drugem delu izreka se govorec ponovno dotakne zatrjevanja prvega dela, iz katerega bi se dalo sklepati, da Peter ni velik za svoja leta. Tako uvaja izrek *A* z dopustnim veznikom *encore que* in ta izrek je dan kot negacija sklepa *C*, ki bi ga lahko potegnili iz *B*, torej *Il est relativement grand pour son âge*.

Te vrste odvisniki so obvezno za glavnim stavkom. Imajo tudi značilno intonacijo: ta se konča na precejšnji višini in začne precej nizko (Morel 1996: 12) in ni modulirana. Te značilnosti po M. A. Morel (prav tam) kažejo na dejstvo, da se dopustni odvisnik opira na predhodno propozicijo. Dejansko je v tem primeru nemogoče, da bi dopustni odvisnik stal na prvem mestu. V pisavi neredko najdemo ločila, ki dopustni odvisnik ločujejo od ostalega izreka, kot so velika začetnica na začetku odvisnika, pomišljaji, oklepaji ali močna ločila (Morel 1996: 12 navaja celo opombe na koncu strani: primer (56)):

(56)

D'après les derniers documents remis aux Directeurs d'U. E. R. et bien reconfirmés depuis (), l'ultime répartition des heures complémentaires se ferait sur la base suivante (...)*

** **Encore qu'il n'y ait toujours pas d'arrêtés signés.***

Glede na zadnje dokumente, ki so bili predloženi direktorjem U. E. R. in od takrat ponovno potrjeni, se bo zadnja delitev dodatnih ur opravila na naslednjih temeljih (...)*

** **Čprav odlok še ni podpisan.***

Narava popravkov oziroma rektifikacij je dana na naslednjih ravneh:

- rektifikacija jezikovnega izraza

Govorec se vrača na izraz ter poudari, da se mu ne zdi primeren za dano situacijo. Dopustni odvisnik se torej nanaša na besedo ali besedno zvezo na ravni pomena. Dejansko pa je tisto, kar zanika ali spreminja, vezano na konotacije zaznamovnega. Gre za popravek poimenovanja,²¹⁸ ki bi lahko bilo za publiko zavajajoče (primer (57), po Morel 1996: 13):

(57)

*On essaie de donner à ces bambins des valeurs comme vous dites - **bien que** le mot soit prétentieux - on se heurte aussi à autre chose.*

²¹⁸ fr. dénomination

*Tem otrokom poskušamo dati vrednote, kakor jim pravite - čeprav je izraz pretenci-
ozen ... - spopadamo pa se tudi z drugimi težavami.*

- rektifikacija dometa zatrjevanja

V tem primeru se eksplicitno v izreku nahaja izraz s posplošujočo ali restriktivno (zožujočo) vrednostjo in sledi mu dopustni odvisnik (primer (58) (Morel 1996: 13)):

(58)

*Ce petit livre devrait être l'un des outils de travail de base de tous ceux qui s'occupent
d'initiation à la linguistique (**encore qu'il** puisse intéresser un public bien plus large
que celui des seuls enseignants et étudiants).*

*Ta knjižica bi morala biti eno od osnovnih delovnih orodij vsem, ki se ukvarjajo z
uvajanjem v jezikoslovje (**čeprav** je lahko zanimiva tudi za širše občinstvo, ne le
učitelje in študente).*

- rektifikacija govorničevega gledišča

V izrekih te vrste izjavljalec sam poseže v izrek in izrazi svoje mnenje v zvezi s tem, kar je bilo rečeno oziroma bo rečeno ter popravlja sklepe, ki bi jih lahko naslovnik potegnil iz izrečenega (primer (59), Morel 1996: 13):

(59)

*Et ce serait péché de vouloir diminuer l'image que vous vous faites du Prince, **encore
que**, selon moi, elle soit un peu embellie.*

*In bil bi greh, če bi vam hoteli okrniti predstavo, ki jo imate o Princu, **čeprav** je, po
mojem mnenju, nekoliko olepšana.*

Oba izreka sta plod izrekanja istega govornca, le da potekata na dveh različnih izrekanjskih ravneh: dopustni odvisnik, ki je na drugem mestu, je predstavljen kot razlaga prve propozicije. Na to kaže intonacija oziroma ločila.

4.2.2.1 Razlika med logično in rektifikacijsko dopustnostjo

M. A. Morel ugotavlja (1996: 98), da je pri logični dopustnosti dopustni odvisnik ozko povezan s propozicijsko vsebino glavnega stavka in ne more imeti avtonomne vrednosti reme, razen v primeru, ko je glavni stavek izrecno tematiziran s pomočjo *et cela* ali zatrjevalnega prislova (*oui, non*) v primeru odgovora. To prikažejo testi z izpostavljanjem s pomočjo *et cela* in možnost odgovora na vprašanje *pourquoi*.²¹⁹ Temeljna vloga teh propozicij je zaznamovanje izbire govornca,

²¹⁹ Ti testi so bili podrobneje predstavljeni v poglavju Enota analize; vidi se razlika med *bien que* in *encore que*.

da poišče semantični okvir, ki je potreben za interpretacijo celotnega izreka in da zapre paradigmatični razred možnih tem za izrek, ki bo sledil. Zato razumemo, da te propozicije ne morejo biti predmet fokalizacije niti predstavljati odgovora na vprašanja, saj ti dve operaciji predpostavljata izbiro znotraj paradigmatičnega razreda.

Pri rektifikacijskih dopustnih odvisnikih sploh ni možnosti preverjanja s testi, saj uvajajo govorno dejanje, torej so na ravni, ki je višja od skladijske ravnine. Tako se nahajajo na ravni, ki je višja od ravnini logične dopustnosti. To dejstvo najbrž tudi pojasnjuje, da pri rektifikacijskih dopustnih izrekih subjunktiv ni obvezen (M. A. Morel 1996: 12).

4.2.4 Argumentacijska dopustnost

Obstaja določeno število izrekov, ki vsebujejo dve priredno povezani propoziciji, ki tvorita tesno povezan sistem. Ti priredni sistemi pripisujejo vrednost logične dopustnosti rektifikacijski dopustnosti. M. A. Morel (1996: 15) to dopustnost imenuje argumentacijska dopustnost. V prvem delu izreka se pojavlja določen jezikovni element (prislov, pridevnik, prislovna besedna zveza, glagolska besedna zveza), ki v argumentaciji igra podobno vlogo kot dopustni vezniki v logičnih sistemih. Z vstavljanjem tega »dopustnega« elementa v prvo propozicijo govorec nakazuje, da izrekanje ne izvira od njega. Tako pokaže, da umešča argumente na raven dejanskega stanja oziroma direktno razvidnih dejstev oziroma jih prikaže kot plod nekoga drugega in svojega sogovorca. Z izrekanjem druge propozicije, ki jo najpogosteje uvaja priredni veznik *mais*, pa govorec prehaja na svoje prvotno zatrjevanje in omejuje njegov domet oziroma spreminja resničnostno vrednost: druga propozicija igra isto vlogo kot rektifikacijski dopustni odvisniki (primer (60) (Morel 1996: 16)).

(60)

Quand tu dis que ça peut nous apporter, ces expériences pédagogiques et nous intéresser, c'est vrai, mais on voit que c'est tellement limité, à la philosophie, aux classes de français.

Ko praviš, da nam to lahko prinese, tovrstne pedagoške izkušnje, in lahko vzbudi naše zanimanje, to je že res, ampak vidi se, da je to tako omejeno na filozofijo, na pouk francoščine.

Sistem argumentacijske dopustnosti predstavlja poseben primer dopustnega odnosa. Gre za dopustno argumentacijsko gibanje, kot je bilo opisano v začetku poglavja: kot sistemi logične dopustnosti vsebuje ponovitev izreka, katerega vrednost govorec zavrača. V drugem delu pa kot pri sistemih rektifikacijske dopu-

stnosti govorec ponovno omenja prvo trditev in daje o njej svoje mnenje, da bi popravil sklepe, ki se jih iz trditve da izpeljati, in domet trditve (primer (61) (Morel 1996: 16)):

(61)

Certes je reconnais qu'elle a grand air, et elle a bien ces yeux extraordinaires dont tu me parlais, mais enfin je ne la trouve pas tellement inouïe que tu disais.

Že res, priznam, da je lepa, ima tudi te nenavadne oči, o katerih si mi govoril, pa se mi vseeno ne zdi tako zelo posebna, kot si govoril.

V prvem delu govorec z izrazi *bien, certes, je reconnais* dà vedeti, da to ni njegovo izrekanje. Za to je odgovoren sogovorec (*dont tu me parlais*). V drugem delu pa direktno posega z dajanjem osebnega mnenja in zanikanjem prevelike pomembnosti lepote, ki jo je ženski pripisoval sogovorec.

Ta odnos je s skladenjskega stališča navadno prireden. Na diskurzivni ravni ima prvi, torej dopuščeni argument vrednost teme oziroma danega, kar je predmet soglasja med govorcii. Ta, ki mu je diskurz namenjen, nima možnosti, da bi spodbijal veljavnost prvega argumenta, ki je predstavljen kot temelj temu, kar bo sledilo. Sledi rema: argumentacijska vrednost izreka izvira iz tega, da je lahko, glede na to, da je bila tema dana kot soglasna, le rema predmet govorečevega nesoglasja.

Narava dopuščenega argumenta in način, na kakršnega izraža izjavljalec svoje strinjanje, se razlikuje glede na dialog. Pri tem gre še za posebno intonacijsko shemo: leksikalni zaznamovalci dopustnosti v prvem delu so višje intonirani (Morel 1996: 18), kar se pisno izraža z vejicami. Protivni vezniki, ki uvajajo drugi del, imajo tudi svojo intonacijo, navadno visoko, ki poudarja njihovo diskurzivno vlogo uvajalca protiargumenta.

4.3. QUAND MÊME KOT ARGUMENTACIJSKI POVEZOVALEC, KI IZRAŽA DOPUSTNOST

Quand même je dopustni povezovalec, po naravi prislovna besedna zveza, sestavljen iz prislova *quand*, ki zaznamuje sočasnost, sočasno delovanje, pa tudi nasprotje, in pridevnika *même*, ki zaznamuje popolno istovetnost. V slovarju (Petit Robert) ima *quand même* za sinonima *cependant, pourtant*. Po francosko-slovenskem slovarju naj bi ta povezovalec prevajali z zvezo členka in veznika *tudi če*.

Po M. A. Morel (1996: 29-44) imata sestavini *quand* in *même* naslednje vrednosti.

4.3.1 Quand

Vežnik *quand* opravlja postavljanje v okvir²²⁰ v razredu okoliščin, kjer je na prvem mestu njegova najznačilnejša lastnost, časovna umestitev določenega procesa. Kot vprašalni prislov *quand* zaznamuje operacijo opravljene poti po vseh značilnostih, ki omogočajo razlikovanje med elementi razreda, in sicer različne časovne okoliščine, v katerih je propozicija veljavna. V podredu je ta pot določena v okviru propozicije, ki jo *quand* uvaja.

4.3.2 Mème

Kadar je *mème* umeščen za določeno sestavino, izraža ujemanje z lastnostjo iz razreda, ki ga opiše *quand*, kakor tudi prototipsko vrednost elementa, ki se je ustalil znotraj razreda, torej s predikacijskim odnosom, ki velja v propoziciji.

4.3.3 Quand même

Zgornji povezovalc s svojo varianto *tout de même* ima različne vrednosti glede na vrstni red propozicij. Če prvo propozicijo lahko interpretiramo kot dopustni odvisnik, zaznamujeta odnos logične dopustnosti (primer (62) (Morel 1996: 57)):

(62)

*Notre voiture a cent mille bornes, elle a tout de même (quand même) bien roulé.
Naš avto ima sto tisoč kilometrov, pa je vseeno dobro vozil.*

Če vrstni red propozicij zamenjamo, prislovni besedni zvezi zaznamujeta dopustnost rektifikacijskega tipa. Ta rektifikacija pa dobi drugo vrednost od tiste, ki jo uvaja *toutefois* (primer (63) (Morel 1996: 57)):

(63)

*Notre voiture a très bien roulé, elle a tout de même (quand même) cent mille bornes.
Naš avto je dobro vozil, pa ima 100 000 kilometrov.*

Tu prislovni besedni zvezi v vlogi povezovalca relativizirata domet prejšnje trditve. Poudarjata, da lastnost avta, ki je izrečena v drugi propoziciji (*elle a cent mille bornes*), predstavlja izključujoč interpretacijski okvir, v katerem lahko merimo vrednost prve trditve (*elle a très bien roulé*). Na relativnost sklepamo iz sestavnih elementov teh zaznamovalcev, ki so opisani zgoraj.

²²⁰ fr. cadrage

Za povezovalca *tout de même* in *quand même* je značilno, da poudarjata relativno resničnostno vrednost propozicije, v katero sta umeščena. Razlaga njenega pomena v tem primeru zahteva kompleksno parafrazo. Lahko jo napravimo s *pour*, katerega glavna vloga je, da eksplicitno vzpostavlja okvir nanašanja,²²¹ v katerem interpretiramo stopnjo kvalitete (primer (64) (Morel 1996: 58)).

(64)

Notre voiture a très bien roulé, elle a tout de même cent mille bornes. = *Notre voiture a très bien roulé pour ses cent mille bornes.* = *Pour une voiture qui a cent mille bornes, elle a très bien roulé.*

Naš avto je dobro vozil, pa ima 100 000 kilometrov. = *Naš avto je dobro vozil za svojih 100 000 kilometrov.* = *Za avto, ki ima 100 000 kilometrov, je zelo dobro vozil.*

Ta relativizacija resničnostne vrednosti, ki jo uvajata *tout de même* ali *quand même*, lahko tudi služi kot zaznamovalec spremembe argumentacijskega plana in torej za minimizacijo ali celo obračanje sklepov, ki jih lahko izpeljemo iz predhodne propozicije (primer (65) (Morel 1996: 57)).

(65)

*Tout à l'heure on a dit qu'il n'a rien reçu de Cuba, il a **tout de même** reçu de l'argent de Cuba.*

*Prejle so rekli, da ni ničesar dobil s Kube, **pa** je s Kube vseeno dobil denar.*

4.3.4 Quand même v implicitni rabi

(66)

*C'est **quand même** bizarre que Paul ne soit pas encore là.*

*C'est **tout de même** bizarre que Paul ne soit pas encore là.*

*C'est **vraiment** bizarre que Paul ne soit pas encore là.*

Vseeno je čudno, da Petra še ni.

Res je čudno, da Petra še ni.

(Morel 1996: 57)

Quand même in *tout de même* v določenih rabah ne služita za vzpostavljanje odnosov med dvema propozicijskima vsebinama. Njun domet je omejen na propozicijo, v kateri nastopata. V tem primeru sta zamenljiva s prislovom *vraiment*. Kljub temu pa med *vraiment* na eni strani in rabo *quand même* in *tout de même* na drugi strani obstaja razlika: z rabo *vraiment* se izjavljalec postavi na raven epistemične

²²¹ fr. cadre de référence

modalnosti in zavzame odnos do stopnje resničnosti sodbe, ki jo zatrjuje. Zato se pri rabi *vraiment* da zaznati učinek subjektivne ocene in intenzifikacije. S *quand même* pa govorec opravi kompleksnejšo operacijo: *quand* opiše množico vzročnih okoliščin, ki bi lahko dale veljavnost izrečeni sodbi. To je v zgornjem primeru razred vzrokov, ki bi lahko povzročili Paulovo zamudo. *Même* se osredotoči na prototipsko vrednost vzroka, ki bi ga lahko našli za opravičilo zamude, ne da bi bil le-ta izražen v kontekstu. Operacijo, ki jo opravi *quand même*, lahko opišemo na naslednji način: tudi če iščem po vseh množicah vzrokov, ki si jih lahko predstavljam, vzrok (oz. prototip vzroka), ki bi lahko opravičil zamudo, ne zadostuje v mojih očeh za opravičilo v dani situaciji. Dopustna vrednost, ki jo izraža *quand même*, temelji na vzpostavljanju razmerja z neizrečenim, z implicitnim v odnosu do množice predstav, ki jih lahko ima izjavljalec, z njegovim osebnim svetom znanj in izkušenj.

Quand même predpostavlja serijo podatkov, povezanih bodisi s kontekstom, bodisi s svetom predstav, ki jih ima izjavljalec in ki določajo dopustno interpretacijo izreka, torej implicirajo, da bi izrek lahko imel ali moral imeti nasprotno vrednost.

Vrednosti *quand même* v korpusu so bile naslednje: od 63 primerov *quand même* je 9 primerov logične dopustnosti, 6 primerov rektifikacije, 26 primerov argumentacijske rabe, en primer nedokončane argumentacijske rabe in 12 primerov, kjer je *quand même* možno zamenjati z *vraiment*. Poleg naštetih rab, ki jih navaja tudi M. A. Morel (1996), je bilo v analiziranem diskurzu še 9 primerov metajezikovne oziroma metadiskurzivne rabe.

1 - *quand même* izraža logično dopustnost v primerih (67) in (68):

(67)

(3/10)

BP86: Page 42:↓ Alors, elle, notre romancière, elle sait qu'il est parti °bon° avec une autre femme en Italie puis elle lui dit »écoute, sois gentil, passe **quand même** un coup de fil pour apprendre des nouvelles des enfants.«

BP86: Stran 42: Torej, naša pisateljica ve, da je pač odšel z drugo žensko v Italijo in mu pravi: poslušaj, bodi prijazen, **kljub vsemu** pokliči, da se oglasiš otrokom.

V primeru (67) zgoraj *quand même* vzpostavlja odnos logične dopustnosti med propozicijama *il est parti bon avec une autre femme en Italie* in *écoute, sois gentil, passe **quand même** un coup de fil pour apprendre des nouvelles des enfants*. Odnos temelji na toposu: predstavljamo si, da kadar smo na potovanju z ljubico, ne bomo klicali žene in otrok po telefonu, tu pa je druga propozicija v nasprotju z logičnim sklepom, ki temelji na danem toposu.

(68)

(3/17)

FC34: Et c'est finalement elle qui au dernier moment ...↑ Alors c'est lui qui propose le divorce ou la séparation et qui reste parce que au fond ce qui lui irait très bien↑ c'est la bigamie et c'est le harem à la manière musulmane comme on verra dans le roman de Kénizé. Mais finalement↑ il hésite↓ il voudrait les deux, °il en voudrait peut-être même trois ou quatre° et c'est **quand même** finalement la femme qui lui dit à un moment donné: »c'est fini. Va-t-en.« Maintenant c'est elle.

FC34: In nazadnje je ona tista, ki v zadnjem trenutku ... Torej, on predlaga ločitev ali ločeno življenje in ne misli oditi, ker bi mu v resnici to ustrezalo, to je bigamija in harem na muslimanski način, ki ga bomo videli v romanu Kénizé. A nazadnje okleva, ker bi rad obe, mogoče bi rad celo tri ali štiri in tako je nazadnje **kljub vsemu** žena tista, ki v določenem trenutku reče: konec je. Pojdi. Zdaj je to ona.

V primeru (68) zgoraj se *c'est quand même finalement* vključuje v zaključevalno gibanje: predstavlja zadnjo etapo, ki pripelje do sklepa *c'est fini. Va-t-en*. Hkrati se v to gibanje vključuje logično dopuščanje, ki ga uvaja *quand même*: ker je bil moški tisti, ki ga zakon ni zanimal, bi pričakovali, da bo on naredil konec, saj celo predlaga ločitev. Kljub temu pa je žena tista, ki prevzame iniciativo.

2 - *quand même* izraža rektifikacijsko dopustnost: gre za prvi del argumentacijskega gibanja, v katerem je udeležen samo en izjavljalec (primer (69)):

(69)

(3/2)

CD19: Oui, selon les époques, donc en 68 elle écrit les manifestes politiques de tous les côtés parce qu'elle s'en fout complètement, elle n'est pas du tout politique. Et ensuite elle écrit des lettres de politique aux uns et aux autres. Enfin, l'imposture est moins grande. C'est **quand même** Julia qui est la grande menteuse dans l'affaire.

CD19: Da, glede na dobe, torej leta 68 piše politične manifeste za vse strani, ker ji je popolnoma vseeno; sploh ni politično opredeljena. In potem piše politična pisma enim in drugim. Skratka, prevara je manjša. **Vseeno** je Julija tista, ki je največja lažnivka.

Povezovalc *quand même* prinaša rektifikacijo, ki jo izjavljalka vzpostavi v okviru enega govornega posega: pripoveduje zgodbo Julijine hčerke in jo implicitno primerja z Julijo: v tej množici dveh lažnivk je kljub vsemu, kar počne Julijina hčerka, Julija največja od lažnivk.

3 - *quand même* ima argumentacijsko vrednost: opiše rektifikacijo kot logično dopustnost, s tem da se v prvem delu izrazi strinjanje; prvi del argumentacijskega gibanja je podoben rektifikaciji, le da je plod izrekanja dveh izjavjalcev (primera (70) in (71)):

(70)

(8/2)

CD2: Je crois effectivement que c'est un problème, mais je crois qu'il faut **quand même** regarder les choses dans leur globalité si on veut trouver des solutions. Premièrement, je crois que nous demeurons fermement attachés au droit de grève, parce qu'il est un moyen de défense essentiel dans le cadre de rapport salarial qui est en rapport de subordination.

CD2: Resnično menim, da to predstavlja težave, ampak mislim, da je treba **vseeno** celostno gledati na stvari, če hočemo najti rešitve. Prvič, menim, da ostajamo trdno navezani na pravico stavke, ker je to osnovno sredstvo za delavce, ki so v podrejenem položaju.

V primeru (70) povezovalc *quand même* uvaja argumentacijsko rektifikacijo: najprej izjavljalec izraža strinjanje s prejšnjim izrekom (*Je crois effectivement que c'est un problème*), potem pa s povezovalcem *mais*, ki ga dopolnjuje zaznamovalc za epistemično modalnost *je crois*, uvaja nov izrek, v katerem dopušča drugo možnost: *qu'il faut quand même regarder les choses dans leur globalité si on veut trouver des solutions*. Sledi opis tega, kar naj bi pomenilo »celostni pogled na stvari«.

(71)

(7/1)

BK9: Je suis partisan de diplomatie préventive. Je pense qu'il faut aménager avant les conflits. Service minimum, pourquoi pas en parler? ↑ Puisque les français sont pour.

MC7: Mais vous, vous êtes pour, est-ce que on a l'impression **quand même** que monsieur Guesson est assez contre en disant finalement »un service minimum dans les transports, ça, et qui va mobiliser les trois quarts du personnel, donc c'est une tentatoive centre la grève.«

BK9: Sem pripadnik preventivne diplomacije. Mislim, da je treba stvari urejati pred konflikti. Minimalna, zakaj ne bi o njej govorili? Ko so že Francozi za.

MC7: Ampak vi ste za, ali ni splošni vtis **kljub temu**, da je gospod Guesson precej proti, ko pravi »minimalna služba v javnem prometu, ki bi mobilizirala tri četrtine uslužbencev, to je torej poskus ukinjanja stavke.«

V primeru (71) se BK izreka za minimalno službo tudi v primerh stavke. Moderatorica MC mu postavlja vprašanje, v katerem uvaja dopustno argumentacijsko gibanje: začena se z *mais*, ki izpostavi povzetek mnenja BK *vous êtes pour*, sledi pa dopuščanje, ki ga uvaja *quand même*, da obstajajo še drugi, ki imajo drugačno mnenje. Dopustno argumentacijsko gibanje je tako del strategije: na ta način skuša moderatorica od BK izvabiti komentar o tistih, ki mu nasprotujejo.

Za argumentacijski *quand même* je značilno, da v večini primerov nastopa v notranjosti argumentacijskega gibanja v povezavi z *mais*, možna je tudi povezava z *et*. Prisotnost prirednega veznika omogoča, da vzpostavimo dopustni odnos med dvema sestavinama različne narave, ki pripadata istemu razredu skladske ekvivalence, ali dvema podrednima stavkoma.

Če je prislovu dodan *et* ali *mais*, njegove značilnosti in vrednosti ostajajo iste; prislov je lahko za *et* in *mais*, ali pa prosto znotraj propozicije. Prislovi ohranjajo svojo vlogo logične, rektifikacijske oziroma argumentacijske dopustnosti.

4 - *quand même* je zamenljiv z *vraiment*. V tem primeru se nanaša na eno samo propozicijo. Tako je v primeru (72):

(72)

(3/4)

PC10: Moi, je ne sais pas. Moi j'ai fait remarquer et dans Paris on m'a fait remarquer qu'il y avait des gens qui traversaient Paris la nuit en criant ce qui est assez effrayant, **quand même**.

PC: Saj ne vem. Opazila sem in v Parizu so me opozorili, da se najdejo ljudje, ki se ponoči vozijo po Parizu in vpijejo, kar je kljub vsemu zastrašujoče, **navsezadnje**.

Prvi in drugi *quand même* iz zgornjega primera se nanašata le na dano propozicijo, v kateri se pojavljata. Izjavljalka PC daje vtis, kot da je preučila vse možne pojave v Parizu ponoči in se ji kričanje kljub vsemu zdi zastrašujoče. V tem primeru deluje *quand même* kot argumentacijski operator.

5 - *quand même* v metajezikovni rabi prikazujejo primeri (73), (74) in (75) spodaj. Tu se povezovalc ne nanaša na izrečeno vsebino, pač pa na komentar izrekanja. V primeru (73) na dopuščenost svojega lastnega izrekanja (*il faut quand même le dire*), v primeru (74) na možnost, da bi dali vprašani osebi odgovor na vprašanje, v primeru (75) pa gre za metarektifikacijo (*Vous répondez pour les usagers tout de même. Il faut, hein, il faut, mais ...*), rabljen je povezovalc *tout de même*, sicer sinonim povezovalca *quand même*, ki pa je bil v analiziranem korpusu bistveno redkeje zastopan.

Predvsem moderatorka MC pogosto rabi metajezikovni *quand même* (5 primerov od 9), kar najverjetneje izvira iz njene vloge: skrbi za koordinacijo dejanj prisotnih na okrogli mizi, ne pa za vsebino tega, kar govorijo.

(73)

(5/1)

NM21: Mais c'est ainsi. C'est la porte ouverte à tous ceux qui dans le monde, ils se disent »mais en France, on peut venir«[↑] puisque même si on est pas régularisé on peut travailler clandestinement payé par les patrons. Et je suis d'accord avec vous §JFK: A ...§ et je suis d'accord avec vous sur le fait que/ ce qu'il faut ... ce qu'il nous faut mettre en place maintenant[↓] c'est une véritable police financière/ car il faut **quand même** le dire, il y a une hypocrisie sans nom, un certain nombre de patrons encouragent encore des gens/ à travailler clandestinement ... Ecoutez ...

NM21: Ampak tako je. To so odprta vrata za vse te po svetu, ki si pravijo: »v Francijo pa lahko gremo, saj tudi če nimaš urejenega statusa, lahko delaš na črno in ti plačajo.« In strinjam se z vami ...§JFK: A ...§ in strinjam se z vami glede dejstva, da je treba da je to, kar moramo zdaj uvesti,

resnična finančna policija, kajti **vseeno** je treba reči, obstaja nezaslišana hinavščina; določeno število lastnikov še vedno spodbuja ljudi, naj delajo na črno. Prosim vas ...

(74)

(7/5)

MC44: Monsieur Mattéi, Monsieur Kouchner, **quand même** pouvez-vous dire est-ce que vous considérez que c'est un problème de santé, est-ce que vous considérez que c'est un grand problème de santé?↑

MC44: Gospoda Mattéi in Kouchner, mi vseeno lahko povesta, ali se vama zdi, ko gre za vprašanje zdravja, ali se vama zdi, da je ta problem velik?

(75)

(8/9)

MC56: Vous répondez par les usagers **tout de même**. Il faut, hein, il faut, mais ...

MC: Vseeno odgovorite za porabnike. Treba je, ne, treba je, toda ...

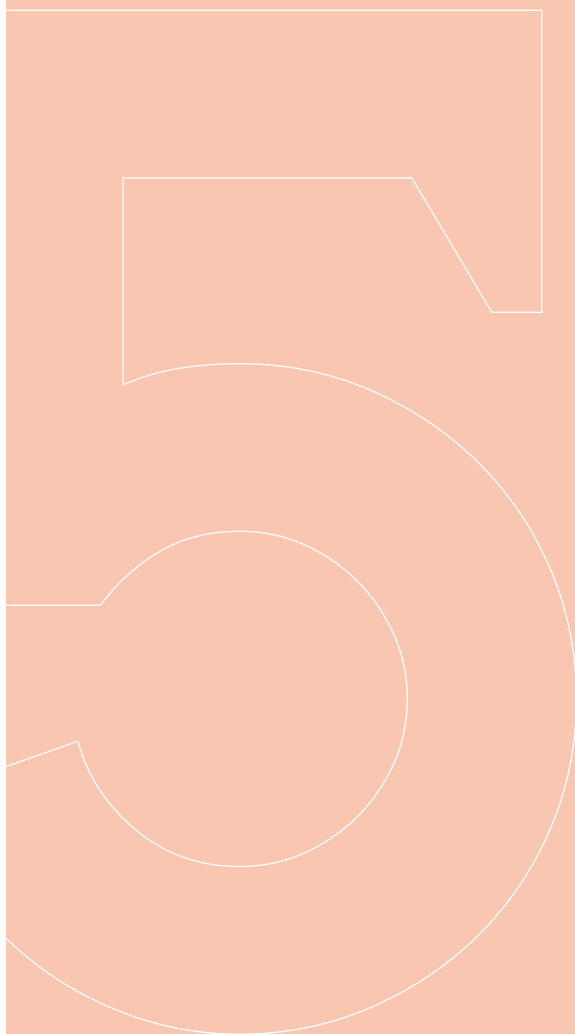
4.3.5 Sklep o dopustnosti

Od 63 primerov rabe *quand même* v korpusu jih 9 zaznamuje logično dopustnost, 6 je rektifikacijskih, v 12 primerih je možna zamenjava z *vraiment*, 9 je primerov metadiskurzivne oziroma metajezikovne rabe in 27 primerov argumentacijske rabe, od tega je argumentacija v enem primeru nedokončana.

Prevladuje torej argumentacijska raba (42%). Povezovalc *quand même* se pojavi v kombinaciji z *mais* v treh primerih kot *mais quand même* in v treh primerih kot *mais ... quand même*. Kombinira se tudi z epistemično modalnostjo v sosledjih *je pense quand même, je trouve évidemment quand même* (5 primerov).

V primeru povezovalca *quand même*, ki je zastopan s 63 primeri, jih 9 predstavlja (14%) logično dopustnost, 6 rektifikacijo (10%), 27 argumentacijo (43%), 9 metadiskurzivno rabo (14%), v 12 primerih (19%) pa ga lahko zamenjamo z *vraiment*. Tu *quand même* ne veže dveh propozicij oziroma izrekov, ampak deluje v notranjosti izreka, torej kot operator in ne povezovalc. O čisti argumentacijski rabi lahko govorimo prav v vseh primerih kljub temu, da je s tem imenom označena ena od funkcij, v katerih se pojavlja.

5 Reformulacijski povezovalci

Po Rouletu in sodelavcih (1985) spadajo reformulacijski povezovalci poleg argumentacijskih, posledičnih in protiargumentacijskih v eno od štirih podkategorij argumentacijskih povezovalcev. Za reformulacijske povezovalce je značilno, da spreminjajo izrekanjsko perspektivo, ki izhaja iz ponovne interpretacije predhodnega diskurzivnega gibanja, na katero se nanašajo. Govorec prvo dano formulacijo postavi kot avtonomno in ustvari prvo diskurzivno gibanje, kateremu doda še eno formulacijo, ki deluje na prvo. To novo formulacijo uvaja reformulacijski povezovalec, katerega raba govorcju omogoča, da eksplicitno označi spremembo izrekanjske perspektive.

Kot ugotavlja C. Rossari (1993: 5), je med različnimi interakcijskimi funkcijami, ki lahko združujejo dve dejanji, interakcijska funkcija reformulacije bolj direktno vezana na prisotnost specializiranega zaznamovalca kot argumentacijska. Včasih (primer (1)) vstavljanje reformulacijskih povezovalcev v določen kontekst izniči argumentacijsko funkcijo in jo zamenja z reformulacijsko, ne pa vedno. V primeru (1') reformulacijski povezovalec *en fait* argumentacijski funkciji iz primera (1)²²² dodaja še reformulacijsko:

(1)

*Je n'irai pas au cinéma ce soir. Je suis très fatigué.
Danes zvečer ne bom šel v kino. Zelo sem utrujen.*

(1')

*Je n'irai pas au cinéma ce soir. **En fait**, je suis très fatigué.
Danes zvečer ne bom šel v kino. **Dejansko** sem zelo utrujen.*

Operacijo reformulacije zaznamo le v primeru, če so prisotni reformulacijski povezovalci. Dodajanje argumentacijskih povezovalcev ne ustvarja nujno odnosa, ki ne bi obstajal že od prej. Argumentacijski odnosi se vzpostavljajo na osnovi toposov. Raba argumentacijskih zaznamovalcev samo omogoča, da določen odnos, ki ga govorec že sam po sebi zazna, napravimo očitnejši. Nasprotno pa je operacija reformulacije zaznamovana z določenim povezovalcem, ki sproži, da si odnos interpretiramo kot operacijo reformulacije (primer (2)). Če tega povezovalca ni, primer ni sprejemljiv.

(2)

A: *Où se trouve l'appartement de Christian?*
B: *Il se trouve dans le quartier de la Jonction. **En fait**, il est plutôt aux Acacias.*

A: *Kje je Christianovo stanovanje?*

B: *Je v četrti Jonction. **Dejansko** je bolj pri Akacijah.*

²²² Oba primera sta povzeta po C. Rossari 1993: 6.

Vsak reformulacijski povezovalc omogoča govorncu, da ponovno interpretira predhodno diskurzivno gibanje. Gledišče, ki ga uvaja povezovalc, je tako predstavljeno kot nov pogled na prejšnje gledišče, na katerega se povezovalc nanaša. Tako v primeru reformulacije v zaporedju pCq lahko q razumemo kot ponovno predstavitev p glede na izrekanjsko perspektivo, za katero so navodila v povezovalcu C .

Vloga reformulacijskega povezovalca torej lahko ima vsak zaznamovalec, ki predstavlja gledišče,²²³ ki ga uvaja, kot ponovni »premislek« gledišča, na katerega se nanaša. V tem smislu izraz »reformulacija« razumemo kot proces ponovne interpretacije. Reformulacija ne prinaša le spremembe oblike, ampak tudi načina, kako govorec dojema resničnost, o kateri je govor v okviru določenega gledišča glede na izbrano izrekanjsko perspektivo.

Posledica te značilnosti je pogosta raba reformulacijskih povezovalcev v »heteroreformulaciji« (Gulich, Kotschi 1983), posebno v intervjujih, saj omogočajo novinarju, da od intervjujanca sliši tisto, česar ta ni hotel povedati. Npr. z *en somme* novinar nakaže, da je predstavljeno gledišče reinterpretacija diskurza intervjujanca in predstavlja čisto sintezo. Dejansko pa lahko iz nje potegne nedopustne izpeljave. Če intervjujanec eksplicitno ne zanika propozicijske vsebine p , jo sprejme, kot da predstavlja skrčeno verzijo njegovega lastnega diskurza.

Ponovna interpretacija, ki jo uvaja reformulacijski povezovalc, se lahko nanaša tudi na gledišče, ki ni bilo nikoli eksplicitno izraženo, npr. na začetku dialoga (primer (3)):

(3)

En fait/ au fond/ tout bien considéré/ somme toute, je n'irai pas ce soir à la réunion.

Dejansko/ v bistvu/ če dobro premislim/ konec koncev danes zvečer ne bom šel na sestanek.

(Rossari 1993: 10)

Argumentacijskih povezovalcev, ki nimajo retrointerpretacijskih značilnosti, ne moremo uporabljati v ta namen (Rossari 1993: 10). Povezovalci, ki so zbrani v podrazredu argumentacijskih povezovalcev, nimajo lastnosti ponovne interpreta-

²²³ Pojem gledišča je med drugim rabljen tudi pri Ducrotu (1984, 1989) za zaznamovanje koncepta govornca za koncept »izjavjalca«: če je govorec diskurzivni izvor izreka, izrekovalec prinese gledišče: »j'appelle 'énonciateurs' ces êtres qui sont censés s'exprimer à travers l'énonciation, sans que pour autant on leur attribue des mots précis; s'ils parlent, c'est seulement en ce sens que l'énonciation est vue comme exprimant leur point de vue, leur position, leur attitude, mais non pas, au sens matériel du terme, leurs paroles« (Ducrot 1984: 204). Pri Ducrotu je ta pojem združen s prisotnostjo izrekanja, medtem ko Rossari (1993: 11) trdi, da se lahko gledišče shrani v diskurzivnem spominu, ne da bi bilo predmet izrekanja.

cije. Govorec jih ne uporablja za predstavitev gledišča q kot nove interpretacije p , ampak za pripisovanje določenega statusa gledišča, na katero se nanašajo; tako je lahko q glede na rabo povezovalca bodisi argument za p bodisi nasprotni argument ali celo sklep od p . Rabo argumentacijskega povezovalca si težje zamislimo v začetku izmenjave, kajti ti povezovalci ne uvajajo ponovne presoje, ampak dejanje, ki je legitimno le v povezavi z drugim dejanjem, kateremu služi za argument ali sklep. Če sklep ni ekspliciten, mora biti vsaj dosegljiv govorniku, kar pa se ne more zgoditi, če povezovalec nastopa v začetku izmenjave. Gledišče, ki ga uvaja argumentacijski povezovalec, ima manj avtonomije kot tisti, ki ga uvaja reformulacijski povezovalec, saj je argumentacijski status prvega veljaven le v odnosu do sklepa, na katerega se nanaša.

5.0 RAZLIKE MED REFORMULACIJSKIMI OPERACIJAMI

Obstaja razlika med parafrastično (opisovalno) in neparafrastično (neopisovalno) reformulacijo.

Za parafrastično (opisovalno) reformulacijo je značilno, da obstaja semantična ekvivalenca med dvema izrekoma (Gulich, Kotschi 1983). Avtorja dodajata še en temeljni kriterij, to je kriterij istovetnostne predikacije: v tem pogledu ne gre samo za upoštevanje obstoja semantične enakovrednosti med dvema izrekoma, ampak predvsem za dejanje vzpostavljanja istovetnosti med predikacijami, kar pomeni, da sta dva izreka izrečena in med seboj povezana tako, da ju moramo in moremo razumeti kot istovetna.²²⁴ Med dvema izrekoma ne obstaja le semantična ekvivalenca, ampak predvsem dejanje predikacije istovetnosti: dva izreka sta izrečena in povezana na tak način, da ju moramo in moremo smatrati kot istovetna.

Da to vrsto parafraze lahko identificiramo, je pomembna prisotnost zaznamovalca za parafrastično reformulacijo²²⁵ (MRP). Kljub temu pa Gullich in Kotschi sprejmeta dejstvo, da lahko obstajajo tudi parafrastični odnosi brez zaznamovalca. Zato MRP smatrata kot »eno od sredstev, ki kaže na odnos ponovne interpretacije« (1983: 308). Druga možna sredstva za zaznamovanje parafrastične reformulacije so »skladenjski paralelizmi, ponavljanje intonacijskega okolja povedi, upočasnjevanje govora, natanča artikulacija zlogov, ki zaključijo drugi izrek«. Med MRP razločujeta te, ki kot taki funkcionirajo le v posebnem kontekstu, in

²²⁴ V originalu (Gulich, Kotschi 1983): »dans cette optique ce n'est pas seulement l'existence d'une équivalence sémantique entre deux énoncés qui est prise en considération, mais aussi et surtout l'acte d'une «prédication d'identité»: deux énoncés sont produits et enchaînés de telle manière qu'ils doivent et peuvent être compris comme identiques.«

²²⁵ fr. MRP: marqueur de la reformulation paraphrastique

te, ki imajo za posebno nalogo, da zaznamujejo oziroma vzpostavljajo odnos parafraze. Rossari (1993: 14) kot MRP upošteva le zaznamovalce, ki lahko izražajo odnos parafraze v katerem koli kontekstu in morajo v ta namen s svojim pomenom kazati na predikacijo istovetnosti. Semantične lastnosti teh povezovalcev omogočajo, da se vzpostavi odnos istovetnosti celo med izreki, ki nimajo nobene semantične ekvivalence, kot to vidimo v primeru (4) (povzeto po Rossari 1993: 10):

(4)

A: *Où est le directeur?*

B: *Le directeur est malade, c'est-à-dire il a prolongé ses vacances.*

A: *Kje je direktor?*

B: *Direktor je bolan, to se pravi podaljšal je počitnice.*

Predikaciji *biti bolan* in *podaljšati počitnice* sta lahko istovetnostni le, če ju kot taki smatra izjavljalec in jima določi istovetnostnost z dejanjem predikacije istovetnosti in rabo povezovalca *c'est-à-dire*.

Razlika med parafrastičnimi in neparafrastičnimi povezovalci je naslednja: parafrastični povezovalci ne omogočajo ponovne interpretacije gledišča izrečenega. Sprememba izrekanjske perspektive se odvija le pri neparafrastičnih povezovalcih in omogoča govorcem, da z večjo ali manjšo distanco, ki je odvisna od uporabljenega povezovalca, spet gledajo na prvo gledišče. Če pa povezovalec omogoča, da vzpostavimo predikacijo istovetnosti med dejanskim stanjem, o katerem se govori, in dejanskim stanjem, ki je izraženo v gledišču, gre za parafrastično reformulacijo. Ne glede na to, s kakšnim namenom bo govorec uporabil operacijo reformulacije, bo gledišče predstavljeno kot ekvivalenca s tistim, na kar se nanaša, kljub temu, da se pri *c'est-à-dire* pojavlja tudi distanca (glede na to, da ta povezovalec lahko vzpostavi tudi ekvivalenco med dvema glediščema, ki izvirata iz različnih govorcev). Govorec uporabi parafrastično reformulacijo, kadar hoče popraviti ali pojasniti določeno gledišče, ki je že bilo prej izraženo, med obema dejanskima stanjema pa vzdržuje vez. Raba parafrastične reformulacije zagotavlja istovetnost kljub neizogibnim modifikacijam, ki jih prinaša reformulacija. Parafrastična in neparafrastična reformulacija se tako kategorično razlikujeta na ravni cilja, ki ga ima govorec.

Najpogostejša reformulacijska povezovalca v korpusu sta bila *c'est-à-dire* in *enfin*. *C'est-à-dire* spada med parafrastične, *enfin* pa med neparafrastične reformulacijske povezovalce.

5.1 C'EST-À-DIRE

C'est-à-dire je parafrastični reformulacijski povezovalc. Po Kotschiju (1990) deluje kot kazalec polifone strukture: te lastnosti ne deli s povezovalcema *en d'autres termes* in *autrement dit*. Rossari (1993: 15) dodaja, da »tudi če sprejmemo, da *c'est-à-dire* omogoča členjenje dveh gledišč, ki izvirata od dveh različnih izjavljalcev *E1* in *E2* in kjer se govorec istoveti z *E2*, sta omenjeni dejanski stanji predstavljeni kot enakovredni. Zaznamovalec parafrastične reformulacije *MRP* je vsak zaznamovalec, ki lahko nakazuje, da je dejansko stanje, o katerem govorimo, enako dejanskemu stanju, na katerega se nanaša.«

Prvi del povezovalca *c'est-à-dire*, *c'est*, ima anaforično funkcijo; *ce* je kazalni zaimmek, ki povzema prej omenjeno besedilo oziroma dejansko stanje. Besednovrstno ga lahko opišemo kot prislovno besedno zvezo in ima v slovarju (Petit Robert) naslednje pomene:

- uvaja razlago ali pojasnilo (primer (5)):

(5)

Un radjab, c'est-à-dire un prince de l'Inde.

Radža, to pomeni indijski princ

- pomeni *je veux dire; à savoir*: (primer (6)):

(6)

A la temperature voulue, c'est-à-dire à 14 degrés.

Pri željeni temperaturi, to je pri 14 stopinjah.

- kvalifikacija (primer (7)):

(7)

Un livre, c'est-à-dire un ami.

Knjiga, to se pravi prijatelj.

- *c'est-à-dire que ...* pomeni *en conséquence*:

- *c'est-à-dire* uvaja odgovor: parafraziramo ga kot *seulement, simplement*.

Slovarski primeri zgoraj ločujejo pomen glede na različne kontekste, v katerih deluje reformulacijski povezovalc *c'est-à-dire* in ne pojasnjujejo natančno, kakšna naj bi bila razlika med razlago oziroma pojasnilom, kvalifikacijo in parafrazo *je veux dire, à savoir*. Zato smo se v analizi diskurza opirali na klasifikacijo, ki jo

vpelje C. Rossari (1993). Avtorica navaja tri primere soobstajanja zaznamovalca parafrastične reformulacije in operacije parafrastične reformulacije:

- med dvema izrekoma je semantična ekvivalenca, ni pa MRP (primer (8)):

(8)

bon, si on humidifie un petit peu plus, ... si on brumise un petit peu le feuillage des plantes ...

No, če malo bolj zmočimo, ... če malo oškropimo listje rastlin ...

- med dvema izrekoma je semantična ekvivalenca in MRP (primer (9)):

(9)

bon, si on humidifie un petit peu plus, c'est-à-dire si on brumise un petit peu le feuillage des plantes ...

*No, če malo bolj zmočimo, **to se pravi**, če malo oškropimo listje rastlin ...*

- med dvema izrekoma ni semantične ekvivalence, je pa MRP (primer (10)):²²⁶

(10)

Le directeur est malade, c'est-à-dire il a prolongé ses vacances.

*Direktor je bolan, **to se pravi** podaljšal je počitnice.*

V prvem primeru se semantična ekvivalenca vzpostavlja s sinonimijo glagolov in skladenjskimi paralelizmi. Ti primeri so bili za našo rabo manj zanimivi.

Drugi in tretji primer veljata za razlago povezovalca *c'est-à-dire*. Prvi slovarski pomen se prekriva z drugo definicijo C. Rossari: ko po slovarski razlagi *c'est-à-dire* uvaja razlago ali pojasnilo, gre za parafrazo, ki je dostopna iz samega pomena besede. Tretja slovarska razlaga pa predstavlja pomen, ki ga govorec pripisuje določenemu pojmu in ni dostopen iz samega pomena besede. Zadnjih dveh slovarskih pomenov C. Rossari ne omenja, pa tudi v korpusu ni takih primerov.

Vrednosti analiziranih povezovalcev *c'est-à-dire* v korpusu so bile naslednje: vse primere lahko razdelimo v tri pomenske skupine. V prvi skupini je *c'est-à-dire*, ki predstavlja združevanje semantično enakovrednih delov. Ta pojem semantične združljivosti prve in druge predikacije se deli še na primere, kjer se pomensko polje za povezovalcem *c'est-à-dire* zoži, in na primere, kjer se pomensko polje za povezovalcem *c'est-à-dire* razširi. V drugi skupini so primeri združevanja semantično neenakovrednih delov in v tretji primeri, ki ne spadajo ne v eno, ne v drugo

²²⁶ primeri (8), (9) in (10) so iz Rossari 1993.

skupino in kjer navezava *c'est-à-dire* ni jasna: povezovalc ima tu vrednost zaznamovalca strukturacije konverzacije.

5.1.1 C'est-à-dire združuje semantično enakovredne dele

V tej skupini sta zajeti dve možnosti: *c'est-à-dire* uvaja razlago pojma, ki je dostopna iz samega pomena besede: takih primerov je bilo v analiziranem diskurzu 15 (primeri (11), (12) in (13)):

(11)

(3/1)

BP19: Oui, oui. Alors, elle laissera des lettres et ça c'est la partie très romanesque et très réussie de votre livre, **c'est-à-dire** une lettre qu'elle écrira mais qui se perdra, qu'on retrouvera ...↑ oui↑ et qui ...

BP19: Da, da. No, zapustila bo pisma in to je zelo romanesken in uspel del v vaši knjigi, **to se pravi** pismo, ki ga bo napisala, pa se bo zgubilo in ga bodo ponovno našli ...

V zgornjem primeru drugi del, ki ga uvaja povezovalc *c'est-à-dire*, prinaša natančnejšo opredelitev prvega dela: popravi se gledišče oziroma začetna točka govornega posega: *des lettres ... c'est-à-dire une lettre ...* Vmes je metalingvistični komentar *ça c'est la partie très romanesque et très réussie de votre livre*. V primeru (12) pisateljica s pomočjo povezovalca *c'est-à-dire* razlaga, kaj pomeni *je suis un petit peu l'actrice de mes personnages*.

(12)

(3/3)

PC39: Ah oui, c'est très destructeur. Parce que moi qui ai fait deux types de travaux, qui écris des essais, qui écris des romans, je sais à quel point je paie très, très fort, je paie physiquement les romans. Parce que je suis un petit peu l'actrice de mes personnages/ **c'est-à-dire**/ je fais au fond, je prends mes personnages et je rentre dedans, je rentre, et j'ai crié comme Lola Dohl, mais j'ai un corps splendide de Babette Cohen, je me suis offerte un corps /.../ parfait. Et ça c'est une expérience ... délicieuse.

PC39: Seveda, je zelo uničevalno. Ker jaz, ki sem se ukvarjala z dvema tipoma dela, pišem eseje, pišem romane, vem, do kakšne mere plačam, fizično plačam romane, ker sem na nek način igralka svojih oseb, **to se pravi**, grem do dna, v vsako osebo se vživim, vživim se, in kričala sem kot Lola Dohl, a imam tudi čudovito telo Babette Cohen, privoščila sem si perfektno telo. In to je čudovita izkušnja.

(13)

(3/4)

FC6: Ce roman c'est ce qu'on appelle du du du genre intimiste

§BP80: Ouais§

FC7: **C'est-à-dire** avec peu de personnages, et un roman de sentiments.

FC6: Ta roman je to, čemur pravimo intimistični roman ...

BP80: Ja ...

FC7: **To se pravi** z malo osebami; in čustveni roman ...

V primeru (13) nam je pomen, ki ga uvaja povezovalc *c'est-à-dire*, dostopen že, če vemo, kaj pomeni besedna zveza *roman intimiste*.

Propozicija, ki jo uvaja povezovalc *c'est-à-dire*, pa lahko tudi razširja pomen izhodiščne propozicije. Takih primerov je bilo v analiziranem korpusu 13, med drugim tudi primer (14):

(14)

(3/5)

FC10: Oui, mais alors là, ils sont partis sur des bases justement on parlait de Sartre, de Beauvoir tout à l'heure, sont partis un peu dans leur mariage sont, "ils sont des post soixante-huitards", ils sont partis sur une base de ce type, **c'est-à-dire** avec l'idée que justement le couple Sartre Beauvoir était une grande réussite[↑] ce qu'on nous faisait croire à l'époque[↑] et puis l'idéologie des soixante-huitards était on n'est pas propriétaire donc de l'autre, la propriété c'était ce qu'on ne pouvait pas admettre on n'est pas propriétaire.

FC: Da, ampak tu sta startala na temeljih ... ravno prej smo govorili o Sartru, de Beauvoirovi, onadva sta tako začela v svojem zakonu, sta generacija po letu oseminšestdeset, začela sta na osnovi tega tipa, **to se pravi** z idejo, da je bil par Sartre, Beauvoir zelo uspešen, kar so nam razlagali v tistih časih ... in potem ... ideologija generacije okrog leta oseminšestdeset je bila, da posameznik ni lastnik partnerja.

V primeru (14) drugi del, ki ga uvaja *c'est-à-dire*, prinaša natančnejšo opredelitev prvega dela, na katerega se navezuje. Povezovalc *c'est-à-dire* uvaja novo vsebino, ki iz prvega dela ni dostopna, in tako razširi gledišče.

Gledišče pa se lahko z rabo povezovalca *c'est-à-dire* tudi zoži. Taka primera sta v korpusu dva (primer (15)):

(15)

(9/2)

JMB1: (...) Parce que aujourd'hui/ c'est essentiel non seulement que ces policiers soient motivés, qu'ils soient soutenus, qu'ils aient des moyens techniques et scientifiques de travailler, que ce travail soit pris en compte, et je dirai plus encore, dans certains quartiers on sent bien qu'on est sur la bascule au niveau de l'acceptation par les gens °**c'est-à-dire** par la majorité de la population, les papas, les mamans°, de la presence et du rôle de cette police.

JMB1: (...) Kajti danes je osnovnega pomena ne le, da so policisti motivirani, da jih podpiramo, da imajo tehnična in znanstvena sredstva za delo, da se delo upošteva, dodal bi še, da v določenih četrtih resnično čutijo, da so občutki glede tega, kako sprejemajo ljudje, **se pravi** večina populacije, očetje, matere, prisotnost in vlogo policije, mešani.

V zgornjem primeru povezovalc *c'est-à-dire* uvaja dodatno opredelitev pomena besedne zveze *les gens*, na katero se nanaša, in hkrati zožuje ter natančneje določa njen pomen; iz *les gens* na splošno se izhodišče spremeni v *la majorité de la population*.

5.1.2 *C'est-à-dire* združuje semantično neenakovredne dele

Primerov, kjer so s *c'est-à-dire* združeni semantično neenakovredni deli, je v korpusu 11. Prva in druga propozicija, ki ju povezuje *c'est-à-dire*, nista semantično nezdružljivi, ampak govorec opravi dejanje določanja identičnosti pomena obeh propozicij. Poudarjen je izjavljalčev namen, da dve propoziciji predstavi kot enakovredni. V tej rabi ima povezovalc *c'est-à-dire* večjo argumentacijsko moč kot v prejšnji.

Tipični za to rabo so primer (10) zgoraj in primera (16) in (17) iz korpusa (spodaj):

(16)

(2/1)

CJ4: Non, non, sur ce point, écoutez: ↓ la grève de 95, trois semaines de la grève ' la SNCF, coût de la grève par jour 100 millions de francs, ↓ destructions qui sont tout à fait regrettables suite au mouvement des producteurs bretons: 5 millions de dégats, ↓ **c'est-à-dire** l'équivalent d'une heure de grève menée par la CGT en 95. Donc il faut aussi relativiser les choses ...

CJ4: Ne, ne, kar se tiče te točke, poslušajte: stavka leta 95, trije tedni stavke SNCF so stali 100 milijonov frankov dnevno, škoda, ki jo je povzročilo gibanje bretonskih kmetov in ki je seveda obžalovanja vredna, je bila 5 milijonov frankov, **se pravi** ekvivalent eni uri stavke, ki jo je vodil CGT v letu 95.

V primeru (16) gre za parafrastrično reformulacijo, ki vzpostavi razmerje med dvema semantično neenakima dejanskima stanjema. Med dvema propozicijama za naslovnika na prvi pogled ni ekvivalence, vzpostavi jo *c'est-à-dire*. Hkrati primer predstavlja tipično argumentacijsko rabo z namenom, da se minimizira slabe strani protesta bretonskih kmetov, saj je *5 millions* enako *une heure de grève de la CGT*. Ta *c'est-à-dire* lahko prevajamo kot *to pomeni, se pravi*.

V primeru (17) spodaj sta ta dva semantično neenakovredna dela združena na drugačen način: prvi *c'est-à-dire* ne uvaja razmerja enakovrednosti med dve dejanski stanji, ampak parafrazira izrekanje poslanke HA, ki je bilo predhodno izrekanju, danemu v primeru (17): povezovalc *c'est-à-dire* deluje na izrekanjski ravni. Drugi *c'est-à-dire* pa uvaja pojasnilo in združuje semantično neenakovredne dele.

(17)

(2/1)

CJ2: Avant ce que évoquait mon collègue de l'Assemblée nationale à propos de la contribution, **c'est-à-dire** à chaque fois qu'il y a un problème on fait un rappel à la collectivité publique. Rappelons quand-même / que dans le CM, dans l'organisation commune de marché des fruits et légumes, c'est le seul secteur où les producteurs s'en contribuent, **c'est-à-dire**, que quand on verse 1 F lorsque les producteurs cotisent pour 1F, Bruxelles reverse 2F. Ça n'est pas contribuable français, ce sont les producteurs.

CJ2: Prej ... to, kar je omenjala moja kolegica iz Parlamenta, kar se tiče prispevkov, **se pravi** vsakokrat, ko se pojavijo težave, se obračamo na skupnost. Vseeno se spomnimo, da je CM, skupnost trgov sadja in zelenjave, edini sektor, kjer si pridelovalci medsebojno prispevajo, **kar pomeni**, da kadar dajo 1 F, kadar pridelovalci plačajo 1 F kotizacije, Bruselj vrne 2 F. To ni denar francoskih davkoplačevalcev, ampak pridelovalcev.

5.1.3 C'est-à-dire kot zaznamovalec strukturacije konverzacije

To so primeri, kjer se ne da določiti, na kaj se *c'est-à-dire* nanaša, vidi pa se, da ima v diskurzu funkcijo vzdrževanja koherence oziroma ponovnega vzpostavljanja teme. Primerov rabe povezovalca *c'est-à-dire* v tej funkciji je bilo v korpusu 6 (primera (18) in (19)).

(18)

(3/13)

BP126: Oui, attendez ... ah, ah, vous voyez un peu les étapes-là, **c'est -à-dire** que alors ce qui est très bien dans le livre c'est qu'on assiste évidemment à la vie de ... à la vie avec le radja, **c'est-à-dire** les mariages, les enterrements, les fêtes, et par exemple lorsqu'une femme tombe malade, le médecin ne peut absolument pas la ... §il ne peut pas la voir§

BP: Da, čakajte ... za etape, **to se pravi**, da ... no, to je v knjigi zelo dobro ... da prisostvujemo življenju ... življenju z radžo, **in sicer** porokam, pogrebom, praznovanjem, in recimo kadar kaka ženska zboli, je zdravnik nikakor ne more ... ne more je pregledati ...

V primeru (18) je prvi *c'est-à-dire* zaznamovalec zgradbe konverzacije; ne vidi se, kaj naj bi dejansko povezoval. Drugi *c'est-à-dire* uvaja pojasnilo, kaj pomeni »*la vie avec le radja*«, in združuje semantično neenakovredne dele.

Podobno kot pri prvem *c'est-à-dire* v primeru (18) je v primeru (19), kjer povezovalca *c'est-à-dire* nastopa v začetku odstavka in uvaja predikacijo, ni pa videti, na kaj bi se lahko nanašal.

(19)

(3/14)

BP127: C'est impossible ... alors comment la toucher ...

KM23: Alors, c'est vraiment, **c'est-à-dire** ... Il faut dire que le clos est une ville extrêmement traditionnelle/ du centre de l'Inde et que vous ne trouverez pas ça à New Delhi, par exemple.

BP127: To je nemogoče ... kako naj se jo tedaj dotakne ...

KM23: No, to je resnično... **se pravi** ... moram reči, da je Clos skrajno tradicionalistično mesto v središču Indije in da tega ne najdete na primer v New Delhiju.

V to skupino spada tudi *c'est-à-dire* brez drugega dela: lahko ga razložimo kot zahtevo po informaciji z rastočo intonacijo. Taki primeri so v korpusu trije (primer (20)):

(20)

(6/2)

BM21: Alors effectivement ça ne simplifie pas les choses.

PL11: **C'est-à-dire?**

MC12: **C'est-à-dire** conclure un accord ou quoi?

BM22: Il dit qu'il n'a pas conclu d'accord avec le Front National alors que à l'évidence il en a conclu. Alors évidemment ça ne simplifie pas les choses ... ↑ pour lui, surtout pour lui. ↑ Donc, ça c'est son problème, il se débat dans un certain nombre de contradictions. ↑

BM21: No, to resnično ne poenostavi stvari.

PL11: **To se pravi** ... ?

MC12: **To se pravi** skleniti sporazum ali kaj?

BM22: Rekel je, da ni sklenil sporazuma z Nacionalno fronto, medtem ko je očitno, da ga je sklenil. No, očitno to ne poenostavlja reči zanj ... predvsem zanj. Torej to je njegov problem, bori se z določenim številom kontradikcij.

V zgornjem primeru je *c'est-à-dire* rabljen kot zahteva po informaciji, saj se moderatorki MC zdi, da izrek *Alors effectivement ça ne simplifie pas les choses*. ni dovolj spopolnjen, da bi ga lahko razumeli vsi prisotni. Iz tega sklepamo, da povezovalc *c'est-à-dire* deluje na ravni konverzacije.

Obstajajo pa še primeri nedokončanih reformulacij kot primer (21), kjer manjka drugi del:

(21)

(3/10)

§PC49: Déjà ... déjà très dure ...§

FC37: Qui est une paysanne ... et ce ... **c'est-à-dire** ... bon, donc je pense qu'il y a probablement chez moi un aspect violent qui est occulté et qui ne se réveille que dans l'écriture ... ↑

PC49: Že ... zelo trda.

FC37: Ki je kmetica ... **to se pravi** ... no, mislim, da najbrž pri meni obstaja določena nasilnost, ki je prikrita in ki se razkriva samo v pisanju.

5.1.4 Sklep o *c'est-à-dire*

Od skupno 48 primerov rabe povezovalca *c'est-à-dire* v analiziranem korpusu je bilo največ primerov *c'est-à-dire*, ki združuje semantično enakovredne predikacije (30 primerov). Tu so se oblikovale tri podmnožice: prva, kjer je pomen, ki ga je uvajal *c'est-à-dire*, dostopen iz samega pomena besede (15 primerov), druga, kjer je šlo za razširitev pomena besede (13 primerov), in tretja - zožitev pomena besede (2 primera).

Naslednjo skupino so predstavljale semantično neenakovredne propozicije, združene s *c'est-à-dire* (11 primerov), v 6 primerih pa je bil predmet nanašanja povezovalca težko določljiv; v takih primerih smo ga definirali kot zaznamovalec zgradbe konverzacije.

Povezovalac *c'est-à-dire* v vlogi zaznamovalca zgradbe konverzacije ima največjo argumentacijsko moč.

Možni prevodi v slovenščino so: *in sicer, se pravi*, kadar gre za združevanje semantično enakovrednih predikacij, in *se pravi, namreč, to pomeni*, kadar gre za semantično neenakovredne predikacije.

5.2 ENFIN

Enfin je reformulacijski povezovalac. V slovarju (Petit Robert) je označen kot prislov v naslednjih rabah:

1. (S kvalifikatorjem *čustveni pomen*) služi zaznamovanju konca dolgega čakanja (*à la fin, finalement*)
2. (S kvalifikatorjem *logični pomen*) a) služi sklepanju, povzemanju tega, kar je bilo prej izrečeno (*bref, en un mot*)
b) služi natančnejšemu določanju ali popravljanju izrečenega
c) za *mais in car: tout bien considéré, après tout*

Anne Cadiot s sodelavci (Cadiot in dr. 1985: 199) predlaga naslednjo definicijo, ki povzema vse rabe *enfin*, a ne omogoča razlikovanja med rabo časovnega in reformulacijskega povezovalca:

»Z izrekanjem *enfin* v *X* govorec nakazuje, da jezikovna enota, ki jo spremlja *enfin*, povzroči, da ni več možnosti, da bi diskurzu *Z* še dodali določeno sosledje *Y*, kar pa je bilo možno pred izrekanjem *X*. *X* se torej pojavlja kot izrekanje, ki zaključuje diskurz in ki se je začelo v *Z*. Govorec s tem,

da izrekanju *X* doda *enfin*, dá svojemu izrekanju *X* funkcijo zaključevanja prejšnjega diskurza in ta funkcija se dodaja ilokucijskemu dejanju.«²²⁷

Enfin kot povezovalc ima dve osnovni vrednosti (Rossari 1993: 25). V primeru (22) (kakor tudi v prvem slovarskem primeru) je *enfin* časovni povezovalc. Dejansko stanje, ki ga uvaja *enfin*, je predstavljeno kot zadnje v sosledju dogodkov, o katerih govorijo prejšnji izreki.

(22)

Après avoir longtemps hésité, il s'est levé, il a pris son chapeau et, enfin, il est parti. Potem ko je dolgo časa okleval, je vstal, vzel svoj klobuk in končno odšel.

(Rossari 1993: 25)

V primeru (23) *enfin* združuje dve diskurzivni dejanji. Dejansko stanje, ki je izraženo v drugem, »popravlja« tisto, ki je omenjeno v prvem. Govorec se poslužuje ponovne interpretacije prvega gledišča in jo podaja z drugega gledišča, ki ga uvaja z *enfin*. *Enfin* v tem primeru deluje kot reformulacijski povezovalc v smislu kot je bil definiran pri Rouletu in sodelavcih (Roulet in dr. 1985).

(23)

Il skie bien, ce type, enfin il skie pas mal. Ta tip dobro smuča, no, ne smuča slabo.

(Rossari 1993: 27)

Tema dvema rabama odgovarjata dve vrednosti (primera (24) in (25), povzeto po Rossari 1993: 27), ki ju lahko dobi *enfin*, predvsem kadar se rabi v vzkličnih povedih, ki se navezujejo direktno na kontekst:

(24)

*Enfin!
Končno!*

Kontekst: po dolgem času srečamo nekoga, ki smo ga pričakovali.

(25)

*Enfin!
Dovolj!*

Kontekst: profesor stopi v nediscipliniran razred.

²²⁷ »En énonçant *enfin*, le locuteur signifie qu'une unité linguistique X accompagnée par *enfin* fait qu'il n'y a plus lieu de donner à un discours Z une suite Y envisageable avant l'énonciation de X. X apparaît alors comme mettant fin au discours amorcé en Z. En d'autres termes, le locuteur en accompagnant X par *enfin*, donne à son énonciation de X la fonction de mettre fin à un discours précédent, fonction qui s'ajoute à l'acte illocutoire propre.«

V primeru (24) časovni povezovalc *enfin* nakazuje uresničitev želenega dejanskega stanja, do katerega je prišlo po dolgem pričakovanju. Torej glede na časovno rabo uvaja zadnje dejansko stanje iz serije dogodkov, ki pa ne vključuje dejanskega stanja, ki ga govorec težko pričakuje. Uresničitev tega zadnjega dejanskega stanja sovpada z olajšanjem pričakujočega govorca. *Enfin* je kontekstualno vezan na težko pričakovanje s strani govorca, tako v primeru (22) kot (24).

V primeru (25) *enfin* razlagamo kot reformulacijski povezovalc. Iz takega delovanja izvira tudi vrednost nezadovoljstva. Na splošno se v tem primeru *enfin* nanaša na implicitno gledišče.

(26)

Enfin cessez ce chahut!

Nehajte že s tem hrupom!

V primeru (26) zgoraj (povzeto po C. Rossari 1993: 27) *enfin* deluje na enak način kot v primeru (25) s to razliko, da je gledišče v primeru (26) eksplicitno.

5.2.1 Enfin kot časovni povezovalc

Kot časovni povezovalc deluje *enfin* na dva načina:

1. lahko se rabi bodisi kot zaznamovalec konca serije dejanskih stanj (primer (22) zgoraj, primer (27) iz korpusa):

(27)

(6/2)

PD1: D'une certaine manière on va voir aujourd'hui la gauche morale aux pieds du mur, ce serait de savoir si ce client à qui ils vendaient des armes pendant si longtemps va **enfin** rendre des comptes à la justice.

Na nek določen način bomo danes videli na tleh moralo levice, to naj bi pomenilo, da bomo zvedeli, če bo ta klient, ki so mu tako dolgo prodajali orožje, **končno** položil račune pred sodiščem.

2. možna pa je tudi raba za zaznamovanje konca sosledja diskurzivnih dejanj. V tej rabi ga opisujejo kot zaznamovalec linearnega vključevanja²²⁸ (MIL, poimenoval ga je A, Auchlin), kamor spadajo tudi povezovalci *d'une part, d'autre part, premièrement, deuxièmement, ...* Gre torej za zaznamovalce, ki služijo za označevanje diskurza, in sicer za opozarjanje na določene trenutke, in za označevanje načina organizacije diskurzivnih dejanj v besedilih (primer (28), Rossari 1993: 28):

²²⁸ fr. marqueur d'intégration linéaire

(28)

Tout d'abord, je n'aime pas le cinéma japonais, ensuite, tu me téléphones un peu tard, enfin, j'ai autre chose à faire.

Najprej, ne maram japonskega filma, potem, kličeš me malo pozno, in konec koncev imam drugo delo.

V zgornjem primeru *enfin* kot zaznamovalec sosledice dejanj ne izraža nobene druge vrednosti: ne gre za vrednost nezadovoljstva (kot v primeru (25)) niti olajšanja (kot v primeru (24)). Pač pa jasno izraža konec izrekanja. Podobnih primerov je precej tudi v analiziranem diskurzu (primer (29)):

(29)

(7/11)

JFM34: Je veux dire trois choses, d'abord parce que les médecins n'ont pas été formés à cela correctement/ et je me souviens du début de mon internat avec quand on voulait donner un antalgique un peu fort/ il fallait trois clés, trois bonds, trois, or or on doit soulager la souffrance. Pour ce qui concerne les enfants, il faut que les familles, en tout cas les mères, soient à côté, car ce sont les meilleurs intermédiaires. Et puis **enfin** il faut que les infirmières qui sont là au lit du malade soient responsabilisées à cet égard.

JFM34: Rad bi povedal tri stvari: najprej, ker se zdravniki v tej smeri niso dovolj izobrazili in spomnim se začetka svoje specializacije z ... ko smo hoteli dati nekoliko močnejši analgetik, smo rabili tri ključe, tri, pomislite, a trpljenje je treba lajšati. Kar se tiče otrok, je treba, da so družine, v vsakem primeru pa matere, poleg, kajti one so najboljši posredniki. In potem konec koncev je teba, da medicinske sestre, ki so ob bolnikih, postanejo odgovorne v tem pogledu.

Časovni *enfin* torej zaznamuje konec serije dejanskih stanj, ki mu je lahko dodana vrednost olajšanja, ali konec serije diskurzivnih dejanj. Takih primerov v analiziranem diskurzu je 6, od tega en primer čiste časovne rabe in pet primerov rabe zaznamovalca linearnega vključevanja.

5.2.2 Enfin kot reformulacijski povezovalc

Razlika med primeroma (22) in (23) se je pokazala v tem, da je v primeru (23) raba povezovalca *enfin* sprožila ponovno interpretacijo prvega gledišča, medtem ko v primeru (22) ni bilo nobene ponovne interpretacije, le oznaka, da je določeno gledišče zadnje v neki seriji. Vprašanje, ali bo prišlo do ponovne interpretacije ali ne, je merodajno za to, da uvrstimo *enfin* bodisi med časovne bodisi med reformulacijske povezovalce.

Kadar povezovalc *enfin* uvaja ponovno interpretacijo, spada med reformulacijske povezovalce. *Enfin* kot reformulacijski povezovalc pa združuje različne tipe ponovne interpretacije, kakor tudi različne narave izrekanjske perspektive. C. Rossari (1993: 29) opozarja na dve točki specifične rabe povezovalca *enfin*:

- i) govorec predstavlja izrek kot reformulacijo enega ali več prejšnjih gledišč
- ii) gledišče, ki ga uvaja *enfin*, je predstavljeno kot ponovna interpretacija prejšnjega gledišča v njegovi celoti. Ta ponovna interpretacija pripravi govorca, da se odreče enemu od vidikov prejšnjega gledišča: propozicijski vsebini, ilokucijskemu dejanju ali dejanju izrekanja. Ta definicija označuje delovanje *enfin* z dvema lastnostma:
- ponovna interpretacija se nanaša na celoto reformuliranih gledišč: to kaže, da se proces ponovne interpretacije, ki ga potegne za sabo *enfin*, tiče celovitosti gledišča, na katero se nanaša.
 - gre za proces odrekanja: izjavljalec se odreče bodisi izrekanju, bodisi ilokucijskemu dejanju, bodisi propozicijski vsebini.

Celovita ponovna interpretacija, ki jo uvaja *enfin*, omogoča, da ga razlikujemo od povezovalca *finalement*, kjer se interpretacija za nazaj nanaša na zaporedna dejanska stanja (Rossari 1993: 30). Ta dejanska stanja so ponovno presojana eno za drugim in ne simultano (primer (30) za *finalement* in primer (31) za *enfin*, povzeta po Rossari 1993: 30):

(30)

A: *Comment était ton week-end à la montagne?*

B: *La neige était mouillée, le temps était très variable, et il y avait beaucoup de monde. **Finalement**, j'aurais mieux fait de rester à Genève.*

A: *Kakšen je bil tvoj vikend v hribih?*

B: *Sneg je bil moker, vreme spremenljivo, bilo je veliko ljudi. **V končni fazi** bi bilo bolje, da bi ostal doma.*

(31)

B: ***Enfin**, j'aurais mieux fait de rester en Genève.*

B: ***Skratka**, bilo bi bolje, če bi ostal doma.*

V primeru (30) govorec z rabo *finalement* daje vedeti, da v zaporedju ponovno interpretira vsa tri dejanska stanja, ki jih je omenil. Glede na to interpretacijo izreka podaja ponovno formulacijo dejanskega stanja, ki jo uvaja s *finalement*. Če bi v tem kontekstu rabili *enfin*, to ne bi bilo sprejemljivo (primer (30')):

(30')

En repensant d'abord à la neige, ensuite au temps, et en dernier lieu à la foule, **enfin je me dis que j'aurais mieux fait de rester à la maison.*²²⁹

²²⁹ V slovenščini je primer sprejemljiv tako s prevodom v končni fazi kot tudi skratka, končno ...

Z rabo *enfin* govorec nakazuje, da opravlja ponovno interpretacijo celote dejanskih stanj, ne da bi se ustavljal pri vsakem zaporednem dejanskem stanju. Ta tip celostne interpretacije se še boljše kaže s povezovalcem *en somme*, ki bi ga prav tako lahko uporabili v tem izreku. Izrekanje *enfin* omogoča govorniku, da pokaže, da se je odrekel določenemu gledišču, to pa ne glede na resničnostno vrednost propozicijske vsebine, pač pa glede na potrebnost svojega izrekanja.

Hitro spreminjanje izrekanjske perspektive, ki jo uvaja *enfin*, ga približuje povezovalcem kot so *de toute façon*, *de toute manière*, ki po Rouletu (1997: 121) »predstavljajo glavni govorni poseg, ki ga uvajajo, kot neodvisnega od izrekanjske perspektive, ki je implicirana v diskurzivnem gibanju«, kar pomeni, da je distanciranje, ki ga uvajajo ti povezovalci, precej močno. Zaradi tega obstajajo konteksti, kjer ta dva povezovalca lahko nadomestita *enfin* (primera (32) in (33), po Rossari 1993: 31):

(32)

Ce serait gentil d'aller voir Pierre, enfin tu fais ce que tu veux.
Bilo bi lepo, če bi obiskal Petra, no, delaj, kar hočeš.

(33)

Ce serait gentil d'aller voir Pierre, de toute façon tu fais ce que tu veux.
Bilo bi lepo, če bi šel obiskat Petra, na vsak način delaj, kar hočeš.

Enfin pa se od obeh povezovalcev tudi razlikuje, saj lahko nastopa v kontekstih, kjer sta ostala dva izključena (primera (34) in (35), Rossari 1993: 31):

(34)

Ce steak est trop cuit, enfin ...
Ta zrezek je preveč pečen, no ...

(35)

**Ce steak est trop cuit, de toute façon ...*

Če menimo, da je raba *de toute façon* v primeru (35) možna, pa ta povezovalac v nobenem primeru ne more označevati, da se govorec odpoveduje ilokucijskemu dejanju, ki se nanaša na ta izrek, kot se to zgodi z *enfin*. Bolj prikazuje resignacijo govornika v zvezi s kvaliteto zrezkov, ki mu jih servirajo v dotični restavraciji (iz konteksta). Če se pokaže, da ilokucijsko dejanje ni uresničeno, lahko na to sklepamo iz pragmatičnega učinka: resignacija potegne za sabo dejstvo, da govorec ne zahteva novega zrezka. Pri primeru (34) pa *enfin* omogoča, da se govorec odpove indirektnemu ilokucijskemu dejanju, ki bi bilo »changez-moi ce steak«, čeprav ta reformulacija ostaja implicitna, kar potrjuje, da je dejstvo, da se od-

poveduje ilokucijskemu dejanju, odvisno od *enfin* in ne od reformulacije, ki bi lahko sledila.

5.2.3 Enfin na različnih ravninah

Povezovalc *enfin* lahko deluje na različnih ravninah: na ravnini propozicijske vsebine (primer (23) zgoraj in spodaj), na ravnini ilokucijskega dejanja (primer (36)) ali na ravnini izrekanja (primer (37)).

(23)

Il skie bien, ce type, enfin, il skie pas mal.

*Ta tip dobro smuča, **no** (pravzaprav, skratka), ne smuča slabo.*

(36)

Il serait gentil d'aller voir Pierre, enfin, tu fais ce que tu veux.

*Bilo bi lepo, če bi obiskal Petra, **no** (skratka), delaj, kar hočeš.*

(37)

Paul est arrivé, enfin, je n'aurais peut-être pas dû te le dire.²³⁰

Paul je prišel, no, morda ti ne bi smel povedati.

Primer (23) omogoča govorcu, da se odreče propozicijski vsebini gledišča, ki je izraženo v prvem izreku. V primeru (36) izrekanje *enfin* kaže, da se je govorec odrekel posrednemu ilokucijskemu dejanju zahteve iz prvega izreka. V primeru (37) se povezava vzpostavlja na ravni dejanja izrekanja: izjavljalec z rabo povezovalca *enfin* pojasnjuje, da se odreka dejanju samemu. Ne vrača se na dejstvo, da je Pierre prišel, ampak na dejstvo, da je to izrekel. Prav te ravni navezave pa se v prevajanju izkažejo relevantne za iskanje tujejezičnih ustreznikov. Od prevodnih možnosti, ki jih v slovenščini imamo, bi *končno* uporabili za slovenjenje časovnega *enfin* in *nazadnje* za slovenjenje zaznamovalca linearnega vključevanja. Za primer (23) bi prišli v poštev *pravzaprav*, *skratka*, *konec koncev* in *no*; za primer (36) *skratka*, (*sicer pa*), *pravzaprav*, in za primer (37) *pravzaprav*. Raba prislovnih besednih zvez *navsezadnje* in *z eno besedo*, ki jih kot prevodne možnosti navaja Gradov slovar, so tudi možne pod določenimi pogoji.

V analiziranem diskurzu je primerov rabe *enfin* kot reformulacijskega povezovalca 18, od tega trije na ravni dejanskega stanja (primera (38) in (39)), 7 primerov na izrekanjski ravni (med njimi tudi primer (40)), 8 primerov pa predstavlja komentarja izrečenega (primera (41) in (42)). To so metadiskurzivni primeri, ki jih C. Rossari v svoji obravnavi povezovalca *enfin* ne

²³⁰ Primere povzemamo po Rossari 1993: 27-32.

omenja. V celotnem korpusu ni primera, da bi *enfin* popravljaj ilokucijsko silo izreka.²³¹

(38)

(7/7)

MC20: Peut-être un dernier mot sur réforme de l'audio-visuel. Est-ce que cette ... ce rejet ...§BK: Ce délai, ... ce report↑§ **enfin** ce ... ce report à cette loi, est-ce que ça vous paraît une bonne chose ou le signe d'impréparation, dans un monde où tout le monde fait des lois tout le temps?↓

MC20: Še zadnjo besedo o reformi medijev. Ali ta ... to zavračanje ... **skratka** to ... ta odlog tega zakona, se vam to zdi dobro ali je to znak pomanjkljive pripravljenosti v svetu, kjer vsi ves čas delajo zakone?

V primeru (38) gre za reformulacijo dejanskega stanja: beseda *ce rejet* ... je s pomočjo povezovalca *enfin* nadomeščena z besedo *ce report*. Hkrati gre za omiljeno verzijo: ne zavrnitev, pač pa le odlog.

Podoben je tudi primer (39) spodaj, kjer gre za reformulacijo pomena besede *voie*, ki poteka na ravni dejanskega stanja. Povezovalc *enfin* uvaja zanikanje prej izrečene besede, novi pomen pa ni dan, ampak je spet uvedena beseda *voie*, tokrat z manjšo gotovostjo: ne *c'est*, ampak *ce serait*.

(39)

(7/6)

BK30: Mais personne ne me propose alors ... (...) Moi je suis au gouvernement et avec une voie très/**enfin** ... ce n'est pas une voie, oui, d'ailleurs, ce serait une voie, j'ai↓ pas de cumul, donc je suis très content d'être au gouvernement, c'est pas toujours facile, croyez-moi, avec la santé qui est déjà pas simple, il y a l'action sociale, donc je ... peux pas tout faire. Il n'en est pas question.

BK: Pa saj tega mi nihče ne predlaga. Jaz sem v vladi s ciljem ki je zelo ... **konec koncev** to ni cilj, da, po drugi strani bi to lahko bil cilj, nočem kopičenja (funkcij), torej sem zelo zadovoljen, da sem v vladi, to ni vedno enostavno, verjemite, že zdravstvena problematika ni enostavna, pa še sociala, torej ... ne morem delati vsega. Ni govora.

Primer (40) spodaj predstavlja rabo povezovalca *enfin* na izrekanjski ravni; uvaja vprašanje o naslovnikovem komentarju interpretacije (*enfin je ne sais pas comment vous l'interprétez*).

(40)

(7/1)

SPB1: Est-ce que vous pensez pas là que ce discours de Rennes montre que Jacques Chirac est un peu plus candidat que président aujourd'hui↑ **enfin** je ne sais pas comment vous l'interprétez, et si c'est le cas, est-ce que ça peut durer trois ans, est-ce que s'il entre en liste à Rennes, ne présage

²³¹ Take primere bi lahko dobili v analizah pogovorov, ki vsebujejo tudi direktive in podobno, manj pa je verjetno, da bi se pojavljali v argumentacijskih besedilih kot so TV debate, ki so bile predmet naše analize.

pas d'une accélération du calendrier politique, que ce soit avec une présidentielle ou législative anticipée?↓

SPB1: Ali ne smatrate, da govor v mestu Rennes kaže na to, da je Jacques Chirac danes malo bolj kandidat kot predsednik, no, ne vem, kako to interpretirate, in če je tako, ali to lahko traja tri leta, ali, če bo na listi mesta Rennes, to ne napoveduje pospešitve političnega koledarja, pa naj bo to s predčasnimi predsedniškimi ali zakonodajnimi (skupščinskimi) volitvami?

Primeri (41) in (42) spodaj prikazujeta povezovalca *enfin* v rabi zaznamovalca komentarja izrekanja: izjavljalec komentira svoje izrekanje tako, da veljavnost za-trjevanja skrči na svojo osebno sodbo (primer (41)) oziroma vzame besedo nazaj (primer (42)): *enfin, je ne suis pas ici à caractériser les étapes du président*).

(41)

(7/3)

BK6: Attendez, moi, je pense qu'il est candidat, **enfin**, ça c'est mon opinion personnelle.

BK6: Čakajte, mislim, da je kandidat, **skratka**, to je moje osebno mnenje.

(42)

(7/4)

BK14: Oui, moi je suis pas contre le quinquennat, en effet, mais je pensais que Jacques Chirac, le président de la République, un jour sortira le quinquennat de sa manche, peut-être va-t-il faire, laissez-le, **enfin**, je ne suis pas ici à caractériser les étapes du président, je ne sais pas quelle est sa pensée.

BK14: Da, kar se mene tiče, nisem proti petletki, resnično, toda mislil sem, da bo Jacques Chirac, predsednik Republike, nekega dne potegnil petletko iz rokava; morda bo to storil, pa naj, **konec koncev** nisem poklican za to, da bi opisoval predsednikove etape, ne vem, kakšne so njegove misli.

V primeru (43) spodaj se povezovalca *enfin* nanaša na reformulacijo tega, kar je rekel predhodnik:

(43)

(7/2)

BK3: Je le sais trop fin politique pour voir un processus accéléré etc, non,↑ iii ... la cohabitation marche bien, je crois, il a pris ...↓

MC2: Donc il en reste trois ans comme ça?↓

BK4: Pourquoi?↓

MC3: Non, **enfin**, j'ai pas trouvé ça ...

BK3: Vem, da je predober politik, da bi v tem videl proces pospeševanja, ne, kohabitacija se dobro odvija, mislim, vzel je ...

MC2: Torej bo tako tri leta?

BK4: Zakaj?

MC: Ne, **konec koncev** se mi to ni zdelo ...

Zgornji govorni poseg ni zaključen, a kljub temu zaznamuje komentar izrekanja. Hkrati gre za izražanje nestrinjanja s prejšnjim govornim posegom: to izvira iz zanikane oblike izreka *j'ai trouvé*. Na tej točki lahko *enfin* navežemo na argumentacijsko rabo.

5.2.4 Problem argumentacijske rabe povezovalca *enfin*

Povezovalac *enfin* v 5.2.1 zgoraj, torej kot časovni zaznamovalec in zaznamovalec linearne integracije, nima argumentacijske vrednosti. To dobi v primeru reformulacijske rabe, saj se vključuje v argumentacijska gibanja.²³²

Povezovalac *enfin* je po naravi korektiv. Korektivi v diskurzu delujejo za nazaj in prikažejo bodisi, da se začeto argumentacijsko gibanje ne bo nadaljevalo, bodisi da ga je treba popraviti. Sestavine, ki jih prevrednotimo na ta način, so podrejene usmerjevalnemu dejanju, ki uvaja to, kar je govorec do tega trenutka smatral za nujno upoštevanja oziroma primerno ali zadovoljivo. Korektivi ne dajejo nobene informacije o tem, koliko sestavin se v splošnem prevrednoti, niti o tipu usmeritve, ki jo lahko pripišemo prevrednotenim sestavinam. Mednje spadajo povezovalci: *en fait*, *en tout cas*, *enfin*.

Povezovalac *enfin* kaže diskurzivno gibanje, ki je bilo začeto in se ne da nadaljevati. Govorec se odpove razvoju diskurza pod določeno obliko in raje doda splošno potezo, ki omogoči spoznati celoto. Taki primeri so bili prikazani zgoraj.

V korpusu so se našli primeri, kjer *enfin* poleg reformulacijskega pomena vključuje še nianso protivnosti (primera (44), (45) spodaj):

(44)

(2/2)

MC9: D'accord **enfin**, on ne va pas saccager les trains ...

MC9: Dobro, **pa zato še** ne boste oplenili vlakov ...

V primeru (44) bi povezovalac *enfin* v slovenščino prevajali z zvezo členkov in veznika *pa zato še* ... Reformulacija se nanaša na dejansko stanje: moderatorka MC izraža strinjanje o tem, kar se tiče solidarnosti z bretonskimi kmeti, hkrati pa se ne strinja z načinom, kako izražajo svoj protest. Za *enfin* je bilo že zgoraj omenjeno, da ima tudi vrednost izražanja nezadovoljstva. Tej vrednosti je v primeru (45) dodana še niansa protivnosti.

²³² Fr. mouvement argumentatif; včasih je poimenovan tudi kot diskurzivno gibanje (mouvement discursif), nosilec argumentacije v diskurzu.

(45)

(6/1)

MC7: Oui, vous, vous ferez rien, mais tout de même, lorsque Marie-France Tirebois laisse entendre que vous êtes un traître, lorsque Joël Martinez dit que vous allez à la soupe, lorsque Jean-Marie Le Pen dit que vous n'êtes pas plus qualifié qu'un autre pour être dirigeant du parti/ tout de même, vous, ce n'est pas vous qui mettiez les choses à la place publique, ↑ **enfin**, d'autres le font.

MC7: No, vi ne bi ničesar storili, a vseeno, ko Marie France Tirebois da vedeti, da ste izdajalec, ko Joël Martinez pravi, izkoriščate situacijo, ko Jean-Marie le Pen pravi, da niste nič bolj kot kdo drug kvalificirani za vodjo stranke, kljub temu vi ne boste v javnosti prali umazanega perila, **no**, drugi pač ga.

V primeru (45) gre za protivni odnos med P *ce n'est pas vous qui mettiez les choses à la place publique* in Q *d'autres le font*. *Enfin* bi lahko prevajali s členoma *no ... pač*: najprej *no* postavi okvir za uvajanje novega gledišča, ki je v nasprotju s prej izraženim. To je reformulacijski okvir, v katerem *pač* izraža, da je nova propozicijska vsebina, ki sledi, v nasprotju z dano. Nova propozicijska vsebina pa v argumentacijskem pogledu predstavlja izzivanje oziroma provokacijo za naslovnika.

Iz tega lahko sklepamo, da lahko *enfin* deluje tudi kot uvajalec protiargumentov, seveda le v primerih, ko združuje dve vsebini, ki sta si že po naravi v protivnem logičnem odnosu in torej temeljita na nasprotujočih si toposih.

5.2.5 Sklep o enfin

Definicija, ki jo C. Rossari (1993: 32) za rabo *enfin* kot reformulacijskega povezovalca predlaga zgoraj, ni nezdružljiva z opisom delovanja *enfin* kot časovnega povezovalca. V tej rabi *enfin* prav tako omogoča zaznamovanje zaporednih si diskurzov ali dogodkov. Kadar pa se *enfin* rabi kot reformulacijski povezovalec, proces ponovne interpretacije, ki ga sproži, kakor tudi sprememba izrekanjske perspektive, ki jo potegne za sabo, omogočata govorncu, da se odreče enemu od vidikov tega zaporedja. Ta značilnost med drugim tudi pojasnjuje izvor vrednosti nezadovoljstva, ki ga lahko izraža *enfin*. Kadar se *enfin* nanaša na implicitno gledišče, ki se tiče obnašanja ali diskurza sogovorca, prav proces odrekanja temu diskurzu ali obnašanju omogočata govorncu, da izrazi svoje nezadovoljstvo v zvezi z njima. Zaradi tega se v določenih kontekstih na *enfin* veže tudi vrednost nezadovoljstva (kot npr. primer (24) zgoraj). V vzkličnih povedih, kjer je *enfin* rabljen sam, je ta vrednost nezadovoljstva še poudarjena, kajti reformulacija je izrecna in tako očitna, da ne omogoča izrecnega očitka, kar se vidi iz primera (25) zgoraj.

C. Rossari meni, da ni izrekanje *X*, ki ga spremlja *enfin*, tisto, kar končuje, ampak sama raba *enfin* (1993: 33), kar je tudi razvidno iz primera (30). Možno pa je tudi, da *enfin* končuje tako diskurz kot neverbalno dejanje (gl. primera (24) in (25)). Tu je pojem navezovanja na gledišče prikladen, saj se z njim izognemo dihotomiji dejanja - diskurz.

Pri analizi primerov rabe *enfin* iz korpusa smo prišli do naslednjih rezultatov: od 31 primerov pojavljanja *enfin* je bil eden v časovni rabi in 5 v rabi zaznamovalca linearnega vključevanja. 18 primerov je bilo reformulacijske rabe, od tega 3 na ravni dejanskega stanja, 7 na ravni izrekanja in 8 na ravni komentarja izrekanja oziroma metadiskurzivnih. 7 primerov rabe ni ustrezalo danim opisom: večinoma so uvajali izreke s protivno vrednostjo ali pa so bili izreki nedokončani in se ni dalo določiti, v kaj naj bi se razvili.

6 Povezovalci v kombinaciji z modalnimi zaznamovalci

6.1 KAJ JE MODALNOST

Modalnost oziroma naklonskost ni omejena na eno samo besedno vrsto: v slovenščini in francoščini jo srečamo na ravni povedi oziroma izreka, kakor tudi v pomenu posameznih besednih vrst, npr. glagola, prislova, v slovenščini še členka. Modalnost ni le skladenjska, pač pa predvsem semantična kategorija.

Pomensko področje modalnosti skuša Kiefer (1994: 2515) zajeti z naslednjo definicijo: »Bistvo modalnosti je v tem, da relativizira veljavnost pomena povedi na množico možnih svetov. Govoriti o možnih svetovih tako pomeni govoriti o načinih, na katere si ljudje različno predstavljajo svet.«

Po Palmerju (1986: 15) za modalnost veljata dve temeljni postavki:

1. možno je prepoznati slovnično kategorijo modalnosti, ki je podobna kategoriji vida, časa, spola, števila;
2. to kategorijo lahko prepoznamo, opišemo in primerjamo v mnogih različnih nesorodnih jezikih.

Za pomensko funkcijo modalnosti je značilno, da vsebuje govorčev odnos do izrečenega ali njegovo mnenje o izrečenem. Lahko si zamislimo razliko med modalnimi in propozicijskimi elementi izrečenega. Modalnost po Ballyju (1932, 1942; citirano po Kieferju 1994: 2516) se da enačiti z govorčevo oceno dejanskega stanja. Vsaka poved je sestavljena iz dveh delov, iz tega, kar je izrečeno (*dictum*) in kako je izrečeno (*modus*). *Dictum* nam pomeni propozicijo, *modus* pa govorčev spoznavni, čustveni ali vrednotenjski odnos do dejanskega stanja. *Modus* je lahko izražen na mnogo načinov. V naslednjih primerih ((1) - (4)) je *dictum* *dežuje*, *modus* pa se spreminja:

(1)

Mislim, da dežuje.

(2)

Verjetno dežuje.

(3)

Mora deževati.

(4)

Upam, da bo deževalo.

6.1.1. Epistemično in deontično

Lyons (1977: 681-2, 793, 823) in Palmer (1986: 18) celotno polje modalnosti razdelita na epistemično in deontično. Epistemična modalnost se ukvarja z znanjem, vero oziroma mnenjem o dejanskih in umišljenih stanjih, ki ima prednost pred dejstvi, deontična pa z nujnostjo oziroma možnostjo opravljanja dejanj. Razlika med obema je osnovni del širšega razlikovanja med rabo jezika za informiranje in rabo jezika za dejanja.

Po Lyonsu (1977) sta tako epistemična kot deontična modalnost definirani v logičnem okviru nujnosti in možnosti. Po Palmerju (1986: 121) pa epistemična modalnost predstavlja jezik kot informacijo in izraža stopnjo oziroma naravo govorčeve zavezanosti resničnosti tistega, kar trdi. Nasprotno pa deontična modalnost predstavlja jezik kot dejanje in izraža odnos govorca do možnih dejanj. Obe modalnosti se torej med seboj precej razlikujeta.

6.1.2 Epistemična modalnost

Palmer dokazuje (1986: 51), da epistemično modalen ni le vsak modalni sistem, ki vsebuje pojma nujnosti oziroma možnosti, kot trdi Lyons (1977), ampak vsak sistem, ki kaže stopnjo govorčeve zavezanosti temu, kar trdi, pa naj je to slišal, o tem poroča ali ima za to dokaze čutov.²³³ Pojem epistemična modalnost kaže stanje govorčevega razumevanja in znanja, kar vključuje tudi njegove sodbe in jamstvo, ki ga ima za to, kar trdi. Obstajajo številni načini, s katerimi lahko govorc nakaže, da to, kar govori, ni dejstvo, ampak o tem ugiba, to sklepa, so mu to povedali ali pa s čuti ocenjuje, da je to tako, lahko pa se seveda moti.

Zgornje kategorije so lahko izražene slovnično, vendar so v večini indoevropskih jezikov izražene leksikalno, kot na primer v slovenščini (primer (5) a) do č)), kjer govorec a) domneva oziroma ugiba o dejanskem stanju, b) iz dejanskega stanja izpelje sklep, c) poroča o tem, kar je slišal, oziroma č) ocenjuje dejansko stanje na podlagi čutov.

(5)

- a) *Možno je, da ... Mislim, da ... Mnenja sem, da ... Verjamem, da ...*
- b) *Zaključil sem, da ... Lahko bi sklepali, da ... Prišel sem do spoznanja, da ...*
- c) *Pravijo ... Govori se ... Baje ...*
- č) *Videti je ... Slišati je ... Čuti se ... Zdi se...*

²³³ an. hearsay, report, evidence of senses

Na podlagi tega, od kod govorcu jamstvo za resničnost dejanskega stanja, o katerem govori, Palmer (1986: 53) loči dva podsistema epistemične modalnosti:

1. *Sodbe*²³⁴ predstavljajo govorčevo mnenje in sklepe o dejanskih stanjih (primer (5) a) in b)).
2. *Dokazna ali poročanjska modalnost*²³⁵ pa kaže na vrsto dokaza, ki ga govorc ima za to, kar trdi. Jamstvo za resničnost tega, kar govorc izreka, je različno glede na to, ali je bil pri dejanju sam prisoten, je o njem slišal ali o vsem skupaj le sklepa na podlagi čutov (primer (5) c) in č)).

Sodbe in dokazno modalnost se da izražati v pripovednih in vprašalnih povedih. V nekaterih neindoevropskih jezikih se sodbe in dokazno modalnost izraža slovnično z dodajanjem modalnih členkov. V indoevropskih jezikih se sodbe lahko izražajo z glagolsko obliko, kot na primer v slovenščini, kjer izražanje v prihodnjiku ali pogojniku povzroči, da naslovnik izrek razume kot manj gotov. V francoščini v tej funkciji nastopa subjunktiv. Dokaznost se izraža leksično. Sodbe in dokaznost so govorčevi pripomočki, s katerimi izraža svoj odnos do resničnosti tega, kar je izrekel. Sodbe so v osnovi subjektivne, dokaznost pa ne. Tu govorc poroča: želi biti objektivni, ko navaja, da vsebina izreka ni to, kar je sam videl ali kar sam verjame, ampak to, kar je kje slišal, oziroma o čemer je dobil informacije.

Epistemične sodbe so lahko šibke ali krepke, v mnogih jezikih izražamo prvo z glagolom *moči*, drugo z glagolom *morati*. Odnos med tema glagoloma lahko jasno postavimo kot razliko med epistemično možnostjo in epistemično nujnostjo. Obstajata dva temeljna tipa sodb: deduktivne, ko iz znanih dejstev izpeljujemo sklepe (primer (7)), in spekulativne, ko o nečem ugibamo (primer (6)):

(6)

Lahko, da je tukaj.

(V možnem kontekstu: pridem v pisarno, računalnik je prižgan.)

(7)

Mora biti tukaj.

(Kontekst: v pisarni visi njegov plašč, na mizi ima torbo, itn.)

Dokaznost izraža epistemični izvor informacije, saj je pomembno, od kod je govorc dobil informacijo: ali je dejanje videl oziroma je bil prisoten (vidna dokaznost je v indoevropskih jezikih najmočnejša in najnezmotljivejša, npr. slovenski rek *na lastne oči sem videl*), ali je dejanje slišal, ali so mu o tem poročali oziroma o tem le sklepa.

²³⁴ an. judgements

²³⁵ an. evidentials

V funkcijski slovnici (Dik 1989) spada področje sodb in dokaznosti na raven propozicije, torej raven možnih dejstev.

Elementi tretje ravnine določajo govoročevo oceno možnih dejstev, ki jih izraža propozicija, oziroma zavezanost njihovi resničnosti, in so kot taki modalni. Govorčeva ocena možnih dejstev je lahko izražena s slovničnimi ali leksičnimi sredstvi: v prvem primeru jo izražajo operatorji, v drugem pa sateliti (Dik 1989: 250-254). To so tako imenovani ilokucijski ali izrekanjski operatorji in sateliti.²³⁶

Tako operatorji kot sateliti so po Palmerju (1986: 121) značilni za epistemično modalnost. Operatorji zajemajo subjektivne modalnosti, ki izražajo govoročevo vero oziroma nevero v odnosu do vsebine propozicije, željo, da bi se ta uresničila oziroma vir, od koder je dobil informacijo. Sateliti z leksičnimi sredstvi označujejo oceno oziroma odnos govorca do vsebine propozicije (primer (8)):

(8)

Moje mnenje je, da je Peter osel.

Po mojem mnenju je Peter osel.

Resnica možnega dejstva, ki ga izraža propozicija, je v zgornjem primeru jasno omejena na govorčev subjektivni svet, kar povzroči na dva načina izražen satelit: prvič kot glavni stavek v zloženi povedi, drugič kot predložna besedna zveza.

Ilokucijski oziroma izrekanjski sateliti so leksična sredstva, s katerimi se modifikira ilokucijska vrednost povedi. Z njimi govorec komentira način izrekanja (primer (9)).

(9)

Iskreno rečeno, ni preveč inteligenčen. (Iskreno govorim, ko pravim ...; Če sem iskren ...)

Prav tako lahko govorec komentira vzrok (primer (10)), pogoj (primer (11)) in namen govornega dejanja oziroma izrekanja:

(10)

Če te že zanima, Peter je katolik.

(11)

Če si žejen, je pivo v hladilniku.

V primerih (10) in (11) izrek, ki ga uvaja *če*, postavlja resničnostni pogoj, pod katerim naj naslovnik smatra izrek, ki sledi, za veljavnega, in s tem predvsem

²³⁶ V angleščini se uveljavlja izraz *illocutionary operators and satellites*, v francoščini pa *adverbes d'énonciation*.

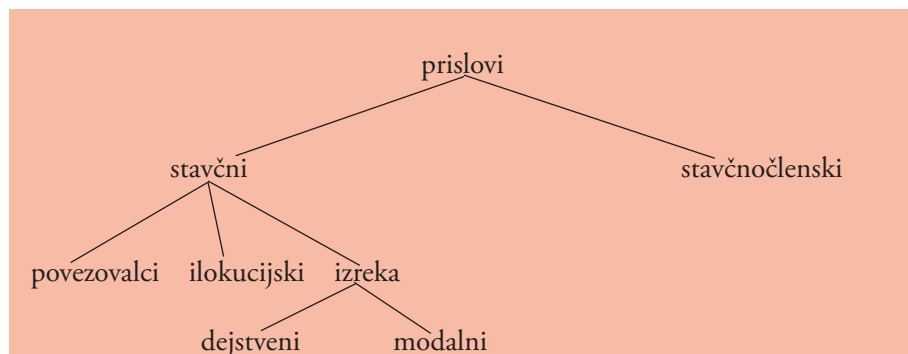
utemeljuje izrekanje: da je Peter katolik in da je pivo v hladilniku, sta dejstvi: izjavljalec pa ju izreka kot veljavni za naslovnika samo, če je izpolnjen prvi pogoj, torej naslovnik *se zanima za stvar oziroma je žejen*.

Na izrekanje v slovenščini poleg prislovov vplivajo tudi členki. V nadaljevanju nas bodo zanimali predvsem prislovi oziroma členki, ki v analiziranih korpusih izražajo sodbe in epistemično modalnost in predstavljajo prevodne možnosti za izrekanjske prislove, ki se v francoščini kombinirajo s povezovalci.

6.1.3 Prislovi in prislovne besedne zveze

Nølke (1993: 85) obstoječe prislove v francoskem jeziku²³⁷ razdeli na naslednji način (shema (12)):

(12)

Stavčnočlenski prislovi se nanašajo na posamezne stavčne člene (primer (13)), stavčni prislovi pa niso omejeni na posamezni stavčni člen, ampak se nanašajo na celotni stavek (primer (14)²³⁸).

(13)

Paul se comporte naturellement.

Pavel se obnaša naravno.

(14)

Naturellement, Paul se comporte correctement.

Seveda se Pavel obnaša primerno.

²³⁷ Delitev je splošna in bi ustrezala tudi drugim jezikom, npr. slovenščini.

²³⁸ Oba primera sta povzeta po Nølkeju (1993: 88).

Stavčni prislovi se podrobneje gledano delijo na povezovalce²³⁹ (npr. *donc, pourtant*), na izrekanjske oziroma ilokucijske prislove in prislove, ki določajo izrek. Izrekanjski oziroma ilokucijski prislovi zaznamujejo dejanje izrekanja (primer (9) zgoraj). Prislovi, ki se tičejo izreka samega, se nanašajo na vsebino izreka in določajo možnost, verjetnost, pogojnost uresničitve določene propozicijske vsebine v izreku (primer (6) zgoraj) ali spreminjajo resničnostne pogoje oziroma dodajajo komentar in resnico predpostavljajo. Razliko med izrekanjskimi prislovi in ostalimi Nølke (1993: 100) ugotavlja s pomočjo treh testov: izrekanjske prislove se da postaviti na tri položaje znotraj stavka: na začetni, srednji ali končni. Z *oui* ali *non* lahko predstavljajo odgovor na odločevalno vprašanje (primer (15)), lahko stojijo pred vprašalno povedjo (primer (16)²⁴⁰):

(15)

Paul est-il maladroit? Oui, franchement.
Je Pavel neroden? Da, prav zares.

(16)

Entre nous, comprends-tu le chinois?
Med nama, ali ti razumeš kitajsko?

Tako med izrekanjskimi prislovi kot med prislovi izreka najdemo tudi modalne prislove, ki se tičejo govorcevega odnosa do izrekanja ali do propozicijske vsebine. Po tej značilnosti jih uvrščamo med epistemično modalne. Glede načina, kako ovrednotijo resničnostno vrednost, jih delimo na sodbe in dokaznost.

Za vse stavčne prislove pa je značilno, da uvajajo polifono strukturo v izrekanju: izjavljalec je odgovoren za izrekanje prislova, ni pa odgovoren za vsebino, na katero se prislov nanaša. Seveda se izjavljalec kot individuum z vsebino poistoveti, iz česar sledi tematizacija le-te. Dejansko je vsebina, za katero izjavljalec prevzema odgovornost, predstavljena kot že znana. Kako pride do tega, bomo videli v nadaljevanju ob posameznih prislovih, ki bodo predstavljeni v shemi izrekanja s soizjavljanjem in sogovorom, kot jo predpostavlja M. A. Morel (glej zgoraj).

6.1.4 Izrekanjski prislovi in prislovi izreka z modalno vrednostjo v kombinaciji s povezovalci

Modalni zaznamovalci, ki se kombinirajo s povezovalci, so v francoščini predvsem prislovi. Prislovi lahko delujejo na dveh oziroma treh ravlinah: predikacijski, pro-

²³⁹ O besednovrstni pripadnosti povezovalcev smo spregovorili v poglavju Skladenjska in pragmatična vloga povezovalcev.

²⁴⁰ Oba primera sta povzeta po Nølkeju (1993: 100-101).

pozicijski in izrekanjski.²⁴¹ Zanimali nas bodo predvsem izrekanjski prislovi, njihove kombinacije s povezovalci in načini, kako jih lahko prevajamo v slovenščino, pa tudi modalni prislovi, ki delujejo na ravni izreka, torej predstavljajo govorečev odnos do propozicijske vsebine.

Med analizo korpusa francoskih govornjenih besedil se je pokazalo, da so povezovalci, ki imajo položaj v začetku izreka, pogosto dopolnjeni z izrekanjskim oziroma stavčnim²⁴² prislovom. Po teoriji M. A. Morel (Morel, Danon-Boileau 1998) oboji predstavljajo uvodni del govornjenega odstavka: povezovalcu v vlogi vezala sledi zaznamovalec gledišča, ki ima vrednost epistemične ali ocenjevalne modalnosti,²⁴³ nato ločeni modus.²⁴⁴

Pri ocenjevalni modalnosti gre za navidezno vrinjene strukture,²⁴⁵ katerih funkcija je poudarjanje (primer (17) a), b), c), Morel, Danon Boileau 1998: 40, 80, 126-127):

(17)

a) *Ce qui m'intéresse, moi, c'est ...*
To, kar mene osebno zanima, je ...

b) *Qu'est-ce que je dis, moi ...*
Kar jaz trdim ...

c) *Ce que je vois, c'est que ...*
To, kar v tem vidim, je pravzaprav ...

Tudi C. Blanche-Benveniste (1997: 91) opaža, da se v govornjeni francoščini pogosto dogaja, da se serija prislovov nanaša na vez med dvema glagolskima strukturama, predvsem pri razlagah in argumentaciji, in da je uvodni del²⁴⁶ na začetku izreka preobložen s prislovnimi besednimi zvezami, ki se nanašajo na celoten izrek oziroma odstavek. Inovacijo vidi ne v skladenjskem funkcioniranju, ampak v ekstenziji, ki mu je dana (primer (18), iz Blanche-Benveniste 1997: 91):

(18)

*Parce que **en principe ici maintenant malheureusement** les gens vont chez leur médecin - ils leur - le client dit au médecin je veux ça ça ça.*

²⁴¹ Culioli (1990: 135): adverbess énonciatifs.

²⁴² Nölke, ki se je ukvarjal s tako imenovanimi stavčnimi prislovi (adverbess de phrase), jih imenuje tudi les adverbiaux.

²⁴³ fr. modalité épistémique ou appréciative

²⁴⁴ fr. modus dissocié

²⁴⁵ constructions pseudo-clivées

²⁴⁶ Ta del M. A. Morel poimenuje *le préambule*, C. Blanche Benveniste pa *le site syntaxique*.

Ker v principu so zdaj na žalost ljudje, ki gredo k svojemu zdravniku - mu - pacient reče zdravniku hočem to to to.

Štirje prislovi iz zgornjega primera, *en principe ici maintenant malheureusement*, so odvisni eden od drugega²⁴⁷ in se ne nanašajo na najbližji povedek, pač pa na celoto: to, kar je ocenjeno kot žalostno in označeno z modalnim prislovom *malheureusement*, je dejstvo, da ljudje hodijo k zdravniku in pacient sam odloča o diagnozi in terapiji. Prislovi se nanašajo na vez med obema glagolskima besednima zvezama.

Takih primerov je bilo v analiziranem diskurzu precej. Prevladovali so izrekanjski prislovi v naslednjih kombinacijah: *effectivement (alors effectivement, parce que effectivement, mais effectivement, et effectivement)*, *évidemment, justement (alors justement, mais justement, et justement)*, *notamment, vraiment*.

Modalni prislovi, ki se nanašajo na izrek in so se pojavljali v kombinacijah s povezovalci, so bili predvsem gotovostni prislovi (*bien sûr, peut-être*). Pogoste so bile tudi kombinacije povezovalcev z glagoli, ki izražajo sodbe oziroma dokaznost (*savoir, croire, voir...*).

6.1.4.1 Prislov *effectivement* in kombinacije

Prislov *effectivement* je v slovarju (Petit Robert) razložen kot *d'une manière effective (réellement)*, rabi se za potrjevanje trditve. Kot datum prvih pojavljanj v pisnih besedilih je navedeno XV. stoletje. Izviral naj bi iz *effectif*, ki izhaja iz latinskega *facio, efficio (effectuer, aboutir à faire)*. Obstajata pridevnik *effectif* in samostalnik *effèt*. Povedkovniška zveza **c'est effectif* se ne rabi. Sinonima sta *en effèt, de fait*. Slovenski prevod je *dejansko, stvarno, resnično*.

Izraz *en effèt* se navaja kot prislovna besedna zveza, ki uvaja vzročno priredje. *En effèt* takoj jasno formulira to, kar je bilo izrečeno (primer (19), iz Ruquet, Quoy-Bodin, 1988: 8), in podobno kot *car* uvaja utemeljevanje. Lahko pa je tudi le sinonim za *effectivement* (glej tudi primer (19) spodaj), zato so možne tudi zveze kot *car en effèt*, ki jih puristi sicer preganjajo kot pleonastične, so pa v rabi precej pogoste (prim. Riegel, Pellat, Rioul 1994: 525).

(19)

L'année prochaine, l'entreprise connaîtra un profond changement. En effèt, notre directeur général prendra sa retraite.

²⁴⁷ fr. emboîtés

V prihodnjem letu se bo v podjetju mnogo spremenilo, **kajti** generalni direktor odhaja v pokoj.

Prislov *effectivement* je epistemični izraz, v katerem se ovrednoti resničnostna vrednost proposicije P, na katero se nanaša. Gre za sodbo, ki bi jo lahko poimenovali aletična²⁴⁸ (Lalair 1998: 88-89), saj v logiki aletični izrazi ovrednotijo resničnost proposicije P. *Effectivement* po Lalairu (prav tam) spada med zaznamovalce resničnostnega reda²⁴⁹ skupaj z *réellement*.

Po M. A. Morel²⁵⁰ prislov *effectivement* zahteva vršilca dejanja, ki se osredotoča na svoje izjavljanje²⁵¹ v sprejemanju in interpretaciji dejstev. To je gibanje izjavljalca, ki ponotranja to, kar je prej predstavljalo zunanjo sodbo. Izjavljalec se osredotoči na svoj lastni položaj izjavljanja in izreče sodbo o resničnosti tega, kar bo sledilo.

Kombinacije povezovalcev z *effectivement* so naslednje: *alors effectivement* (primer (20)), *mais effectivement* (primer (21)), *parce que effectivement* (primera (22) in (23)). V primeru (24) imamo v kombinaciji *alors* in *en effet*, ki je sinonim *effectivement*. Za vse je značilno, da utemeljujejo izrekanje in ga predstavljajo kot resnično, za kar se obvezuje izjavljalec:

(20)

(6/3)

BM21: Pour le reste, le problème que vous avez évoqué, qui est existe en effet/ c'est que nous, nous sommes fiables, nous faisons ce que nous avons dit, et que M. Misou dit qu'il n'a pas fait ce qu'il a fait. **Alors effectivement** ça ne simplifie pas les choses.

BM21: Kar se tiče ostalega, je težava, ki ste jo omenili, ki resnično je ... obstaja, v tem, da se nam lahko zaupa, da storimo to, kar smo postavili, in da g. Misou pravi, da ni storil tega, kar je storil. **No, dejansko** to ne poenostavi stvari.

(21)

(3/38)

FC:12 Donc Catherine est sûrement faite pour la fidélité↓ mais elle aime cet homme↑ donc elle accepte tout ça↑ et c'est pas très grave, elle est d'abord la première épouse **mais effectivement** au sens du harem, c'est-à-dire il y a eu d'autres un peu, là, des concubines de passage, mais elle sait qu'elle est la plus importante.

FC12: Torej ... Catherine je gotovo ustvarjena za zvestobo, ampak tega človeka ljubi, torej se je z vsem tem sprijaznila in to sploh ni pomembno, v prvi vrsti je žena številka 1, **in to dejansko** v smislu harema, to pomeni, da je še nekaj drugih, začasnih zvez, ampak ona dobro ve, da je najpomembnejša.

²⁴⁸ Aletična modalnost, pojem se uporablja predvsem v logiki (Lyons 1977), se tiče predvsem resničnostnih vrednosti proposicije.

²⁴⁹ fr. de l'ordre du réel

²⁵⁰ ustna konsultacija

²⁵¹ po teoriji soizrekanja (M. A. Morel, L. Danon-Boileau 1998); fr. dans la position égocentrique

(22)

(6/17)

PD3: Il y a un tas d'histoires personnelles qui vont permettre de dire ces choses-là **parce que effectivement** on ne peut pas vous /.../ oui non mais j'accepte ce que vous dites ...↓ comprenez que ces histoires personnelles c'est vraiment très difficile à venger ...

PD3: Obstaja cel kup osebnih zgodb, ki omogočajo, da to trdimo, ker se resnično ne more ... vi ..., da, ne, ampak sprejemam, kar pravite, morate razumeti, da te osebne zgodbe, to je res težko preživljati ...

(23)

(2/5)

CJ3: L'autre ... l'autre point qui ... qui me semble être un point de fond sur ce dossier ↑ **parce que effectivement** dans la gestion de ce type de crise, °vous savez° c'est comme un incendie. (...) N'oublions pas que dans une région comme Bretagne 40% des emplois dépendent du secteur agricole. C'est peut-être aussi important que les emplois de Mme Aubry parce que ça, ce sont des emplois qui sont liés au terrain.

CJ3: Druga ... druga točka, ki se mi zdi temeljna v tem dosjeju. **Kajti resnično** pri vodenju takšne krize, veste, je kot v primeru požara. Ne pozabimo, da je v regiji kot npr. Bretanja 40% delovnih mest odvisnih od kmetijskega sektorja. To je mogoče ravno tako pomembno kot delovna mesta ge. Aubry, ker so to delovna mesta, ki so vezana na zemljišče.

(24)

(5/13)

JFK16: Attendez ... puisqu'il n'y a plus de critères ...↓ s'il n'y a plus de critères ...↓ et dès lors que vous régularisez sans critères ...↓ y compris ceux qui n'en ont pas fait la demande↓ c'est plus 60 000, c'est plus 80 000, **alors** vous allez **en effet** avoir des négriers qui vont balader partout au Kurdistan/ en Asie/ en Afrique, et qui vont dire: attendez il y a un pays dans le monde °il n'y a qu'un° où l'on en légalise sans aucun critère, ils vont le dire ...

JFK16: Čakajte ... če že ni več kriterijev ... če ni več kriterijev ... in kakor hitro urejate stanje brez kriterijev ... skupaj s tistimi, ki niso zaprosili za urejanje stanja, je to več kot 60 000, je to več kot 80 000, **torej** boste **resnično** imeli trgovce s sužnji, ki jih boš lahko srečal povsod, v Kurdistanu, v Aziji, v Afriki, in ki bodo govorili: pazite, obstaja država na svetu, ena sama, kjer urejajo stanja brez vsakih kriterijev, to bodo rekli ...

Modalni prislov *effectivement* se torej pojavlja v kombinaciji z *alors* (primer (20)): gre za *alors*, ki deluje na izrekanjski ravni in predpostavlja soglasje naslovnika glede izrečenega: sledi prislov *effectivement*, kjer se izjavljalec osredotoča na svoje lastno izrekanje, kjer postavlja svojo lastno sodbo o resničnosti izgovorjenega ne glede na naslovnika. Soizrekanjski položaj je torej v ukinjanju. Podobno je v primeru (24), kjer gre za kombinacijo *alors* in *en effet*, kar lahko parafraziramo kot *alors, vous êtes d'accord avec moi que vous allez en réalité, je vous garantis, avoir des négriers. (...)* (no, strinjate se z mano, da boste resnično, za to vam jamčim, imeli trgovce s sužnji (...)).

V povezavi z *mais* (primer (21)) je stanje nekoliko drugačno: *mais* uvaja nasprotnost, ukinjanje položaja v soizrekanju, in *effectivement* to ukinjanje utemeljuje z uvajanjem sodbe.

V obeh primerih s *parce que* gre za *parce que*, ki ne uvaja resničnega utemeljevanja; v primeru (22) *parce que* uvaja govorni poseg, ki ni zaključen; vidi se, da so govorca med formulacijo prekinili, da je izgubil rdečo nit, in v teh pogojih *parce que* v resnici ponovno vzpostavlja temo pogovora, ki jo poudarja z *effectivement*. Podobno je v primeru (23), kjer *parce que effectivement* ponovno vzpostavlja temo po prekinitvi. Tako oba *parce que* delujeta na izrekanjski ravni.

6.1.4.2 Modalni prislov *évidemment*

Prislov *effectivement* se je nanašal na oceno izjavljalca, prislov *évidemment* pa se nanaša na zunanji svet: dokaznost je splošno razvidna in se vsiljuje tako govorcu kot naslovniku.

Po slovarju (Petit Robert) prislov *évidemment* pomeni:

1. na očiten, jasen način (*à l'évidence*)
2. lahko je prislov zatiranje s sinonimi *assurément, certainement, entendu*.

Obstaja samostalnik *évidence* in pridevnik *évident*, ki se lahko rabi kot povedkovo določilo v zvezi *c'est évident*. V slovenščino ga prevajamo kot *očitno, jasno, nesporno, naravno, seveda*, lahko pa tudi s frazeologemom *to bode v oči*. V francoščini se po etimologiji v prislovu *évidemment* skriva glagol *voir* (oz. latinski *videre* / *videti*).

Če se dokaznost s prislovom *évidemment* vsiljuje govorcu in naslovniku, je torej sprejemanje (po M. A. Morel, ustna konsultacija) obojestransko in popolno. Gre za absolutno soglasje; o izrekih, ki jih uvaja *évidemment*, sploh ni vredno diskutirati, ker je vse popolnoma jasno.²⁵²

Pojavlja se v naslednjih kombinacijah: *alors évidemment* (primer (25), (26), (27)), *parce que c'est évident* (primer (28)).

(25)

(3/20)

BP79: (...) Bon. Eh bien, on va passer au roman de Françoise Chandernagor. ↑ Est-ce que ... est-ce qu'il est aussi facile de parler d'un roman comme celui-ci à la télévision alors que vos précédents étaient des romans historiques. ↑ **Alors**, celui-ci **évidamment**, c'est un roman à la charge d'aujourd'hui. ↑

²⁵² Primeri, kjer se diskutira o izrekih, ki jih uvaja *évidemment*, sodijo v poglavje o argumentaciji: imajo poudarjeno argumentacijsko vrednost, ker gre za dokazovanje na ravni dokaznosti.

BP79: (...) No, že smo pri romanu F. C. Ali je o takem romanu sploh enostavno govoriti na televiziji, glede na to, da so bili vsi vaši prejšnji romani zgodovinski? **No**, ta je **očitno** roman s sodobnim nabojem.

(26)

(6/4)

BM22: Il dit qu'il n'a pas conclu d'accord avec le Front National alors que à l'évidence il en a conclu. **Alors évidemment** ça ne simplifie pas les choses ...↑ pour lui, surtout pour lui.↑ Donc, ça c'est son problème, il se débat dans un certain nombre de contradictions.↑

BM22: On pravi, da ni sklenil sporazuma z Nacionalno fronto, medtem ko je očitno, da ga je sklenil. **Torej bode v oči**, da stvari zanj niso tako enostavne, zanj, zlasti zanj.

(27)

(8/20)

CD3: Bon, ben **alors** j'arrive ensuite **évidemment** à un certain nombre d'actions que nous avons menées. Je voudrais faire observer que dans les dernières années nous avons mené les actions sous des formes qui cherchaient à ne pas pénaliser les usagers.

CD3: Dobro, **torej** potem **očitno** lahko preidem k določenemu številu dejavnosti, ki smo jih izvajali. Rad bi opozoril na to, da smo se v zadnjih letih odločali za take akcije, zaradi katerih naj uporabniki ne bi utrpeli škode.

(28)

(3/27)

PC50: En tout cas, moi, si j'étais la seconde épouse, je me ferai des soucis/ **parce que** c'est **évident** avec le caractère qu'il a↑ qu'il va devenir l'amant de la première épouse.

PC50: Vsekakor, če bi bila jaz druga žena, bi me skrbelo, **ker** je **očitno**, da bo z značajem, ki ga ima, postal ljubimec prve žene.

Kombinacija *alors évidemment* (primeri (25), (26) in (27)) je v popolnem položaju soizrekanja. V kombinaciji *parce que c'est évident* je utemeljevanje poudarjeno z epistemičnim zaznamovalcem za dokaznost (*ker je očitno*). Prislova *évidemment* v korpusu ne najdemo v kombinaciji z *mais*, čeprav so taki primeri v jeziku precej pogosti. Povezovalc *mais* v tej kombinaciji predstavlja argumentirano nasprotovanje sogovorniku, ki temelji na očitnih dokazih iz zunanjega sveta. Tako argumentiranje je močan napad na sogovorničevo samopodobo, zato na podlagi analize korpusa, v katerem se *mais évidemment* ne pojavlja, lahko sklepamo, da se mu govorniki v vljudnem dialogu izogibajo.

6.1.4.3 Modalni prislov *justement*

V slovarju (Petit Robert) ima prislov *justement* naslednje vrednosti:

1. redko: v skladu s pravico; (*ses efforts ont été justement récompensés: njegov trud je bil pravično nagrajen*), *à bon droit, avec raison*;

2. avec justesse (*pertinemment*) *efforcez vous de penser plus justement: potrudite se, da boste mislili bolj ustrezno;*
3. sodobno, stavčni prisov: za zaznamovanje točnega sosledja dveh dejstev ali ideje in dejstva; *exactement*

S kvalifikatorjem *spécial*.²⁵³ *précisément, à plus forte raison: s toliko večjo pravico, tem bolj, toliko bolj, toliko prej, kaj šele, da ne rečem.*

Prevaja se kot *po pravici, upravičeno* (pod točko 1), *točno* (pod točko 2), *ravno, v hipu* (pod točko 3). Za nas je pomembna predvsem tretja vrednost.

Modalni prislov *justement* izraža sodbo, ki se tiče točnosti, natančnosti ugotovitve. Obstaja še pridevnik *juste* in povedkovniška zveza *c'est juste*. Pojavlja se v kombinacijah *alors justement* (primer (29) in (30)) in *mais justement* (primer (31)):

(29)

(7/12)

JFM8: Mais c'est bien pour ça qu'il faut changer de système, si vous permettez.

BK46: Oui, **alors justement** parlons de ça, si vous permettez, nous n'avons pas beaucoup de temps. Parlons du changement.

JFM8: Ampak ravno zato je treba spremeniti sistem, če dovolite!

BK46: Da, **no, pa** govorimo o tem, če dovolite. Nimamo veliko časa. Opravičujem se za spremembo.

(30)

(8/26)

GS12: §**Alors justement**, je vous ai entendu, je vous avais entendu,§ il y a quelques minutes, parler de la construction européenne. Pourquoi/ les gens de la SNCF ou d'autres↓ font-ils grève en ce moment.

GS12: **No ravno** to sem slišal, pred nekaj minutami sem vas slišal, ko ste govorili o evropskem konstrukt. Zakaj ljudje na SNCF ali drugi v tem trenutku stavkajo?

(31)

(2/15)

MHA11: Bien sûr! **Mais justement**, ni le producteur ni le consommateur ne s'y retrouvent.

MHA11: Seveda! **Ampak resnično**, niti pridelovalec niti porabnik nista zadovoljna!

Primer (30) bi lahko interpretirali tudi časovno. V primeru (31) gre za fatični *mais*, ki ga prislov *justement* poudarja in utemeljuje. V primeru (29) pa povezovalc *alors* predvideva soglasje v soizrekanju, *justement* pa to soizrekanje ukinja, kar je smiselno, saj za *justement* velja, da spreminja argumentacijsko usmeritev²⁵⁴ izreka.

²⁵³ Ta kvalifikator, *spécialement*, zaznamuje rabo v zoženem pomenu in je v nasprotju s kvalifikatorjem *par ext.* (*par extension*).

²⁵⁴ Roulet in sodelavci (1985) prislov *justement* imenujejo *inverseur d'orientation argumentative*.

6.1.4.4 *Finalement*

Po slovarju (Petit Robert) je *finalement* prislov, ki se je prvič pojavil v zapisani obliki v XIII. stoletju. Izvira iz pridevnika *final* in ima naslednje vrednosti:

1. na koncu, za konec: *Ils se sont finalement réconciliés.* (Končno sta se pobotala.)
2. konec koncev, kot zadnja od posledic: *Je ne vois pas finalement ce qu'il a gagné.* (Ne vidim, kaj je navsezadnje s tem dobil.) (sinonim: *en définitive*)

V Francosko-slovenskem slovarju sta navedena kot prevod prislova *končno, nazadnje*.

Prislov *finalement* izraža dokaznost (Nølke 1993: 102). Ta dokaznost je rezultat sklepanja: *finalement p* pomeni, da je izjavljalec opravil pot po vseh pojavnih oblikah, kamor spada *p*, a ni našel nobene nasprotne vrednosti, torej v končni fazi lahko zaključi *p*.

Tako v primeru (32) spodaj v kombinaciji povezovalca *donc* in prislova *finalement* že *donc* opravi pot. *Finalement* dodaja idejo poti, ki je dokazana. Celoten izrek je dan v soizrekanju in upoštevanju soizjavljalca.

(32)

(3/2)

CD5: Oui, elle est ... elle est écrasée par les convenances sociales d'ailleurs °comme tous les autres, ° finalement, tous les autres personnages du roman ... °pas seulement les femmes, les garçons aussi sont écrasés par des convenances sociales.° Il y a une fille qui s'enfuit et il y a aussi un garçon qui s'enfuit sur la mer et qu'on ne revoit pratiquement jamais, oui, qu'on ne revoit jamais. Il y a une fille qui se ... qui se laisse mourir, et il y a aussi un garçon qui se laisse mourir alors, toujours à cause des convenances sociales. **Donc finalement** ↑ Julia c'est une grande menteuse. Elle ment tout le temps / parce que sinon elle ne peut pas vivre.

CD5: Da, socialne norme jo uničijo med drugim tako kot vse druge, navsezadnje, kot druge osebe iz romana. Ne samo ženske, tudi moške uničujejo socialne norme. Nek deček pobegne na morje in ga praktično ne vidimo več, ga ne vidimo več. Neka deklica umre, tudi nek deček umre, vse zaradi socialnih norm. **Tako se konec koncev** pokaže, je Julija velika lažnivka. Laže ves čas, ker drugače ne more živeti.

Primeri (33) in (34) z *mais finalement* in *quand même finalement* se od zgornjega nekoliko razlikujeta: *quand même finalement* v primeru (33) in *mais finalement* v primeru (34) zahtevata časovno interpretacijo. *Mais finalement* v primeru (33) pa zaznamuje zadnjo od faz, ki so dane v razmišljanju omenjenega moškega. Te interpretacije niso modalne, ampak umeščajo izrek v čas oziroma mentalni prostor.

(33)

(3/52)

FC34: Et c'est **finale**ment elle qui au dernier moment ...↑ Alors c'est lui qui propose le divorce ou la séparation et qui reste parce que au fond ce qui lui irait très bien↑ c'est la bigamie et c'est le harem à la manière musulmane comme on verra dans le roman de Kénizé. Mais finalement↑ il hésite↓ il voudrait les deux, °il en voudrait peut-être même trois ou quatre° et c'est **quand même** **finale**ment la femme qui lui dit à un moment donné: »c'est fini. Va-t-en.« Maintenant c'est elle.

FC34: Navsezadnje je ona tista, ki v zadnjem trenutku ... No, on predlaga ločitev ali razdruženo življenje in ostane, ker bi mu to v resnici odgovarjalo, to je bigamija in to je harem na muslimanski način, ki smo ga videli v Kénizéjinem romanu. Ampak nazadnje okleva, ker bi rad obe, rad bi mogoče celo tri ali štiri in kljub vsemu je končno žena tista, ki mu v določenem trenutku reče: Pojdi. Nazadnje je to ona.

(34)

(3/64)

BP134: Et elle retournera le jour où il va mourir et lui demandera d'ailleurs pardon pour cette chose qui l'a beaucoup blessé↑ et puis c'est là-dessus que c'est très joli↑ c'est que les femmes n'héritent pas de ... des ... des hommes en Inde↑ **mais finale**ment il a passé outre/ il lui a ... il lui a offert après sa mort le jardin dont elle est ... dont Zare est tombée amoureuse et qui était aussi le jardin préféré de sa mère.

BP134: In vrnila se bo na dan, ko bo umrl in ga bo prosila odpuščanja za stvar, ki ga je zelo prizadela. In potem je tu, kjer je zelo lepo, ker ženske v Indiji ne dedujejo po moških, **a nazadnje** je šel prek tega in ji je podaril vrt, v katerega je ... Zare se je zaljubila vanj in to je bil tudi najljubši vrt njene matere.

6.1.4.5 Modalni prislov *notamment*

Modalni prislov *notamment* ima v slovarju (Petit Robert) naslednjo vrednost: na način, ki zasluži, da bi ga opazili (najpogosteje služi za usmerjanje pozornosti na enega ali več posebnih objektov prej omenjene množice), kar prikazuje primer (35).

Obstaja tudi pridevnik *notable*, samostalnika ni. Prevajamo ga kot *zlasti*, *posebno*, *predusem*. Prislov *notamment* predstavlja sodbo v smislu: ta element zasluži, da ga opazimo. Izjavljalec sogovornu pravi, naj ga sprejme; izrek se od izjavjalca usmerja k soizjavjalcu.

(35)

Les mammifères et notamment l'homme ...

Sesalci in še posebej človek ...

Ta prislov se v korpusu ni pojavljal v kombinaciji s povezovalci.

6.1.4.6 Modalni prislov *vraiment*

Glede na slovar Petit Robert je prislov *vraiment* prvič omenjen v XIII. stoletju kot *véraïement* (iz *vrai* v začetku XII. stoletja) in ima naslednje vrednosti:

1. na način, o katerem se ne da razpravljati in ki ga resničnost ne zanika: *effectivement, réelement, sérieusement, véritablement*
2. rabi se za poudarjanje trditve: *franchement, sans mentir*

Obstaja še pridevnik *vrai* in povedkovniška zveza *C'est vrai que ...* Prislov prevajamo kot *resnično, zares, res*. Prislov *vraiment* uvaja sodbo, ki se tiče gotovosti. Izraža tako visoko stopnjo gotovosti, da se o njej ne da razpravljati.

V korpusu se pojavlja v kombinaciji z *alors* (primera (36) in (37)), ki že sam po sebi izraža konsenzualni položaj, navaja pa se tudi raba z *mais* (Nølke, 1994). *C'est vrai que*, ki uvaja absolutno soglasje vseh, je pogosto uvod povezovalca *mais*, ki bo spremenil gledišče in s katerim se bo začelo dopustno diskurzivno gibanje.

(36)

(3/44)

KM23: **Alors, c'est vraiment**, c'est-à-dire ... Il faut dire que le Klos est une ville extrêmement traditionnelle/ du centre de l'Inde et que vous ne trouverez pas ça à New Delhi, par exemple.

KM23: No, resnično, to pomeni ... Treba je reči, da je Clos zelo tradicionalno mesto v osrednji Indiji, da tega ne bi našli na primer v New Delhiju.

(37)

(8/28)

GS13: On vous a dit: ça va être formidable ... pour les usagers. **Alors c'est vrai** que les usagers/ euh ceux qui ... les voyageurs paient moins cher.

GS: Rečejo vam: to bo čudovito ... za uporabnike. **No, res je**, da uporabniki ... hm ... ti ki ... potniki plačajo manj ...

6.1.4.7 Epistemična modalnost je izražena z gotovostnim prislovom, ki deluje na ravni izreka

Od epistemičnih zaznamovalcev za sodbe, ki se ne nanašajo na izrekanje, pač pa na izrek, se pogosto rabijo v kombinaciji s povezovalci *bien sûr*, ki izraža najvišjo stopnjo gotovosti, in *peut-être*, ki izraža ugibanje o gotovosti (primeri (38), (39), (40)):

(38)

(8/4)

SM3: Mais derrière Jean-Marie le Pen/ pas en tant qu'homme/ bien que j'aie beaucoup d'attaches sentimentales avec lui, mais en tant que leader, qui donne de bonnes directions et depuis quelque temps il semble qu'il commet quelques erreurs/ mal conseillés peut-être/ **ou alors peut-être** parce que lui-même se trompe/ et donc je ne peux pas accepter que/ à cause des problèmes personnels qu'il a/ °il ne s'agit que de ça au Front National° et bien on met en cause le travail, des efforts faits par des militants, depuis des dizaines d'années, l'enjeu est trop grave pour que les problèmes de personnes passent avant.

SM3: Ampak za J.M. Le Penom ne kot človekom, kljub temu, da sem precej čustveno navezan nanj, ampak za njim kot vodjo, ki daje dobre smernice in že nekaj časa se zdi, da dela tudi napake, ker ima morda slabe svetovalce **ali pa morda ker** se sam moti in torej ne morem sprejeti, da se zaradi osebnih problemov, ki jih ima, saj v Nacionalni stranki ne gre za nič drugega, zdaj kar naenkrat postavlja pod vprašaj delo in napore aktivistov v zadnjih desetletjih, zastavek je prevelik, da bi bili lahko osebni problemi v ospredju.

V primeru (38) imamo kombinacijo *ou alors peut-être parce que*: *ou* vzpostavlja povezavo med *qu'il commet quelques erreurs (peut être)* in *lui même se trompe*. *Alors* postavlja izrek v položaj soglasja in se kombinira s *peut être*. *Parce que* uvaja razlog *lui même se trompe*.

Peut-être v kombinaciji z *alors* se nanaša na govoročvo oceno dejanskega stanja *on sam se moti*, ki jo označi kot možno in dano kot soglasno, v položaju soizrekanja. Kljub temu, da je dejstvo, da se J. M. Le Pen moti, dano le kot možno, je na njem osnovana vsa nadaljnja argumentacija v odstavku, ki jo uvaja *et donc*: dejstvo, ki je bilo sprva dano kot možno, je za nazaj ovrednoteno kot obstoječe.

Gotovostni prislov *bien sûr* se pojavlja v kombinaciji *mais bien sûr* (primera (39), (40), vsega skupaj 4 primeri v analiziranem diskurzu):

(39)

(9/8)

MC10: Mais vous savez bien ce qu'on vous dit de temps en temps, on vous dit »le temps pour les policiers de vous amener des jeunes, les jeunes sont déjà retournés dans leurs quartiers parce que vous les avez laissé partir.« Est-ce que c'est vrai, est-ce que c'est vrai, est-ce que c'est faux?↑
JCB2: **Mais bien sûr** que ça peut être vrai dans certaines occasions mais poser cette critique-là, ça, ce constat-là, ça vous pose sur le postulat que le travail de la justice, c'est d'emprisonner les gens que les policiers lui amènent. Or moi je considère que ce n'est pas le travail de la justice.

MC10: Pa saj dobro veste, kar nam povedo od časa do časa, povedo nam, da se v času, ko policisti privedejo k vam mlade, le-ti že vrnejo v svoje četrti, ker ste jih pustili, da grejo. Je to res, je to res ali ni?
JCB2: **Seveda**, jasno da je to lahko res v določenih primerih, ampak postavljati take kritike, take ugotovitve, to vas postavi pred predpostavko, da je delo sodišča, da zapira ljudi, ki jih pripeljejo policisti. Jaz pa smatram, da to ni delo sodišča.

(40)

(9/12)

PM5: Je crois qu'il faudrait que vous alliez voir les enfants qui nous agressent/ parce que ce sont pas du tout ce genre des cas, ce sont des enfants qui individuellement sont adorables, moi je ferai de très bons rapports avec eux.

§JPD3: **Mais bien sûr, mais bien sûr!**§

PM5: Mislim, da bi morali iti pogledat otroke, ki se spravljajo na nas, ker sploh niso te vrste, to so otroci, ki so vsak zase čudoviti, jaz bi z njimi imela zelo dobre odnose.

JPD3: **Ja jasno, jasno!**

Mais bien sûr se vedno pojavlja na začetku izreka, ki ga uvaja, in izraža dopuščanje tega, kar je izrekel sogovorec (primer (39)), oziroma sogovorniku le pritrjuje (primer (40)). Vrednost *mais* je fatična, *bien sûr* dodaja gotovost. V slovenščino to zvezo prevajamo s členkom *seveda*, ki združuje vloge povezovalca in zaznamovalca za modalnost, ali s prislovom *jasno*.

6.1.3.8 Epistemična modalnost je izražena z glagolsko obliko

Pogosti so primeri, ko povezovalcu sledijo glagolske oblike, ki zaznamujejo sodbo ali dokaznost. Sodbo uvajajo *je pense, je trouve, je sais, je crois*, ki izražajo izjavljalčevo verovanje v to, kar izreka. Pojavljajo se v zvezi z *mais* in *donc* (primeri (41), (42), (43) in (44)). Pogostnost kombinacij je v korpusu naslednja: *mais je crois* (4), *mais je pense* (9), *donc je pense* (5).

(41)

(7/40)

VF1: Je crois pas que ce soient des boucs émissaires, **mais je crois** que ce qu'il faut dire/ c'est que toutes ces affaires qui sont sorties un peu cet été/ nous prouvent une chose.

VF1: Ne mislim, da bi to bili grešni kozli, **ampak sem prepričana**, da je to, kar je treba reči, naslednje: da vse te afere, ki so prišle ven to poletje, dokazujejo eno stvar.

(42)

(8/10)

PD17: Il n'y a pas que les électeurs du Front National, **mais moi je pense** qu'aujourd'hui on arrive à un moment décisif/ ou après avoir transféré notre souveraineté monétaire on s'apprête à transférer notre souveraineté législative. Et c'est le moment ...

PD17: Niso samo volilci Nacionalne fronte, ampak jaz osebno mislim, da danes prihajamo do odločilnih trenutkov, ko se potem, ko smo dovolili prenos svoje monetarne neodvisnosti, pripravljamo na prenos zakonodajne neodvisnosti. In zdaj je čas ...

(43)

(3/53)

FC39: Je suis d'accord, **mais je pense** aussi qu'il y a un chant d'amour quand même dans ce livre et que c'est important.

FC39: Strinjam se, vendar sem tudi mnenja, da se v knjigi vseeno nekje skriva še pesem o ljubezni in da je to pomembno.

V primerih (41), (42) in (43) *mais* uvaja nasprotovanje, glagolska oblika *je pense* oziroma *je crois* pa odkriva, da to nasprotovanje prihaja od izjavljalca samega, da je to njegova osebna sodba. V primeru *donc* glagolska oblika okrepi sklepanje, ki je prikazano kot soglasno in usmerjeno od izjavljalca k naslovniku (primer (44)):

(44)

(5/2)

NM1: ça se ressemble beaucoup ↑ en tout cas, on gouverne avec des symboles et avec des images et ces images, on les croyait réservées à la droite, donc je pense que la gauche de ce point de vue a failli par rapport aux engagements qu'elle a pris devant les Français.

NM1: To je zelo podobno. Vsekakor, vlada se s simboli in podobami, in za te podobe smo menili, da so rezervirane za desnico, torej menim, da se je levica s tega gledišča izneverila obljubam, ki jih je dala Francozom.

Dokaznost izražajo glagoli, ki so vezani na percepcijo, kot so na primer *je vois, j'entends*. Dokaznost se kaže bodisi kot *je vois (vidim dokaze, da je tako)*, bodisi kot *tu vois*. Tu je dokaznost prenešana na soizjavljalca: *vous voyez, vous savez: saj vem, da vidite (da veste), da to drži ...* Po M. A. Morel in L. Danon-Boileauju *tu vois/ vous voyez* lahko deluje kot povezovalc ali »zaključevalec²⁵⁵«, sklepna izjava v odstavku. Izraža klic k upoštevanju tega, kar je izrečeno: zaznamuje, da naslovnik predmetov diskurza ne pojmuje tako, kot se mu jih predstavlja. Ne gre za nasprotovanje mnenj, ampak za pomanjkanje pozornosti naslovnika, kot jo čuti govorec.

Glagolska oblika *vous savez* se tiče znanja, ki je deljeno s soizjavljalcem (M. A. Morel, L. Danon-Boileau 1998: 97). *Vous savez* je bolj vztrajno zahtevajoč kot *vous voyez* oziroma *tu vois*. Pojavlja se v kombinaciji z *mais* (primera (45) in (46)): *mais vous savez* uvaja nasprotovanje, ki bi moralo biti deljeno, saj je dejansko stanje, ki ga uvaja *mais*, ovrednoteno kot skupna predmetnost, češ: *pa saj veste, da je to res*. Zveza *mais vous savez* se pojavlja v dveh primerih.

(45)

(8/18)

PD34: Il est élu, il va être élu par l'UDF ou RPR je sais plus très bien, non, ce que je veux dire par là, c'est que quand on a été le pourfendeur ... talentueux avec sa voix de stentor ... »il est des heures

²⁵⁵ fr. ponctuant

dans la vie d'un homme où il faut savoir se lever», pour son profondeur du traité de Maastricht qui transmettait qui transférait souveraineté monétaire et qui nous vient en autres termes un traité d'Amsterdam, moi je sais pas si ça se voit mais je suis très à l'aise, moi. J'espère qu'il l'est autant que moi. **Mais vous savez** que les gens nous regardent.

PD34: Izvoljen je, izvoljen bo pri UDF ali RPR, ne vem več prav dobro, no, kar sem hotel reči s tem, je, da je bil talentiran, ko se je zavzemal za to stvar ... s svojim gromovitim glasom »so ure v življenju človeka, ko je treba znati vstati«, za njegovo globino iz mastrichtske pogodbe, ki je prenašala, ki je spreminjala denarno suverenost in ki smo jo v drugačni obliki dobili kot amsterdamsko pogodbo, ne vem, ali se to vidi, ampak jaz osebno sem zelo sproščen. Upam, da je on tudi tako kot jaz. **Ampak saj se zavedate**, ljudje nas gledajo.

(46)

(9/8)

MC10: **Mais vous savez bien** ce qu'on vous dit de temps en temps, on vous dit »le temps pour les policiers de vous amener des jeunes, les jeunes sont déjà retournés dans leurs quartiers parce que vous les avez laissés partir.« Est-ce que c'est vrai, est-ce que c'est vrai, est-ce que c'est faux?↑

MC: **Pa saj dobro veste**, kar nam povedo od časa do časa, povedo nam, da se v času, ko policisti privedejo k vam mlade, le-ti že vrnejo v svoje četrti, ker ste jih pustili, da grejo. Je to res, je to res ali ni?

Glagol *j'entends* kot tak se ne pojavlja v kombinaciji s povezovalci, pač pa najdemo njegov nasprotni par *écoutez: veste kaj ... Ecoute* oziroma *écoutez* po M. A. Morel in L. Danon-Boileauju (1998: 96) izraža nestrinjanje, a hkrati kaže, da v soizrekanju ni še nič določeno: gre za prvi korak k soizrekanju, izjavljalec soizjavljalca nagovarja, naj posluša nekaj, česar še ni slišal. *Ecoutez* se je v analiziranem diskurzu vedno pojavljal kot *mais écoutez*, in sicer petkrat (med drugim tudi v primerih (47) in (48)). *Mais* uvaja nestrinjanje s prej izrečenim, *écoutez* pa uvaja nove informacije, ki to nestrinjanje utemeljujejo.

(47)

(2/14)

MC24: §**Mais écoutez**,§ les agriculteurs ne sont pas des jardiniers, ce sont des producteurs, des commerçants!↓

MC24: **Ampak** saj dobro veste, kmetje niso vrtničarji, to so pridelovalci in trgovci!

(48)

(3/47)

FC28: (...) Et là, on apprend des choses nouvelles. On dit: »**mais écoute**, il avait dragué une telle et telle et il avait fait ...«↓ On découvre dans le divorce des choses qu'on ignorait, c'est vrai, et c'est ce qui arrive à Catherine, et à ce moment-là ce qui est terrible dans le divorce/ c'est qu'on perd non pas seulement son avenir mais son passé.

FC28: In tu zve nove stvari, saj pravijo: **poslušaj vendar**, zapeljal je to in ono in storil je to ... Po ločitvi izvemo stvari, ki jih nismo vedeli, res je, in to se zdaj dogaja Catherine, in v tem trenutku je to, kar je grozno pri ločitvi, da izgubite ne le prihodnosti, ampak tudi preteklost.

6.1.5 Sklep

Modalni zaznamovalci, ki se kombinirajo s povezovalci, se delijo v dve skupini: na eni strani so zaznamovalci za sodbe, na drugi strani zaznamovalci za dokaznost.

Obe skupini se v temeljih precej razlikujeta glede na soizrekanjsko shemo. V skupini sodb se izjavljalec usmerja k samemu sebi: on se zavezuje za resničnost tega, kar trdi. Naslovnik je manj važen oziroma ga je treba prepričati z »vsiljevanjem« lastne podobe o resničnosti. V drugi skupini dokaznost prihaja od zunaj: izjavljalec jo samo omenja in z dokaznim prislovom oziroma glagolsko obliko da vedeti, da razume, da je predmetnost jasna tudi sogovornu: to jo postavlja v položaj soglasja.

Izražanje sodbe vključuje prislove *effectivement, justement, notamment, vraiment* in glagolske utemeljitve *je sais que, je crois que, je pense que, ...* Izražanje dokaznosti vključuje *évidemment, finalement* in glagolske oblike *je vois, tu vois, écoutez*.

Zanimivo je, da odgovarjajo soizrekanjski shemi tako prislovi kot povezovalci: kombinacije z dokaznimi prislovi kot npr. *évidemment* so bile le pri povezovalcih, ki predpostavljajo soglasje. Pri tistih, ki so v položaju nasprotovanja, ukinjanja²⁵⁶ upoštevanja soizjavjalca, prevladujejo sodbe, ki so usmerjene k izjavljalcu in ne upoštevajo naslovnika.

Od povezovalcev, ki so se pojavljali najpogosteje, se le *et, mais, alors, donc* in *parce que* in *quand même* pojavljajo v kombinaciji z modalnim prislovom, pa še to le v vlogah, kjer se nanašajo na izrekanje in je njihova osnovna logična vrednost zaznamovalca vzročnosti, posledičnosti, protivnosti oslABLJENA.

Povezovalac *et* v vlogi povezovalca se pojavi 25-krat od 190 primerov *et*, ki delujejo na ravni izrekanja, in sicer kot: *et franchement* (1), *et justement* (1), *et c'est vrai* (1), *et en effet* (1), *et effectivement* (4), *et aussi* (3), *et particulièrement* (1), *et au moins* (1), *et de ce point de vue* (2), *et peut-être* (4), *et je pense* (3), *et je crois* (1), *et c'est vrai* (1).

Mais nastopa kot *mais je crois que, mais je pense, mais de toute façon, mais finalement, mais effectivement, mais justement, mais bien sûr, mais écoutez. Donc* najdemo v zvezah *donc finalement* (1x), *donc je pense* (1x), *donc c'est vrai* (1x). *Alors* v korpusu stopa v naslednje kombinacije z modalnimi prislovi: *alors finalement* 1x, *alors en effet* 1x, *alors effectivement* 1x, *alors évidemment* 1x, *alors justement* 2x, *alors c'est vrai* in *alors c'est vraiment* po 1x.

²⁵⁶ fr. rupture

Za vse povezovalce (z izjemo *donc*) je značilno, da se s prislovi kombinirajo le v eni od vlog: kadar delujejo na izrekanjski ravni, torej kot zaznamovalci zgradbe diskurza. Na tej ravni igrajo argumentacijsko vlogo, ki je združena z modalno. Zato ne preseneča, da jih v tej vlogi mnogokrat prevajamo s slovenskimi poudarnimi členki, ki sami po sebi združujejo modalno in hkrati argumentacijsko vlogo (Schlamberger Brezar 1998b, 2000a, 2000b) ter lahko delujejo kot povezovalci, predvsem v začetku govorjenega odstavka.

7 Raba povezovalcev in argumentacija

7.1 KAJ SO ARGUMENTACIJSKA BESEDILA

Argumentacija se tiče mnenj in odnosov, ki jih imajo govorniki do dejstev v dejanskih oziroma umišljenih svetovih. Področje argumentacije je rezervirano za verjetno in možno, ki uhaja matematični in logični gotovosti. Perelman in Olbrechts-Tyteca (1958: 1-3) področje argumentacije postavitva nasproti nujnosti in dokaznosti, saj se proti njima ne da argumentirati. Po Moeschlerju (1985: 46) argumentacijski diskurz ni diskurz, ki bi govoril o dokazih ali ki bi deloval na osnovi logične dedukcije. Argumentirati ne pomeni dokazovati resničnosti trditve niti dokazovati logično veljavnega značaja sklepanja.

J. M. Adam (1997: 103) meni, da pojem argumentacije na splošno lahko definiramo na dveh ravneh, ki hkrati predstavljata dve šoli pristopa do argumentacije:

- na ravni pragmatične in besedilne organizacije
- na ravni diskurza in socialne interakcije.

J. M. Adam kot predstavnik »prve« šole argumentacijo smatra za obliko osnovne kompozicije.²⁵⁷ To je klasična šola argumentacije, ki ima predstavnike tudi v C. Perelmanu, J. B. Grizu, A. M. Borel. »Drugo« šolo pa predstavljajo teoretiki argumentacije v jeziku, o značilnosti katere bomo govorili v naslednjem poglavju.

J. M. Adam (1997: 118) sklepa, da pri govornikih obstajajo prototipske predstavitve oziroma reprezentacije, ki se tičejo argumentacijskih shem, in se postavlja na raven sekvenčne organizacije besedila. Njegova definicija argumentacije (Adam, 1997: 103) je naslednja:

»Argumentacijski diskurz teži k poseganju v mnenja, stališča ali obnašanja sogovorca. Po definiciji dani argument teži k utemeljevanju oziroma spodbijanju določene propozicije. Lahko rečemo, da se pojma sklepa in danega (oziroma premise) nanašata eden na drugega.«²⁵⁸

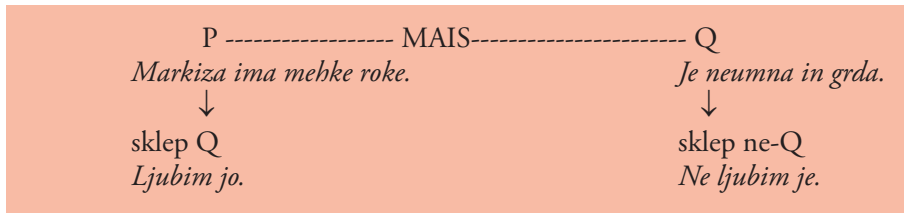
Po definiciji J. M. Adama (1997: 118) o argumentacijskem besedilu lahko govorimo takrat, ko izjavljalec govori z namenom, da bi naslovnika, ki se lahko pojavlja tudi v obliki širšega avditorija, seznanil z mnenji, ki jih ima o določeni temi, in si zagotovil naslovnikovo soglasje v zvezi s tezami, ki jih izpostavlja. Tako besedilo vedno vsebuje eno ali več prototipskih struktur, ki so opisane kot argumentacijsko sosledje.²⁵⁹

²⁵⁷ fr. composition élémentaire

²⁵⁸ V originalu se glasi: »Un discours argumentatif vise à intervenir sur les opinions, attitudes ou comportements d'un interlocuteur. Par définition, la donnée argument vise à étayer ou à réfuter une proposition. On peut dire que ces notions de conclusion et de donnée (ou encore prémisses) renvoient l'une à l'autre.«

²⁵⁹ fr. séquence argumentative

(3)

Toulminov model za Adama predstavlja tipično argumentacijsko shemo utemeljevanja²⁶³ in spodbijanja izrekov. Ta shema je značilna za tipično argumentacijsko sosledje in predstavlja temelj za argumentacijsko gibanje. Prav argumentacijsko gibanje je tisto, ki ločuje utemeljevanje²⁶⁴ od argumentiranja: če gre za argumentiranje, mora obstajati možnost, da se vzpostavi argumentacijsko gibanje na relaciji *dano* → *sklep*.

Obstajata (Adam 1997: 115) dva prototipa argumentacijskega sosledja: progresivno ali postopno (shema (4)) in regresivno (shema (5)):

(4)

dano → *izpeljava* → *sklep*

(5)

sklep ← *izpeljava* ← *dano*

Prototip za shemo (4) je povezovalc *donc* (in ostali posledični povezovalci) v sosledju $p \rightarrow \textit{donc} \rightarrow q$, prototip za shemo (5) pa povezovalc *car* (in ostali argumentacijski povezovalci) v sosledju $p \leftarrow \textit{car} \leftarrow q$. Po M. A. Borel (1991: 78) zgornji shemi razlagamo na naslednji način: v postopnem sosledju izpeljemo posledico iz tega, kar je spredaj tako v besedilnem kot v argumentacijskem smislu, v regresivnem sosledju pa naknadno utemeljimo trditev, ki je v besedilu spredaj, v argumentacijskem smislu pa sledi. Postopno sosledje teži k sklepanju, regresivno sosledje pa prikazuje, utemeljuje in razlaga. V govorjenem diskurzu (Apothéloz in Miéville 1989: 249) so pogostejša regresivna sosledja: najprej nekaj zatrdimo in šele potem razlagamo in utemeljujemo.

²⁶³ fr. *étayage*

²⁶⁴ fr. *explication*

7.2 POVEZOVALCI V LUČI ARGUMENTACIJE V JEZIKU

Argumentacija na ravni diskurza poteka, če predpostavljamo, da govorceva diskurzivna reprezentacija oziroma to, kar si misli in v danem diskurzu izrazi, teži k spreminjanju naslovnikove reprezentacije glede danega predmeta diskurza. Zato lahko smatramo, da argumentacijski cilj predstavlja ilokucijsko namero. To je pristop Anscombrove in Ducrotove šole argumentacije v jeziku (1983). V okviru te šole sta jezikoslovca poleg govornega dejanja izpostavila tudi argumentacijsko dejanje: A je izrekel P z namenom, da argumentira v prid C .

Glavna teza argumentacije v jeziku je, da obstajajo v pomenu izrekov vrednosti, ki jih ne moremo skržiti na gole informativne vrednosti niti izpeljati iz osnovnejših informativnih vrednosti. Na teh temeljih sta Anscombri in Ducrot postavila hipotezo, da so argumentacijske vrednosti prav tako temeljne in prisotne in da soobstajajo z informativnimi vrednostmi v pomenu že od globinske strukture dalje. Argumentacija, kot si jo zamišljata Anscombri in Ducrot (1983: 8), zadovoljuje dva pogoja. Govorec argumentira, ko izreka izrek ali množico izrekov E_1 , ki je namenjen temu, da dopušča drugi izrek E_2 . Hipoteza, ki jo postavljata, je, da v jeziku samem obstajajo omejitve, ki vodijo to predstavitev.

Da je lahko izrek E_1 argument za izrek E_2 , ne zadošča, da se v E_1 navaja izreke za odobritev, da sprejmemo E_2 . Jezikovna zgradba mora poleg tega izpolnjevati določene pogoje, da lahko v diskurzu predstavlja argument za E_2 .

Po Moeschlerju (1985: 56) že sama definicija argumentacijskega odnosa kaže na mesto, ki ga ta ima v sporazumevanju: argumentacijski odnos je odnos med izrekom A , ki predstavlja argument, in neko drugo jezikovno enoto C , sklepom, kadar je A namenjen, da služi C . Ker argumentacija izvira iz ilokucije (Moeschler 1985: 56), tako kot ilokucija predstavlja namerno, dogovorjeno in institucionalno dejanje.²⁶⁵

Dejstvo, da je argumentacija namerna, je bistveno za definicijo argumentacijskega odnosa. Če za izrek A trdimo, da je namenjen, da služi sklepu C , to pomeni, da s tem priznamo njegov namerni značaj, ki ga lahko razlagamo na dva načina (Moeschler 1985: 56).

Namernost argumentacijskega dejanja lahko vidimo že v dejstvu, da nek argument predstavimo z namenom, da služi določenemu sklepu, in nikdar izolirano.

²⁶⁵ fr. acte intentionnel, conventionnel et institutionnel

Namernost se lahko omeji na funkcijo argumentacijskega dejanja: sogovorec prepozna v govornem izrekanju namero argumentacije.²⁶⁶

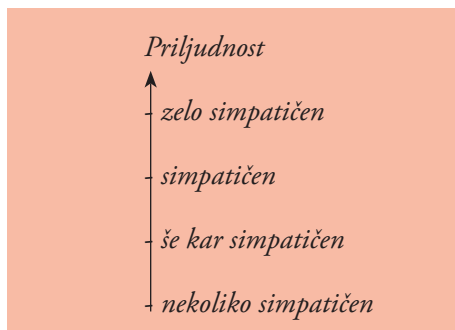
Jezikovna sredstva, ki jih na eni strani izjavljalec izbira za argumentacijo, na drugi strani pa naslovnik prepozna kot zaznamovalce argumentacije, kažejo na dogovorjeni značaj argumentacijskega dejanja. Argumentacijsko dejanje je po teoriji argumentacije v jeziku (Anscombe, Ducrot 1983, Moeschler 1985: 58) združeno s tremi tipi argumentacijskih zaznamovalcev, osnimi zaznamovalci (primer (6)), operatorji (primer (8) a) in b)) in argumentacijskimi povezovalci.

(6)

Aleš je zelo simpatičen.

V primeru (6) vrednost pridevnika na osi *simpatičen* določa argumentacijsko vrednost pridevnika *simpatičen*, ki določa pozitivno značilnost. Na argumentacijski lestvici *priljudnost* je *zelo simpatičen* najmočnejši argument (shema (7)):

(7)

(8)

a) *Ura je osem.*

b) *Ura je šele osem.*

V primeru (8) b) členek *šele* določa argumentacijsko vrednost izreka in omejuje argumentacijske možnosti izreka glede na izrek (8) a). V primeru (8') so prikazane različne možnosti argumentacije v primeru (8) a) in b): z izrekom (8) a) lahko argumentiramo na dva načina, z izrekom (8) b) pa le na enega. Členek *šele* spreminja možnosti argumentacije v izreku, ker omejuje možne sklepe in izrek argumentacijsko usmeri v eno smer, v danem primeru proti sklepu *zgodaj je*. V tem primeru členek *šele* deluje kot argumentacijski operator.

²⁶⁶ fr. visée argumentative

(8')

a')

*Ura je osem. Pohiti.**Ura je osem. Ni ti treba hiteti.*

b')

*Ura je šele osem. Ni ti treba hiteti.**??Ura je šele osem. Pohiti.*

Institucionalnost argumentacije je na eni strani povezana s pravnimi spremembami, ki jih nalaga to ilokucijsko dejanje, in na drugi strani z naravo mehanizmov, ki omogočajo argumentacijo. Ilokucijsko dejanje je z institucionalnega gledišča definirano kot tako, ki spreminja pravice in dolžnosti sogovorcev, kar pomeni, da določa nove norme v okviru sporazumevanja (Moeschler 1985: 58).

Spremembe, določene z argumentacijskim dejanjem, so lahko naslednje: če je argumentacijsko dejanje izrekanje argumenta, namenjenega temu, da služi določenemu sklepu, mu to funkcijo pripišeta izjavljalec in naslovnik, torej argumentacijsko dejanje oba obvezuje k sklepu (Ducrot 1977), in sicer k sklepu v smeri, ki je podana z argumentacijskim dejanjem. Kakšen bo ta sklep, lahko zaključita na podlagi upoštevanja argumentacijskih zaznamovalcev in toposov.

Če ilokucijsko dejanje argumentacije kot institucionalno dejanje deluje pod zahtevo, da obvezuje naslovnika k izpeljevanju tipa sklepa, se mora opirati na normativne principe. Po Anscombru in Ducrotu (1983), ki se navezujeta na aristotelovsko perspektivo argumentacije, so ti principi oziroma norme toposi. Toposi so skupni kraji oziroma mesta, na katere se opira argumentacija, lahko bi jim rekli tudi splošni mehanizmi, ki omogočajo posamezno argumentacijo (primer (9)):

(9)

Ta avto je drag. Torej je zanesljiv.

V zgornjem primeru se argumentacija opira na splošni topos, ki povezuje dragino avta z njegovo zanesljivostjo.

Po zgornji teoriji so povezovalci centralni pojem argumentacije v jeziku. Roulet in sodelavci (1985) vse povezovalce delijo v tri razrede, med zaznamovalce strukturalne konverzacije, zaznamovalce ilokucijskih funkcij in interakcijske povezovalce.²⁶⁷ V razredu interakcijskih povezovalcev, ki so nosilci argumentacije v jeziku in pragmatični povezovalci v pravem pomenu besede, pa glede na pomen delimo povezovalce v štiri skupine, in sicer na argumentacijske, protiargumentacijske, posledične in reformulacijske povezovalce.

²⁶⁷ Ti povezovalci so podrobneje opisani v poglavju 2.4.3 Ženevska šola in argumentacijski povezovalci.

7.2.1 Argumentacijski povezovalci

Argumentacijski povezovalci uvajajo argument za določen sklep: s tem zaznamujejo podrejeno dejanje in ga postavljajo v odnos z usmerjevalnim dejanjem. Argumentacijski povezovalci se delijo v dve skupini glede na to, ali uvajajo en argument ali dva: *parce que, puisque, car, en effet, au moins* uvajajo bodisi en argument bodisi več argumentov z istim statusom, pri *d'ailleurs* in *même* pa gre za več argumentov z različnim statusom. Argument (primer (10)) lahko podkrepi izrečeno dejstvo, kar predstavlja interakcijsko funkcijo utemeljevanja oziroma razlaganja (primer (10) a)), lahko se nanaša na ilokucijsko dejanje s funkcijo utemeljevanja-opravičevanja (primer (10) b)) ali pa na dejanje izrekanja (primer (10) c)).

(10)

elle est malade: a) elle a trop mangé (parce que, car, puisque, comme, en effet)
b) je ne l'ai pas vue de la journée (car, puisque, en effet)
c) vous voulez tout savoir (puisque).

bolna je: a) preveč je jedla (ker, kajti, ker želsaj)
b) nisem je videl ves dan (kajti, saj)
c) ko že hočete vse vedeti.

Od argumentacijskih povezovalcev v korpusu je najpogosteje rabljen uvajalec argumenta *parce que*, in sicer v 165 primerih. V 101 primeru gre za utemeljevanje na ravni dejstev oziroma idej, v 9 primerih je rabljen za utemeljevanje izrekanja. V preostalih 55 primerih, kar je tretjina vsega, je rabljen kot zaznamovalec zgradbe konverzacije v funkcijah zaznamovalca prevzemanja besede in zaznamovalca ponovnega vzpostavljanja teme po prekinitvi, v štirih primerih pa sploh ne uvaža vzroka, ampak posledico. Dve tretjini primerov predstavljata tako imenovano »šolsko« argumentacijsko rabo.

Povezovalc *puisque* je zastopan v 31 primerih, ki so vsi močne argumentacijske narave. Glede na to, da *puisque* predstavlja izrek, ki ga uvaja, kot že prej izrečen (oziroma znan ali dostopen na osnovi konteksta), se posledično tisti, ki ga izreka, ne zaveže resničnosti argumenta, ampak ga uvaja kot znanega in splošno sprejete-ga ter tudi edinega relevantnega. V takih primerih prihaja pogosto do polemične rabe.

Povezovalc *car* uvaja argument, ki je nov in izjavljalec se zanj obvezuje: v vseh 13 primerih v korpusu je *car* uvajal argument.

Povezovalc *d'ailleurs* se v korpusu pojavi 33x, največkrat v argumentacijski rabi (9 primerov), kjer je bil argument, ki ga *d'ailleurs* uvaja, postavljen nizko na argu-

mentacijski lestvici in predstavljen kot nenujen. Rabljen je tudi metadiskurzivno (6 primerov), reformulacijsko in dopustno (po 4 primere vsake rabe) ter za uvajanje digresije (5 primerov), komentarja in sklepa (vsak po 2x) in protiargumentacije (1x). V 25 primerih je povezovalc *d'ailleurs* uvajal drugi argument, v osmih primerih pa edini argument, predvsem v pomenu uvajalca digresije in dopustnega povezovalca.

Zanimivo je, da argumentacijski povezovalci tudi tam, kjer niso več rabljeni kot interakcijski povezovalci, pač pa kot zaznamovalci strukturacije konverzacije, kar velja predvsem za *parce que*, ohranjajo funkcijo uvajalca argumenta.

7.2.2 Protiargumentacijski povezovalci

Med protiargumentacijske povezovalce spadajo *bien que*, *cependant*, *mais*, *néanmoins*, *pourtant*, *quand même*. Podrobnejša analiza pokaže, da v okviru protiargumentacijskih povezovalcev ločimo dva razreda, dopustne in protivne povezovalce (med dopustne spadata *bien que* in *quand même* ter *mais* v eni od rab), kljub temu pa za vse zgoraj naštetje veljata naslednji dve točki (po Rouletu in dr. 1985: 133):

- 1) protiargumentacijski povezovalci vežejo interakcijska dejanja, ki imajo med seboj semantični, argumentacijski ali pragmatični odnos protislovja,²⁶⁸ hkrati pa to kontradikcijo rešujejo v notranjosti govornega posega;
- 2) to kontradikcijo pragmatično razrešujemo z ilokucijskimi ali interakcijskimi funkcijami, kot so zavračanje argumenta, zavračanje dejstva ali ugotavljanje določenega protislovja, ki so splošno imenovani tudi dopuščanje, spodbijanje, proti-dejstvenost.²⁶⁹

Semantično lahko odnos, ki ga uvajajo protiargumentacijski povezovalci, označimo kot implikacijo med *p* in *ne-q*. Argumentacijske značilnosti so povezane z naravo nasprotja med *p* in *q*. Odnos je posreden, če se vzpostavi glede na implicitne sklepe *p* in *q*, ter neposreden, če so sklepi izpeljivi iz *p* in *q*. Samo *mais* predstavlja možnost posrednega odnosa (primer (11)):

(11)

*Il pleut, mais j'ai envie de prendre l'air.
Dežuje, ampak rad bi šel na zrak.*

²⁶⁸ V filozofiji se uporablja tudi poimenovanje kontradikcija: gre za odnos, ki predstavlja diagonalo v logičnem kvadratu.

²⁶⁹ fr. concession, réfutation, contre-factualité

V zgornjem primeru sta p in q podana z nasprotujočimi si sklepi: na podlagi p (*dežuje*) bi sklepali na *ostal bom doma*. Na podlagi q (*rad bi šel na zrak*) pa sklepamo na *šel bom ven*. Drugi sklep prevlada in predstavlja sklep dopustnega diskurzivnega gibanja.

Od pragmatičnih lastnosti protiargumentacijskih povezovalcev je pomembno namigovanje na normo. Sklep C namiguje na normo, če je odnos med p in $ne-q$, v katerem je implicitno prisoten, legitimen ne iz semantičnih (p je vzrok $ne-q$) ali argumentacijskih (p je argument za implicitni sklep ali $ne-q$), ampak iz institucionalnih razlogov: odnos med p in $ne-q$ je upravičen glede na posebno institucijo diskurzivne situacije. V primeru (12) (povzeto po Rouletu in dr. 1985: 136) vidimo, da govorec B v zvezi z govornim posegom A, kjer govorec meni, da do cilja izleta ni daleč, namiguje na normo, po kateri naj bi razdalja 50 km že pomenila, da cilj izleta kljub vsemu ni zelo blizu. Ta norma je povezana z družbo, v kateri govorec živi in dela.

(12)

A: *Viens à la campagne, ça n'est pas loin.*

B: *C'est quand même à 50 km.*

A: *Pridi na deželo, saj ni daleč.*

B: *Vseeno je do tja 50 km.*

Samo *quand même* ima to lastnost, da namiguje na institucionalno normo v diskurzu (Moeschler, de Spengler 1981). Če bi v zgornjem primeru *quand même* nadomestili z *mais*, bi izrek *mais c'est à 50 km (pa saj (ampak) je do tja 50 km)* predstavljal protest, ki implicira *il est peu probable que je vienne (malo verjetnosti je, da pridem)*, ne pa namigovanja na normo, ki določa, kaj je daleč, kaj pa ne.

Kar se tiče diskurzivnih lastnosti, se le *mais* in *quand même* lahko v dialogu navezujeta direktno na ilokucijsko dejanje ali izrekanje (primer (13), Roulet in dr. 1985: 138):

(13)

A: *Je viendrai, c'est promis.*

B: (*Mais, *pourtant, *cependant, *néanmoins, *quand même*), *tu ne tiens jamais tes promesses.*

Tu exagères: tu ne tiens quand même jamais tes promesses.

A: *Prišel bom, obljubim.*

B: *Ampak (pa saj) nikoli ne držiš obljube.*

Pretiravaš: kljub vsemu nikoli ne držiš obljube.

Ko je govor o funkcijskih lastnostih, vsi protiargumentacijski povezovalci razen *bien que* uvajajo usmerjevalno dejanje, torej sklep, ki spodbija protiargument. V primeru *mais* v posrednem odnosu (primer (11) zgoraj) ta povezovalec vedno uvaja močnejši argument za implicitni sklep.

Na splošno protiargumentacijski povezovalci nastopajo v treh funkcijah:

- 1) v funkciji zavračanja argumentacijske usmeritve (q izničuje usmeritev p)
- 2) v funkciji ugotavljanja protislovja (q ukinja veljavnost odnosa med p in $ne-q$, ne da bi ga izničil)
- 3) v funkciji dejstvenega zavračanja (q zanika dejstvo, ki ga označuje propozicija p).

V korpusu se od protiargumentacijskih povezovalcev najpogosteje pojavljata *mais* in *quand même*. Najdemo ju v vseh zgornjih funkcijah, pa tudi v drugih, kar si bomo ponovno ogledali v nadaljevanju. *Mais* in *quand même* imata najmočnejšo argumentacijsko vrednost. Sta polifunkcijska, saj lahko sprejemata p in q naslednje vrste: propozicijska vsebina, argumentacijska vrednost, ilokucijsko dejanje, izrekanje.

V analiziranem korpusu imamo naslednjo shemo povezovalca *mais*: pojavlja se 323-krat in nastopa v petih različnih funkcijah, od katerih s 75% vseh primerov prevladuje fatična raba (179 čistih primerov, 32 primerov metajezikovne rabe, 12 primerov *mais* v vprašalnih in 18 primerov v vzkličnih povedih). Od ostalih primerov je 1% stopnjevalnih (5 primerov), 4% *mais* spodbijanja (12 primerov), 12% dopustnega *mais* (39 primerov) in 8% argumentacijskega *mais* (26 primerov). Med čiste argumentacijske primere v Ducrotovem in Rouletovem smislu bi spadali primeri argumentacijskega in dopustnega *mais* ter *mais* spodbijanja. Le-ti v odnosu, ki ga uvajajo, izkoriščajo bolj ali manj popoln logični kvadrat.²⁷⁰ Fatični *mais* pa po funkciji spada med zaznamovalce strukturacije konverzacije, čeprav smo mnenja, da ohranja tudi sledi svoje argumentacijske funkcije. Ta funkcija, ki vključuje tudi metajezikovne in metadiskurzivne primere *mais*, je najpogosteje zastopana v govorjenem diskurzu.

V primeru povezovalca *quand même*, ki je zastopan s 63 primeri, jih 9 (14%) predstavlja logično dopustnost, 6 rektifikacijo (10%), 27 argumentacijo (43%), 9 metadiskurzivno rabo (14%), v 12 primerih (19%) pa ga lahko zamenjamo z *vraiment*: tu *quand même* ne veže dveh propozicij oziroma izrekov, ampak deluje

²⁷⁰ Vse našteve vrste so podrobno opisane v poglavju o povezovalcu *mais*.

v notranjosti izreka, torej kot operator in ne povezovallec. O čisti argumentacijski rabi lahko govorimo prav v vseh primerih kljub temu, da je s tem imenom označena samo ena od funkcij, v katerih se pojavlja. Ta tako imenovana argumentacijska raba vključuje govorničovo namero, da bo argumentiral, in je z logičnega stališča nepopolna: zanjo je značilno, da na ta način izjavljalec skuša rektifikacijo predstaviti kot logično dopustnost. Za argumentacijski *quand même* je tudi značilno, da v večini primerov nastopa v notranjosti argumentacijskega gibanja in se pogosto povezuje z *mais*, možna je tudi povezava z *et*. Prisotnost prirednega veznika omogoča, da vzpostavimo dopustni odnos med dvema sestavinama različne narave, ki pripadata istemu razredu skladenjske ekvivalence, ali dvema podrednima stavkoma.

Od ostalih protiargumentacijskih povezovalcev so se v korpusu pojavljali še *bien que* (1 primer), *cependant* (1 primer), *et pourtant* (1 primer), *néanmoins* (2 primera), *or* (5 primerov), *tout de même* in *même quand*. Njihova frekventnost pa ni bila zadostna, da bi jih posamično obdelali.

7.2.3 Posledični povezovalci

Posledični povezovalci uvajajo usmerjevalno dejanje z vrednostjo posledice in vzpostavljajo odnos do podrejenega dejanja, ki nastopa v funkciji argumenta. V ta razred spadajo *donc*, *par conséquent*, *aussi*, *ainsi*, *alors* in še mnogi drugi. Vsi ne delujejo v vseh primerih kot posledični povezovalci, *ainsi* ima lahko tudi argumentacijsko rabo, *aussi* protiargumentacijsko, predvsem v dialogu, *alors* in *donc* delujeta tudi na ravni izrekanja kot zaznamovalca strukturacije konverzacije.

Ainsi se približuje *parce que*, drugi povezovalci pa so bližje *car*, *en effet*, *puisque* tako s stališča nanašanja (vsi iz zadnje skupine se lahko nanašajo tudi na izrekanje²⁷¹) kot s stališča informativnosti, kjer ločimo novo od prej omenjenega. Vsi povezovalci imajo možnost, da za argument vzamejo dejanje, ki je bilo že izrečeno: primer (14) tako predstavlja polifonijo v izreku (povzeto po Rouletu in dr. 1985: 150):

(14)

Pierre est rentré dis-tu, donclors/par conséquent il faut lui demander de participer à ce projet.

Praviš, da se je Peter vrnil, torej/tedaj/zato ga je treba povabiti k sodelovanju v tem projektu.

²⁷¹ To je tudi značilnost povezovalca *parce que*, ki pa je leta 1985, ko je bilo objavljeno Rouletovo delo, še niso prepoznali.

Govorec se v primeru (14) zaveže resničnosti usmerjevalnega dejanja tako, da se opira na informacijo, ki jo je dobil od naslovnika. Lahko pa se tudi ne zaveže resničnosti, v tem primeru lahko uporabi le *alors*, drugih dveh povezovalcev pa ne (primer (15), Roulet in dr. 1985: 150):

(15)

*Pierre est rentré dis-tu, *donc/ alors/ *par conséquent le coup de fil que nous venons de recevoir de l'étranger, c'est une farce?*

Praviš, da se je Peter vrnil, torej je bil ta telefonski klic iz tujine potegavščina?

V zgornjem primeru izjavljalec nakazuje, da v primeru, če se zanaša na informacije, ki jih je dobil, prihaja do kontradikcije med argumentom in sklepom, ki ga lahko potegne iz danega. Izjavljalec se z *alors* distancira od avtorja dejanja, ki ga povzema kot argument.

Povezovalc *donc* se nanaša na normo, ki omogoča deduktivni proces. Ta je lahko ideološka (primer (16)) ali kulturna (primer (17)), oba sta povzeta po Rouletu in dr. 1985: 146):

(16)

Tu parles des chômeurs, donc tu parles des demandeurs d'emploi.
Govoriš o brezposelnih, torej govoriš o prosilcih za delo.

(17)

Tu as gagné 10 000 francs, donc tu as gagné un million ancien.
Zaslужil si 10 000 frankov, torej stari milijon.

Povezovalc *par conséquent* predvideva, da deduktivni proces smatramo kot račun, ki ga je opravil govorec (primer (18), Roulet in dr. 1985: 146):

(18)

Tu as gagné 10 000 francs, par conséquent tu as gagné mille dollars environ / le quart du gain total distribué.
Zaslужil si 10 000 frankov, torej (potemtakem) si zaslužil okrog tisoč dolarjev / četrtino od celotnega razdeljenega dobitka.

V nobenem od zgornjih primerov ne bi mogli uporabiti *alors*, ki prav tako kot *par conséquent* ne uvaja norme, ki bi upravičevala deduktivni proces. *Donc* je torej tipični argumentacijski povezovalc, ki deluje deduktivno. Kot tak ima močnejšo argumentacijsko vlogo od povezovalca *alors*.

Donc se v analiziranem diskurzu pojavlja 132-krat, od tega je bil *donc*, ki deluje na diskurzivni ravni, zastopan s 55% vseh pojavljanj (oziroma 72 primerov), od tega 45 primerov *donc*, zaznamovalca zgradbe diskurza, in 27 primerov metadiskurzivne rabe. *Donc*, ki uvaja posledico, se je pojavil 60-krat, in sicer v naslednjih funkcijah: kot dejstvena posledica (17), izpeljava (26 primerov) in logična posledica v pripovedni povedi (13x), vprašalni povedi (3x) in velelni povedi (1x). V obeh rabah ohranja argumentacijsko funkcijo uvajanja posledice bodisi dejstev, bodisi izpeljave, bodisi sklepanja. Diskurzivna funkcija in prava argumentacijska funkcija sta precej uravnoteženi (55% proti 45%). To je verjetno posledica tega, da se že pri izpeljavi na posledični ravni izjavljalec lahko v veliki meri oddalji od dejstev, ki so dana v prvem delu in je izpeljava sklepov njegovo osebno dejanje, ki ni podvrženo zakonom logičnega sklepanja: takih primerov je v analiziranem diskurzu še enkrat več kot primerov, kjer sta obe premisi dani in z *donc* potegnemo logični sklep.

Alors se v analiziranem korpusu pojavi 175-krat. Argumentacijska in posledična raba *alors* ni prvotna, sprva je bil rabljen kot časovni povezovalcec, šele potem se je raba razširila še na posledično. Od 175 primerov iz korpusa jih je 10 za časovno rabo, 32 pa za posledično. Najpogostejši je *alors* v funkciji zaznamovalca strukturacije diskurza (v 77%). Tu se pojavi 107-krat v pripovednem izreku, 16-krat odpira vprašanje, enkrat je rabljen velelni. 9 rab je metajezikovnih. Te rabe po Rouletu in sodelavcih ne predstavljajo prave argumentacijske rabe, postavlja pa se vprašanje, ali ne gre tudi v teh rabah za argumentacijo, saj se s povezovalci v tej funkciji uvaja v diskurz govorčev osebno mnenje v odnosu soglašanja z naslovnikom, ki je marsikdaj podkrepljeno z modalnimi prislovi. *Alors* se največkrat pojavi v analizirani oddaji *Bouillon de Culture*, kjer je ozračje so-delovalno in ne prihaja do konfliktnih situacij. V oddaji *Polémiques* je *alors* manj pogost. V določenih delih, kjer prihaja do konfrontacij, se ta povezovalcec sploh ne pojavlja.

7.2.4 Reformulacijski povezovalci

Reformulacijski povezovalci zaznamujejo usmerjevalno dejanje in ga predstavljajo kot rezultat ponovnega premisleka. Obstajata dva tipa reevalvacijskih povezovalcev: eni imajo za funkcijo vzpostavljanje sinteze v diskurzivno gibanje, ki sestoji najmanj iz dveh dejanj ali govornih posegov; to so rekapitulacijski povezovalci. Drugi omejujejo razvoj ali celo popravljajo prejšnje diskurzivno gibanje: to so korektivi. Rekapitulativi so *bref*, *en somme*, *au fond*, *décidément*, *en fin de compte*, *finalement*, *de toute façon*, ki nastopajo v sosledjih *p*, *q C r*. Za nazaj označijo *p* in *q* kot sousmerjena ali nasprotno usmerjena in jima še dodajo veljavnost ali neveljavnost, zadnje s povezovalcem *de toute façon*.

Korektivi za nazaj prikažejo bodisi, da se začeto argumentacijsko gibanje ne bo nadaljevalo, bodisi da ga je treba popraviti. Sestavine, ki jih prevrednotimo na ta način, so podrejene usmerjevalnemu dejanju, ki odgovarja temu, kar je govorec do tega trenutka smatral za nujno upoštevanja oziroma primerno ali zadovoljivo. Korektivi ne dajejo nobene informacije o tem, koliko sestavin se v splošnem prevrednoti, niti o tipu argumentacijske usmeritve, ki jo lahko pripišemo tem sestavinam. Mednje spadajo povezovalci: *en fait, en tout cas, enfin, c'est-à-dire ...*

Najpogosteje rabljena reformulacijska povezovalca sta bila v analiziranem korpusu *enfin* in *c'est-à-dire*. Povezovalac *enfin* nakazuje, da diskurzivnega gibanja, ki se je že začelo, ne moremo nadaljevati. Govorec se odreče temu, da bi še naprej razvijal diskurz v to smer in post festum da splošno pojasnilo, ki nam predstavi celoto. Usmerjevalno dejanje kaže drugačno sporazumevalno namero kot to, ki bi jo lahko predvidevali iz začetega diskurza (primer (19); Roulet in dr. 1985: 178):

(19)

Il paraît que d'autres firmes sont également intéressées par le projet, mais nous avons les moyens de réaliser ce produit rapidement. Enfin, ça vaut la peine d'essayer.

Videti je, da se tudi druga podjetja zanimajo za ta projekt, mi pa imamo sredstva za hitro realizacijo izdelka. Vsekakor je vredno poskusiti.

Povezovalac *enfin* pa lahko služi za popravljanje: govorec se lahko odreče temu, da bi izkoristil argumentacijsko usmeritev diskurza (primer (20), Roulet in dr. 1985: 180):

(20)

Parfois Chatel n'a carrément plus d'essence dans sa jeep et il tombe en carafae au beau milieu d'un couplet. Parfois il donne le sentiment de carrément s'ennuyer, d'être dans le studio sous la contrainte. (...) On l'attendait sur la scène de BOBINO et il s'est brusquement décommandé, ne se jugeant pas prêt; encore un rendez-vous manqué. Enfin, cessons de houspiller notre jeune pèlerin pour les problèmes de muse ... De même que son précédent album, son nouveau produit est bien rond, joliment troussé.

Včasih Chatelu nedvomno zmanjkuje bencina v njegovem džipu in se ustavi sredi kupleta. Včasih daje vtis, da se preprosto dolgočasi, da je v studiu pod prisilo. (...) V BOBINU so ga čakali na sceni, pa je nepričakovano odpovedal, ker je smatral, da ni pripravljen. Pravzaprav (navsezadnje) nehajmo grajati našega mladega romarja zaradi problemov z muzo ... Tako kot njegov prejšnji album je njegov novi izdelek močan, lepo posrečen.

V zgornjem primeru gredo trije argumenti, ki jih uvaja *parfois*, v smer sklepa *ni dober pevec, nima več navdiha, ... Enfin* pa obrača argumentacijsko usmeritev diskurza v smer sklepa *naredil je dober album*, ki ga uvaja *de même que*.

Vrednosti *enfin* v analiziranem korpusu so naslednje: od 31 primerov pojavljanja *enfin* je eden v časovni rabi in 5 v rabi zaznamovalca linearnega vključevanja. Te rabe niso argumentacijske. V 18 primerih je rabljen reformulacijsko, od tega trikrat na ravni dejanskega stanja, sedemkrat na ravni izrekanja in osemkrat na ravni komentarja izrečenega oziroma v metadiskurzivni rabi. 7 primerov rabe ni ustrezalo danim opisom: v večini so uvajali izreke s protivno vrednostjo ali pa so bili izreki nedokončani in se ni dalo določiti, v katero smer naj bi se razvili. Argumentacijska raba je najbolj očitna na ravni komentarja, kjer *enfin* uvaja tudi protivne elemente.

Povezovalc *c'est-à-dire* se v analiziranem korpusu pojavi 48-krat, največkrat kot povezovalc, ki združuje semantično enakovredne predikacije (30 primerov). Tu so se oblikovale tri podmnožice: prva, kjer je pomen, ki ga je uvajal *c'est-à-dire*, dostopen iz samega pomena besede (15 primerov), druga, kjer je šlo za razširitev pomena besede (13 primerov), in tretja - zožitev pomena besede (2 primera). Naslednjo skupino so predstavljale semantično neenakovredne propozicije, združene s *c'est-à-dire* (11 primerov). Ti primeri so najzanimivejši z argumentacijskega gledišča, saj gre za vrednosti, ki jih izjavljalec prisoja danim izrekom in so odraz njegovega osebnega odnosa do povedanega. V šestih primerih je bil predmet nanašanja povezovalca *c'est-à-dire* težko določljiv. V takih primerih smo ga definirali kot zaznamovalec strukturacije konverzacije. Največjo argumentacijsko moč je imel povezovalc *c'est-à-dire* prav v tej vlogi.

7.2.5 Sklep o argumentaciji

Po pregledu povezovalcev, kot so se pojavljali v analiziranem diskurzu, lahko zaključimo naslednje: povezovalci v govorjenem diskurzu so le v majhni meri nosilci tako imenovane logične argumentacije. Prevladujoča funkcija v diskurzu je funkcija zaznamovalcev strukturacije konverzacije, ki jo najdemo pri *parce que*, *mais*, *alors*, *donc* in *c'est-à-dire*. Kljub temu pa ti povezovalci nimajo nič manjše argumentacijske vloge.

Glede na zgornje bi se bilo treba še pomuditi pri logiki: rečeno je bilo, da *donc* uvaja pravi logični sklep, da gre pri *quand même* za logično dopuščanje, da argumentacijsko funkcijo *mais* lahko razložimo z logičnim kvadratom. Kot je razvidno iz zgornjih primerov, te »čiste« logične rabe povezovalcev predstavljajo le zelo majhen del v analiziranem diskurzu. Pomen povezovalcev v vseh ostalih funkcijah

je »spomin« na take rabe, implikacija, ki se nahaja v globini pomena. Tudi v slovnicih opisih predstavlja preteklost. Vse do del Anscombra in Ducrota (Ducrot 1980; Anscombe, Ducrot 1983) je argumentacija izhajala iz klasične retorike (Perelman, Olbrechts-Tyteca 1958) ali pa je nanjo vplivala formalna logika (J. B. Grize, 1982, M. Borel, D. Mieville 1983), zato so bile tudi rabe povezovalcev opisane v tej luči.

Logični odnos je podrejen pogojem resničnosti, ki so pripisane propozicijam, ki jih povezuje. Argumentacijski odnos pa ne more biti definiran niti kot poseben logični odnos, niti ga ne moremo določiti v okviru resničnostnih vrednosti. V diskurzu pogosto srečamo izreke, ki logično niso možni, pa so pragmatično povsem sprejemljivi (primera (21) in (22), Moeschler 1985: 48):

(21)

Nimam časa, pa bom vseeno eno kavo.

(22)

A: *Je večerja pripravljena?*

B: *Ja, skoraj.*

V jeziku so logične kontradikcije, vključene s pomočjo določenih jezikovnih znakov, predstavljene kot neproblematične (glej primer (21), *pa*). Razliko v logičnem sklepanju, kot je znano iz silogizma, in argumentiranju lahko prikažeta primera (23) in (24):

(23)

Vsi ljudje so umrljivi.

Sokrat je človek.

Sokrat je torej umrljiv.

(24)

Barometer je padel. Torej bo deževalo.

Čeprav primera (23) in (24) vsebujeta isto jezikovno znamenje (*torej*), to ne pomeni istega tipa operacije. Pri (23) je iz logičnih razlogov obvezno zaključiti, da je Sokrat umrljiv. Pri (24) pa poznavanje sveta in pomena prvega segmenta omogoča, da zaključimo *deževalo bo*. Ta sklep ni dokazan, ampak argumentiran. Dejstvo, da je barometer padel, predstavlja relevanten razlog, da mislimo na dež, in tako *barometer je padel* predstavlja zadosten razlog za sklep *torej bo deževalo*.

Po Anscombru in Ducrotu (1983: 163) se argumentacija nanaša na diskurz, ki vsebuje vsaj dva izreka E_1 in E_2 , od katerih eden služi za to, da dovoli, opraviči ali

vsili drugega. Prvi je argument, drugi sklep. Diskurz *Pojdimo ven, saj je lepo vreme* je sestavljen iz dveh izrekov (primer (25)):

(25)

E₁: *Lepo vreme je.*

E₂: *Pojdimo ven.*

Vsak izrek, pa naj služi v argumentaciji za premiso ali ne, je predmet argumentacijskega dejanja, ki je za Anscombra in Ducrota (1983: 166) del njegovega pomena. Vedno se pojavlja tako, da določenemu predmetu pripiše neko stopnjo, povezano z določeno kvaliteto. To je kvaliteta *R*, glede na katero izrek uvrsti predmet. Ta je lahko odvisna od splošno veljavnih toposov, lahko pa so ti toposi povsem osebni, kar si bomo ogledali v nadaljevanju.

7.3 POJEM TOPOSOV

Prvi je topose opisal Aristotel v *Retoriki* (str. 1358-1362, citirano po Perelmanu in Olbrechts-Tytéci 1958: 112) in *Topiki* (str. 116-119, citirano po Perelmanu in Olbrechts-Tytéci 1958: 113). To je mesto ali kraj,²⁷² kjer črpamo argumente. Aristotel preučuje vrste toposov, ki lahko služijo kot premise za dialektične ali retorične silogizme. V *Retoriki* razlikuje »skupne kraje« (splošne, skupne topose), ki lahko služijo kateri koli znanosti in ne izvirajo iz nobene od njih, in »posebne kraje« (posebne topose), ki so bodisi del določene znanosti bodisi točno določenega govorniškega žanra. Za skupne topose je značilna njihova splošnost, ki omogoča njihovo uporabo v vsakršnih okoliščinah.

Pomensko polje toposa torej sestavlja lista tem in splošnih argumentov, ki predstavljajo enega od bistvenih predmetov urjenja v antični retoriki (Plantin 1990). Toposi ali skupna mesta oziroma kraji so skladišča argumentov, kjer se črpa glede na potrebe. Glede na snov, ki je podana, in primer, ki ga mora braniti, mora govorec uporabiti vse argumente, ki lahko v smislu obrambe interesov strani, ki jo zastopa, vplivajo na razsodnika (Plantin 1990: 237). Tudi po van Eemernu, Grootendorstu in Kruigerju (1987: 65) je topos²⁷³ mesto oziroma kraj, od koder govorec dobi argumente. Predstavlja pravilo, zakon ali postopek, torej neke vrste argumentacijsko tehniko. Topos je taktična pomoč v postavljanju argumenta v prid določeni tezi ali proti le-tej. V argumentu, ki je sestavljen iz premis in sklepa, topos podrobno določa, katere premise se lahko uporabi; to je njegova selektivna funkcija. Tudi topos sam je glede na zgornje avtorje (1987: 65) premisa, vendar

²⁷² V slovenščini za francoski *lieu commun* obstajata oba prevoda, mesto in kraj (glede na Barthesovo knjigo *Retorika starih* v prevodu R. Močnika).

²⁷³ an. move

je njegova narava osnovnejša kot narava drugih premis. Zagotavlja prehod od drugih premis k sklepu, torej ima funkcijo garanta, ki odgovarja njegovi proceduralni naravi.

Aristotel deli topose na različne tipe glede na odnos predikata do osebka. Predikat lahko vsebuje definicijo, lastnost, vrsto²⁷⁴ ali naključno lastnost²⁷⁵ osebka (van Eemeren, Grootendorst, Kruiger 1987: 66):

- a. definicija: *Človek je razumno bitje.*
- b. lastnost: *Človek se je sposoben učiti jezika.*
- c. vrsta (genus, species): *Človek je živo bitje.*
- d. naključna lastnost (accidens): *Človek je belec.*

Ti toposi lahko služijo za premise dialektičnemu ali retoričnemu silogizmu. Razmišljanje, ki ga ubereta Perelman in Olbrechts-Tytéca, je, da imenujeta topose le splošne premise, ki omogočajo osnovati vrednosti in hierarhije in jih Aristotel obravnava pod naključnimi lastnostmi (Perelman, Olbrechts-Tytéca 1958: 113). Ti toposi predstavljajo najsplošnejše premise, ki pogosto nastopajo implicitno in opravičujejo večino naših odločitev. Njihov cilj je preučevanje konkretnih argumentacij, ki se ustavljajo na različnih stopnjah. Kadar se doseže soglasje, se da sklepati, da je osnovano na splošnejših toposih, ki jih sogovorec upošteva. Če pa hočemo to prikazati, se vedno opiramo le na hipoteze. Verjeli bi, da je to, kar dlje traja in je trdnjše, bolj cenjeno kot to, česar je manj. A to je le interpretacija, s katero se sogovorniki strinjajo ali pa tudi ne. Vsekakor se za kateri koli topos vedno lahko zahteva razlago, utemeljitev (Perelman, Olbrechts-Tytéca 1958: 114).

Aristotel še navaja (van Eemeren, Grootendorst, Kruiger 1987: 71) dve vrsti načinov za prepričevanje: zunanje²⁷⁶ in notranje.²⁷⁷ Zunanji načini niso odvisni od govorceve izurjenosti, ampak temeljijo na »obstoječem materialu«. Gre za sklicevanje na zakone, dokumente, pričevanja. Notranji načini so pogojeni z govorcevo izurjenostjo in so *ethos*, *pathos* in *logos*.

Ducrot in Anscombe (1983, 1995) pa premakneta topose od klasične in logične tradicije v teorijo argumentacije v jeziku, po kateri »argumentacijski odnosi niso dodani semantični vrednosti izreka«, ampak so »temeljni, prisotni od najgloblje ravni analize dalje« (Anscombe in dr. 1995: 15). Toposi so pri njiju sicer etimološko vezani na Aristotela, vendar avtorjema ne gre za opisovanje logično-psiholoških mehanizmov argumentacije, ampak za opisovanje argumentacijskih diskurzov, in sicer predvsem navezav dveh segmentov, *A* (argumenta) in *C* (sklepa). Ta

²⁷⁴ lat. genus

²⁷⁵ lat. accidens

²⁷⁶ an. extrinsic

²⁷⁷ an. intrinsic

navezovanja v argumentaciji uporabijo še tretji člen, garant, ki omogoča prehod od *A* do *C*. Ta garant argumentacijskih navezav je topos (Ducrot 1995: 85).

Po Anscombru (1995: 38-39) med izrekanjem govorec daje navodila o poti, ki jo je izbral, in naslovnik poizkuša to pot rekonstruirati na podlagi danih kazalcev. Ti kazalci, ki omogočajo izbiro med izbranimi potmi, so toposi. To so splošni principi, ki služijo kot podlaga za sklepanje, niso pa sklepanje samo. Nikdar niso zatrjeni na ta način, da bi se govorec predstavljal kot njihov avtor, tudi če to dejansko je. Vedno so predstavljeni kot predmet soglasja v določeni skupnosti, ki je lahko širša ali ožja, oziroma celo skrčena na posameznika, t. j. govorca.

Topos določa premise, ki jih je v določeni situaciji relevantno uporabiti, in je garant za prehod od premis k sklepu. Vrednost »garanta« izvira iz njegove proceduralne rabe. Zato ga lahko po eni strani predstavimo kot zakon, po drugi pa kot samoumevno resnico (Anscombe Ducrot 1983).

Topos ima naslednje značilnosti:

- je skupen določeni družbi (ki je lahko sestavljena tudi le iz govorca in naslovnika). Ta si mora biti gotova o njihovem upoštevanju že pred začetkom diskurza. Topos je podlaga diskurza in ima kot tak veliko skupnega s presupozicijo;
- je splošen, kar pomeni, da velja za številne splošne in posebne situacije;
- topos je stopnjeviti, kar pomeni, da vzpostavi odnos med dvema argumentacijskima lestvicama.

Topos kot splošno pravilo, ki omogoča posamezno argumentacijo, se razlikuje od pogojev za logično sklepanje, kot so podani v silogizmu, in od pravil naravne dedukcije. Iz silogizma in pravil naravne dedukcije je nujno potegniti sklepe. Če pa govorimo o toposih, ne gre za obvezne sklepe. To omenjata že Perelman in Olbrechts-Tyteca (1958: 114), ki menita, da je vsak topos možno spodbijati.

Kaj pomeni, da je topos splošen, bomo skušali prikazati s primerom (26):

(26)

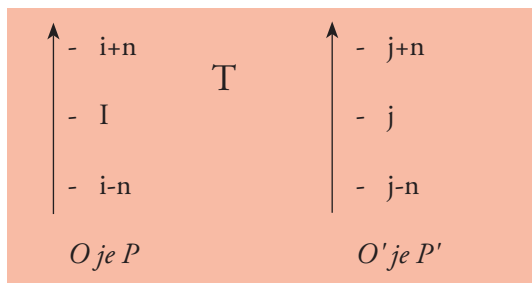
Ta avto je poceni. Torej ga je treba kupiti.

Argumentacija v zgornjem primeru je legitimna, če združi lastnost *poceni* in *kupiti*, vsaj v naši potrošniški družbi. To ne pomeni, da je argumentacija podvržena

normam zdrave pameti. Lahko se tako argumentacijo tudi zavrača in postavi nove odnose, ki niso podrejeni doksi.

Bistvo stopnjevitega značaja toposa se pokaže, ko se vzpostavi odnos med stopnjevinitima predikatoma, dvema argumentacijskima lestvicama (primer - shemi (27) in (28)), ki sta tudi stopnjeviti (Ducrot 1984, Moeschler 1985: 68). Topos dobi obliko *bolj / manj* $O = P$, *bolj / manj* $O' = P'$.

(27)

I in j zaznamujeta stopnjo P -josti od O in P' -josti od O' . Argumentacija je možna zaradi dejstva, da topos v globinski strukturi vzpostavi povezavo med dvema argumentacijskima lestvicama. To lahko prikažemo z argumentacijskima lestvicama za primer (29) (glej shemo (28) spodaj):

(28)

Bolj je neka stvar poceni, bolj jo je treba kupiti.

Shemo (27) lahko ponazorimo tudi s primerom (29), ki je vzet iz govornega diskurza:

(29)

(2)

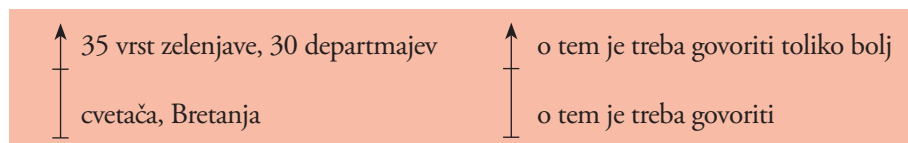
JS1: (...) Et /.../ de quoi parlons-nous? ↓ On parle de plus de 50 000 entreprises de production, on parle de 20 milliards de chiffres d'affaires au niveau de la production /et on parle de 35 légumes. Alors, aujourd'hui, aujourd'hui, depuis que nous posons les questions au ministre le 25 juillet, le 25 novembre, le 6 avril / et puis des séries de rencontres, on nous répond au niveau du Ministère, tout à coup / on nous répond »choux-fleurs: Bretagne«. ↓ Je rappelle: il y a 35 légumes, il y a une trentaine de départements concernés.

JS1: In ... o čem govorimo? Govorimo o več kot 50 000 proizvodnih podjetjih, govorimo o 20 milijardah bruto proizvoda na ravni pridelave in o 35 vrstah zelenjave. No, danes, danes, odkar postavljamo vprašanja ministru 25. julija, 25. novembra, 6. aprila in potem v seriji srečanj, nam na

ravni ministrstva odgovarjajo »cvetača – Bretanja«. Še enkrat poudarjam: gre za 35 vrst zelenjave in kakih trideset departmajev.

Govorec v zgornjem primeru izpostavi topos *T1*: več neka stvar povzroča težav, bolj se je treba o njej pogovarjati. Topos je stopnjeviti na naslednji način: veliko se govori o cvetači v Bretanji. Gre pa za 35 vrst zelenjave in okrog trideset departmajev, zato je treba najti kompleksnejšo rešitev. Shematično topos iz primera (29) predstavimo takole (primer (30)):

(30)

Kot je že bilo omenjeno in kot je razvidno iz zgornjega primera, toposi niso zatrtjeni. So del globinske pomenske paradigme in tako implicitni. Glede na funkcijsko slovnico (Dik 1989) jih lahko umestimo na raven predikacije, kjer se kodira dejansko stanje. Predstavljajo izpeljavno povezavo²⁷⁸ med dogodki oziroma lastnostmi, s katerimi so argumenti povezani s sklepom in temeljijo na skupnih predpostavkah in pojmovanju sveta (Ellerup-Nielsen 1996: 330). Govorec s pomočjo toposov vzpostavi povezavo med dejanskim stanjem in svetom, ki ga obkroža. Dejansko stanje je osnovano na dejstvih, vrednotah, normah, splošnih ali posebnih predpostavkah.

Temeljni koncept predstavljene teorije je ta, da med izreki obstaja argumentacijski odnos. Ta odnos je binaren: en izrek je argument za nek drugi izrek, ki je njegov sklep. Sklep je lahko dejansko izražen, lahko pa je potencialen, možen, predstavljen zgolj kot argumentacijska namera izreka.

Med izrekanjem govorec daje kazalce o poti,²⁷⁹ ki jo je izbral, da bo prišel do določenega sklepa. Toposi so kazalci, ki omogočajo izbiro med potmi. Toposi so splošni principi, ki služijo za podlago sklepanju, a niso sklepanje samo. Vedno so predstavljeni kot predmet soglasja v določeni skupnosti. Najdemo jih v pregovorih, izhajajo lahko iz logike ali ideologije. Po J. C. Anscombru (1995: 39) je jezikovno dejstvo, da toposi obstajajo; to je osnovna hipoteza teorije argumentacije v jeziku. Sociološko dejstvo je, da v določenem obdobju na določenem mestu obstaja določen topos. Toposov ne srečamo le na ravni navezav, ampak tudi na leksikalni ravni, kjer so temelj pomenu besed.

²⁷⁸ fr. connexion inférentielle

²⁷⁹ fr. parcours

7.4 ODNOS MED TOPOSI IN POVEZOVALCI

Na eni strani nanašalni izrazi prinašajo s seboj celo mrežo toposov, ki izvirajo iz polja toposov, na drugi strani pa obstajajo določeni leksemi (npr. argumentacijski operatorji), ki usmerjajo ali vodijo izbiro v pahljači tako izbranih toposov. V diskurzu se toposi navezujejo še s pomočjo povezovalcev, kar dodatno zmanjšuje lestvico možnih toposov. Tako je treba sklepati, da že sam pomen izreka vsebuje kazalce za izbiro toposov.

Toposi v diskurzu se povezujejo z operatorji in povezovalci. Lastnost operatorja je, da argumentacijsko usmeri izrek (primera (31) in (32)):

(31)

Šele osem je. (usmerjenost k *zgodaj*)

(32)

Skoraj / že osem je. (usmerjenost k *pozno*)

Ta usmerjenost omogoča, da uporabimo izrek v argumentacijskem dejanju in da hkrati uporabimo topos. V primeru (32) *Šele osem je* bomo uporabili topos *Več je časa, manj se mudi*. V primeru (33) *Skoraj / že osem je* bomo uporabili topos *Manj je časa, bolj se mudi*. Dejstvo, da postavimo informacijo *osem je* na lestvico *zgodaj* ali *pozno*, določa njen odnos z drugo lestvico, ki predstavlja drugi del toposa, v tem primeru *muditi se*. Sklep argumentacijskega dejanja je avtomatično dan s toposom. Sklep odgovarja vsebini, združljivi z drugo propozicijo toposa (Moeschler 1985: 70).

Globinsko se topos nahaja v vsaki argumentacijski zvezi izrekov, ki jih vežejo povezovalci. Glede na to, ali je povezovalec dvo- ali trimestni predikat, se določa število toposov, ki se nahajajo v globini izreka. Pri vzročnem in posledičnem odnosu, kjer je povezovalec dvomestni predikat, se s toposom vzpostavi odnos med dvema lestvicama, lestvico argumenta in lestvico sklepa (primera (33) in (34)):

(33)

Zunaj je lepo, torej grem ven.

(34)

Ker je zunaj lepo, grem ven.

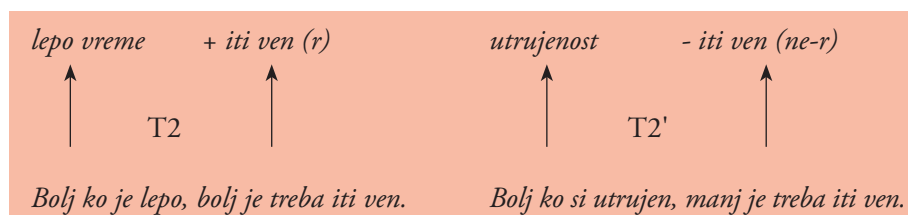
Oba zgornja primera temeljita na toposu *Bolj ko je lepo, bolj je treba iti ven*.

Kadar gre za trimestni predikat, kot na primer *mais* (*ampak*), je vloga toposa pomembnejša. Protiargumentacijski povezovalci imajo v globinski strukturi argumentacijsko navodilo nasprotnosti vsebin, ki jih povezujejo, hkrati pa odločajo o argumentacijski nadrejenosti druge sestavine.²⁸⁰ V primeru (35) sta za uresničitev argumentacijskega dejanja nasprotnega sklepa uporabljena dva toposa (primer (36)).

(35)

Zunaj je lepo, ampak jaz sem utrujen.

(36)

Povezovalc *ampak* (*mais*) ima v globinski strukturi dva toposa, ki nista nasprotna eden drugemu, ampak je glede na argumentacijska navodila, ki jih v sebi nosi protiargumentacijski povezovalc *ampak* (*mais*), med T2 in T2' treba izbrati T2'. Če bi govorec spremenil vrstni red sestavin (*Utrujen sem, ampak je lepo*), bi nas *ampak* primoral, da izberemo topos T2. Iz tega torej sledi (Moeschler 1985: 71), da z rabo protiargumentacijskega povezovalca *ampak* govorec uresniči dve argumentacijski dejanji in opravi izbiro med obema.

Toposi so pomembni tudi v diskurzivnih gibanjih. Sekundarna diskurzivna gibanja, ki niso izražena s povezovalci, so možna zaradi toposa v globinski strukturi (A. Ellerup Nielsen 1996: 332), kot se da prikazati s primerom (37):

(37)

Pravzaprav tukaj v Sloveniji delamo šele deset let in moram reči, da verjetno tudi na račun slovenske zagretosti za smučanje vsako leto lahko širimo svojo distribucijo.
(Iz Določanja cen smučarski opremi)

V zgornjem primeru je dopustno gibanje izraženo s členkoma *šele* in *tudi* in ne vsebuje nobenega argumentacijskega povezovalca. Zaradi toposov, ki ležita v njegovi globinski strukturi in sta *Manj časa delaš, slabše te stranke poznajo* (T1) in *Dalj časa delaš, večjo distribucijo imaš* (T2), lahko to diskurzivno gibanje prepoznamo za dopustno.

²⁸⁰ Kot je bilo že povedano pri opisu *mais*, ta povezovalc vedno uvaja močnejši argument.

Podobno je z utemeljevanjem. Glede na topos, ki ga prepoznamo v globinski strukturi (pri Diku (1989) to pomeni na ravnini predikacije, saj gre za dejanska stanja), lahko zatrdimo izrek iz primera (38). Vzročno razmerje med *star* in *pokvariti se* je določeno na podlagi toposa.

(38)

Pokvaril se mu je avto. Bil je star.

Primeri te vrste pojasnijo, zakaj tudi pri jukstapoziciji, kjer so povezovalci odsotni, vseeno prepoznamo določeno vsebinsko razmerje med prvim in drugim delom.

Nølke (1994: 164) meni, da enako kot ilokucijska vrednost dejansko opravljena argumentacija ni nikdar precizirana v pomenu, ampak, kar je tudi značilno za ilokucijo, jezik sam v argumentacijskem dejanju ustvarja semantične omejitve, ki so zapisane v pomenu. Poglejmo primer (39):

(39)

Luc est riche, mais il est marié.

Luka je bogat, ampak je poročen.

Izrek v primeru (39) ne pove ničesar o možni argumentacijski vrednosti, kljub temu pa postavlja omejitve okrog te vrednosti. Vrednost se analizira na naslednji način: *Luc est riche* in *Luc est marié* sta nasprotujoča si argumenta in *Luc est marié* je močnejši od obeh; je torej odločilni argument. Obstaja natančno ena argumentacijska interpretacija primera (39). Že v samem gledišču izjavljalca obstajajo argumentacijske namere. Gledišče je sestavljeno iz pozicijske vsebine in sodbe (Nølke 1994: 64) in kot tako očitno epistemično modalno. Ta sodba se lahko nanaša na možno (virtualno) argumentacijo, ki jo določeno gledišče že vsebuje, torej njegovo argumentacijsko namero. V primeru (39) gre za dopustnost, ki vsebuje več gledišč. Med njimi sta si najmanj dve nasprotujoči; eno je v prid, drugo nasprotujoče kateremu koli sklepu, ki ga lahko potegnemo iz *Luc est riche* (npr. *Il serait bien de fréquenter Luc, (dobro bi ga bilo obiskovati) ...*). Videli smo, da nič v izreku samem ne kaže na to, kakšen naj bi bil sklep. Zaznamovano je le dejstvo, da je sklep treba upoštevati pri interpretaciji. Očitno je *mais* tisti, ki vsili dopustno strukturo in tako priskrbi informacije, ki se tičejo orientacije argumentacijskih namer. Videli pa bomo, da *mais* le izkorišča argumentacijski potencial, ki obstaja neodvisno od njega.

7.4.1 Možnosti spodbijanja toposov

Tri glavne značilnosti toposov, splošnost, pripadnost »zdravi pameti« in stopnjevitost, kažejo na možnost njihovega zavračanja in spodbijanja (Moeschler 1985: 71). Topos lahko spodbijamo na vsaj tri načine:

1. Topos sam za nas ni relevanten. Pri trditvi *Ta avto je poceni, torej ga je treba kupiti* na primer lahko zavrremo uporabo toposa; dejstvo, da je avto poceni, ni zadosten razlog za to, da ga bomo kupili.
2. Lahko topos spoznamo za relevanten, pa ga nočemo uporabiti na ta način. Zavrremo ga lahko z relativizacijo njegove vrednosti, na primer: *avto je res poceni, ampak barva mi ni všeč*. Lahko mu postavimo nasprotni topos: *kupujem samo drage avtomobile*.
3. Lahko sprejmemo topos kot tak, pa spodbijamo njegovo posebno aplikacijo. Za predmet *O* lahko trdimo, da njegova lastnost *P* ne zadošča za sklep *q*. Za zgornji primer bi to pomenilo: *avto ni dovolj poceni, da bi ga kupili*.

Glede na različne možnosti za zavračanje toposa in s tem argumentacije kaže, da pri spodbijanju argumentacije ne gre nujno za zavračanje resničnosti zatrjene premise (argument) ali implicirane premise (topos), ampak tudi za zavračanje stopnjevitosti toposa.

V primeru (40) prikazujemo spodbijanje toposa v govornem diskurzu:

(40)

(2)

MHA1: Je crois qu'effectivement aujourd'hui / on est dans un système de politique agricole commune dont les aides favorisent cette surproduction, ce productionisme comme on dit. Or / nos concitoyens, je crois que nous tous, nous attendons plutôt des produits de qualité[↑] et malheureusement / la production de masse fait rarement bon ménage avec la qualité, aussi avec la préservation des ressources et aussi avec l'emploi. Donc tout cela est lié[↑] et la politique agricole commune de 92 a eu toute sorte d'effets pervers, dont cela[↑] et il faut profondément réformer cette politique. Et pour nous, donc nous pensons qu'il faut la reformer profondément non pas au sens encore d'une surproduction vers l'exploration / et donc des cours qui s'effondrent[↑] et à chaque fois on appelle la collectivité à aller au secours pour renflouer le navire jusqu'à la prochaine fois[↑] donc tout cela ne peut plus durer[↑] et aujourd'hui il faut viser sur l'emploi, sur la qualité des produits, sur l'aménagement du territoire aussi.

MC5: Je vois à côté de vous quelques dénégations[↑]...

JS4: Je ne peux pas rentrer dans votre sens. Aujourd'hui la production française satisfait à peine à autour de 70% de la consommation française[↓] et en Europe, les productions des fruits ou des légu-

mes et des fruits sont liés à la même problématique ↑pour voir / l'Europe a à peine 40%. L'Europe est le premier importateur mondial des fruits et des légumes au rapport du SENAT. Donc je veux dire dans ces chiffres-là qu'il faut intégrer↓ il n'y a pas de surproduction. Par contre, il y a des téléscopages effectivement, et le cas des choux-fleurs est un téléscopage. Nous sommes sur des produits qui sont maîtrisés en termes de feux. Aussi bien à la production. Aussi bien à la production. Et à la consommation ...

MHA: Menim, da smo danes dejansko v sistemu skupne kmetijske politike, kjer pomoč spodbuja presežno pridelavo, ta produkcijem kot mu pravijo. Naši sodržavljeni, menim, da mi vsi, pa pričakujemo predvsem kvalitetne pridelke skupaj z varovanjem naravnih virov in zaposlovanjem. Torej je vse to povezano in kmetijska politika Evropske skupnosti je imela več vrst perverznh učinkov, med katerim tudi tega, in zato jo je danes treba korenito reformirati. In za vse nas, mi torej mislimo, da jo je treba reformirati v temeljih, ne v smislu presežne pridelave k izkoriščanju in tečajem, ki se podirajo. In vsakokrat se prosi skupnost, naj pomaga ponovno splaviti ladjo do naslednje krize. To torej ne more trajati v nedogled. In danes je treba stremeti za zaposlovanjem, za kvaliteto izdelkov, tudi za urejanjem krajine.

MC: Poleg vas vidim odkimavanja ...

JS: Ne morem sprejeti vašega razmišljanja. Danes francoska pridelava zadovolji komaj 70% francoske porabe. V Evropi je pridelava sadja in zelenjave in sadja vezana na isto problematiko, če pogledamo, ima Evropa komaj 40%. Evropa je prvi svetovni uvoznik sadja in zelenjave po poročilih senata. Torej bi rad rekel, v teh številkah, ki jih je treba upoštevati, ni presežkov. Nasprotno pa nastajajo sezonski presežki: gre za pridelke, ki jih nadzorujemo z datumi, ko se določen izdelek pojavi na tržišču.

Izjavljalka MHA iz zgornjega primera izpostavi topos *kvantiteta - kvaliteta* v smislu *večja ko je produkcija, manjša je kvaliteta*. JS ji oporeka, rekoč, da kvantiteta ni zadostna za zadovoljevanje francoskih potreb in da so presežki stvar nepravilnega načrtovanja.

Topos je torej princip, ki omogoča argumentacijo. Njegova funkcija je, da na eni strani omogoča pristop k sklepom, merjenim z argumentacijskim dejanjem, na drugi strani pa omogoča izbiro med sklepi, ko je opravljenih več argumentacijskih dejanj. Topos je v ozki povezavi z argumentacijskimi zaznamovalci, kot so operatorji in konektorji, pa tudi z dejanjem argumentacijske orientacije, saj se topos aplicira na podlagi le-tega.

7.5 DEJANSKA ARGUMENTACIJA V ANALIZIRANEM DISKURZU

Za analizo tega, kako poteka dejanska argumentacija v diskurzu, se je treba vrniti k interpretaciji povezovalcev in toposov kot nosilcev argumentacije v jeziku. Analizirani avtentični diskurz je nedvomno argumentacijsko besedilo (oziroma diskurz), saj sestoji iz tolikšnega števila argumentacijskih sekvenc, kot je govornih posegov govorcev. Po Vignauxu (1992) namreč vsako izrekanje izpolni dvojno dejavnost tematizacije in argumentacije. Ne moremo o nečem govoriti, ne da bi temu pripisali značilnost, lastnost, funkcijo, argumentacijsko usmeritev. V tem smislu je vsako izrekanje način, kako predstavimo stvari in kako predstavimo odnos govorca do sveta in do drugih.

Tudi A. C. Berthoud (1996: 128) meni, da so funkcije poudarjanja,²⁸¹ izvzemanja,²⁸² ki se tičejo tematizacije, hkrati tudi postopki za izražanje argumentacijskega gledišča. Če mora govorec v dvogovoru nakazati, da bo ohranil oziroma spremenil temo, je možno, da mora tudi upravičiti oziroma utemeljiti ohranjanje oziroma spreminjanje teme, to funkcijo pa opravljajo povezovalci, predvsem *parce que*.

Iz analize povezovalcev je razvidno, da so bili rabljeni tako v »čisti argumentacijski« rabi kot tudi v rabi zaznamovalcev strukturacije konverzacije. Predvsem pri *alors* in *mais* je ta raba prevladovala z več kot 75%.

Alors iz primerov kot (41) spodaj nastopa v rabi zaznamovalca strukturacije diskurza in v takih primerih nima argumentacijske vrednosti. To pa ima v vseh drugih rabah (primer (42)) razen časovnih.

(41)

(2/4)

MC7: **Alors**, ↓ Messieurs les politiques, ça, alors, vous y êtes d'accord? ↑

MC: **No**, gospodje politiki, se strinjate s tem?

(42)

(8/6)

PD6: Monsieur Zemmour, vous voulez que devant vous ce matin je départage César et Brutus?

EZ3: Voilà. Exactement.

PD7: Eh bien, **alors**, faites comme moi: rendez à Brutus ce qui est à Brutus et à César ce qui est à César.

PD6: Gospod Zemmour, bi radi, da tu pred vami to jutro odločim med Cezarjem in Brutom?

EZ3: Natančno tako.

PD7: No, **torej** storite kot jaz: dajte Brutu, kar je Brutovega, in Cezarju, kar je Cezarjevega.

²⁸¹ fr. mise en évidence

²⁸² Gre za postopke, ki se v francoščini imenujejo extraction, particularisation, différenciation.

Povezovalc *mais* pa je argumentacijski tudi v fatični rabi in rabah *oui mais*, *non mais*, kjer ima vlogo zaznamovalca strukturacije diskurza: v zavesti izjavjalca predstavlja močnejši, odločilni argument, čeprav se oddalji od interpretacije, ki mu jo lahko določimo na podlagi logičnega kvadrata (primer (43)):

(43)

(7)

BK8: service minimum, franchement, le service minimum au milieu d'un conflit ça me paraît pas souhaitable.

MC6: **Mais** c'est très populaire.

BK9: Oui, oui, **mais** c'est très populaire, j'ai vu les sondages comme vous. ↑ Mais, moi, vous savez, je connais le service minimum. A l'hôpital il y a le service minimum. Une sorte de service minimum. On peut en discuter/ avec les partenaires autour d'une table, on ne vit pas dans un conflit et/ pas de manière brutale. Je suis partisan de diplomatie préventive. Je pense qu'il faut aménager avant les conflits. Service minimum, pourquoi pas en parler? ↑ Puisque les Français sont pour.

BK: Dežurstvo, iskreno, dežurstvo v primeru konflikta se mi ne zdi zaželeno.

MC: **Pa** je zelo popularno.

BK: Da, da, je **pa** zelo popularno, videl sem javnomnenjske raziskave prav tako kot vi. Ampak jaz dežurstvo poznam, veste. To obstaja v bolnišnici. Neka vrsta stalne minimalne službe. Lahko o tem za mizo diskutiramo s partnerji, saj ne živimo v konfliktu, in ne na brutalen način. Sem pristaš preventivne diplomacije. Mislim, da je treba stvari urediti pred konflikti. Zakaj ne bi govorili o dežurstvu? Če so že Francozi za.

V zgornjem primeru povezovalc *mais* nastopa v dopustnem argumentacijskem gibanju: najprej ga uporabi moderatorka za uvajanje močnejšega argumenta. Sledi sosledje *oui mais*, ki deluje na ravni zaznamovalca strukturacije konverzacije, in še *mais*, ki uvaja izjavjalčev argument, ki bo prevladal.

Sosledje *oui mais*, ki ga imamo v zgornjem primeru, se da z argumentacijskega stališča razložiti na naslednji način (Roulet in dr. 1985: 107): izjavljalec (v zgornjem primeru BK) sprejme okvir dejstvene relevance, ki ga je dal soizjavljalec, ampak zavrača njegovo izpeljavno relevantco. To pomeni, da se sicer strinja s tem, kar predlaga soizjavljalec, saj so to splošna dejstva, da pa je iz tega potegnili drugačne sklepe kot soizjavljalec in jih uvaja s povezovalcem *mais*. Kljub temu se govorni poseg nadaljuje v danem okviru.

Nasprotno pa *non mais* (primer (44) spodaj) zavrača okvir dejstvene relevance. Sestavina, ki jo uvaja, predstavlja spodbijanje dejstvenega okvira prejšnjega govornega posega. Gre za izrecno izražanje nestrinjanja, ki se izvrši z *non*, potem pa še povezovalc *mais* uvaja nasprotno usmerjen argument. Gre za dvojno nasprotno usmerjenost, ki teži k uvajanju novega okvira za diskurz. Če se interakcija nadaljuje, se lahko samo v okviru nove teme (ali s ponovno zahtevo po uvajanju prejšnjega dejstvenega okvira). Raba *non mais* je v večini primerov metadiskurzivna.

(44)

(3/7)

GC27: Non, c'est important, parce que tout le débat porte là-dessus, vous comprenez, nous sommes donc d'accord: on ne peut pas d'une manière formelle/ porter une conclusion relativement à la prise d'EPO.

BK90: **Non, mais** maître, le débat porte là-dessus pour votre client. Nous avons souhaité élargir/ et faire en sorte que ça ne soit pas le résultat de ...

GC28: Mais vous êtes bien d'accord ...

BK91: Si vous voulez, le résultat de ce que Jean François Mattéi disait/ peut ... peut se contrôler par un test qui s'appelle l'hématocryte.

GC27: Ne, pomembno je, ker se celotna debata vrti okrog tega, razumete, torej se strinjava: na formalni način ne moremo sklepati glede jemanja EPO.

BK90: **Ne, ampak** g. odvetnik, tu gre debata v smer obrambe vašega klienta. Želeli smo jo razširiti na ta način, da ne bo rezultat ...

GC28: Ampak vseeno se strinjate ...

BK91: Če že hočete (vztrajate), rezultat tega, o čemer je govoril Jean François Mattéi se lahko meri s testom, ki se imenuje hematokrit.

S pragmatičnega stališča je raba *oui mais* manj obremenjujoča in bolj sodelovalna za naslovnika kot raba *non mais*. Z *oui mais* se izjavljalec v shemi soizrekanja uvršča v kategorijo upoštevanja naslovnika, z *non mais* pa v kategorijo ukinjanja odnosa do naslovnika. Poleg tega je z izrekanjem *non mais* za izjavjalca debata o prej določenem dejstvenem okviru končana. Iz zgornjega primera je razvidno, da je izjavljalec GC moral še enkrat nasloviti na izjavjalca BK vprašanje, na katero le-ta ni želel odgovoriti.

Tudi povezovalc *parce que* v svoji funkciji zaznamovalca ponovnega uvajanja teme ohranja svoj argumentacijski domet (primer (45)). Ne gre za utemeljevanje teme, ampak za utemeljevanje izrekanja (A. Berthoud 1996: 133), kar pomeni utemeljevanje dejstva, da izrekamo to ali ono temo oziroma propozicijo. Pri tem *parce que* ohranja svojo utemeljevalno argumentacijsko vlogo.

(45)

(9/9)

JCB6: Et si vous voulez, ce qui est frappant, hein, ce malaise qui ne touche pas simplement les relations interindividuelles mais touche également les relations que les gens ont envers les institutions, on répond: sécurité, policiers, juges. Je crois qu'on fait fausse route **parce que** le débat est encore plus complexe et beaucoup plus profond que la façon de l'entendre.

JCB6: Če že hočete, to je presenetljivo, to neugodje, ki se ne tiče samo medčloveških odnosov, ampak tudi odnosov med ljudmi in institucijami, odgovarjajo nam: varnost, policija, sodniki. Menim, da smo na napačni poti, **kajti** debata je veliko bolj kompleksna od predstavljeneta načina umevanja.

Argumentacijska raba *puisque* je prikazana v primeru (46):

(46)

(2/2)

CJ1: Oui, deux ... deux points de réaction. Tout d'abord ↑ sur la manière dont la crise a été gérée. Je crois que c'était un bel exemple de la confusion et de la précipitation ↑ **puisque** dans un premier temps on a vu le ministre de l'agriculture qui, semble-t-il, était le seul à ne pas être au courant / qu'il y avait un problème, **puisqu'**il a même fait plusieurs communiqués de presse où il a dit que personne ne l'avait alerté sur le sujet / et que trois jours après, bon, il s'est rattrapé.

CJ: Da, dve točki za odgovor. Najprej kar se tiče načina, kako so ravnali v krizi: mislim, da je bil to lep primer zmede in prenatgjenosti, **saj** smo v začetku videli ministra, ki, se je zdelo, je bil edini, ki ni bil na tekočem s problemi, **saj** je celo na več tiskovnih konferencah izjavil, da ga ni nihče obvestil o stvari in se je ujel šele po treh dneh ...

Argumentacijska vrednost povezovalca *puisque* je močnejša od argumentacijske vrednosti *parce que* in *car*, saj *puisque* uvaja argumente, ki jih izjavljalec smatra za znane, ki kot taki niso podvrženi ugotavljanju njihove veljavnosti in imajo zato polemično vrednost.

D'ailleurs uvaja drugi, manj pomembni argument. Kot tak je zanimiv z argumentacijskega stališča, saj lahko argument sploh ni nenujen, ampak ga le govorec predstavlja kot takega, v resnici pa marsikaj pove o njegovem odnosu do dejanskega stanja (primer (47)). V spodnjem primeru ima *d'ailleurs* metadiskurzivno vlogo komentarja izrečenega in argumentacijsko vlogo.

(47)

(3/3)

PC19: La phrase où sont les hommes c'est quand même comme la phrase qu'on trouve dans ... pas dans les journaux féminins ↑ mais comme dans le courrier des lectrices qui est beaucoup plus intéressant **d'ailleurs** que des journaux ↑ et elles se disent où sont les hommes et ils sont à côté ↑ ils sont à côté.

PC19: Stavek »kje so moški« je kot stavek, ki ga ne najdemo v ženskih revijah, pač pa v pismih bralk, ki so **sicer** mnogo zanimivejša od ženskih revij. In sprašujejo se, kje so moški, in le-ti so poleg njih.

Povezovalcec *donc* je argumentacijsko močnejši od *alors*. Poleg logičnega sklepanja zaznamuje tudi soizrekanjsko soglasje: dejstva in argumenti so taki, da s svojimi sogovorci soglašam, da ne moremo sklepati drugega kot to, da soglašamo s sklepom, ki ga bom izrekel. Povezovalcec *donc* lahko zaznamuje argumentacijsko strategijo, izjavljalec z njegovo pomočjo uvaja sklepe, ki so smatrani kot soglasni, v resnici pa to niso (primer (48)):

(48)

(2/6)

BM17: Non, le Front National d'abord ne recule pas si on reprend la la législative de Nice, nous avons progressé de 25,5 de 22,5 à 25,5, on a même progressé de deux points. **Donc** ce n'est pas du tout un recul.

MC10: Mais la gauche a plus progressé **donc** vous êtes en 3ème position au lieu de 2e.

BM18: Non, la gauche, la dernière fois, a été divisée §Ouais§ là, elle était unie, §MC: Ouais§, donc c'est vrai, elle est en 2e position, mais c'est pour une raison mécanique.

BM17: Ne, Nacionalna fronta najprej ne nazaduje, če povzamemo volitve v Nici, smo napredovali s 25,5 z 22,5 na 25,2; napredovali smo celo za dve točki. **Torej** to sploh ni nazadovanje.

MC10: Toda desnica je bolj napredovala, **torej** ste na tretjem mestu namesto na drugem.

BM: Ne, levica, zadnjič, je bila razdeljena, §MC: ja§, tam pa je bila združena §MC: Ja§, **torej** je res na drugem mestu, ampak iz tehničnih razlogov.

V zgornjem primeru tako prvi kot tudi drugi in tretji *donc* zaznamujejo sklepanje, ki je poleg vsega še podprto z dejstvi, izraženimi številčno. Prvi izjavljalec prikazuje številčno napredovanje Nacionalne fronte in ga z *donc* postavlja v polje soglasja. Tej argumentaciji pa ne nasede moderatorica, ki z dejstvi, ki so prav tako izražena v številkah, oporeka s pomočjo povezovalca *donc*, ki predpostavlja soglasje. Temu drugemu *donc* B. M. ugovarja s tretjim *donc*, ki je resnično izrečen v soglasju obeh govorcev.

Argumentacijsko vlogo igra tudi reformulacijski povezovalac *c'est-à-dire*, kadar združuje semantično neenakovredne dele. Tu ne gre za to, da bi bili prva in druga propozicija, ki ju povezuje *c'est-à-dire*, semantično nezdružljivi, pač pa gre za dejanje določanja istovetnosti pomena obeh propozicij. Tu gre predvsem za izjavljalčev namen, da dve propoziciji predstavi kot enakovredni: ti primeri rabe (primer (49)) imajo večjo argumentacijsko moč kot primeri, kjer *c'est-à-dire* le uvaja istovetnost, ki med izreki ali propozicijami pomensko že obstaja.

(49)

(2/1)

CJ4: Non, non, sur ce point, écoutez: ↓ la grève de 95, trois semaines de la grève ' la SNCF, coût de la grève par jour 100 millions de francs, ↓ destructions qui sont tout à fait regrettables suite au mouvement des producteurs bretons: 5 millions de dégats, ↓ c'est-à-dire l'équivalent d'une heure de grève menée par la CGT en 95. Donc il faut aussi relativiser les choses ...

CJ4: Ne, ne, kar se tiče te točke, poslušajte: stavka leta 95, trije tedni stavke SNCF so stali 100 milijonov frankov dnevno, škoda, ki jo je povzročilo gibanje bretonskih kmetov in ki je seveda obžalovanja vredna, je bila 5 milijonov frankov, **to ustreza** eni uri stavke, ki jo je vodil CGT v letu 95.

Reformulacija v zgornjem primeru postavlja enačaj med *5 millions de francs* in *une heure de grève de la CGT* in je parafrazična reformulacija, kjer se ekvivalenca vzpostavlja s povezovalcem. Rabljena je z argumentacijsko namero: govorec hoče prikazati, kako malo so v bistvu kmetje naredili škode v primerjavi z drugimi stavkovnimi gibanji. Argumentacija temelji na toposu *manj je*

nekdo naredil škode, manj je vreden obsojanja, ki pa ga izjavljalec relativizira z vrinjenim stavkom *qui sont tout à fait regrettables* (ki so seveda obžalovanja vredna).

Povezovalc *enfin* kot časovni zaznamovalec in zaznamovalec linearne integracije nima argumentacijske vrednosti. To dobi v primeru reformulacijske rabe, kjer se vključuje v argumentacijska gibanja. Povezovalc *enfin* kaže diskurzivno gibanje, ki je bilo začeto in se ne more nadaljevati. Govorec se z rabo *enfin* odpove razvoju diskurza v določeni obliki (primer (50)):

(50)

(7/12)

BK101: Ça c'est la culture très particulièrement française. Nous, nous traitons beaucoup moins la douleur ... et chez les enfants, Jean-François Mattéi le sait, et vous aussi, on disait même, **enfin** c'est scandaleux, les enfants ne souffrent pas.

BK101: To je posebna fracoska kulturna značilnost. Pri nas se mnogo manj ukvarjamo z bolečino ... in ko je govor o otrocih, Jean-François Mattéi to ve in vi tudi, so celo govorili, to je **konec koncev** škandalozno, češ, da otroci ne trpijo.

V zgornjem primeru je *enfin* rabljen metadiskurzivno kot komentar izrekanja. Gre za argumentacijsko vrednost, ki jo govorec izraža s poudarjanjem svojega gledišča v zvezi z izrekanjem, ki je pripisano drugim izjavljalcem.

Za argumentacijski *quand même* je značilno, da v večini primerov nastopa v notranjosti argumentacijskega gibanja v povezavi z *mais*, možna je tudi povezava z *et*. Prisotnost prirednega veznika omogoča, da vzpostavimo dopustni odnos med dvema sestavinama različne narave, ki pripadata istemu razredu skladijske ekvivalence (primer (51)):

(51)

(3/35)

FC10: et donc c'est ... c'était cette idée de laisser **quand même** l'autre avoir un minimum de liberté. Mais on devait **quand même** ... bien sûr, ceux qui se mariaient disaient »tu es mon amour nécessaire«↓, c'étaient ces amours nécessaires et les amours contingents que distinguaient Sartre et de Beauvoir.

FC10: In to je bila torej ideja, da je treba **kljub vsemu** pustiti partnerju nekaj svobode. Toda v začetku so ti, ki so se poročali, **vseeno** govorili: »ti si moja potrebna ljubezen«; to so bile potrebne in slučajne ljubezni, kot sta jih razlikovala Sartre in de Beauvoir.

O argumentacijski vlogi povezovalca *et*, ki deluje na ravni izrekanja, bi lahko govorili v okviru soizrekanjske sheme: *et* uvaja izrek, ki je presenetljiv in kjer se izjavljalec postavlja v položaj ukinjanja soglašanja z naslovnikom, kar pomeni, da mu ne posveča nobene pozornosti. V tem primeru izrek, ki ga uvaja *et*, ni

dan, da bi se o njem diskutiralo, in uvaja torej absoluten argument (primer (52)):

(52)

(3/55)

FC: Dans le divorce c'est le contraire ... Ouf. On te dit »ah, tu n'as pas à faire une dépression à propos d'un tel type« et ceci et cela. **Et** là, on apprend des choses nouvelles. On dit: »mais écoute, il avait dragué une telle et telle et il avait fait...« On découvre dans le divorce des choses qu'on ignorait, c'est vrai, **et** c'est ce qui arrive à Catherine, **et** à ce moment-là ce qui est terrible dans le divorce c'est qu'on perd non pas seulement son avenir mais son passé.

FC: V primeru ločitve je nasprotno. Rečejo ti »oh, pa ja ne boš žalovala za takšnim tipom« in to in ono. **In** tu zvemo nove stvari. Pravijo nam »poslušaj vendar, zapeljal je to in ono in storil je ...« V primeru ločitve zvemo reči, ki jih nismo vedeli, to je res, **in** to se dogaja Catherine **in** v tem trenutku nastopi to, kar je najhujše pri ločitvi, to je dejstvo, da ne zgubite le svoje prihodnosti, ampak tudi svojo preteklost.

Na podlagi pregleda delovanja povezovalcev lahko zaključimo, da v večini primerov, tudi če niso rabljeni v celotni logični argumentacijski shemi, izražajo argumentacijsko namero, ki je povezana z osnovnim pomenom povezovalca. Tako so tudi rabe večine povezovalcev, ki delujejo kot zaznamovalci strukturacije diskurza, argumentacijske.

Vsi ti povezovalci - zaznamovalci strukturacije diskurza - pa poleg tega, da na eni strani razrešujejo kontradikcije tako, da se vključujejo v diskurzivna gibanja, na drugi strani imajo svoje mesto v soizrekanjski shemi, kjer izražajo odnos do sogovorca. Ta odnos do sogovorca je pogosto še poudarjen z izrekanjskimi prislovi, ki so epistemično modalni.²⁸³ Glede na to, da se argumentacija ne ukvarja z resničnostjo, ampak le z verjetnostjo in močjo argumentov v prid verjetnim trditvam, so modalna sredstva v kombinaciji s povezovalci pomembna, saj izražajo večjo oziroma manjšo zavezanost resničnosti izrečenega. Modalni zaznamovalec predstavlja garant za resničnost sodbe, ki jo izjavljalec izreka oziroma kaže, v kolikšni meri je govorec pripravljen garantirati za resničnost sodbe. To bi lahko s pomočjo Toulminovega modela prikazali takole (primer (53), shema (54)):

(53)

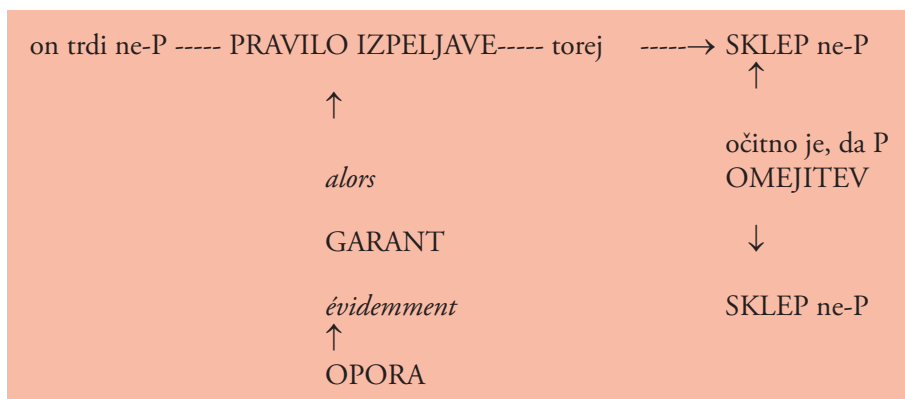
(6/4)

BM22: Il dit qu'il n'a pas conclu d'accord avec le Front National alors que à l'évidence il en a conclu. **Alors évidemment** ça ne simplifie pas les choses ... ↑ pour lui, surtout pour lui. ↑

BM22: On pravi, da ni sklenil sporazuma z Nacionalno fronto, medtem ko je očitno, da ga je sklenil. **Torej očitno** zanj stvari niso tako enostavne ... zanj, zlasti zanj.

²⁸³ Podrobneje je bilo to razloženo v poglavju Povezovalci v kombinaciji z modalnimi zaznamovalci.

(54)

Končni sklep primera (54) je impliciten in ne gre v smeri *ne-P*, zato lahko na njegovi podlagi sklepamo, da bo imel dotični gospod, ki trdi nekaj, kar je očitna neresnica, težave.

7.6 SKLEP O ARGUMENTACIJI V JEZIKU

Preučevanje argumentacije v jeziku temelji na Ducrotovi in Anscombrovi tezi o argumentaciji v jeziku. Argumentacija v jeziku se izraža z operatorji, povezovalci, toposi. Anscombe in Ducrot (1995) predvidevata, da argumentirati predvsem pomeni utemeljiti vsebino določenega sklepa. »Tretji člen« argumentacije je »pot« argumenta do sklepa. Topos oziroma uporabljeno načelo argumentacije je na drugem mestu in ima za edino nalogo, da omogoča utemeljitev; da zapolni to, kar ločuje argument od sklepa in da ga tako napravi neovrgljivega. Če se tu pojavljajo izjeme, je to naključno; to je neke vrste anomalija.

Globinski argumentacijski odnosi so večinoma izraženi s toposi. Kadar v povezavi z njimi nastopajo argumentacijski povezovalci, jih lahko razumemo kot navodila, kako naj govorec dani topos interpretira. Kadar je topos sam dovolj močan oziroma razviden za govorca in govorec smatra, da tudi za naslovnika, prvi ne uporabi nobenega povezovalca. To se dogaja predvsem, ko gre za dopustna gibanja, kjer že jukstapozicija zadostuje za interpretacijo odnosa, ki ga je govorec želel vzpostaviti. Toposi so dani že od ravnine predikacije oziroma dejanskega stanja dalje.

Argumentacijske rabe povezovalcev so pogosto povezane s strategijami, ki jih je možno uvajati na osnovi pomenov. S povezovalcem *donc* izjavljalec lahko izkorišča soizrekanjski položaj v soglašanju in svoje osebno mnenje skuša podati kot del splošnega soglasja. Tudi pri povezovalcu *puisque* gre za deljeno predmetnost, raba je močno argumentacijska in celo polemična. Pri povezovalcu *puisque* ni kombi-

nacij z modalnimi zaznamovalci, ker je to, o čemer se govori, tako ali tako jasno, in govorec o tem govori iz določenih sporazumevalnih namenov.

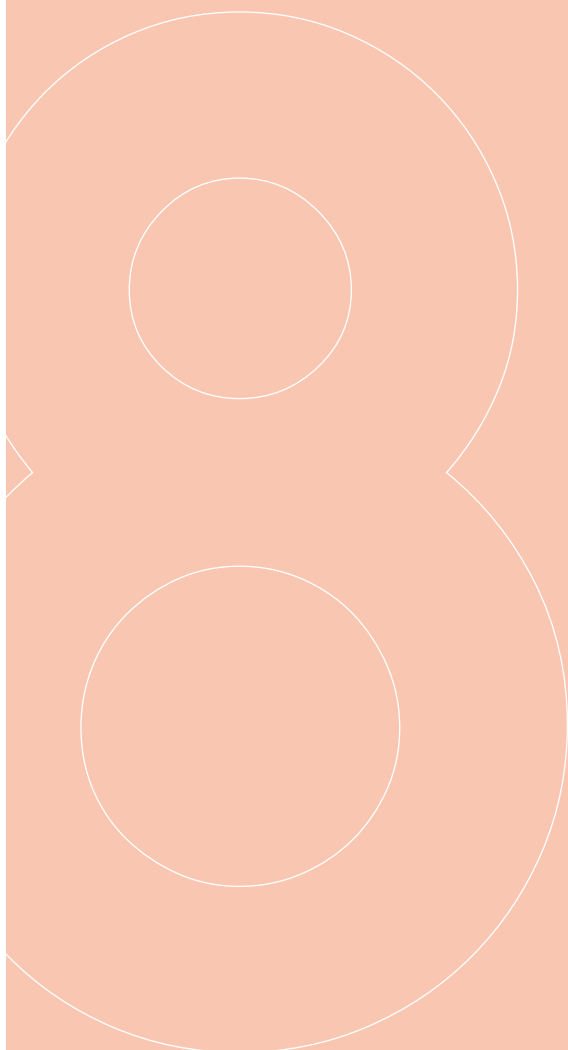
Argumentacijska besedila, ki so analizirana, izvirajo iz avtentičnega diskurza. Tu se argumentacija ne odvija samo na predikacijski in propozicijski ravni, pač pa je dodana tudi na izrekanjski ravni. Poteka predvsem na ravni medosebnih odnosov, ki pripomorejo k formulaciji: ti bodisi težijo h konsenzualnosti, bodisi vnašajo razdor v odnosu do sogovorca oziroma soizjavjalca. Zaznamovalci strukturacije konverzacije, ki po teoriji Ženevske šole ne igrajo vloge argumentacijskih povezovalcev, v večini primerov (izvzet je *alors* v tej vlogi) prevzemajo argumentacijsko vlogo. Kot zaznamovalci strukturacije konverzacije se tudi kombinirajo z modalnimi prislovi, ki izražajo sodbo ali dokaznost in zaznamujejo stopnjo zavezanosti resničnosti tistemu, kar izjavljalec trdi. Ta stopnja zavezanosti predstavlja garant za sklepanje na podlagi izrečenega.

Slovenski ustrezniki za zaznamovalce strukturacije, na katere lahko sklepamo na podlagi analiziranih slovenskih avtentičnih diskurzov, so členki, ki združujejo modalno in argumentacijsko vlogo.

V analizi govorjenega diskurza na podlagi omejenega korpusa smo priča naslednjim težnjam:

- uporablja se manj povezovalcev kot v pisnem jeziku, ti povezovalci izgubljajo logično funkcijo in delujejo na ravni zaznamovalcev strukturacije diskurza, argumentacijski pomen pa očitno ostaja.
- topos sam po sebi je lahko zadosten temelj za vzpostavljanje argumentacijskega razmerja, kar bi lahko utemeljevali s teorijo relevance: kjer je razmerje vzpostavljeno že s toposom in je za izjavjalca (ter naslovnika) jasno, ni potrebe po povezovalcu. Če pa razmerje ni jasno razvidno, govorec uporabi povezovalce, ker s tem omogoči naslovniku hitrejšo in točnejšo interpretacijo.
- argumentacija se seli na področje odnosov, ki jih imajo izjavjalci do povedanega in do sogovorcev oziroma soizjavjalcev glede na soizrekanjsko shemo: tu gre predvsem za primere, ko podlaga za argumentacijo v toposu ni dana in jo izjavljalec vzpostavlja s povezovalcem. Argumentacija temelji na osebnih mnenjih: na tej točki jo podprejo modalni zaznamovalci. Dejanska argumentacija se ne odvija na področju logične argumentacije; tega, kar je logično, ni treba argumentirati, saj je jasno razvidno in dokazovanje ni potrebno. Dejanska argumentacija v diskurzu se odvija na področju medsebojnega delovanja govorcev.

8 Sklepne ugotovitve

Problematika povezovalcev še zdaleč ni izčrpana, kljub temu da se z njimi različne teorije ukvarjajo že okrog 30 let.²⁸⁴ Nobena od šol na vprašanje, kaj so pravzaprav povezovalci, ne odgovori celostno. Najizčrpnější odgovor predstavlja teorija govorjenega odstavka M. A. Morel, ki v skladenjsko, pragmatično in diskurzivno obravnavo vključuje še intonacijo. A tudi v tem modelu si moramo pomagati s skladnjo, kadar gre za primere, ki so »čisti« s skladenjskega vidika. Za natančno analizo se je treba posluževati kombinacije skladnje, semantike, pragmatike in fonetike.

Definicija povezovalcev, na podlagi katere smo opravili analize diskurza, je naslednja: povezovalci povezujejo novo poved oziroma izrek s prejšnjimi povedmi oziroma izreki po naslednji shemi (primer (1)):

(1)

Izrek. Povezovalc(,) novi izrek.

Vse besede, ki zagotavljajo vezavo na ravneh, ki so nižje od povedi, so vezniki oziroma vezniške besede. Za ugotavljanje, ali uporabljene vezniške besede delujejo kot vezniki ali povezovalci, so nam na voljo skladenjski testi, s katerimi prikažemo skladenjsko vključenost v poved oziroma izrek. Žal so skladenjski testi relevantni le za dokazovanje podrednih razmerij, pri prirednih pa si z njimi ne da pomagati. Pač pa nam skladenjska narava povezovalcev omogoča postavljanje hipotez o rabi in delovanju povezovalcev, ki po slovnični naravi pripadajo kategoriji prirednih veznikov, saj je zanje značilno, da se v okviru iste kategorije ne morejo kombinirati: tako kombinacija **et mais* ni možna, možna pa je kombinacija s prislovi in prislovnimi besednimi zvezami, na primer *et puis, mais quand mème*.

Pri prirednih vezniških besedah med skladenjskimi in pragmatičnimi rabami ločujemo na podlagi pomena (npr. razlikovanje veznika *et* od povezovalca *et*) oziroma kazalcev pomenske združljivosti sestavin iz prvega in drugega dela povedi oziroma izreka, ki so izražene s povezovalcem. Če je ta pomenska združljivost na ravni dejanskih stanj, gre za veznike. Če vsebuje govorčev odnos in osebno interpretacijo, pa so to povezovalci.

Problem vprašanja, katere enote med seboj vežejo povezovalci, smo rešili na naslednji način. Glede na to, da smo potrebovali operativno definicijo enote, ki sestavlja diskurz, smo si pomagali iz izsledki različnih šol: na eni strani smo upoštevali hierarhične dejavnike Ženevske šole, in sicer izmenjavo, ki je najmanjša dialoška enota, ter govorni poseg, ki je največja dialoška enota. V notranjosti govornega posega za enoto členjenja nismo vzeli dejanja, pač pa izrek, ki je določen na eni

²⁸⁴ Pred približno tridesetimi leti je izšla knjiga Ducrota in sodelavcev *Les mots du discours*, iz tistih časov so tudi prvi van Dijkovi zapisi o povezovalcih.

strani skladijsko, na drugi pa pragmatično. Poleg tega smo upoštevali zgradbo govornega odstavka: en govorni poseg se navadno prekriva z obsegom govornega odstavka, ki je določen z intonacijo in predstavlja celoto tega, kar govorec izreče med začetno in končno padajočo intonacijo.

Vloga povezovalcev, ki se pojavljajo v govornem diskurzu, je dvojna: na eni strani izražajo izjavljalčev odnos do povedanega in služijo kot navodila za interpretacijo, na drugi strani pa izražajo izjavljalčev odnos do soizjavjalca, kakršen je določen glede na shemo soizrekanja. V soizrekanjski shemi so *alors*, *donc*, *parce que*, *d'ailleurs*, *mais* postavljeni v položaj soizrekanja in upoštevanja naslovnika: *alors* in *donc* izražata soglašanje, *mais* nasprotovanje, povezovalci *et* pa je v položaju, kjer se govorec osredotoča sam nase in je upoštevanje soizjavjalca v ukinjanju.

Najpogosteje rabljeni povezovalci v analiziranem diskurzu so bili *et* (od 685 primerov celotne rabe jih je 281 nastopalo v vlogi povezovalcev), *mais* (323 primerov), *alors* (173 primerov), *parce que* (165 primerov), *donc* (132 primerov), *quand même* (63 primerov), *c'est-à-dire* (48 primerov), *d'ailleurs* (33 primerov), *puisque* (31 primerov), *enfin* (31 primerov) in *car* (11 primerov). Opravljena skladijsko-pragmatična analiza je pokazala, da v veliki večini povezovalci nastopajo v posebnem kontekstu (sobesedilu in sotvarju), kjer je nemogoče vzpostaviti logično, skladijsko ali pragmatično vez z elementi, na katere naj bi se ti povezovalci navezovali. To so bili predvsem *et* v primerih, ko ne zaznamuje komplementarnosti z danimi elementi, *alors* brez časovne oziroma posledične vloge, *donc*, ki ne zaznamuje posledice, *parce que*, ki ne zaznamuje vzroka, *c'est-à-dire* brez navezave na predhodni diskurz. Vsi ti povezovalci so delovali na izrekanjski ravni in urejali bodisi razmerja med izreki, bodisi vplivali na strukturiranje diskurza. Povezovalci v vlogi zaznamovalcev strukturacije diskurza so bili predvsem *alors*, *mais*, *donc* in *parce que*. Pri *alors* in *mais* je ta funkcija v analiziranem diskurzu prevladovala.

Povezovalci, ki so delovali na izrekanjski ravni, so se kombinirali z modalnimi prislovi. Najpogostejši modalni prislovi v takih kombinacijah so bili *évidemment*, *effectivement*, *justement*, torej epistemično modalni prislovi, ki na eni strani izražajo dokaznost (*évidemment*), na drugi pa sodbo, ki jo govorec izreče o danem dejanskem stanju (*effectivement*, *justement*). Epistemična modalnost je bila pogosto izražena tudi z glagoli, ki izražajo sodbe, npr. *je sais*, *je crois*, ...

Ko smo omenjene povezovalce analizirali še glede na njihovo argumentacijsko vrednost, smo prišli do sklepa, da je »argumentacijskih rab« v logičnem smislu in v skladu teorije Ženevske šole malo, ker raba bodisi ne ustreza v celoti logični vezi, ki jo po navadi predstavlja ta povezovalci, ali pa element *A*, na katerega naj bi se povezovalci navezovali, v kontekstu ni prisoten. Argumentacija pa kljub temu poteka - na izrekanjski ravni. Njeni nosilci so zaznamovalci strukturacije

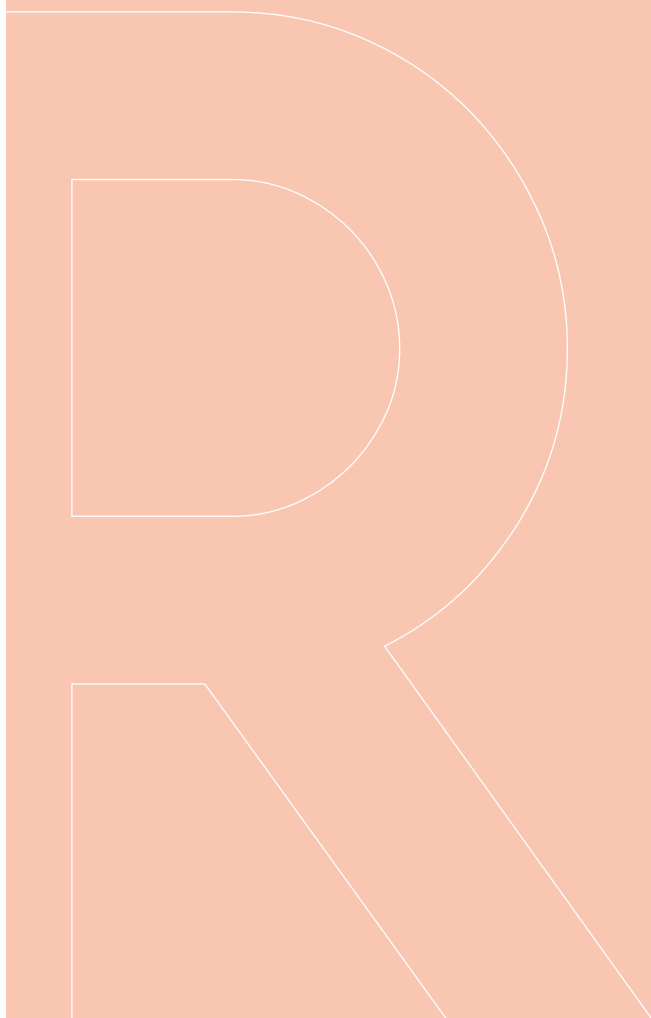
diskurza (z izjemo *alors* in *enfin* v teh rabah), ki v teoriji Ženevske šole ne spadajo med argumentacijske povezovalce.

Povezovalci v tej vlogi izražajo predvsem izjavljalčev osebni odnos do povedanega in njegovo argumentacijsko namero: po Ducrotovi teoriji argumentacije v jeziku povezovalce vedno rabimo z namero, da bi argumentirali nečemu v prid. To namero povezovalci izražajo tudi, če so rabljeni na izrekanjski ravni in je njihov pomen oslavljen. V takih primerih igrajo vlogo tudi toposi kot skupni kraji, kjer izjavjalci črpajo argumente za utemeljevanje izrekanja. Kadar so toposi dovolj jasno izraženi, je raba povezovalcev nepotrebna, kadar pa so rabljeni skupaj s povezovalci, gre navadno za argumentacijo, ki v zvezi z izjavljalčevimi namerami poudarja določen vidik toposa.

Tudi modalni prislovi imajo svojo vlogo v argumentaciji, saj predstavljajo garant (kar lahko prikažemo tudi s Toulminovo shemo argumentacije) za verodostojnost argumentacije, ki jo izjavljalec predstavlja. Modalni prislov lahko izraža govorničovo osebno sodbo ali pa je iz modalnega prislova razvidno, da dokazuje za izrekanje lahko poiščemo v zunanjem svetu. Argumentacija v jeziku se ne ukvarja z resnico in logiko, ker je nesmiselno dokazovati to, kar je resnično in logično: njeni glavni nosilci so izjavjalci in njihove argumentacijske namere in z njimi povezane sodbe, ki jih imajo o svetu, ter odnos do naslovnikov argumentacije.

To najbrž ni samo značilnost povezovalcev v francoskem jeziku. Z analizo in primerjavo govornjenih diskurzov v francoščini in slovenščini smo prišli do sklepa, da se povezovalci, ki so v francoščini rabljeni v vlogi zaznamovalcev strukturacije diskurza, navadno prevajajo v slovenščino s členki ali kombinacijo povezovalca in členka. Slovenski členki namreč združujejo modalno in argumentacijsko vlogo. Področje prevajanja tako predstavlja izziv za nadaljnje raziskovanje glede frekventnosti in (ne-)zaznamovanosti prevodnih variant posameznih povezovalcev, podprtih s podobno študijo izključno za slovenski jezik.

Résumé

L'objectif de la monographie *Les connecteurs français: de la définition théorique jusqu'à leur fonctionnement discursif* est de définir le rôle de la classe des connecteurs dans le discours sous leurs aspects syntaxiques et pragmatiques. Dans cette intention, six heures de discours authentiques, provenant des débats télévisés français, notamment Bouillon de culture et Polémiques, ont été analysées.

La problématique des connecteurs apparaît sur deux plans: le plan syntaxique et le plan pragmatique. Sur le plan syntaxique, il est impossible de définir les unités syntaxiques minimales, liées par les connecteurs. Celles-ci n'apparaissent clairement qu'au niveau pragmatique entre les unités dialogales ou même entre le discours et son contexte. Or la nature syntaxique du connecteur en question permet de former les hypothèses concernant son mode d'emploi: en tant que conjonction de subordination ou coordination ou bien en tant qu'adverbe, celui-là va assumer de rôles syntaxiques différents.

Sur le plan pragmatique, la notion de l'acte de parole ou l'acte discursif ne permet non plus à répondre à la question de l'unité minimale reliée par les connecteurs. La meilleure approximation de l'unité minimale est l'énoncé en tant que résultat d'énonciation, qui, à son tour, est délimité phonétiquement, mais qui peut présenter des difficultés quand il s'agit des structures pluripropositionnelles. Les discours authentiques présentent d'ailleurs une autre difficulté: l'énonciateur, soucieux de garder la parole, ne baisse pas la voix ni en mélodie ni en intensité que lorsqu'il a fini son intervention. Sous cet aspect, le modèle de l'analyse de discours oral sous forme de paragraphe (M. A. Morel, L. Danon-Boileau) s'avère le mieux adapté pour l'analyse.

Les connecteurs les plus fréquents dans les discours analysés sont *et, mais, alors, parce que, donc, quand même, c'est-à-dire, d'ailleurs, puisque, enfin et car*. Les connecteurs peuvent enchaîner sur le dit, donc les énoncés, sur l'énonciation ou sur l'implicite, c'est-à-dire sur le contexte de la situation de l'énonciation. Ils sont les marques de l'argumentation dans la langue en termes de Ducrot et d'Anscombe (1983). Les pragmaticiens qui ont suivi cette filière dans leurs analyses ont attribué le rôle argumentatif surtout aux connecteurs interactifs, qui relient les énoncés. Or les résultats de l'analyse montrent que les relations entre énoncés sont souvent exprimées par la juxtaposition des *topoï*, qui assurent le lien logique et que, s'il y a les connecteurs, dans la plupart des cas, c'est plutôt pour gérer la coénonciation (M. A. Morel, L. Danon-Boileau 1998) que pour exprimer le lien logique entre les énoncés. Nous attribuons le rôle argumentatif aussi à ces connecteurs qui agissent au niveau de l'énonciation, surtout quand ils se combinent avec des adverbes d'énonciation. Ce sont les adverbes de modalité épistémique qui, exprimant soit le jugement (comme p. ex. *effectivement, justement*) soit l'évidence (comme p. ex. *évidemment*) pour le locuteur, au niveau d'argumentation jouent le rôle du garant que l'énonciateur donne pour son énonciation.

Literatura

- Abraham, W., 1991: Modal Particle research: The state of the art. *Multilingua* 10-1/2, 1991. Berlin, New York: Mouton de Gruyter. 9-15.
- Abraham, W. (ur.), 1991: *Discourse Particles*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Adam, J. M., 1990: *Éléments de linguistique textuelle*. Bruselj: Mardaga.
- Adam, J. M., 1994: *Les textes: types et prototypes*. Pariz: Nathan.
- Adam, J. M., 1996: L'argumentation dans le dialogue. *Langue française* 112: *L'argumentation en dialogues*, dec. 1996. 31-50.
- Anscombe, J. C., 1973: Même le roi de France est sage. *Communications* 20. 107-122.
- Anscombe, J. C. in dr., 1995: *Topoi et formes topiques*. Pariz: Kimé.
- Anscombe, J. C. in Ducrot, O., 1977: Deux mais en français? *Lingua* 43. 23-40.
- Anscombe, J. C. in Ducrot, O., 1983: *L'Argumentation dans la langue*. Bruselj: Mardaga.
- Apotheloz, D., Miéville, D. 1989: Matériaux pour une étude des relations argumentatives. C. Rubattel (ur.): *Modèles du discours. Recherches actuelles en Suisse romande*. Bern: Peter Lang.
- Auchlin, A., Ferrari, A., 1994: Structuration prosodique, syntaxe, discours: évidences et problèmes. *Cahiers de linguistique française* 15. 185-216.
- Austin, J., 1981: *Kako napravimo kaj z besedami*. Ljubljana: Studija humanitatis (An. izvornik: How to Do Things With Words, 1962).
- Barthes, R. (1970): L'ancienne rhétorique. *Communications* 16. (v prevodu R. Močnika: Barthes, R., 1990: *Retorika starih*. Ljubljana: Studia humanitatis.)
- Berendonner, A., 1981: *L'éternel grammairien*. Bern, Frankfurt: Peter Lang.
- Berendonner, A., 1983: Connecteurs pragmatiques et anaphore. *Cahiers de linguistique française* 5. 215-246.
- Berendonner, A., 1991: Pour une macro-syntaxe. *Travaux de linguistique* 21. 25-36.
- Berthoud, A.-C., 1996: *Paroles à propos: approche énonciative et interactive du topic*. Pariz: Ophrys.
- Bešter, M., Križaj-Ortar, M., 1998: *Na pragu besedila 1*. Ljubljana: Rokus.
- Blanche-Benveniste, C., 1997: *Approches de la langue parlée en français*. Pariz: Ophrys.
- Blakemore, D., 1987: *Semantic Constraints on Relevance*. Oxford: Basil Blackwell.
- Blakemore D., 1989: Denial and Contrast: a relevance theoretic analysis of but. *Linguistics and Philosophy* 12. 15-37.
- Borel, M. J., 1991: Notes sur le raisonnement et ses types. *Études de Lettres* 4-1991. Lausanne: Université de Lausanne.
- Brown, G., Yule, G., 1983: *Discourse analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Cadiot, A. in dr., 1979: »Oni mais, nom mais« ou: Il y a dialogue et dialogue. *Langue française* 42/1. 94-102.
- Cadiot, A. in dr., 1985: Enfin, marqueur métalinguistique. *Journal of pragmatics* 9. 199-239.
- Carel, M., 1995: Trop: argumentation interne, argumentation externe et positivité. Anscombre, J. C. (ur.), 1995: *Théorie des topoï*. Pariz: Kimé. 177-206.
- Caron, J., 1994: Connectives. *The Encyclopedia of Language and Linguistics*. London: Pergamon. 706-707.
- Charolles, M., 1990: Connecteurs et portée (L'exemple de *se figurer que*). Charolles, M., S. Fisher, J. Jayez: *Le Discours: représentations et interprétations*. Nancy: Presses Universitaires de Nancy. 147-166.
- Charolles, M., Fisher, S., Jayez, J., 1990: *Le Discours: représentations et interprétations*. Nancy: Presses Universitaires de Nancy.
- Clément, D., 1991: Réflexions sur la notion d'intégration en syntaxe ou: qu'entend-on par »l'expression X est plus ou moins intégré à la phrase«. M. A. Morel (ur.): *Intégration syntaxique et cohérence discursive*, Langages 104, dec. 1991. 7-21.
- Costermans, J., Fayol, M., 1997: *Processing Interclausal Relationships*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Culioli, A., 1991: *Pour une linguistique de l'énonciation: Opérations et représentations*. Pariz: Ophrys.
- Danon-Boileau, L. in dr., 1991: Intégration discursive et intégration syntaxique. M. A. Morel (ur.): *Intégration syntaxique et cohérence discursive*, Langages 104, dec. 1991. 111-128.
- De Cola-Sekali, M., 1991: Connexion inter-énoncés et relations intersubjectives: l'exemple de because, since et for en anglais. M. A. Morel (ur.): *Intégration syntaxique et cohérence discursive*, Langages 104, dec. 1991. 62-78.
- De Vogué, S., 1987: La conjonction si et la question de l'homonymie. *BULAG* 13. 86-87.
- van Dijk, T. A., 1981: *Studies in the Pragmatics of Discourse*. The Hague, Pariz, New York: Mouton Publishers.
- Dik, S. C., 1989: *The Theory of Functional Grammar, Part I: The structure of the clause*. Dordrecht: Foris.
- Dik, S. C., 1997: *The Theory of Functional Grammar, Part II: Complex and derived constructions*. (ur. Kees Hengeveld) Berlin, New York: Mouton de Gruyter.
- Ducrot, O., 1972: *Dire et ne pas dire*. Pariz: Hermann.
- Ducrot, O., 1980: *Les Echelles argumentatives*. Pariz: Minuit.
- Ducrot, O., 1984: *Le dire et le dit*. Pariz: Minuit.
- Ducrot, O., 1988: *Izrekanje in izrečeno*. Ljubljana: Studia humanitatis (prevod dela Le dire et le dit, prev. Jelica Šumič Riha).
- Ducrot, O., 1989: *Logique, structure, énonciation*. Pariz: Minuit.
- Ducrot, O., 1994: *Les Conférences slovènes*. Ljubljana: ISH.

- Ducrot, O., 1995: *Topoi et formes topiques*. Anscombre, J. C. & al., 1995: *Théorie des topoi*. Pariz: Kimé. 85-100.
- Ducrot, O. in dr., 1980: *Les mots du discours*. Pariz: Minuit.
- Eemeren, F. H. van, Grootendorst, R., Kruiger, T., 1987: *Handbook of Argumentation Theory, A Critical survey of Classical Backgrounds and Modern Studies*. Dordrecht- Holland, Providence U.S.A.: Foris Publications.
- Eggin, S., Slade, D., 1997: *Analysing Casual Conversations*. London, Washington: Cassal.
- Ellerup Nielsen, A., 1996: The Argumentative Impact of Causal Relations - An Exemplary Analysis of the Free Predicate in the Promotional Discourse. *Argumentation* 1996, vol. 10. Dordrecht: Kluwer. 243-268.
- Ferrari A., Auchlin A., 1995: Le point: un signe de ponctualisation. *Cahiers de linguistique française* 17. 35-57.
- Ferrari, A., Rossari, C., 1994: De donc à dunque et quindi les connexions par raisonnement inférentiel. *Cahiers de linguistique française* 15. 7-50.
- Flottum, K., 1994: A propos de c'est-à-dire et ses correspondants norvégiens. *Cahiers de linguistique française* 15. 109-129.
- Franckel J. J., 1987: *Etude de quelques marqueurs aspectuels en français*. Doktorska disertacija. Université de Paris VII.
- Garcia Negroni, M. M., 1995: Scalarité et réinterprétation: Modificateurs surréalistes. Anscombre, J. C. (ur.): *Théorie des topoi*. Pariz: Kimé. 101-144.
- Gerecht, A. M., 1987: Alors, connecteur temporel, connecteur argumentatif et marqueur du discours. *Cahiers de linguistique française* 8. 69-79.
- Gorjanc, V., 1998: Konektorji v slovnícnem opisu znanstvenega besedila. *Slavistična revija* 46/4. 367-388.
- Gorjanc, V., 1999: Kohezivni vzorec matematičnih besedil. *Slavistična revija* 47/2. 139-160.
- Grad, A., 1984: *Francosko-slovenski slovar*. Ljubljana: DZS.
- Gross, G., Piot, M. (ur.), 1988: *Syntaxe des connecteurs*. Langue française 77.
- Groupe λ -1, 1975: Car, parce que, puisque. *Revue Romane* X/2. 248-280.
- Gullich, E., T. Kotschi, 1983: Les marqueurs de la reformulation paraphrastique. *Cahiers de linguistique française* 5. 305-351.
- Halliday, M. A. K., 1985: *An Introduction to Functional Grammar*. London: Edward Arnold.
- Harris, Z. S., 1970: *Papers in Structural and Transformational Linguistics*. Dordrecht: Reidel.
- Hoye, L., 1997: *Adverbs and Modality in English*. Longman, London, New York: English Language Series.
- Hybertie, C., 1996: *La conséquence en français*. Pariz: Ophrys.
- Kiefer, F., 1994: Modality. Asher, R. E., Simpson, J. M. Y., 1994: *The Encyclopedia of Language and Linguistics*. London: Pergamon. 2515-2517.
- Kovačič, I., 1993: Tri funkcijska jedra sodobnega anglosaškega jezikoslovja. Štru-

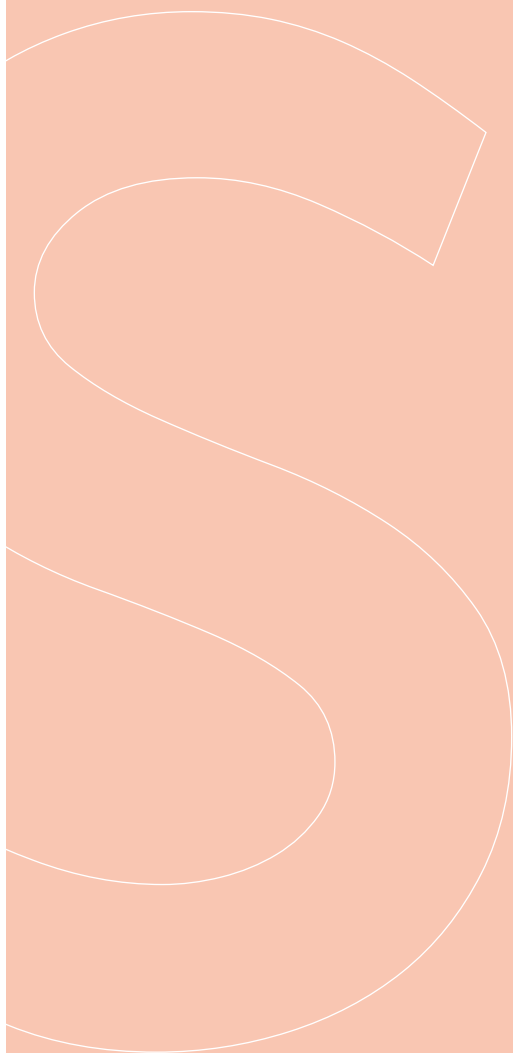
- kelj, I. (ur.): *Jezik tako in drugače*. Ljubljana: Društvo za uporabno jezikoslovje Slovenije. 282-293.
- Kunst-Gnamuš, O., 1995: *Teorija sporazumevanja*. Ljubljana: Pedagoški inštitut, Center diskurzivnih študij.
- Lalaire, L., 1998: *La variation modale dans les subordonnées à temps fini du français moderne (approche syntaxique)*. Bern, Berlin: Peter Lang.
- Lambrecht, K., 1994: *Information structure and sentence form*. Cambridge: Cambridge University Press, zbirka Cambridge Studies in Linguistics 71.
- Leech, G. N., 1983: *Principles of Pragmatics*. London, New York: Longman.
- Levinson, S. C., 1983: *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Luscher, J. M., 1989: Connecteurs et marques de pertinence, l'exemple de d'ailleurs. *Cahiers de linguistique française* 10. 101-145
- Luscher, J. M., 1994: Les marques de connexion: des guides pour l'interprétation. Moeschler, J., Reboul A., Luscher J. M. in Jayez, J.: *Language et pertinence*. Nancy: PUN, Zbirka Processus discursifs. 175-226.
- Lyons, R., 1977: *Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Malmkjaer, K., 2004: *The Linguistic Encyclopedia*. London, New York: Routledge.
- Martin, R., 1973: Le mot puisque: notion d'adverbe de phrase et de présupposition sémantique. *Studia philologica*, Vol. XLV/1. 104-114.
- Moeschler, J., 1985: *Argumentation et conversation*. Pariz: Hâtier.
- Moeschler, J., 1994: Y-a-t-il des critères d'enchaînement et d'interprétation dans la conversation? (Reflexion sur l'interaction entre données conversationnelles et théories pragmatiques). *Verbum* 1, 1994. 45-59.
- Moeschler, J., 1998: Les connecteurs pragmatiques. Reboul, A., Moeschler, J. *Pragmatique du discours*, Pariz: Armand Collin, 77-98.
- Moeschler, J., Reboul A., Luscher J. M. in Jayez, J., 1994: *Language et pertinence*. Nancy: PUN. Zbirka Processus discursifs.
- Moeschler, J., de Spengler, N., 1981: Quand même: de la concession à la réfutation. *Cahiers de linguistique française* 2. 93-112.
- Moeschler, J., de Spengler, N., 1982: La concession ou la réfutation interdite, approche argumentative et conversationnelle. *Cahiers de linguistique française* 4. 7-36.
- Morel M. A., 1980: *Etude sur les moyens grammaticaux et lexicaux propres à exprimer une concession en français contemporain*. Lille: Atelier National de Reproduction des thèses.
- Morel, M. A. (ur.), 1991: *Intégration syntaxique et cohérence discursive*. *Langages* 104.
- Morel, M. A., 1996: *La concession*. Pariz: Ophrys.
- Morel, M. A., 1997: Corrélacion entre forme syntaxique et intonative de la question et forme de la réponse. Pétri, E. (ur.): *Dialoganalyse V*, Referate der 5. Arbeitstagung Pariz 1994. Tubingen: Max Niemeyer Verlag.

- Morel, M. A., Danon-Boileau, L., 1998: *La grammaire de l'intonation: Exemple du français*. Pariz-Gap: Ophrys.
- Morel, M. A. in dr., 1997: Intonation, oral spontané (Comparaison de langues). *Actes du CILIG*, Pariz 1997. CD Rom, Elsevier.
- Muller, C., 1996: *La subordination en français*. Pariz: Armand Colin.
- Nølke, H., 1991: *Le Regard du locuteur*. Pariz: Kimé.
- Nølke, H., 1994: *Linguistique modulaire: de la forme au sens*. Louvain, Pariz: Editions Peeters.
- Oléron, P., 1983: *L'Argumentation*. Pariz: PUF (zbirka Que sais-je).
- Palmer, F. R., 1986: *Mood and Modality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Palmer, F. R., 1994: Mood and Modality. Asher, R. E., Simpson, J. M. Y. (ur.): *The Encyclopedia of Language and Linguistics*. London: Pergamon. 2535-2540.
- Perelman, C., Olbrechts-Tytéca, L., 1958: *La Nouvelle rhétorique, le traité de l'argumentation*. Pariz: Presses universitaires de France.
- Piot, M., 1988: Coordination - subordination: une définition générale. *Syntaxe des connecteurs*, Langue française 77, str. 5-18.
- Plantin, C., 1978: Deux *mais*? *Semantikos* 2, 2-3.
- Plantin, C., 1990: *Essai sur l'argumentation*. Pariz: Kimé.
- Plantin, C., 1997: Trilogie argumentatif. Présentation de modèle, analyse de cas. *Langue française* 112. 3-30.
- Plantin, C., 1998: *Argumentation*. Pariz: Seuil (zbirka Mémo).
- Reboul, A, Moeschler, J., 1998: *Pragmatique du discours*. Pariz: Armand Collin.
- Rey, A., Rey-Debove, J., 1993: *Le Petit Robert: dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*. Pariz: Dictionnaires Le Robert.
- Riegel, M., Pellat, J. C., Rioul, R., 1994: *Grammaire methodique du français*. Pariz: PUF.
- Rossari, C., 1993: *Les opérations de reformulation*. Bern: Lang.
- Rossari, C., 1996: Identification d'unités discursives: les actes et les connecteurs. *Cahiers de linguistique française* 18. 157-178.
- Rossari, C., 1999: Les relations du discours avec ou sans connecteurs. *Cahiers de linguistique française* 21. 191-192.
- Rossari, C., J. Jayez, 1997: Connecteurs de conséquence et leur portée sémantique. *Cahiers de linguistique française* 19. 233-266.
- Roulet, E., 1981: Echanges, interventions et actes de langage dans la structure de la conversation. *Etudes de la linguistique appliquée* 44. 7-39.
- Roulet, E., 1985: De la conversation comme négociation. *Le Français aujourd'hui* 71. 7-13.
- Roulet, E., 1987: L'Intégration des mouvements discursifs et le rôle des connecteurs interactifs dans une approche dynamique de la construction du discours monologique. *Modèles linguistiques*, IX/1. 19-31.
- Roulet, E., 1992: On the structure of the conversation as negotiation. Searle, J.

- R. in dr. (*On*) Searle on Conversation. Amsterdam: J. Benjamins. 91-99.
- Roulet, E., 1995: Etude des plans d'organisation syntaxique, hiérarchique et référentiel du dialogue: autonomie et interrelations modulaires. *Cahiers de linguistique française* 17. 123-140.
- Roulet, E., 1997: L'organisation polyphonique et l'organisation inférentielle d'un dialogue romanesque. *Cahiers de linguistique française* 19. 149-179.
- Roulet, E. in dr., 1985: *L'Articulation du discours en français contemporain*. Bern: Lang.
- Ruppli, M., 1991: Thématization et coordination. M. A. Morel (ur.): *Intégration syntaxique et cohérence discursive*. *Langages* 104. 46-61.
- Schiffirin, D., 1987: *Discourse markers* (2. izdaja). Cambridge: Cambridge University Press.
- Schlamberger Brezar, M., 1996: *Zgradba pogajalske komunikacije*. Magistrska naloga. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Schlamberger Brezar, M., 1997: Prvine konverzacijske analize. Kunst Gnamuš, O. (ur.): *Posrednost in argumentacija v govoru F (p) - T (r)*. Ljubljana: Pedagoški inštitut, Center diskurzivnih študij. 92-134.
- Schlamberger Brezar, M. 1998a: Zgradba pogajalskega sporazumevanja. *Jezik in slovnost* 43/ 5. 195-110.
- Schlamberger Brezar, M., 1998b: Vloga povezovalcev v diskurzu. Štrukelj, I (ur.): *Jezik za danes in jutri*. Zbornik referatov na II. kongresu Društva za uporabno jezikoslovje. Ljubljana: Društvo za uporabno jezikoslovje. 194-202.
- Schlamberger Brezar, M., 1998c: Pogajanja v pedagoškem sporazumevanju. *Jezik in slovnost* 44/1-2. 5-18.
- Schlamberger Brezar, M., 1999: Le rôle des topoï dans la négociation conversationnelle. *Linguistica* 39. 123-135.
- Schlamberger Brezar, M., 2000: *Skladenjski in pragmatični vidiki povezovalcev v francoskih utemeljevalnih besedilih*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Schlamberger Brezar, M., 2000a: Vpliv pragmatičnega jezikoslovja na raziskave slovenskega jezika: primer členkov. Zoltan, J. (ur.). *Slovensko jezikoslovje danes in jutri* (Zbornik Slavističnega društva Slovenije, 10). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. 101-111.
- Schlamberger Brezar, M., 2000b: Les connecteurs en combinaison avec les marqueurs modaux : l'exemple du français et du slovène. *Linguistica* 40/2. 273-282.
- Schlamberger Brezar, M., 2002: Le rôle syntaxique et pragmatique des connecteurs dans le discours argumentatif français. *Linguistica* 42. 89-110.
- Schlamberger Brezar, M., 2004: Le rôle des connecteurs dans le discours - essai d'une analyse comparée du français et du slovène. Bračič, S. (ur.), Čuden, D. (ur.), Podgoršek, S. (ur.), Pogačnik, V. (ur.): *Linguistische Studien im Europäi-*

- schen Jahr der Sprachen : Akten des 36. Linguistischen Kolloquiums in Ljubljana 2001 = Linguistic studies in the European year of languages : proceedings of the 36th linguistic colloquium, Ljubljana 2001* (Linguistik international, Bd. 13). Frankfurt am Main: Lang. 549-556.
- Schlamberger Brezar, M., 2005: Mais - inverseur d'orientation argumentative. Mais justement? Vilkou-Poustovaia, I. (ur): *L'exception entre les théories linguistiques et l'expérience, Faits de langues* 25. Gap, Pariz: Ophrys. 146-150.
- Searle, J. R., 1979: *Expression and Meaning: studies in the theory of speech acts*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Searle, J. R. in dr., 1992: *(On) Searle on Conversation*. Amsterdam: J. Benjamins.
- Sitri, F., 1998: *La construction de l'objet du discours*. Doktorska disertacija. Pariz III - Sorbonne Nouvelle.
- Skubic, A., 1999: Oglad kohezijske vloge slovenskega členka. *Slavistična revija* 47. 211-238.
- Snoj, M., 1997: *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Sperber, D. & Wilson, D., 1986: *Relevance - Communication and cognition*. Oxford: Basil Blackwell.
- Stubbs, M., 1983: *Discourse analysis: The sociolinguistic analysis of natural language*. Chicago: University of Chicago Press.
- Štrukelj, I. (ur.), 1998: *Jezik za danes in jutri. Zbornik referatov na II. kongresu Društva za uporabno jezikoslovje*. Ljubljana: Društvo za uporabno jezikoslovje.
- Tesnière, L., 1959: *Eléments de syntaxe structurale*. Paris: Klincksieck.
- Toporišič, J., 1976: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.
- Toporišič, J., 2000: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja
- Toporišič, J., 1981: *Nova slovenska skladnja*. Ljubljana: DZS.
- Toporišič, J., 1991: Slovenski členki in njihovi stavčni ustrezniki. Počaj-Rus, D. (ur.), Jug-Kranjec, H. (ur.), Kržišnik, E. (ur.), Kranjec, M. (ur.), Stabej, M. (ur.). *Seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Zbornik predavanj*. Ljubljana: Oddelek za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete. 3-16.
- Toporišič, J., 1992: *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Toulmin, S. E., 1958: *The Uses of Argument*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Traverso, V., 1998: *La conversation familière*. Lyon: Presses universitaires de Lyon.
- Verdonik, D., 2006: Mhm, ja, no, dobro, glejte, eee ...: diskurzni označevalci v telefonskih pogovorih. *Jezik in slovstvo* 51/2. 19-36.
- Zdravec-Pešec, R., 1995: *Pragmatično jezikoslovje: temeljni pojmi*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Žagar, I. Ž., 1989: *Zagatnost performativnosti ali kako obljubiti*. Ljubljana: DZS.

Stvarno kazalo

A

ainsi 45, 133, 152, 176, 202, 227, 289

alors 13, 28, 45, 48, 52, 54, 84, 85, 86, 87, 88, 91, 96, 101, 107, 109, 110, 112, 113, 114, 119, 120, 123, 124, 125, 128, 131, 132, 134, **152-176**, 177, 178, 180, 183, 186, 188, 191, 202, 204, 207, 213, 224, 225, 237, 238, 240, 241, 243, 249, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 275, 289, 290, 291, 293, 298, 305, 311, 312, 316, 317, 319

analiza diskurza 17, 33, 52, 53, 56, 57, 66, 75, 81, 82, 235, 315

argument 19, 20, 30, **32-42**, 47, 59, 63, 81, 83, 84, 89, 90, 91, 92, 106, 115, 117, 119, 120, 124, 130, 132, 133, 135, 136, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 151, 183, 185, 193, 194, 197, 201, 202, 203, 206, 210, 213, 214, 215, 220, 221, 233, 282, 283, 285, 286, 287, 288, 289, 293, 295, 296, 299, 300, 301, 302, 303, 305, 306, 308, 310, 311, 312

argumentacija 13, 14, 18, 29, 30, 31, 32, 37, 44, 47, 52, 81, 115, 117, 128, 148, 165, 184, 186, 189, 195, 210, 212, 215, 216, 220, 228, 261, 271, **278-316**

argumentacijska lestvica 283, 297, 298

argumentacijska vrednost 30, 31, 32, 36, 136, **138-144**, 156, 164, 221, 251, 282, 288, 302, 305, 308, 309

argumentacijski povezovalci 43, 83, 96, **116-148**, 151, 281, 284, 285, 312

argumentacijsko dejanje 29, 282, 283, 284

argumentacijsko gibanje 147, 193, 197, 220, 226, 251, 281, 292

aussi 83, 100, 104, 105, 107, 109, 114, 118, 120, 126, 127, 130, 132, 141, 152, 168, 173, 179, 180, 186, 193, 194, 196, 201, 202, 203, 206, 218, 23, 239, 264, 265, 268, 269, 273, 289, 303, 304, 309, 310, 319

B

bien que 84, 87, 88, 133, 151, 152, 156, 158, 166, 185, 194, 215, 216, 218, 219, 271, 286, 288, 289

bitnost 18, 19, 39, 41, 42, 43, 46, 48, 58, 68, 70, 73, 91, 100, 103, 134

C

car 42, 45, 68, 69, 83, 87, 96, 117, 121, **129-133**, 135, 136, 137, 168, 242, 245, 262, 281, 285, 289, 308, 316, 319

c'est-à-dire 13, 96, 184, 189, 234, 235-242, 263, 270, 292, 293, 309, 316, 319

Č

členek 22, 28, 46, 52, 70, 79, 83, 84, 87, **90**, 102, 137, 142, 143, 153, 167, 175, 176, 187, 189, 190, 194, 200, 205, 207, 209, 215, 221, 251, 255, 257, 259, 276, 283, 301, 313, 317

D

d'ailleurs 41, 83, 96, 100, 105, 117, 121, 137-148, 178, 249, 268, 269, 285, 286, 308, 316, 319, 74, 7

diskurz 13, **17-18**, 29, 30, 33, 37, 39, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 57, 58, 62, 63, 64, 66, 67, 68, 70, 74, 75, 77, 79, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 90, 91, 92, 95, 100, 102, 105, 107, 108, 109, 118, 119, 121,

- 125, 126, 128, 129, 140, 144, 148, 152, 153, 156, 158, 159, 166, 167, 169, 170, 171, 175, 177, 178, 179, 180, 182, 183, 185, 190, 191, 194, 205, 206, 209, 214, 215, 221, 224, 232, 235, 237, 240, 242, 243, 244, 245, 248, 251, 252, 253, 262, 271, 273, 274, 276, 279, 281, 282, 287, 288, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 300, 303, 304, 305, 306, 309, 311, 312, 313, 315, 316, 317
- diskurzivna enota 57, 67, 69, 70, 81
- diskurzivno gibanje 67, 138, 147, 170, 185, 190, 194, 214, 220, 231, 232, 247, 251, 270, 287, 291, 292, 301, 309
- domet 17, 18, 48, 62, 86, 91, 124, 125, 129, 134, 203, 217, 219, 220, 221, 222, 223, 307
- donc* 13, 28, 41, 45, 48, 54, 63, 66, 71, 73, 83, 85, 87, 96, 103, 104, 107, 110, 111, 112, 113, 114, 125, 126, 128, 135, 144, 145, 146, 147, 151, 152, 153, 157, 158, 159, 166, 169, 170, 175, **176-191**, 209, 211, 225, 226, 238, 239, 241, 249, 250, 260, 263, 266, 271, 272, 273, 275, 276, 280, 281, 289, 290, 291, 293, 303, 304, 306, 308, 309, 310, 312, 316, 319
- dopustnost 142, **215-289**, 302
- E**
- effectivement* 87, 106, 114, 122, 132, 138, 175, 182, 184, 214, 226, 241, **262-265**, 270, 275, 303, 304, 316, 319
- encore que* 122, 218, 219
- enfin* 13, 53, 54, 70, 74, 91, 96, 106, 113, 122, 128, 135, 144, 168, 181, 188, 221, 225, 234, **242-253**, 292, 293, 309, 310, 317, 319
- et* 13, 31, 36, 38, 39, 52, 54, 60, 62, 66, 72, 73, 74, 79, 80, 87, 91, 96, **98-115**, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 130, 131, 132, 124, 135, 138, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 153, 156, 157, 160, 162, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 172, 175, 178, 179, 180, 181, 182, 184, 186, 188, 189, 191, 193, 194, 195, 204, 211, 212, 213, 214, 219, 221, 225, 226, 227, 237, 238, 240, 241, 243, 245, 246, 249, 262, 263, 268, 269, 270, 271, 273, 274, 275, 289, 298, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 310, 315, 316, 319
- évidemment* 131, 145, 146, 176, 194, 228, 240, 241, 262, **265-266**, 275, 311, 316, 319
- F**
- finalement* 45, 84, 87, 88, 89, 91, 109, 111, 114, 119, 139, 143, 168, 171, 175, 188, 191, 214, 225, 242, 246, **268-269**, 275, 291
- G**
- govorec 21, 22, 26, 27, 28, 40, 49, 58, 76, 81, 84, 90, 105, 127, 130, 148, 161, 162, 164, 165, 171, 172, 187, 188, 189, 197, 199, 201, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 218, 220, 221, 224, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 239, 242, 243, 244, 246, 247, 248, 251, 256, 257, 258, 273, 282, 287, 290, 292, 295, 296, 297, 299, 301, 305, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 316
- govorni poseg 33, 43, 44, 52, 63, 76, 77, 80, 84, 125, 127, 128, 170, 198, 205, 247, 251, 268, 306, 315, 316

govorno dejanje 21, 23, 24, 25, 33, 42,
44, 57, 67, 92, 193, 198, 199, 220

I

ilokucija 18, 21, 22, 29, 44, 46, 47,
82, 282, 302

ilokucijska interpretacija 21

ilokucijska sila 21, 23, 25, 61, 67, 88,
160, 249

ilokucijska vrednost 22, 29, 88, 302,

ilokucijski namen 21, 22, 282

ilokucijski okvir 21

ilokucijsko dejanje 23, 24, 25, 29, 159,
161, 243, 246, 247, 248, 284, 285,
287, 288

izjavljalec 26, 27, 53, 76, 105, 107,
111, 118, 124, 129, 130, 132, 135,
136, 138, 148, 159, 160, 161, 163,
164, 169, 182, 183, 185, 186, 187,
188, 189, 190, 193, 194, 199, 200,
203, 204, 205, 206, 208, 211, 213,
217, 219, 221, 223, 224, 225, 226,
232, 234, 239, 246, 248, 250, 259,
260, 263, 264, 265, 268, 269, 272,
273, 275, 279, 280, 283, 284, 285,
289, 290, 291, 293, 302, 305, 306,
307, 308, 311, 312, 313, 316, 317

izmenjava 17, 33, 36, 40, 43, 44, 46,
80, 205, 206, 233, 315

izrek 13, 18, 23, 25, 26, 27, 29, 30,
31, 32, 35, 36, 38, 40, 42, 43, 44,
47, 48, 49, 50, 51, 57, 58, 63, 69,
72, 79, 81, 82, 84, 85, 86, 87, 90,
91, 92, 95, 99, 104, 105, 106, 107,
108, 111, 112, 115, 118, 120, 121,
123, 125, 127, 129, 130, 134, 137,
139, 140, 141, 143, 144, 145, 146,
148, 154, 155, 156, 157, 158, 159,
160, 162, 165, 167, 168, 169, 170,
171, 173, 174, 175, 177, 179, 180,
181, 183, 184, 186, 187, 189, 194,
197, 198, 199, 200, 202, 203, 205,

206, 207, 208, 210, 213, 214, 215,
216, 218, 219, 220, 221, 224, 226,
228, 233, 234, 236, 241, 243, 246,
247, 248, 249, 251, 253, 255, 257,
258, 259, 260, 261, 262, 265, 267,
268, 270, 271, 272, 281, 282, 283,
285, 287, 288, 289, 291, 293, 294,
295, 299, 300, 302, 309, 310, 311,
315, 316

izrekanje 17, 21, 22, 23, 26, 27, 29,
40, 42, 62, 69, 72, 79, 81, 85, 88,
90, 95, 100, 105, 112, 115, 121,
122, 124, 125, 126, 127, 128, 129,
131, 133, 134, 135, 136, 141, 144,
145, 146, 148, 152, 158, 159, 161,
167, 170, 171, 172, 177, 178, 182,
183, 184, 185, 188, 189, 199, 200,
203, 204, 206, 207, 208, 209, 214,
215, 217, 219, 220, 221, 225, 227,
232, 239, 242, 245, 246, 247, 248,
250, 251, 253, 258, 259, 260, 263,
264, 270, 275, 283, 284, 285, 287,
288, 289, 297, 299, 304, 305, 307,
310, 317

J

jedrna predikacija 19, 20

justement 88, 89, 114, 176, 188, 206,
214, 238, 262, **266-267**, 275, 316,
319

K

konektor, 13, 35, 36, 9, 304, gl. po-
vezovalec

kontekst 14, **17-18**, 35, 39, 49, 50,
51, 52, 70, 72, 80, 84, 88, 91, 96,
105, 107, 115, 119, 123, 126, 127,
129, 134, 135, 140, 144, 146, 152,
170, 171, 186, 189, 196, 197, 198,
205, 209, 215, 224, 231, 233, 234,
235, 243, 244, 246, 247, 252, 257,
285, 316

L

lokucijsko dejanje 23

logični povezovalci **35-36**, 39, 41, 57**M**

mais 13, 26, 27, 28, 31, 41, 42, 43, 45, 47, 53, 54, 68, 69, 70, 75, 84, 85, 86, 87, 96, 100, 104, 105, 106, 109, 111, 112, 113, 118, 120, 122, 123, 126, 127, 128, 131, 132, 133, 136, 140, 141, 143, 160, 166, 175, 178, 179, 182, 184, 186, 188, 189, **190-215**, 220, 221, 225, 226, 227, 228, 232, 233, 237, 238, 242, 249, 250, 252, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 280, 281, 286, 187, 288, 289, 292, 293, 301, 302, 305, 306, 307, 308, 310, 315, 316, 319

modalnost 20, 21, 114, 115, 129, 132, 133, 174, 224, 226, 228, **255-259**, 261, 263, **270-272**, 316

deontična modalnost **256**

epistemična modalnost 114, 115, 129, 132, 224, 226, 228, **256-259**, 261, **270-272**, 316

N

načelo relevance 50

notamment 262, **269**, 275, 319**O**

operator **19-22**, 32, 35, 37, 46, 57, 63, 79, 81, 87, 89, 104, 227, 228, 258, 283, 289, 300, 304, 312

P*par ailleurs* 140

par conséquent 45, 83, 114, 152, 176, 289, 290

parce que 13, 45, 47, 62, 69, 75, 83, 87, 88, 96, 101, 112, 113, **117-129**,

130, 133, 135, 136, 138, 166, 168, 179, 193, 194, 205, 227, 237, 238, 245, 261, 262, 263, 265, 266, 268, 269, 271, 274, 275, 285, 286, 289, 293, 305, 306, 307, 308, 316, 319

performativ 22, 23, 26

perlokucijsko dejanje 23

podredje 38, 58, 68, 92, 222

polifonija **26-27**, 161, 203, 205, 289

posledični povezovalci **45**, 96, 114, **150-191**, 284, **289-291**

poved 13, 17, 18, 21, 22, 23, 25, 26, 37, 39, 40, 41, 43, 46, 57, 58, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 72, 79, 80, 81, 83, 87, 88, 89, 91, 92, 99, 103, 105, 108, 109, 111, 120, 125, 137, 143, 186, 187, 188, 189, 190, 196, 199, 208, 233, 243, 252, 257, 258, 260, 288, 291, 315

povedje **18-19**, 20

povezovalac 13, 14, 17, 20, 24, 27, 28, 32, 34, **35-55**, 66, 68, 69, 71, 73, 77, 74, **79-92**, 88, 89, 95, 96, 98, 99, 105, 106, 108, 109, 111, 112, 114, 115, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 150, 151, 152, 153, 155, 156, 157, 159, 160, 167, 170, 171, 175, 176, 177, 185, 186, 190, 191, 193, 194, 195, 196, 197, 199, 200, 201, 209, 211, 212, 214, 215, 221, 222, 223, 225, 226, 227, 228, 231, 232, 233, 234, 235, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 259, 260, 261, 262, 266, 267, 268, 269, 270, 272, 273, 274, 275, 276, 278, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 300, 301,

- 302, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 313, 315, 316, 317
- pragmatični povezovalci **39-40**, 45, 50, 57, 81, 84, 91, 284
- pragmatika 13, 17, 18, 25, 26, 29, 35, 37, 39, 41, 43, 58, 63, 68, 315
- predikacija 18, 19, 20, 21, 39, 40, 57, 59, 62, 72, 74, 102, 103, 104, 105, 106, 114, 115, 118, 157, 158, 165, 189, 233, 234, 236, 240, 242, 260, 293, 299, 302, 312
- pripovedna poved **21-22**, 25, 61, 190, 257, 291
- prirejje 38, 58, 59, 66, 68, 87, 92, 99, 104, 105, 117, 136, 201, 262
- prislov 45, 46, 57, 81, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 102, 112, 113, 114, 115, 134, 137, 138, 139, 152, 153, 154, 174, 175, 177, 194, 195, 214, 219, 220, 221, 222, 223, 227, 235, 242, 248, 255, **259-291**, 311, 312, 315, 316, 317
- propozicija 18, 20, 21, 22, 24, 25, 30, 31, 32, 35, 36, 38, 39, 41, 42, 43, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 57, 59, 62, 67, 68, 69, 70, 71, 80, 81, 92, 99, 102, 103, 105, 114, 115, 118, 119, 121, 124, 129, 130, 133, 134, 136, 141, 145, 151, 152, 153, 155, 157, 158, 161, 163, 164, 177, 179, 181, 183, 184, 193, 197, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 210, 215, 217, 218, 219, 220, 222, 223, 224, 227, 228, 232, 238, 239, 242, 246, 255, 258, 263, 279, 280, 288, 293, 294, 300, 302, 307, 309
- protiargumentacijski povezovalci 45, 47, 84, 96, 104, 146, 147, **192-229**, 231, 284, **286-288**, 301
- puisque* 45, 87, 88, 111, 117, 122, 128, **133-136**, 157, 226, 227, 280, 285, 289, 306, 307, 308, 312, 316, 319
- ## Q
- quand mème* 13, 45, 54, 84, 87, 88, 89, 96, 122, 128, 131, 145, 146, 162, 172, 189, 193, 194, 207, 211, 212, 214, 221-228, 268, 269, 273, 275, 286, 287, 288, 289, 293, 308, 310, 315, 316, 319
- ## R
- reformulacija 92, 144, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 239, 241, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 309
- reformulacijski povezovalci 47, 84, 96, 144, **230-253**, 284, **291-293**
- ## S
- semantični povezovalci **38**, 57, 79
- semantika 13, 17, 18, 35, 38, 39, 57, 58, 315
- skladenjski povezovalci **37**, 57
- skladnja 13, 17, 18, 19, 26, 35, 37, 57, 58, 62, 63, 64, 68, 72, 74, 79, 81, 87, 153, 315
- sklep 30, 31, 32, 42, 47, 64, 72, 81, 104, 117, 133, 138, 139, 141, 142, 143, 144, 146, 147, 148, 151, 156, 160, 162, 176, 180, 183, 185, 186, 189, 190, 191, 193, 194, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 208, 210, 211, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 221, 223, 224, 225, 233, 256, 257, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 290, 291, 293, 294, 295, 296, 297, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 306, 308, 311, 312, 316, 317
- sogovor 27, 29, 74, 167, 260
- soizrekanje 27, 28, 53, 54, 55, 74, 76, 105, 115, 148, 167, 168, 178, 180,

185, 208, 215, 263, 264, 265, 266,
267, 268, 271, 274, 275, 307, 308,
310, 311, 312, 313, 316

T

teorija relevance 14, 17, 47, 48, 49,
54, 313
topos 14, 32, 52, 104, 135, 139, 169,
203, 210, 212, 216, 224, 231, 252,
280, 284, **295-304**, 309, 312, 313,
317
tout de même 194, 222, 223, 227, 228,
252, 289

U

utemeljevanje 112, 117, 119, 120,
121, 122, 124, 125, 127, 128, 129,
131, 133, 134, 135, 174, 214, 262,

265, 266, 279, 281, 285, 302, 307,
317

V

velelna poved **21-22**, 25, 186, **188-189**, 291
vprašalna poved **21-22**, 25, 61, 120,
186-187, 208, 257, 260, 291
vraiment 144, 147, 176, 223, 224,
227, 228, 241, 262, 264, **270**, 275,
288
vzklična poved **22**, 25, 111, **190**, 243,
252, 288

Z

zaznamovalci strukturacije konverzaci-
je 44, 70, 82, 84, 85, 86, 112, 284,
286, 288, 293, 305, 312

POVEZO

FRAKCIJA